

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

JEOPOLİTİK YAPILAR AÇISINDAN AB, TÜRKİYE VE KÜRTLER

HASAN YILDIZ

DOZ

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

JEOPOLİTİK YAPILAR AÇISINDAN AB, TÜRKİYE VE KÜRTLER

—
Hasan Yıldız

Doz Yayınları
Makaleler

Jeopolitik Yapılar Açısından
AB, Türkiye ve Kürtler
Hasan Yıldız

Kapak Tasarım/Mizampaj
Nadire Işık

Birinci Baskı
Aralık 2004

Baskı
Can Matbaacılık

ISBN
975-6876-47-6

DOZ YAYINLARI

Taksim Cd. No: 71/5

80090 Beyoğlu - Taksim - İSTANBUL

Tel.: (0212) 297 25 05 – **Fax:** (0212) 297 13 73

E-mail: dozayinlari@yahoo.com

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

JEOPOLİTİK YAPILAR AÇISINDAN AB, TÜRKİYE VE KÜRTLER

—

Hasan Yıldız

İÇİNDEKİLER

— Yayınevinin Önsözü	7
— Jeopolitik Konum Açısından Güney Kürdistan'da Kurulacak Bir Kürt Devleti Türkiye'nin Çıkarlarına Aykırı mıdır?	9
— Körfez'de Sorun Saddam mı, Yoksa Irak mı?	33
— Sayın Beşikçi'ye Yanıt: Sorular ve Sorunlar İçinde Bir Mektup	40
— Prof. Dr. Yalçın Küçük'e sorular: Suçluyorum!	51
— Sınırlar ve Politikalar İçinde Çıkmaz Yol: Musul ve Kerkük	60
— Helsinki Zirvesi, Türkiye ve Kürtler	69
— Henüz Vakit Varken: AB Sürecinde Türkiye ve Kürtler	73
— Tesadüflere Kalan Tarihle Yaşamaya Zorlanan Halklar ve Örgütleri	85
— Toplumlar Sarsılırken: Korsika Dersleri	99
— Avrupa'da Merkezi «Ülül-Devletin» Son Kalıntısı: Fransa Kendisini Yeniden Yapılanmaya Hazırlıyor!	105
— PKK, Güney Kürt Hareketi Olmaya Zorlanıyor!	109
— Güney'de Çözüm: İki Bölgele Federal Devlet	115
— “Entellektüeller Politikanın Ahlakslzlığına Karşı Denemek İçin Konuşurlar”	118
— Tarih Nasıl Yazılır	121
— Söyleşi: Kürtler'in Ergenekon'a İhtiyacı Yok!	123
— “Akıllı İdealizm, Akıllı Materyalizme Aptal Materyalizmden Daha Yakındır”	127

— Yasallığın Neresindeyiz?	130
— Güney’de Kendini Bulan Gerçek	133
— Anlamsız Bir Savaşın Düşündürdükleri	136
— “Gülün Adı”	139
— Bütünlük, Kendini Oluşturan Elemanların Varlığıyla Mümkündür	142
— Yüz Yıldır Nüfusu Değişmeyen Bir Bölge: Dersim ...	146
— Mektuplar	160
- Doç. Dr. Ünsal Yavuz’a Yanıt: Belgeleri Açıklasın! ..	159
- Uğur Mumcu’ya Mektup Sevr-Lozan ve Şeyh Sait Üzerine	162
- Ertuğrul Özkök’e Mektuplar: Bir Kez Daha Kuzey Irak Yeni Dönemlere Yeni Politikalar Gerekir	165
- Yaşar Kaya’ya Mektup	179

Yayınevinin Önsözü

Siyaset felsefesi dalında kullandığı bilimsel yöntemleri, Türkiye'nin değişiminde ve Kürt toplumunun modernleşme sürecindeki sorunları üzerinde kullanan Hasan Yıldız, sosyal-siyasal olguların analizini yaparken, duygularını işin içine katmıyor; bir bilim insanı formasyonu ile hareket ediyor ve tarihsel bir perspektifle inceliyor. Ancak Hasan Yıldız bilim insanı 'sakinliğiyle' hareket ederken, haksızlığa karşı durarak, sağlam bir yerde durmayı da başarıyor. İşte bu sağlam duruşu, onu Kürt/Kürdistan meselesinin tarihsel, siyasal, sosyal labirentlerine çekiyor. Kürdistanla ilgili uluslararası reelpolitik alandaki son yüzyıllık gelişmeleri, gizli pazarlıkları, entrikaları ve "Kürt handikapları" onun için büyük bir ilgi alanı oluşturuyor.

Konunun aktüel olması nedeniyle belki çoğu okur, Hasan Yıldız'ı, özgürlük savaşı, Bağımsız Birleşik ve Sosyalist Kürdistan gibi şiarlarla süslenen, ancak Kürt coğrafyasını, Kürt toplumunu bir terör sarmalına teslim eden ve "siyaseti", sonuçları bakımından da büyük bir "Kürt handikapına" dönüşen PKK hareketinin ne menem bir örgüt olduğunu gözler önüne seren "Muhatapsız Savaş ve Muhatapsız Barış" adlı eserinden tanıyor. Oysa Hasan Yıldız, "Sevr-Lozan- Musul Üçgeninde Kürdistan" ve "XX. Yüzyıl Başlarında Kürt Siyaseti ve Modernizm" adlı her iki eseriyle de anılan dönemin karanlık yanlarına ve Kürt siyasetinin oluşum mecrasına ışık tutuyor.

Hasan Yıldız, tarihsel olguları, belgeleri ve tanıkları karşıtlarıyla bir araya getirerek sorgularken, günceli de tarihi bir perspektif ve gelecek projeksiyonlarıyla analiz ederek irdeliyor. Bu bağlamda, başta Serbestî Dergisi olmak üzere farklı yayın organlarında yayınlanan yirmiyi aşkın makalesinden ve bazı mektuplarından derlenerek oluşturulan elinizdeki bu çalışmada, Hasan Yıldız AB-Türkiye-Kürtler ve Güney Kürdistan eksenindeki siyasi gelişmelere ilişkin bütünlüklü bir perspektif sunuyor.

Yıldız, Kürtlerin ve Türklerin alışlageldikleri tezlerin dışında esaslı bir tez savunuyor:

Hem tarihsel süreç hem de içinde bulunduğu jeopolitik konum gereği Türkiye'nin önünde demokratikleşmeden ve AB'ye katılmaktan başka bir yol gözüküyor; Güney Kürdistan'da resmen kurulacak bir Kürt devletinin ise, AB perspektifini yakalayan bir Türkiye için tehdit değil tam tersine Türkiye'nin menfaatine olacağı tezini geliştiriyor. Yıldız, bu tezinin hayat bulması için de, 80 yıldır taşlaşmış ve adeta Türk devletinin 'hikmeti hükümet' olarak sarıldığı, nerede ve ne olursa olsun, Kürt devletini kurdurtmama tezinden vazgeçmesi gerektiğini savunuyor. Ayrıca, ileride kaçınılmaz olarak ortaya çıkacak su sorunu nedeniyle, Güneyde kurulmuş olan bir Kürt devletinin, güneyi tamamen "Araplaşmış" bir durumdan çıkarmış olacağı için de, Türkiye'nin geleceği bakımından daha hayırlı bir durum olacağını savunuyor.

Yıldız, bu tezinin tartışılması amacıyla daha 1999 yılında Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök'e bir mektup göndermiş; Özkök de, 6 Ekim 2002'de gazetede kendi köşesinde "Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin kurulması Türkiye'nin menfaatlerine ters midir?" başlıklı bir makale yazdı ve bu soruya ilişkin hep "klişe" cevaplar aldığını belirtmişti.

Hasan Yıldız bu tezinde, Türk devletinin taşlaşmış resmi tezlerine dikkat çekerek bu tezlerin çatırdadığının -ordunun AB karşıtı değil, AB yanlısı bir pozisyon alması ve mevcut hükümetin geleneksel çizginin dışında bir performans sergileyerek AB'ye kilitlenmesi vs.- işaretlerini verirken, Güney Kürt yönetiminin de, önyargılardan sıyrılarak Kürt-Türk ilişkilerinde yeni imkânları arama konusunda gereken çabayı gösterdiğinden pek emin olmadığını dile getiriyor.

Kitap, salt ele alınan konular hakkında bilgi edinme bakımından değil, üslubuyla, referanslarıyla okurunu bildiği konularda yeniden düşündürüyor; müthiş bir düşün zevki sunuyor. Salt bilimsel kaygıların, bir insanı bu kadar insanca bir sorumluluğa iteceğini zannetmiyoruz; Hasan Yıldız'ın, bilim insanı sakinliğiyle olguları ele alıp analiz ederken, gerisinde, yoğun ve duygu yüklü bir insan olduğunu da sezmek mümkün değil!

Jeopolitik Konum Açısından Güney Kürdistan'da Kurulacak Bir Kürt Devleti Türkiye'nin Çıkarlarına Aykırı mıdır?

Tarihsel boyut içinde belli krizlerin insanlık önünde yeni dönemleri, yeni süreçleri açtığının çok somut bir örneğini hiç beklenmedik bir tarzda Kosova kriziyle yaşamaya başladık. Kosova kriziyle çağ dışı etnik temizliğe karşı dünya demokrasi güçlerinin sadece haklı tepkisine değil, bunun kadar önemli olan bir yeni konseptin de önünün açıldığına tanık olmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin en temel prensiplerinden biri olarak kabul edilen 'içişlerine karışmama' '*droit ingérence*' kavramı değişen dünya değerleri açısından artık geçerli bir prensip olmaktan çıkmaktadır. Buradaki ilginç nokta BM'in henüz bu konuda yasal bir değişimi işleme koymadan '*droit ingérence*' kavramının yeni yorumunu zorunlu olarak kabul etmesidir. Bilindiği gibi bu kavramın eskidiğini ve değiştirilmesi gerektiğini savunan görüşler, Körfez krizi sırasında yaşanan Kürt trajedisıyla de gündeme gelmiş ve BM'de tartışmalara yol açmıştı. Bugün Kosova kriziyle yaşanan gerçekler BM'nin bünyesinde yapısal değişimleri zorunlu hale getirmektedir. Ancak bir çok üçüncü dünya ülkesinde mevcut olan etnik sorunlar nedeniyle böylesi bir değişimin kısa sürede olacağı beklenmemelidir. Ne var ki 'Ulusal

egemenlik' kavramı artık fiili olarak sorgu altına alınmıştır ve bu kavrama dayanarak bir devletin kendi yurttaşına etnik ve dinsel baskı yapmasının hiçbir iç hukuk gerekçesi kalmamıştır. Ulusal devlet sınırları içinde bulunan etnik ve dinsel grupların yasal haklarını düzenleyen yasalar bu nedenle artık uluslararası bir karakter alarak BM'nin gözetimi altına alınacaktır. Bu süreçten geriye dönüş yoktur.

Bu tür uygulamaların ulusal plandaki tepkilerini sağ ve sol uçta 'ulusal devlet' kavramına ortak değerlerle sarılma-larında göreceğiz. Bunu İlhan Selçuk'un "Devletler hukukunda guguk" adlı yazısında görmek mümkündür.

İşte yukarıda sıraladığımız nedenledir ki BM'nin yasal olarak oynayamadığı müdahale hakkını NATO güçleri oynamıştır. Bu güçler içerisinde Türkiye'nin de yer alması birçok tartışmayı da beraberinde getirmektedir. Türkiye müdahale hakkını kullanırken Kosovalılar'la olan tarihsel yakınlığından mı, yoksa NATO'nun sahip olduğu yeni dünya konsepti çerçevesinde mi hareket ettiğini açıklığa kavuşturmak zorundadır.

Gelişmiş demokrasilerin kendi devlet sınırları içindeki etnik yapıların sorunlarıyla ilgilenmesi yeni bir olay değildir. Bu yapıların yerel yönetim sorunlarıyla birlikte ele alınması ise kaynağını TO-QUEVILLE'in (1805-1859) siyaset felsefesinden almaktadır. Avrupa Birliği kurulduğu günden beri bu sorunlara özel bir önem vermiş ve çözüm önerileri sunmuştur. Her devlet kendi sınırları içinde bu öneriler çerçevesinde aşamalı olarak yolunu bulmaya çalışmış ve bir kısmı hâlâ çalışmaktadır. Fransa'da yerel yönetimlerin -varsa- etnik farklılıklarıyla yeniden düzenlenmesi 1960 yılında kurulan 'DATAR' adlı kuruluşla uygulanmaya konulmuş ancak Korsika sorununda görüldüğü gibi hâlâ bir sonuç ulaşılmış değildir. Demokrasi geleneğinin güçlü olduğu bir ülkede durum bu iken, Franko faşizminden geçen İspanya çok daha ağır etnik sorunlarına karşın Avrupa standartlarını yakalayan ilginç bir performans sergiledi.

Globalleşen dünya sistemi içinde paradoksal tarzda küçük etnik ve yerel bölgelerin bu politika içinde önemli bir yer aldığına tanık olmaktadır. Ekonomik ve sosyal ilişkilerde merkezi devletin rolünün sınırlanması ve giderek en aza

indirilmesi sonucu merkezin bir çok fonksiyonu yerel yönetimlere devredilmiştir. Bu devir teslim sadece ekonomide değil, sosyal ve kültürel alanlarda da giderek genişleyerek devam etmektedir. Yerel yönetimlerin bu açılımını yapan bütün ülkelerde taşra politikasına ve ekonomisine büyük bir canlılık geldiği, dinamik bir sosyal ilişkiler ağına kurulduğu görülmüştür.

Merkezi otoritenin ağır yükünden kurtulmuş yerel ve etnik bölgeler arasında görülen dinamik gelişme korkulduğu gibi yeni milliyetçilikleri beslemiş değildir. Aksine sistemle daha uygun hareket eden yapılar ortaya çıkmıştır. Fransa ve İspanya arasında yaşayan aynı etnik grupların ilişkileri Avrupa'da yeni devletler sorununu gündeme getirmedir. Daha önceleri zayıf bir gelişme temposu gösteren Fransız Pirene bölgesi, İspanya Avrupa Birliği'ne girdiğinden beri sınırın hemen ötesindeki Katalan soydaşlarıyla girdikleri yoğun ekonomik ilişkiler sayesinde tarihte tanık olmadıkları bir gelişme temposu tutturmuşlardır. İspanya'nın en sorunlu bölgesi olan Bask bölgesinde ulusal hareketin ne demokratik plandaki otonomi istemleri ne de ayrılıkçı ETA'nın istemleri, Fransız Bask bölgesinde etkili olamamıştır. Yine Rhône-Alpes bölgesi İtalya'nın ayrılıkçı Lombardie bölgesiyle ilişkilerini geliştirmiş ve Alzaslar ise yönlerini ve ilişkilerini Almanya'ya doğru çevirmişlerdir. Görüldüğü gibi Fransa'da bir değil -Brötonlar'ı ve Korsikalılar'ı da sayarsak- birçok etnik sorun vardır. Etnik sorunlar bugünün Avrupa'sında iç savaşların değil, siyasal ve ekonomik çözümün bir parçasını oluşturmaktadır. Eğer bunu anlayamaz isek, yüzyıllardır İngiliz egemenliği altında yaşayan ve yaşamakta da istekli olan Galler ülkesi halkına Tony Blair'in adeta yalvararak yerel parlamento için oy kullanmalarını istemelerinin nedenlerini anlamak ta bir o kadar zordur.

Avrupa'da bu ilişkilerden kimse rahatsız değildir. Ama Avrupa'da Türkiye ile birlikte bu tür ilişkilere hazır olmayan bir diğer ülke Yunanistan'dır. Yunan vetosunun ikide bir Türkiye'nin karşısına çıkmasının en önemli nedenlerinden biri de merkezi otoritenin baskılarından kurtulmuş Batı Trakya'da yaşayan Türk toplumunun, ekonomik ilişkilerde

Türkiye'yi tercih edeceği ve böylece psikolojik planda da bu bölgeyi kaybedeceği korkusundan kaynaklanmaktadır. Bunun üzerine Yunan hükümetlerinde var olan aşırı milliyetçi politikayı da eklersek bu korkuyu daha iyi anlamış oluruz. Ancak bu nereye kadar gidebilir ? Yunan vetosu ile lebet sürecektir değil ve iki yıl sonra veto hakkı da kalkmaktadır. Ondan sonra sadece Batı Trakya'daki Türkler değil, Yunanlılar bile ekonomik ilişkilerinde İstanbul'u tercih edebileceklerdir ve tarihsel planda da buna hazırdırlar.

Başta ABD ve Avrupa'nın ileri demokratik ülkeleri olmak üzere alınan yollar ve edinilen tecrübeler ışığında artık kayıtsız şartsız egemenlik kavramına sarılarak bir devletin kendi içindeki etnik unsurlar üzerinde haksız uygulamalar yapmasının önüne geçilebilecek bir aşamaya gelindiği tesbit edilmiştir.

Merkezi devlet yapısının çok güçlü ve Misak-ı Milli duygularının hayli yüksek olduğu bir Türkiye'nin yeni dünyanın savunma konseptine kendisini nasıl hazırlayacağı ortada duran önemli bir sorudur. Eğer Türkiye bu soruya doğru yanıt veremezse bugün katıldığı Kosova harekâtının kendisi için bir macera olduğunu gösterecektir.

Türkiye, çağın gereklerine uygun olarak attığı bu adımı kendi siyaset sahnesinde de gerçekleştirirse tarihsel rolünü oynamış olarak yeni yüzyıla adımını atabilir. Ancak bunun için eski değer yargılarının yerini yenilerine terk etmesi kaçınılmazdır. Bu tür uygulamalar ise yeni konseptleri akılcı bir stratejiye bağlayan yeni bir politik sınıf tarafından gerçekleştirilebilir.

Soruna yukarıdaki söylemler açısından baktığımız zaman Türkiye'nin Güney Kürdistan konusundaki tavrının da yeni dünya savunma konseptlerine uymadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bilindiği gibi Türkiye, Güney Kürdistan'a ilişkin politikasının temeli orada bağımsız bir Kürt devletinin kurulmaması için her türlü uygulamanın geçerliliği üzerine kurulmuştu. Tek parti döneminden ve soğuk savaş yıllarından kalan bu anlayışın globalleşen dünya sisteminin değerleri içinde yeniden ele alınması zorunludur. Üstelik bu zorunluluk Kürtlerin ve Türklerin birlikteliklerini çok daha ileri düzeye götürecek argümanlarla doludur. Oysa

bugüne kadarki uygulamalarla Türkiye, kelimenin tam anlamıyla 'siyasal çözümün' önünü tıkayarak, Güney Kürdistan'daki Kürtler'i Bağdat rejimi karşısında zayıf bir konumda bırakmıştır. Buysa çözümsüzlüğün bu bölgede bilinmez bir zamana dek sürmesi demektir. Eğer bu strateji değiştirilmezse, buradaki çözümsüzlüğün yükünü Türkiye, bundan sonraki dönemlerde her zaman çekecektir. Ama neden ve hangi ulusal gerekçelerle çekecektir? İşte bütün sorun buradadır ve tam bu noktada karşımıza yeni dünya düzeninin zorunlulukları çıkmaktadır. Türkiye eski savunma anlayışıyla hareket ederek bu aşamadan sonra kendisini korumanın değil, hangi rejim altında olursa olsun kendisine tehlike arzeden Irak'ın bir nevi jandarmalığını üstlenmektedir. Ne İran'ın ne de Irak'ın Güney Kürdistan'da bir Kürt devleti kurulmasını engelleyecek hiçbir yaptırım güçleri yoktur. Bu bölgede Kürt devletinin kurulmamasına en büyük engel, Türkiye'nin sahip olduğu eski ama hâlâ yürürlükte olan savunma anlayışıdır. Oysa Avrupa Birliği'ne girmeyi önüne hedef olarak koymuş bir Türkiye için sorun, önce kendi Kürtleriyle demokratik planda barışmak ve diğer Kürtler'i de bu etki alanı içine çekmekten geçmektedir. Avrupa Birliği'nin federal devletler topluluğu haline gelmesinin kaçınılmaz sonuçları beni Kürt sorununa duyarlı olan biri olarak böyle düşünmeye itmektedir. Ulusal devletin iki temel tanımı olarak gösterilen para birimi ve gümrük sınırlarının niteliksel değişikliği eski tipteki ulusal devletleri yeni birlik içinde federal bölgeler durumuna fiilen getirmiştir. Bu nedenlerle, Bağdat rejimiyle iplerini koparmış bir Kürt devletinin, Avrupa ile bütünlüğünü sağlamış bir Türkiye'ye sorun yaratacağını sanmak ise tam bir kuruntudur. Dahası bu bölgedeki Kürt siyasal yapılarının batıyla olan yakın diyalogları nedeniyle kendilerinin Avrupa'ya ulaşmalarının en önemli yolunun Türkiye olacağı görülecektir. Bugünkü siyasal belirsizlik içinde bile en çok belli olan ve kendini gösteren durum budur. Belki bir düş olarak göreceksiniz ama gelecekteki Avrupa Birliği'nin sınırlarının Süleymaniye'ye kadar uzandığını söyleyebilirim. Bunun tek yolu ise Türkiye'nin böylesi bir kararlılığı göstermesine bağlıdır. Buradaki risk, hangi planda ele

alınırsa alınsın, ne olacağı belli olmayan bir Irak'ın desteklenmesinden çok daha azdır.

Güney Kürdistan konusunda bu tarzdaki stratejik değişikliğe karşı olarak ileri sürülebilecek tek tez, bu bölgedeki PKK faktörü olabilir. Tam da bu noktada buradaki PKK faktörünün Güney Kürdistan'da bir Kürt devleti kurulmaması şeklinde belirlenen temel stratejiye bağlı olarak ele alınan taktik bir sorun olduğunu söylemek durumundayız. Taktiksel uygulamalara neden olan etmenler zayıfladığında ya da ortadan kalktığında eski stratejik nedenlerin yeni dünya düzeniyle bağdaşmadığı da görülecektir. Türkiye sınır güvenliğini gerekçe göstererek Güney Kürdistan'a yaptığı bütün müdahalelerde ne BM tarafından ne de Avrupa tarafından eleştirilmedi. Müdahaleler devlet güvenliği açısından haklı bulundu ancak hemen geri çekilmesi tavsiye edildi. Rutin hale gelen bu müdahalelerin ilelebet devam edeceğini düşünmek mümkün değildir. Kaldı ki sınırın öte yanına geçip bir devlete karşı gerilla mücadelesi vermenin başarı şansı yok denecek kadar azdır. Bu konuda Abdullah Öcalan'ın söylemleri de aynı doğrultudadır. Defalarca yaptığı konuşmalarda "Biz bu gerilla mücadelesiyle Türk ordusunu yeneceğimizi hiçbir zaman söylemedik" diyebiliyordu.

Dünyada bunun örnekleri oldukça azdır. Bugün Kosova'da yaşanan dramdan sonra, Kosova halkının meşru temsilcisi olarak UÇK'nın ne Makedonya'da, ne de Arnavutluk'ta askeri üsler kurarak Sırp'lar'a karşı mücadele vermesinin başarı şansı yoktur. Çünkü mücadelesini verdiği ulus sorununu toprak parçasından ayrıldığı anda ruh ile vücudu da birbirinden ayırmış olursunuz. Oysa ulusal mücadeleler kaynağını ve ruhunu aldığı 'toprak' ile doğru- dan bağlantılı olarak yükselir ya da gerilerler.

Soruna jeopolitik yapılar açısından bakılırsa, güney sınırlarının bütünüyle Arap devletleri tarafından çevrelenmesi gelecekteki önemli riskleri de beraberinde getirecektir. İlerki dönemlerde bu sınırlar su veya başka nedenlerle Arap dünyası ile çıkacak sorunlarda temel bir güvenlik sorunu haline gelebilir. İşte o zaman Kürtlerin bu ülkelerde var olan zayıf siyasi konumlarının bu tür problemlerde hiçbir ağırlığı da kalmayabilir.

Arap devletleri içinde komşuları için en tehlikeli olacak devletin, tarım ve petrolü akıllı olarak kullanan bir Irak yönetiminin olacağını söyleyen, bu devletlerin kurucusu kabul edilen ünlü İngiliz casusu Arap Lawrence idi. 1922'de bir Fransız diplomatla yaptığı söyleşide bu bölgede en az 50 sene bir değişimi öngörmediğini, ancak daha sonra ekonomik olarak kuvvetlenme ihtimali yüksek bir Irak'ın Akdeniz'e duyduğu ihtiyaçtan ötürü önce Suriye'ye ve sonra diğer zayıf krallıklara saldıracağını söyler. Suriye ve Irak Baas Partisi arasındaki çelişkileri bir yana bırakırsak, Körfez kriziyle Saddam'ın saldırganlığı açık biçimde ortaya çıkmıştır. (bu belgeleri Fransız Dışişleri Bakanlığı arşivlerinde bulmak mümkündür. *E-Levant Turquie* cilt 190, sayfa 87-93)

Eğer Saddam, İran ile on yıl boyunca savaşa tutulmamış olsaydı, Arap Lawrence'in öngörüsü sadece olgu olarak değil ama tarih olarak da büyük bir uygunluk gösterecekti. GAP projesinin Irak ve Suriye üzerinde yarattığı rahatsızlığı dikkate alırsak güney sınırlarının tamamen Araplaştırılmasının da tehlikesi açığa çıkar.

Bu konuda bugünkü veya gelecekteki Bağdat rejimlerinin uygulamalarına dikkat etmek gerekecektir. Eğer bu tarzdaki strateji değişikliği zamanında yapılmazsa, yeni dünya düzeni içinde eski stratejiyle yaşamak zorunda kalırsınız. Ve kaybeden taraf olursunuz. Güney Kürdistan'ı yeni bir Bağdat rejiminin insafına terkedene dek bu stratejiyle devam etmek akılcı görünmüyor. Arap rejimlerinin devlet yapıları gözönüne alındığında Kürtlerin bu sistem içinde ilelebet kalacaklarını düşünmek zordur.

O halde Türkiye önünde daha zaman varken, hiçbir risk almadan Güney Kürtleri'nin siyasal ve askeri yapılanmalarının güçlü hale gelmesinin önünü açabilir. Bunun için Irak ile bir çatışma içine girmesine hiç gerek yoktur. Suskun kalması bile yeterlidir.

Türkiye bu bölgede henüz son söz söylenmemişken daha uzak hedefleri gözönüne alarak strateji değişikliğine gitmek zorundadır.

Ancak Ankara'da siyaset adına yapılan kabadayılıklara bakarak, Türkiye'nin bu tür global stratejilere diplomatik planda hazır olduğunu söylemek oldukça güçtür. İşte bu-

tün bu nedenlerle sizin de belirttiğiniz gibi “uluslararası toplumun bu yeni gerçekleri üzerinde dikkatle düşünmek gerekiyor” ve “Türkiye’nin seçimlerden sonra façasını” düzelterek “bazı adımları atması” gerekiyor.

Türkiye’de bilim çevreleri dahil, her düzeyde insanın Kürt sorununda tartışmaya başlamadan önce doğruluğuna kesin olarak inandığı ‘a priori’ bilgileri vardır. Öte yandan aynı sorunda kendisini karşıt taraf olarak görenlerin de aynı düzeyde ‘a priori’ bilgilere sahip olduğu görülmektedir. Daha gözlemci bir yaklaşımla, soruna bakış açısındaki yanlışlıkların, sorunun merkezinde bulunan insanları ‘öyle olduğuna inandığımız’ doğruların karşısına otomatik olarak itmekte olduğu görülmektedir. Bunun nedenlerinin Sevr ve Lozan Antlaşmaları’nın yapılış dönemlerindeki olaylar zincirinin, taraflarca kopuk olarak ele alınmasından kaynaklandığını bu analitik çalışmamda değerlendirmeye çalışacağım.

Sevr Antlaşması’nı -diğer bütün sorunları bir yana koyarak- sadece Kürt sorununa bağlı ele alan bir anlayış devlet katından sokaktaki insana kadar şartlandırılacak derecede empoze edilmiştir. Bunun karşıtı olarak da kendisini Kürt sorununun içinde bulan biri, sorunun kaynağına indiğinde karşı cepheden yüklenmiş peşin değerleri kolayca kabullenerek peşin yargılarla kendisini tartışma içinde bulmaktadır. Bunun adı Sevr yanlısı tutum olmaktadır. Burada trajedi, bu insanların savunduğu görüşlerin kendilerine ait olmadığı ama kendilerine empoze edilen bir görüşü savunduklarıdır. Hangi tarihsel verilerle bir Kürt’ün Sevr’i savunmaya sahiplendiğini anlamak oldukça güçtür. Sorunun sadece kaynak noktası açısından bile savundukları görüşler ne kadar iyi niyetli ve yapıcı olursa olsun ‘bölücü’ olmaktadır. Yine mantıki sonuç olarak bölücülüğün kaynağı olarak gösterilen Sevr Antlaşması’na karşı, Lozan Antlaşması bir zırh gibi siper olarak konuyordu.

Cumhuriyetle beraber Lozan’ın da 75. Yılına kutlamalarını geride bıraktığımız şu günlerde bayram havasının coşkusunun yerini biraz da ülkemizin somut sorunlarına bırakmasını dilemekteyiz. Sorunlarımızı daha somut olarak, daha sosyal temellerde tartıştığımız zaman cumhuriyetin de-

ğerinin daha çok doğrularla temelleneceği ve sonsuzlaşacağı görülecektir.

Eğer bir antlaşmada, hele uluslararası alanda önemi olan bir antlaşmada sözkonusu ülkenin sosyal ve kültürel yapısına uygun tarzda çözümlemeler bulunmuyorsa, belirli noktalar bilerek ya da bilmeyerek, politik kaygılar nedeniyle gözden kaçınılıyorsa, bu tür noktaların ülke tarihinin gelecek zaman diliminde birer sorun olarak görüleceği de elbette düşünülmeliydi. Burada bir ülkenin önünü açan değil, önünü tıkayan, gelecek kuşakları tehlikeli bir sonsuza doğru yuvarlayan anlayış bulunmaktadır.

Lozan Antlaşması kendi başına ele alındığında, Türk milletinin köhneleşmiş bir hanedanlık egemenliğinden kurtulması ve cumhuriyete kavuşması bakımından elbette bir başarı olarak görülmelidir. İttihat ve Terakki hareketiyle Osmanlı hanedanı arasında başlayan millet adına yetki savaşının son durağı olarak gördüğüm Kemalist hareketin bu yönü çoğu kez politik bakış açılarıyla yorumlanmaktadır. Oysa burada politikanın değil, tarihin karar vermesi gerekmektedir. Tarihsel planda ele alınabilmesi halinde, bugün tartışılan bir çok sorunun kendiliğinden tartışma dışına itileceği gerçeği gözlerönünde duruyorken, tam tersine bir metot ile tarihimizin bu dönemi aşırı tarzda politikleştirilerek mantık uzantılarıyla yaratılan uzlaşmaz karşıtlıklar içinde çatışmaya atılmaktadır. Dolayısıyla ortaya kendi kendisiyle de çatışan bir anlayış çıkmaktadır. Resmi tarih anlayışının bu politik davranışlarda esas bir rol oynadığının altını çizmemizde fayda vardır. Bunun örneklerini Türk Tarih Kurumu'nun Milli Eğitim kurumları aracılığıyla tüm topluma yaydığı tamamen politik kaygılardan hareket eden tarih analizlerinde bolca görmek mümkündür.

Tarihsel belgelere saygı söz konusu olduğunda bu konuyu en açık biçimiyle Mustafa Kemal'in 16-17 Ocak 1923 günü yaptığı İzmit konuşmasında görebiliriz:

Bilindiği gibi bir çok ülkede devlet arşivlerinin açıklanması için gizlilik sınırı 50 yıldan 30 yıla kadar inmektedir. Geçen süre zarfında gizli belgelerin kamuoyuna açıklanması pekala mümkündür. Oysa Türkiye'de 75 yıl sonra bile devlet belgelerinin kamuoyuna açıklanması yasaktır.

Demokrasiyle idare edildiğini iddia eden bir ülke için bu bir ayıptır. Üstelik Mustafa Kemal'in yaptığı ve 75 yıldır saklanan konuşmasının ne gizli devlet sırlarını, ne de gizli bir askeri veya politik bir operasyonu içermediği tam tersine o günlerde kamuoyu önünde yapılan açık bir deklarasyon olduğu düşünülürse sorunun vahameti daha iyi anlaşılacaktır. Kimler, ne hakka sahip olarak bu tür belgeleri kamuoyunun bilgisinden saklayabilmektedirler ?.. Üstelik bunu yapanların Türk Tarih Kurumu'nun başında olan kişiler olduğu düşünülürse tehlike daha net görülecektir. Bunun ne tarih bilimiyle ne de devlet sırrıyla bir ilişkisi olamaz.

1987 yılında 2000'e Doğru dergisi Mustafa Kemal'in İzmit'te gazeteciler önünde yaptığı konuşmasını açıkladığında, tabularla dolu olan bir ülkede önemli bir adımı atmış oluyordu. Söz konusu konuşmada Türkiye'nin idari sistemi içinde yapılması düşünülen yerel özerklik sistemine göre Kürtlerin de kendilerini diğer iller gibi özerk olarak idare edecekleri belirtiliyordu. (Bu sistemin 1990 yılında imzalanan ve Avrupa Birliği'ne dahil olan ülkelerin uymakla yükümlü oldukları Paris Şart'ına yakınlığı da ayrı bir tartışmadır) Biz bu konuşmanın yapıldığı saatlerdeki ateşli Lozan görüşmelerini ve onları etkilemek için yapılan çalışmaları bir yana bırakmak durumundayız. Tarihçiler somut nedenler üzerinde konuşurlar ve bu nedenler onlar için başvurulacak temel belgelerdir. İzmit konuşmasının Lozan görüşmelerini Türkiye lehine etkilemek için yapıldığı bir iddia olarak öne sürülse bile, bu konuşmanın ve verilen sözlerin nedenlerini ve toplumsal dayanaklarını bir tarihçi olarak gözden uzak tutmamak gerekmektedir. Nitekim sorunun varlığı 75 yıldır yakamızı bırakıyor mu? İzmit konuşmasını değilse bile, bu konuşmanın ana konusunu değişik siyasi yapılardan her yıl değişik tarzlarda duymuyor muyuz?.. O halde başımız nereden kuma sokuyoruz... Sorunların yok olması mümkün oluyor mu?

Türk Tarih Kurumu üyelerinden Arı İnönü tarafından 'Gazi Mustafa Kemal'in 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları' adıyla bir kitap haline bile getirilen bu konuşmalardaki hassas noktaları içeren bölümler ise çıkartılıyordu. 'Noktasız' olduğu iddia edilen bu kitabın Türk Tarih Kuru-

mu'nca çıkartılmış olması ise başka bir mizah örneğini oluşturuyordu. Kendisini herhangi bir tarih ekolüne koymakta ve nasıl bir tarihçi olduğunu söylemekte zorlandığımız Arı İnan bu bilgilerin, hazırladığı kitapta yer almamasını ise aynı dergiye 'Bu konular henüz halledilmemişken zamanı değil' diyerek açıklamaktaydı. 70 yıl önce olmuş-bitmiş ve böylece tarihe geçmiş bir konuşmanın bugünkü toplumsal bilince uygun olmadığını ifade eden bu sözlerin bir politikacı tarafından değil, bir tarihçi tarafından söylenmesi ise Kürt sorununun Türkiye'de aldığı karakteristik özelliğini açıklaması bakımından dikkat çekici olmaktadır. Bir politikacının bu tür tarihsel bilgileri toplumdan gizlemesi belki anlaşılır olabilir. Toplumların geçmişlerinde yaşadıkları olayların gelecekteki bilinçlerine katkı sunan tarih biliminin ve bu bilimin prensipleriyle uğraşan bir bilim adamının politikacı gibi davranarak olguları gizlemeye çalışmasının hiçbir affedilir yanı bulunamaz. Sadece bu örnek bile Türkiye'de tarihin ne kadar politize edildiğini göstermeye yeterlidir.

Türkiye'de Kürt sorunu tartışılırken bu sorunla birlikte bilinçaltına yerleştirilen Sevr ve Lozan Antlaşmaları da otomatik olarak tartışmaların hemen yanında görülmektedir. Öyle ki tartışmayı yürütenlerin hangi cepheden olduğu bile önemli değildir. Herkesin elinde ya Lozan ya da Sevr metni karşı tezler olarak bulunmaktadır.

Sevr Nedir?

Özellikle İngilizler'in Mustafa Kemal hareketine karşı bir koz olarak elde tutmaya çalıştığı İstanbul hükümeti ve onun şahsında yapılan Sevr antlaşması bir tabu gibi toplumsal bilince kazıldı. Bu Antlaşma politik gerçeklikten o kadar yoksundu ki, Yunanistan dışında diğer ilgili devletlerin parlamentolarında onaylanamadı. Yunanistan bir devlet olarak oynanan komedinin farkında bile değildi. Sevr görüşmeleri boyunca İngiltere, Fransa ve İtalya ile Kemalist hareketin önderleri arasında yoğun bir diplomatik temas sürmekte ve yukardaki son iki devlet, Fransa ve İtalya ile

Ankara hükümeti arasında önemli ve ciddi görüşmeler yapılmaktaydı. Bu iki devlet Kemalist hareketi Türkiye'nin yeni temsilcileri olarak çoktan tanımışlardı. Ama aynı iki devlet bir yandan da Sevr görüşmelerini sürdürmekteydiler. Peki bu çelişki nasıl açıklanabilirdi?

Bunun bir tek açıklama tarzı vardır : Birinci Dünya Savaşı boyunca Ortadoğu'da ve Kafkaslar'daki ezilen halklara yönelik 'Wilson Prensipleri' uyarınca verilen bağımsızlık sözünün bu halklarda yarattığı etkinin sonuçları olarak Sevr görüşmelerinin sahneye konduğu görüşü bugün daha ağırlıklı olarak anlaşılmaktadır. Çünkü boyunduruk altında bulunan bir çok halk bu sözlere güvenerek insanlarını Bağlaşık devletlerin yanında savaşa gönderdi. Bu halklar savaş sonunda verilen sözlerin nasıl tutulacağını elbette merakla bekliyorlardı.

Sevr Antlaşma maddelerinin yaptırım gücüne ciddi bir analiz getirilebilmesi için, tarihçiler tarafından sorulacak soru şu olmalıydı: Savaş boyunca Wilson Prensiplerini dillerden düşürmeyen bu devletler, kendi egemenlikleri altına aldıkları toprak parçalarında azınlıklar konusunda ne yönde tavır aldılar? Manda yönetimi altına aldıkları Irak ve Suriye'de de bu halkların bir parçası vardı ve oralarda hangi nedenler bu prensiplerin uygulanmasına engel oldu?.. Kemalistleri buradaki uygulamalarla ilgili engelleyici faktör olarak göstermek acaba ne kadar doğru olabilir? Bu konuda belirli bir etki söz konusu olsa bile, bir büyük devlet olarak kendi sorumlulukları nerededir?... Kürtler, Asur-Keldaniler neden bu parçalarda otonom haklarına kavuşamadılar?

Sevr'i iyi anlayabilmek için Türk ve Kürt tarihçilerinin bu soruları kendilerine sormaları gerekiyor...

İşte bu sorulara yanıt aramak için Sevr antlaşmasına dönmekte ve ilgili maddelerine bakmakta yarar vardır:

Kürtler'e bağımsız devlet sözünün verildiği iddia edilen Sevr Antlaşması'nın Kürtlerle ilgili maddeleri 62, 63 ve 64.ncü maddeleridir...

Madde 62 - Fırat'ın doğusunda kalan, ileride saptanacak Ermenistan'ın güney sınırının güneyinde ve 27, maddenin II./2. Ve 3. Şıklarında tanımlanan Su-

riye ve Irak ile Türkiye sınırı kuzeyinde, Kürtlerin sayıca üstün bulunduğu bölgelerin yerel özerkliği için, iş bu antlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak altı ay içinde İstanbul'da toplanan ve İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetlerinden herbirinin atadığı üç üyeden oluşan komisyon bir plan tasarısı hazırlayacaktır. Herhangi bir sorunda oybirliği oluşmazsa sorun komisyon üyelerince kendi hükümetlerine götürülecektir. Bu plan, Süryani-Keldaniler ile bölgenin içindeki diğer etnik ve dinsel azınlıkların korunmasına ilişkin tam güvenceleri de kapsayacaktır. Bu amaçla, İngiliz, Fransız, İtalyan, Acem ve Kürt temsilcilerden oluşan bir komisyon incelemelerde bulunmak ve iş bu antlaşmaya göre Türkiye sınırının İran sınırı ile birleştiği yerlerde Türkiye sınırında yapılması gerekebilecek düzeltmeleri kararlaştırmak üzere bu bölgeleri ziyaret edecektir.

Madde 63 - Osmanlı hükümeti, 62. Maddedeki iki komisyonun kararlarını kendisine bildirildiğinden başlayarak üç ay içinde kabul etmeyi ve yürütmeyi şimdiden yükümlenir.

Madde 64 - İş bu antlaşmanın yürürlüğe konulmasından bir yıl sonra 62. Maddede yazılı bölgelerdeki Kürtler, bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak, Milletler Cemiyeti Konseyi'ne başvururlarsa ve Konsey de bu nüfusun bu bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varır ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı Türkiye'ye salık verirse, Türkiye bu tavsiyeye uyacağını ve bu bölgeler üzerinde bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçeceğini şimdiden kabul eder.

Bu vazgeçmenin ayrıntılı hükümleri başlıca bağlaşıklık devletlerle Türkiye arasında yapılacak ayrı bir sözleşmeye konu olacaktır.

Bu vazgeçme gerçekleşirse ve gerçekleşeceği zaman, Kürdistan'ın şimdiye kadar Musul vilayetinde kalmış kesiminde oturan Kürtlerin bu bağımsız Kürt devletine kendi istekleriyle katılmalarına bağlaşıklık devletlerce hiçbir itirazda bulunulmayacaktır.

Geniş bir Kürt politik yelpazesi tarafından Lozan karşıtı bir antlaşma olarak onaylanan Sevr'in soruna bakış açısı işte böyledir. Ancak burada yazılanları genel bir üslup olarak kabul eder ve sonuca gidersek yanlış bir tarih analizi-nin ortaya çıkmasına kolayca neden olabiliriz. Diplomatik bir gözlemci maddelere imza koyan ilgili tarafların aralarında hiçbir denge unsurunun bulunmadığını hemen anlaya-caktır. Burada Kürtler ve Asuriler söz konusudur ama onla-rın yasal temsilcileri ortada yoktur. Bu halklar adına devlet kurma girişimi vardır ama bu devletin öncüleri olacak ve mücadele alanında kendilerini kanıtlamış temsilcileri her nedense görüşmelerde yokturlar. Bu temsilcilerin bilinçli olarak görüşmelere alınmadıklarının altını çizerek ortada oldu-bittiye getirilen bir durumun olduğu rahatlıkla açığa çıkar. Ortadoğu'nun karmaşık toplumsal yapısı içinde ya-şam mücadelesi veren ve giderek yok olan evlatlarını za-lim bir savaşın ortasına atarak Bağlaşık devletlerin yanın-da savaşan Asur-Keldaniler, bu mücadele sonunda kendi-lerine açıkça bir devlet sözü verilmesine karşın temsil edil-memektedirler. Mücadele önderi Ağa Petros'un bütün giri-şimlerine karşın yeterli bir ilgi toparlayamaz. O günlerde tam bir savaş ortamı içinde bulunan Güney Kürtler'i ise ısrarla bu toplantılara katılmak için başvururlar ama her gi-rişim yanıtsız kalır. Bunun üzerine kendi inisiyatifleriyle de-legelerini Sevr görüşmelerine gönderecek kadar diplomasi kapılarını zorlarlar. Ancak bu delegeler İngiliz ve Fransız-lar'ın ortak girişimleri sonucu Lübnan'dan gemiye bindiril-medene geri gönderilirler. Onlara göre Kürtler Sevr'de tem-sil edilmekteydiler. Kürtleri "temsil" eden ise, kişi Kürdis-tan'ı doğru dürüst tanımayan, Osmanlı saray oyunları için-de bir geleneği temsil eden Şerif Paşa'dır.. O kadar ki bu kişinin Kürdistan'ı tanımadığı kendi raporlarında bile geç-mektedir. O halde temsilcilik konusunda bu ısrar neden-dir? Temsil ettiği söylenen Kürtlerle hiçbir toplumsal dina-mik ilişkisi olmayan bir kişi üzerinde bu kadar ısrarlı olma-ları, onların sorunu ele alış tarzlarını açığa çıkartılabilir an-cak... Zayıf bir temsililik ile sorunun ele alınış süreci üze-rinde kendi oyunlarını oynamaları kolaylaşabilirdi ve öyle de oldu.

Şimdi sözkonusu maddeleri inceleyelim: 62. Maddede Kürtler'le ilgili yerel özerklik sürecinden bahsetmek mümkündür. Asur-Keldaniler ise yerel özerklik içinde belirli bir güvenceye kavuşturulmaktadırlar. Dolayısıyla onlar için verilen bağımsızlık sözü daha bu aşamada tartışma dışı bırakılmaktadır. Kürtler için iki madde daha ilave edilmesi ise bir yanıyla onların yayılma alanlarının genişliğinden diğer yanıyla özellikle güneyde süren isyan hareketinden kaynaklanmaktadır. 64. Madde ile Kürtler böylesi bir oyunun içine çekilmişlerdir.

Kürt devletinin kurulmasıyla ilgili suçlanan İngiltere ve Fransa bu maddede hiç de kendi devlet gelenekleriyle bağdaşmayan garip maddelerin altına imza koymuşlardır. Eğer ortaya siyasi bir irade konarak devlet kurma girişimi yapılıyorsa bunu neden 'eğer'li sözlerin arkasına koyduklarını iyi incelemek gerekecektir. Kürtlerin örgütlenmiş tarzda konferansta yer almalarına göz yummayan Bağlaşık devletlerinin en azından Milletler Cemiyeti'ne nasıl bir başvurunun kabul edilebileceğini bilmeleri gerekiyordu. Toplumsal dinamizme dayanmayan bir temsilin bu Cemiyetten hiçbir olumlu yanıt alamayacağı tartışma götürmeyen bir gerçeklik olmasına karşın, böylesi bir maddeyle yola çıkıp ne türden devlet kurulabileceği doğrusu akla başka soruları getirmektedir. İşte burada, ilk etapta soru sorması gerekenler çok eleştirdiğimiz Türk tarihçileri değil, bütün politik yapılarıyla birlikte Kürtler ve daha önemlisi, onlar adına tarih yaptıklarını söyleyenler olmalıdır. Bağlaşık devletleri bununla da kalmıyor, Kürtlerin kendilerini 'bu bağımsızlığa yetenekli olduklarını' göstermek zorunda olduklarını bir kayıt olarak düşüyorlardı. Bir halkın devletleşme sürecinin böylesine hafife alındığı başka bir belge herhalde yoktur. Dahası; İngiltere'de M. Akelstan Riley'in başını çektiği bir gurup, İngiliz yöneticilerin Kürt devleti kurulmasında gösterdiği uğraşların gerçekten ciddi olması halinde ortaya çıkacak tehlikeli tabloyu çizerek "Ne yapıyoruz?" sorusunu kendilerine sormuşlardır. Durumun ciddiyeti karşısında Riley, bir kitap yayınlayarak Kürtlerin karmaşık toplumsal yapıları ve birbirleriyle olan çelişkileri nedeniyle bir devlet kurmalarının mümkün olmadığını ve İngiltere'nin bu konu-

da boşuna uğraş verdiğini belirtir. Basında da ilgi gören bu kitap Ortadoğu'daki İngiliz politikasının masa üstüne yatırılmasına neden olur. Çin'de Boxer Savaşları'nda bulunan ve I. Dünya Savaşı sonunda Almanya ile yapılan Versailles Antlaşmasını Fransa adına imzalayan dönemin Dışişleri Bakanı Stephen Pichon İngiltere'de süren tartışmaları dikkatle izlemektedir. Fransa'nın zaten belirgin olan Kürt politikasına kesin yargılarını koymaları bakımında bu tartışmalar çok önemlidir. Pichon, Riley'in açtığı tartışmalarla ilgili olarak kendisine sunulan raporun üzerine notlarını düşerken Kürtlerin gerçek durumu da ortaya çıkıyordu: "Kürtlerin yetersizlikleri üzerine M. Riley'in düşüncelerini paylaşıyorum". (*Kürdistan Dosyası cilt 12, s. 37*)

Bu farklı düşüncelere karşın İngiltere ve Fransa Kürt sorunuyla ilgili olarak aynı maddelere imza koyabilmektedirler. O zaman bu çelişki nereden gelmektedir? Fransa kurulmasını istemediği bir devlete nasıl onay verebilir? İngilizler görünürde ciddi olarak söz konusu maddeleri imzalamakta ama bu konuda savaşın hemen ertesinde, 'Kürt devleti kurulamaz diye' politika tayin eden ve bunu 27 Aralık 1918'de, henüz Sevr süreci bile başlamadan, İngilizler'le yapılan bir görüşmede açıkça ilan eden (*Kürdistan Dosyası cilt 11, s. 5*) Fransızlar'ın neden Sevr Antlaşmasının bu maddelerine imza koyduklarını soru olarak sorabilmeliyiz. Üstelik Fransızlar bu yönlü düşüncelerini Sivas Kongresi'nin hemen ardından, 8 Ekim 1919'da Yüksek Komiser Georges Picot'un 3. Kolordu Komutanı Refet Bele ile yaptığı resmi görüşmede de teyid etmişlerdir. Kemalistler'in Arapça konuşulan topraklardaki sorunlarla ilgilenmedikleri de yine bu toplantıda Türk tarafınca garanti olarak verilmiştir. (*Kürdistan Dosyası, cilt 12, s. 8 ve s. 11*) Perdeler arkasında durum bu kadar net ve açık iken, öte yanda hâlâ devam eden bir Sevr Antlaşması nasıl mümkün olabildi. Söz konusu ettiğimiz zaman kesiti, Kemalistlerin henüz tam ve gerçek güçlerini göstermeden ortaya çıkan politik bir döneme ait olması bakımında da ilgi çekicidir. O halde burada Kürtler'e ve diğer azınlık halklara karşı Batı'nın bir başka ikiyüzlü politikasıyla karşıkarşıyayız:

Bunun nedenlerini daha sonraları Lozan görüşmeleri sırasında bir İngiliz diplomatın Türk temsilci heyeti başkanı İsmet İnönü'ye söylediği sözlerde en iyi şekilde bulabiliriz. İngiliz diplomat, tartışmaların en hassas konusu olan azınlıklar sorununun sürekli gündemde tutulması karşısında rahatsız olan İnönü'ye dönerek "İsmet Paşa! Senelerce çok şeyler söyledik. Çok şeyler vaat ettik. Bütün dünyada çok taahhüt altına girdik. Şimdi bütün bunlara son verirken, bu kadar merasim yapılmasını neden yadırgıyorsun?" Batı burada adeta günah çıkartıyordu. Bu konuda bütün yük Kemalistlerin sırtına atılıyor ve kendi yükümlülüklerini bu işten böylece kurtarıyorlardı. Kemalistler de çok memnun bir tarzda bu sorumluluğu yükleniyorlardı. Söz konusu ettiğimiz halklar arasında yarı-bağımsızlıklarını kazanan Araplar dışında Ermeniler, Asur-Kaldeliler ve Kürtler ön sırayı almaktadırlar. Ermeniler Sovyet sınırları içinde kalan bir Ermenistan ile devletleşirken, İttifak devletlerinin yanında savaşa yoğun olarak katılan Asur-Kaldeliler ise çizilen sınırların hiçbir tarafında somut haklar elde edemediler. Asur-Kalde halkı anlamsız bir savaşta onbinlerce evladını kurban ederek zaten azalan nüfuslarını belki yarı yarıya indirdiler...

Bu durumda Kuzey ile Güney Kürtlerini farklı kategorilere koymak gerekebilir. Kuzey Kürtleri Osmanlı politikasının pratik uygulama alanı olması bakımından ve Hamidiye Alayları'nın Kürt toplum yapısında yarattığı parçalanmış durum nedeniyle pek fazla örgütlü bir toplum örneği sergileyemiyordu. Bu durumu batılıların görmemeleri mümkün değildi. Sorun buraya kadar kimi sosyo-politik durumlar nedeniyle anlaşılır olabilir de. Ancak tam burada, daha örgütlü tarzda ve bir önderlik altında mücadele veren Güney Kürtleri'nin sorunu gündeme gelmektedir. Şeyh Mahmut

*) İsmet İnönü'ye yapılan bu itirafları doğrulayan bir başka kişi o dönemin en acılı sahnelerini yaşayan Asurlu temsilcisi-General Ağa Petros'tur. Kendilerine verilen bağımsızlık sözünün politikanın kirli çarkları arasında nasıl ezildiğini gören ve yaşayan Ağa Petros, Lozan Konferansı sırasında İsmet Paşa ile görüşerek sorunlarını anlatmak istemiş ancak Fransızlar bu görüşmeye "Siz Türkler'e karşı savaştınız, böyle bir görüşme olamaz" diyerek izin vermemişlerdir. Bunun üzerine Ağa Petros ayağa kalkarak "O halde siz de Türkler'e söyleyin: Eğer Asur-Kalde halkı Türkler'e karşı savaşıyorsa Bağlaşıkların kesin sözleri üzerine savaştılar" diyerek tepkisini dile getirmiştir. (*Fransız Gizli Belgeleri, Irak Dosyası* cilt 54 s. 108; 109).

Berzenci daha o yıllarda 64. Maddeyi yerine getirmiş durumdaydı. Ve üstelik Irak bütünüyle İngiliz mandası altında bulunuyordu. Hiç bir devlet, Milletler Cemiyeti'nin hiçbir yasası bu topraklar üzerinde bir Kürt devletinin kurulmasına engel değildi. Zayıf konumda olan Kral Faysal'ın ise buna itiraz etme şansı bile yoktu. O halde 'neden İngilizler ikili bir politika güdüyorlardı?' sorusunu sormanın sırası gelmiştir.

1. Dünya Savaşı sonunda galip gelmelerine karşın yorgun çıkan İngiltere dominyonlarındaki askerleri uzayıp giden bir iç savaşa sürmekte zorlanıyordu. Üstelik bölgenin İslami yapısı bunu daha da karmaşık hale getiriyordu. Müslüman askerler Müslümanlara karşı savaşma yanlısı değillerdi. Petrol yatakları Irak Kürdistan'ın da bulunmasına karşın, bu bölgenin denizden uzaklığının doğurduğu taşıma sorunları, buranın Irak toprak bütünlüğü içinde ele alınmasını gerekli kılıyordu. Öte yandan kurulacak olan ikinci bir devletin güvenliğini sağlamanın yarattığı ağır sorunların yanında, Irak üzerinde belirli yaptırımları uygulayabilmek için bazı kozları -bu arada Kürt sorununu- sürekli elde tutmak gerekmekteydi. Böylece Irak'taki krallık rejimi bu sorunlar nedeniyle kendisini her zaman İngiltere'ye muhtaç hissedecekti. Bu türlü politik kaygılar ve bu kaygılara verilen yanıtlar İngiltere'nin gerçek politikasını oluşturuyordu. Kendi egemenlikleri altında tuttukları Kürtler konusunda ortaya koydukları politikalar gerçek ve tayin edici politikalarlardır. Bunlar tartışma dışına itilerek doğru bir sonuca varılamayız.

Lozan'da Bütün Sorunlar Çözüldü Mü?

Lozan'da ise ortaya çıkan durum Sevr'e göre biraz daha nettir. Ancak burada bazı ayrıntılar dikkat çekse bile üzerinde yeterince durulmadığı görülmüştür. Başlangıçta, Kürt sorununun şu yada bu şekilde ele alınacağını düşünen Kemalistler İsmet İnönü başkanlığındaki Lozan Heyetini Türkler'in ve Kürtlerin temsilcisi olarak göndermişlerdir. Ancak görüşmeler sürecinde İngiliz Heyeti başkanı Lord Curzon azınlıklar sorununu '*Non Musulman*' diye bir kategori için-

de almaya özen göstermiştir. Azınlıklar sorununun dinsel platformda ele alınmasının Türk heyetinde yarattığı şaşkınlık kısa sürede atlatılmış ve bu kavramın üzerine adeta kendilerini mihlamışlardır. Bu kendilerine sunulan büyük bir hediye idi. Lord Curzon gibi tecrübeli bir diplomat ve devlet adamının bu kavramı rastgele söylediğini sanmak olanaksızdır. Bununla da kalmayıp 12 Aralık 1922 günü yaptığı konuşmasını şöyle sürdürür: "Bu genel düşüncelerimle herhangi bir azınlığın durumunu, bir başka azınlığın durumundan daha önemle belirtmiş olmak istememekteyim. Bunu kolayca yapabildim. Nasıl Hristiyan azınlıkların Asya'da ve başka yerlerde korunmaları zorunlu ise, Müslüman azınlıkların da Avrupa'da korunmaya hakları olduğunu bilinçli olarak düşünmekteyim. Bir başka dinden ya da soydan daha güvenlik içinde bulunmaya hakkı olan hiçbir din ya da soy yoktur." (*Seha L. Meray Lozan Barış Konferansı cilt 1 s. 180*)

Lord Curzon'un ifade ettiği kavramlar şaşılacak tarzda Misak-ı Milli'nin 5. Maddesine uyması bakımında da dikkati çekmektedir : 'Yenen devletlerle düşmanları ve bazı ortakları arasında yapılan antlaşmalardaki esaslar çerçevesinde azınlıkların hukuku, etraftaki ülkelerde bulunan Müslüman ahalinin de aynı hukuktan yararlanmaları koşulu ile tarafımızdan güvence altına alınacaktır.' (*Prof. Dr. Ahmet Mumcu, Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi s. 50*)

Kendilerini çok önceleri bazı gelişmelere hazırladığı gözlemlenen Kemalistlerin ülke gerçekliğine uygun reel politikalar yaptıkları açıkça ortadadır. Özellikle İngilizler'den böylesi hassas bir konuda bu tarzda yardım göreceklarını beklediklerini sanmak pek olası değildi. Bu nedenle olsa Türk heyeti kendisini 'Türk ve Kürtlerin' ortak temsilcisi olarak sunuyordu. Gelişmeler'in akışı içinde bu yükten de kurtuldu.

Azınlık kavramının bu tarzda ele alınmasıyla büyük bir rahatlığa kavuşan Türk Heyeti, elde ettiği avantajı her fırsatta kullanmasını bilmiştir. Bunun bir ödün değil doğal bir ifade tarzı olduğunu dile getiren İnönü, "Azınlık terimine sınırlı bir anlam verilmesi Müttefiklerce Türk Temsilci Heyetine

yapılmış bir taviz gibi gösterilmektedir” diyerek bunun böyle olmadığını vurgulamak zorunda kalmıştır. İnönü, bu kavramın görüşmelerde resmileştirilmesi karşısında doğal sonuç olarak “Türkiye’de hiçbir Müslüman azınlığın” olmadığını “Çünkü kurumsal olduğu kadar uygulamada da Müslüman nüfusun çeşitli unsurları arasında hiçbir ayırım gözetilmediğini” belirterek, geleceğin kendisini haklı çıkartacağını iddia edecek kadar güvenle konuşmuştur. Zaman zaman alt komisyonlarda Kürt, Çerkes ve Araplar’ın da bu tedbirlerden yararlanmaları söz konusu olmuşsa da kararlar “Müslüman olmayan azınlıklarla” ilgili olarak sınırlandırılmıştır. Heyette bulunan Dr. Rıza Nur azınlık hakları alt komisyonlarda söz konusu olduğunda bunun mümkün olmadığını “Müslüman bir ülkede, Müslüman bir azınlık olmayacağına göre, ülkede yaşayan çoğunluğun kendisi için böyle bir hüküm ileri sürmeyi beklemenin gereksiz” olacağını kavramın mantıki sonucu olarak ileri sürebilmektedir. Etnik kökenden soyutlanmış bir din kavramı sadece Türk Heyetince kabul görmüyordu. İtalyan Heyeti başkanı Montagna çağdaşlaşma yolunda Türk devletini içten bularak azınlıkları güvence altına alan maddeleri yeterli bulmaktaydı.

Görüşmelerin diğer tarafında bulunan Yunan Heyeti de bu kavrama sarılmakta hiç tereddüt etmedi. Venizelos anlaşma maddelerinde ‘soy’ teriminin metinlerden çıkartılmasını ama ‘ulusal topluluktan olma, dil ve din’ terimlerinin işlenmesini öneri olarak ileri sürse de sonuç olarak kararlar dinsel topluluk ifadeleriyle yürürlüğe kondu. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı temsilcisi Spalaikovitch Slav kökenli Müslümanlara hangi hakla Türkiye’nin taraf olacağını anlayamadıklarını belirterek bu ‘Panislamist’ düşünceleri reddeder.

Buna Sonuç Diyebilir miyiz?

Burada ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır: Bütün bu güvencelere ve iyi niyetle verilen sözlere karşın azınlık hakları sorunu hâlâ tartışmaların odağındadır. Bunu ne Sevr ile ne de Batı’nın düşmanca tavırlarıyla açıklama olanığı yoktur. Türkiye yıllardır kendisinin bir ‘Kürt sorunu

bulunmadığını' tekrarlayagelmıştır. Devlet erkânı buna kendisini o kadar inandırmıştır ki 1988 yılında bir başbakan "Türkiye'de bir soy azınlığı yoktur, Lozan'a baksınlar' diyebilmektedir. Kanunlarla soylar ve dinler yaratılabileceği gerçekten sanılmıştır. Bunun akabinde aklı selim sesler yavaş bir ton ile olsa da gelmeye başladı. Basında ilk kez bu yönlü bir eleştiri Uğur Mumcu'dan geldi. Mumcu, "Lozan'da Kürtlerin azınlık olarak kabul edilmediklerini ama gerçeğin de böyle olmadığını" açıkca ifade etti.

Bugün bile Avrupa Parlamentosu'nda azınlık hakları sözkonusu edildiğinde Yunanistan'da kendi toplum gerçeklerine göre değil, yine Lozan'a dayanarak ülkesinde bir Türk azınlığın olmadığını, Yunanlı Müslümanlar'ın bulunduğunu aynı maddelere dayanarak iddia edebilmektedir. Yunanistan'daki Türk azınlığın politik faaliyetleri bu iddiaları çürütmeye yeterli değil midir? Maddelere bakarak bir halkın var ya da yok olduğunu söylemek kadar basit bir yaklaşım, çağdaş devlet adamlığına yakışmıyor. Uluslararası antlaşmaların satır aralarından çıkıp kapıya bu kadar dayanan Kürt sorunu karşısında düzenleyici yasal önlem almamakta ısrar eden bir Türkiye'nin karşısında büyük bir fırsatı yakaladığını sanan Yunanistan'dan başka türlü davranması elbette beklenemezdi. Onlar da yasalarla din ve soy yaratılabileceğine kendilerini inandırmışlardı...

Bu soruları Türk tarihçilerinin de kendilerine sormalarını elbette bekliyoruz. Tarih ancak bu tarzda bir bilim düzeyine çekilebilir.

Sonuç

Çelişkiler bu kadar açık iken, bilimsel bir araştırma alanı içinde bulunan tarihçilerin politik önyargılarla boğuşacakları yerde, toplumların birbirine karşıt halde sıralanmalarını kolaylaştıracak kavramlara destek sunmalarını anlamak zordur. İngilizler'in asıl başardıkları gerçekte bu durum olmuyor mu? Devlet politikasının önyargılı yaklaşımlarını anlamak mümkün... Ama aynı şeyin bilim adına yapılması onarılmaz hatalar doğuracaktır. Daha ilginç bir örnek İsmet

İnönü kanalıyla verilebilir: Kürt ayaklanmalarında İngiliz parmağı aramak o kadar önyargılarla doludur ki, bu konu hiçbir ciddi araştırma konusu olmadan bilim adamlarınca immanent hakikat olarak mantık yoluyla peşin kabul görmüştür. Obje ile sübjekt arasındaki bağ hiçbir zaman bilgi teorisine uygun tarzda ele alınmamıştır. Kürt sorununa çok yakın ilgi duyan İsmail Beşikçi* gibi bir araştırmacı bile bu 'a priori' bilgiyi immanent olarak doğrulayabilmektedir. Oysa, hiç beklenmeyen bir otorite, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularından olan İsmet İnönü, beklenmeyecek bir tarzda, Şeyh Said İsyanı hakkında daha akliselim davranabilmektedir. Şeyh Said İsyanını doğrudan doğruya İngilizlerin hazırladığı veya meydana çıkardığı hakkında kesin deliller bulunamamıştır. Fakat bundan şüphe edilmiş ve gerekli tahkikat yapılmıştır" (İsmet İnönü, *Hatıralar*, cilt 2 s. 202) Hunharca bir cinayete kurban giden Uğur Mumcu bu bilgiyi doğrularken "Doğu İsyanlarında emperyalizmin birinci derecede rol oynadığını" yazan İ. Beşikçi'yi eleştirebilmekteydi. (8 Eylül 1992 *Cumhuriyet*) Bu eleştiriler Türkiye'de akliselim yolun açıldığının kanıtlarıydılar.

Bir başka uç örnek Prof. Dr. Bayram Kodaman'ın 'Doğu Anadolu İsyanlarında Yabancı Parmağı' isimli araştırmasından verilebilir: Bu bilim adamı da isyanlardaki İngiliz parmağını peşin olarak kabul ettikten sonra Türkiye ve Suriye arasındaki Hatay sorunu ile 1937-38 Dersim İsyanı arasında, hiçbir somut belgeye dayanmadan sadece mantıki bağlar kurarak, bu isyanın Fransa tarafından neden çıkartılmış olabileceği üzerinde tezler üretebilmektedir. Ve kamuoyunu yanlış yöne sevkdebilmektedir. (15 Temmuz 1987 *Tercüman*) Öte yandan yine bir bilim adamı olarak Erdal İnönü Lozan Antlaşması'na dayanarak "Lozan Anlaşması Türkiye'de azınlık olarak yalnız büyük çoğunluğu İstanbul'da yaşayan Hristiyan ve Musevi vatandaşları saymıştır. Ana dilleri Kürtçe, Arapça, Lazca olan ya da başka

*) Burada yazarın göndermede bulunduğu kaynak, İsmail Beşikçi'nin 1969'da yayınlanan "Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo Ekonomik ve Etnik Temeller" adlı eseridir. Ancak 1970'in ortalarından itibaren Beşikçi'nin bu konudaki düşüncelerinin değiştiğini diğer eserlerinde görmek mümkündür. Bu konuda daha detaylı bilgi almak için bakınız Serbesti, sayı 12, Ocak 2002. Y.N.

dillerden olan vatandaşlarımız azınlıklar meydana getirmez. Etnik kökenleri, ana dilleri ne olursa olsun hepsi Türk vatandaşdır" diyebilmektedir (28 Ocak 1988, *Milliyet*). Fakat bu durum Lozan'a göre azınlık statüsünde olanların da Türk vatandaşı olduğu gerçeğini nasıl gizleyebilir?

Söylemek istediğim işte budur: Politika bilime, bilim adamlarınca bu kadar bulaştırılmamalıydı.

Henüz daha sonda değiliz ve bu konuda olumlu adım atma şansı her zaman vardır. Toplumumuzun büyük çoğunluğunun sağduyulu oluşu bunu kanıtlamaktadır. Politize edilmiş bu ortam ne kadar zorluklar gösterse de bilim adamları toplumsal bilinci böylesi bir ortak zemine taşıyabilir ve gerçekten hangi etnik kökenden gelirse gelsin demokratik değerler içinde çağdaş bir yaşam tarzını oluşturabilirler. Bunun için tarafların önce Sevr-Lozan çatışmasından kurtulmaları gerekiyor. Kimilerince karşıt bir örnek olarak gösterilse de Kürtler Sevr'de oyuna getirildiklerini anlamaktadırlar artık. Bunu anlamayanlar ve toplumda habire bu konuyu işlemeye çalışanlar batı başkentlerinde yeni Şerif Paşa rolünü kendilerine biçenlerdir.

Demokrasi ve İnsan hakları evrensel değerler olarak hiçbir devletin güdümünde değildir. Bir zamanlar bölgenin en güçlü devleti olan Osmanlı'yı Avrupa'nın hasta adamı yapan olgunun, kedisini bu çağdaşlaşma sürecine ayak uyduramamasında olduğunu bugün hangi bilim adamı inkar edebilir.

İnsan hakları ve çağdaş değerler bir bütün olarak tüm insanlığın malıdır. Bu değerler batıda ortaya çıksa bile yapısı itibariyle insanlığın gelişmesine sunulmuş değerlerdir. Batı'daki demokratik kamuoyunun kendi bünyesinden çıkardığı bu değerlere sahiplenme ve yansımaları diğer ülkelerde görmesi elbette anlaşılır bir durumdur. Ama bu tür etik değerlerin çok çabuk devlet politikaları altında politize edildiği de bir o kadar doğrudur. Devlet çıkarlarına bağlanmış olarak ele alınan İnsan hakları sorunu sonunda bu çıkarlar altında ezilmeye mahkumdur. Hafızalardan silinmeyen Ermeni sorununu incelersek göreceğiz ki bu soruna Batı ve Rusya ne kadar kendi devlet çıkarları için bulaşmışlar ise, Ermeni sorunu da kendine has ulusal özelliğini o kadar kay-

betmiştir. Nihayetinde biz bu ülkede yaşıyoruz ve sorunun ele alınış tarzı da bu topraklarda olacaktır. O zaman insan haklarını, demokratik ve çağdaş değerleri bu topraklarda yaşayan insanlarla paylaşma elbette bir hak olacaktır.

Türkiye'nin de imza koyduğu Paris Şartı, Avrupa'nın da kendisine biçtiği zorunlu bir çağdaşlaşma sürecinin başlangıç noktasıdır. Tek tek devletler ele alındığında bunu uygulamanın zorluğu her ülkenin sahip olduğu politik sorunlar nedeniyle aksamaya uğrayabiliyor. Bu anlaşmaya ev sahipliği yapan ülkenin, Fransa'nın bile bu 'Şart'a uymakta ne kadar zorlandığına şahit olmaktayız. Avrupa Birliği'nin temel bir ülkesi olan Fransa, 1990 yılında imzalanan bu anlaşmanın yükümlülüklerini kendi iç politik yapısı nedeniyle tamamıyla uygulayamamaktadır. Bunda Jakoben ulus-devlet geleneğinin de büyük bir payı vardır. Dolayısıyla her ülkenin iç yasalarının Paris Şartı'na uygun olması için belirli bir zamana ihtiyaç duydukları muhakkaktır. Tabuları oldukça bol olan bir ülkede bu sürecin daha da uzun olması kaçınılmazdır. Fransa'nın artık etnik bölgelerin kültürel yapısı ve haklarıyla ilgili anayasal düzenlemelere girdiği bilinmektedir.

Bu tür uygulamaların zorlukları elbette bilinmektedir. Ama tarihsel yolun çizgisi bir kez çizilmiştir ve hiç kimse-nin, hangi gerekçelerle olursa olsun bu akıma karşı durma şansı yoktur. Bizde ise Paris Şart'ı bazı çevrelerce yeni bir Sevr olarak kamuoyuna sunulmaktadır. Geleneksel devletin devamından yana olan bu çevreler, tarihsel bakışa sahip olmadıklarından körleşmiş gururlarının kurbanı olmakla kalmamakta, aynı zamanda Türkiye'yi Avrupa'nın yeni-den hasta adamı yapmanın bilinçsizliğine düşmektedirler. Tarihsel gurur çağdaştırıldığı ölçüde çağın gereklerine yanıt verebilen bir toplum olunabileceğini, kendisini yenileyip geliştirebileceğini, bilimsel ve toplumsal kurumlar önlerine bir hedef olarak almadan sorunların aşılması da bir o kadar zor olacaktır.

Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Sayın Ertuğrul Özkök ve DKP Başkanı Sayın Şerafettin Elçi'ye 1999 yılında gönderilen bu yazı, Serbestî Dergisi sayı 8; Güz 2002 sayısında yayınlanmıştır.

Körfez’de Sorun Saddam mı, Yoksa Irak mı?

Körfez savaşı'nda henüz hiçbir yerde denenmemiş bombaların Irak halkı üzerine patlatılmasının ardından, yani Ocak 1991 yılından bugüne kadar, bu ülkedeki iktidarda hiçbir değişim olmadı. Saddam sanki halkının belalısı değilmiş gibi, yaptığı bütün yanlış hesaplara rağmen iktidarda kalmasını becerdi.

Gerçi buna ‘becerdi’ demek Saddam gibi bir diktatöre stratejik bir değer biçmek anlamına gelir ki, o ve onun gibileri tarih verileri içinde hiçbir zaman bu anlamda bir nokta bile olamamışlardır. O Saddam ki, düşman bildiği devletlerin stratejileri çerçevesinde bir ayağı kırık koltuğunda oturmaktadır. Savaştan beri iki ABD Başkanı’nı eskitti ve bunu kendisine ait bir güç olarak sundu. Demokrasi kültürünün ve muhalefetin olmadığı bir yerde halkın bunu farklı algılaması zaten beklenemezdi. Şimdi de oğul Bush ile karşışarşıya kalıp artık son hesaplaşmanın saatlerini saymaktadır.

Körfez Savaşının ikinci yılında ‘Rivayet Ederler ki Arap Lawrence Yarattığı Cehennemi Biliyordu’ başlığıyla kaleme aldığım bu yazıyı (13 Ocak 1993), yeni gelişmeler ışığında tekrar değerlendirmek durumunda kaldım. İngiltere’nin Arap dünyasına ait politikasının yaratıcılarından olan ünlü casus Lawrence’ın 1922’de yaptığı belgesel açıklamalarının ardından 80 yıl geçmesine rağmen güncelliğini koru-

maktadır. Körfez Savaşı'nın üzerinden geçen 11 yılda gelişen olaylar, bu belgelerin geçerliliğini neden ve nasıl koruduğunu bize daha açık tarzda göstermektedir. Açıklamalar aynı zamanda, devlet olmasını bilen 'devlet'lerin kendilerine ne kadar uzak hedefli stratejiler çizdiklerinin de açıklaması olmaktadır. Bunu farklı bir örnekle, Türkiye'nin 80 yıldan beridir Güney Kürdistan'a yönelik bütün stratejilerini 'bağımsız bir Kürt devletinin kurulmaması' üzerine inşa etmesinde görmekteyiz. Bütün ilişki ve çelişkiler bu plana göre yürütülmektedir. Türkiye'deki yöneticiler değişen dünya şartlarında ve Avrupa endeksli politikalar da bile aynı politikaya körce devam etmektedirler.

Fazla uzağa gitmeden konumuza geri döndüğümüzde İngiliz stratejisinin bölgede devam etmesinin nedenlerini, bu politikanın birinci derecede uygulayıcısı olan 'Lawrence d'Arabi'den dinleyeceğiz:

"1. Dünya Savaşı boyunca uçsuz bucaksız Arap çöllerinde İngiliz politikasının şekillenmesini sağlayan casus Lawrence, bu haklı ünvanını boşuna kazanmamıştı. Arapları iyi tanıyor ve onların zayıflıklarını ustaca kullanıyordu. Şüphesiz O'nun bu çalışmalarına dünyada gelişen ulusal eğilimlerin de yardımı oluyordu. Araplar'da bu duygular çok zayıf olsa da, Türk düşmanlığı etrafında büyük Arap kabilelerini birleştirmek mümkün oluyordu.

Sonunda bölünen Osmanlı toprakları üzerinde irili ufaklı Arap devletleri ortaya çıktı. Ortaya çıkan bu devletler Türkiye'de, sağdan sola varana kadar tarihçiler tarafından 'cetvelle çizilmiş devletler' olarak küçümseniyorsa da, çizgilerin içine iyi bakıldığında bu sınırlar gerisinde belirli merkezlerde odaklanmış sosyal şekillenmelerin ve çatışmaların olduğu görülecektir. Yani bu çizgiler hiç te tesadüfi değildir. Arapların kendi aralarında doğal bölünmüşlüğü varken, bu devletlerin ortaya çıkışlarını emperyalizmin 'böl-yönet' politikasıyla açıklamak ne derece doğrudur? Emperyalistler önlerine gelen olguyu olduğu gibi kabullenip, buraları kendi politikalarına göre şekillendiriyorlardı."

Hangi sebepler altında olursa olsun, bugün için Arap devletlerinin varlığı yadsınamaz. Ne var ki, Lawrence çizilen politikanın sonuç olarak nereye varacağı konusunda önemli kaygılar beslemektedir. İşte bu kaygılarını 1922 yılında Winston Churchill'in danışmanlığını yaptığı sırada, Fransız diplomat Edward L. H. Chauvet'e anlatmaktadır.

Fransız Dışişleri Bakanlığı'nda görevli olan Chauvet, yıllık iznini Londra'da geçirirken esrarengiz kişiliği ile 'casuslar' tarihinde bugüne dek bilinen en büyük yeri alan Lawrence ile görüşmeyi düşünür. Daha önce resmi düzeyde yaptığı görüşmelerden tanıdığı için, dostça bir sohbeti Lawrence'ta uygun görerek kabul eder. Ve kim bilir artık geriye çekilen bu eski kurt, resmi toplantılarda söylemediklerini, duygularını, düşüncelerini, olası gelişmeleri daha açıkça ifade edebilirdi. Gerçekten de resmi politikaların soğukluğunun olmadığı bir atmosferde devam eden bu sohbette, İngiliz politikasının ana hatlarını bulmakta ve hem de bu yazımızı ilgilendiren Irak'ın geleceğini görmekteyiz. Belki de Körfez Krizi'nin ilk verileri olmaktadır bu konuşmalar...

Koltuğuna yaslanan Lawrence, Arap çöllerinde kazandığı esmerliğin gitgide kaybolduğu, beyazlaşan yüzünden ışıldayan tilki gözlerle ziyaretçisini dikkatlice süzdükten sonra konuya girer. "Bilinen birçok nedenden ötürü Britanya Hükümeti savaşın sonunda kendi sömürge politikasını ünlü talimatlarla yürütme imkansızlığı içinde buldu. İmparatorluğun varlığını korumak ve yayılmasının devamını garanti altına almak bakımından, Büyük Britanya yerel yönetim sistemini daha da yoğunlaştırmak zorunda kalmıştır."

Büyük Britanya!.. Üzerinde güneş batmayan o büyük devlet, nasıl oluyorda savaşın galibi bir ülke olarak eski sömürgelerini artık idare edemez duruma düşüyordu... Tüm Arap yarımadasını ele geçirmesine ve Arapların politik örgütlenme düzeyinin oldukça düşük seviyede olmasına karşın nasıl oluyordu da oralarda eski tipte sömürge yönetimler oluşturmada zorlanıyordu? Değişen ne idi dünyada...

"Bu eğilim, yerli unsurların ağır bastığı belirli Britanya toprakları üzerinde sömürge yönetiminin değişimini göz önüne almayı gerektirdi" diye devam eder Lawrence. 'İngiliz Dominyon' teorisi çerçevesinde, İrlanda'da kurulduğu

gibi- bundan böyle Hindistan, Seylan, Mısır, Filistin ve Mezopotamya'da da 'serbest devletler' yapısı içinde kendi ordularının, kendi polislerinin, kendi idari kurumlarının, parlamento ve bütçelerinin olacağını vurgular. Ayrıca İngiltere'nin imparatorluk bünyesinde kendileriyle çalışmayı kabul eden 'yerli unsurlarla' kurulacak olan partiler aracılığıyla bu ülkeleri "gittiği yere kadar yöneteceklerini" açıklar.

Bunlar yeni sömürgeciliğin pratikteki ilk uygulamaları oluyordu. Çok yaygın biçimde sanıldığığının tersine, yeni sömürgecilik 2. Dünya Savaşı sonunda değil, 1918'i takip eden yıllarda uygulamaya konmuş oluyordu.

Yine bu söyleşiden Lawrence'ın Anadolu'nun Yunanlılar tarafından işgal edilmesine neden karşı çıktığını da anlamış oluyoruz. Yeni dünya düzeninde toprak işgalleriyle bir yere varılamayacağını anlayan Lawrence, kendisi zaten zayıf olan bir ülkenin -Yunanistan'ın- devlet geleneğine sahip Türkleri yönetemeyeceğini görmektedir. İngiliz Hükümeti'nin bu konudaki çelişkili politikasına sürekli karşı durduğunu belirtirken daha da ileri giderek, "İzmir'deki tüm Yunanlılar'ın yok edilmesi için elinden geleni yaptığını"ve "Türkler'i tekrar Trakya'da görmek istediğini" ifade eder. Arap Yarımadası'nda Türk düşmanlığıyla tanınan ve bu yönü sürekli ön plana çıkartılarak kötülen Lawrence, gözü kapalı bir 'Türk düşmanı' değildi. Arap topraklarında gerekli yönetim aygıtı kuramayan ve aşiretleri başına buyruk bırakan bir Osmanlı'nın bu topraklarda hak iddia etmesini komik buluyordu. Gerçekten de, Osmanlı bu toprakları sistem içinde yönetemiyordu.

Lawrence genel olarak özetlediği dünyanın politik yapısından sonra sözü Araplar'a getirir. "Yarım yüzyıldan daha önce gerçekleşme imkanı olmayan büyük, birleşik 'Arap İmparatorluğu' düşüncesini hiç bir zaman savunmadım. Birbirlerine düşmanlıkları ve milliyetçilikleri ortak temelinde yine birbirlerine muhalif olan küçük devletler yaratmaya çalıştım."

Kendi alanına ilişkin konuştukça daha güvenli ve emin olan Lawrence, sanki Arap çöllerinde dolaşıyor gibiydi. Akabe önlerinde kılıcını çekerek son darbeyi vurmaya hazırlandığı sıralarda Arap devletleri şekillenmeye başlamıştı

bile. Kendi üstleri tarafından da 'maceracı' olarak küçüm-senen Lawrence'ın uzak görüşlü bir maceracı olduğu doğ-ruydu. Geçmiş için ne kadar maceracılığından bahsedilse de, gelecek için söyleyecekleri maceracılığının ne kadar so-mut verilere dayandığını göstermektedir. İşte bu düşünce-lerde Körfez Krizi'nin kaynaklarını ve verilerini görmekteyiz. "Büyük bir Arap İmparatorluğu mevcut dengelerin, kurulan bu devletlerden birinin veya diğerinin lehine değişmesiyle ortaya çıkacaktır. İyi bir yönetime sahip, doğal kaynakları akıllı bir biçimde ülke kalkınmasında başarıyla kullanan ül-kelerden biri, daha az zengin ve daha az güçlü diğer kom-şularını otomatikman kendi bünyesine katacaktır."

Peki Bu Ülke Hangisidir?

Lawrence burada hiç durmadan, tereddüte düşmeden bir tek ülkeden bahsetmektedir: MEZOPOTAMYA...

"Hiç şüphe yok ki" diye devam eder; "Petrol işletmecili-ği ve pamuk bu ülkeyi değiştirecektir. Nüfusu bir kaç sene içinde çoğalabilecek olan Irak Krallığı bu ticari sahası için ihtiyaç duyacağı Akdeniz kıyısı nedeniyle Suriye'yi kendi topraklarına katacaktır."

Bu sözlerde sanki Irak'ın ve Saddam'ın resmi çizilmek-tedir. Baas Partisi'nin iktidara gelişinden sonra uyanan Arap milliyetçiliği Araplar'ı bir çatı altında birleştirmeye çalıştıysa da, aralarındaki rekabet duygusu daha etkin ol-du ve siyaseten başarılı olamadılar. Belki de olmaları baş-ka güçler tarafından engellendi. Ortada sadece güç kulla-nımı kalmıştı. Tarım sektöründe alt yapısını en çok geliştiren ülkenin Irak olması ve bununla beraber çoğalan yan sektörleri petrol geliriyle besleyen bu ülke yukardaki tes-bitlerin ne kadar yerinde olduğunu doğrulamaktadır. Her-şeyi bir yana koysak ve farklı yorumlar çıkarsak bile, Arap ülkeleri arasındaki durgun statüyü bozan ilk ülkenin 80 yıl sonra Irak olması, Lawrence'ın öngörüsünün ne kadar sağ-lam temellere dayandığını göstermektedir.

Lawrence'ın bu düşüncelerini açıkladığım sırada bunlar hafife alınmış, Suriye'deki Fransız manda yönetimine kor-

ku vermek için söylediğini iddia etmişlerdi. Bunun büyük bir haksızlık olduğu, krizden geçen onbir yıl sonra umarım anlaşılmış olmalıdır.

Politika bu... Dostça bir görüşme de olsa, sonuçlar politikaya hizmet etmelidir! Edward L. H. Chauvet o akşam hemen daktilosunun başına geçerek görüşmenin bütün detaylarını sıcak sıcak yedi sayfalık bir rapor haline getirir. Tatil için geldiği Londra'dan, Paris'e faydalı bir iş yaparak geri döndüğüne inanmaktadır. Zira manda yönetiminde tuttukları Suriye'de yapmaları gerekenler vardır.

Lawrence'ın çizdiği politik çerçevenin bugünkü ilgili devletler tarafından bilinmediğini sanmak oldukça saflık olur. İran-Irak savaşından beri bölgede alt-emperyalist rol oynamaya başlayan Saddam'ın kendisini kurnaz bir siyasetçi olarak görmesi büyük emperyalist güçlerin dikkatinden kaçmamıştır. Oysa Saddam bu 'kurnaz diktatörlüğün, en zayıf yanının yine kendisinde olduğunu unutmuş bir durumda yakalanmış ve büyük güçlerin günah keçisi olarak kullanılmıştır. Saddam eliyle küçültülen İran'dan sonra sıranın Irak'ın küçültülmesine geldiğini anlamadan büyük emeller peşinde koştu. O'na yıllarca destek verenler, zayıf yanlarını belki de en yakınları kanalıyla motive edip saldırgan hale getiriyorlardı.

Gerçekten de bugün açığa çıkan bir çok veri ABD'nin böylesi bir işgal olayını çok önceden bildiğini göstermektedir. Ancak onlara, sahip oldukları demokratik ahlak gereği günah keçisi olacak somut veriler gerekli olduğundan bu işgale ses çıkarmadıkları gibi suskunluklarıyla, Saddam'ı böylesi bir çıkışsızlığa teşvik etmişlerdir. Bölgedeki statünün bir daha olmayacak biçimde bozulmaması için sadece Saddam'ın değil, Irak'ın bir bütün olarak küçültülmesi gerekmektedir. İşte ABD ve İngiltere'nin bölgesel hesapları gereği, Saddam gibi gücünü kaba kuvvetinden alan dar görüşlü bir diktatöre ihtiyaçları vardı. Yıllarca Saddam'a sundukları yönetim hakkıyla Irak ve halkını ekonomik ve sosyal olarak küçültülmüş, her yönüyle Batı'ya ihtiyaç du-

yacak hale getirilmiştir. Irak şimdi -Lawrence'ın deyimiyle- yine en az elli yıl kendisini toparlayamayacaktır. Zayıf bir Irak peşinde koşan ABD'nin, bazı köşe yazarlarının iddia ettiği gibi, hangi nedenlerle ve kendi eliyle Irak'ı Ürdün ile birleştirmeye çalıştığı anlaşılmaz olmaktadır.

Diğer taraftan, Irak'ta iktidar değişimi ve sonrasında ilgili şu günlerde ortaya atılan söylentilere bakılırsa ABD ve İngiltere'nin neden ciddi bir Irak muhalefeti peşinde olmadıklarını da anlamış oluyoruz ve bunlar bir veri olarak da Lawrence'ı daha da doğrulamaktadırlar. ABD, bu arada elbette İngiltere Saddam sonrası Irak için yönetim ve denetim hakkı isteyerek bir anlamda mandater bir rol oynamaktadırlar. Bugün görünen haliyle Irak muhalefетinin bu ülkeyi bataklıktan kurtarma şansı görünmemektedir ve onların da böylesi bir kontrol mekanizmasına ihtiyaçları vardır.

Baba Bush ile başlayan süreç, oğul Bush ile rayına oturulmaya çalışılıyor. Uygulama safhasına konulan politikalara bakıp geri döndüğümüzde Irak ordusunu birkaç gün içinde darmadağın eden ABD güçlerinin neden Bağdat'ta iktidarı düşürmediklerini daha rahat anlıyoruz. Kuzey'deki göçmen Kürtleri bir yana bırakınız, 50 metre ilerde kamp kuran ABD ordusunun, Güney Irak'ta sivil halkı katleden Saddam birliklerine neden müdahale etmedikleri de bu planın bir parçası olarak karşımıza çıkıyor. Demek ki sorun insan hakları değildi. Sorun Saddam da değildi... Eli kolu kırılmış zayıf bir Saddam ile Irak, hem ülke olarak hem de ekonomik ve sosyal açıdan küçültülmüştü. Bu işin günahı da iktidarına dokunulmayan Saddam'a yüklenmektedir.

Şimdi sormak istiyorum; Modern devletin makyavelik anlayışına bundan daha iyi örnek bulabilir miyiz?

Bu yazının bir yorumu 24 Haziran 1995 tarihinde 'Rivayet Ederlerki Arap Lawrence Yarattığı Cehennemi Biliyordu' başlığıyla Roj gazetesinde yayınlanmıştı. Serbestî sayı 9 Ekim 2002

Sayın Beşikçi'ye Yanıt: Sorular ve Sorunlar İçinde Bir Mektup

Körfez'de savaşın başladığı, sürgün yollarının yeniden açıldığı ve Kürtlerin tarihleriyle başbaşa giden o "sınırsız" belirsizliğinin dayanılmaz bir noktaya ulaştığı bir günde Sayın Beşikçi'ye yanıt verme durumunda kaldığım için doğrusu üzgünüm. Hem bu nedenle, hem de yanlış anlaşılmaktan ötürü üzgünüm. Bilim tarihine mal olmuş bir ismin yakınmalarına neden olduğum için üzgünüm. Yine de bu üzüntümü hafifleten tek etmen, Beşikçi'nin uzun bir zamandır sürdürdüğü sessizliği bozmasına neden olmuş olmamdır. Bu konuda Serbestî çalışanlarıyla aynı duyguları paylaşıyorum.

Politikacının sessizliği çoğu kez bir fırsat dengesine bağlıdır. Kullanabildiği ve çıkarının olduğu yerde bu sessizliği bozar. Bir çok çevrenin merakla "İsmail Hoca neden sessiz kalıyor, bu süreç hakkında ne düşünüyor?" diye soru sorduğu bir dönemde ben, bilim adamının sessizliğine her zaman farklı anlamlar yükledim. Bilim adamının da duyguları olduğunu ve bunu kullanma hakkına sahip olduğunu bilmemiz gerekir. İnsan olarak bilim adamı, tarihsel ve toplumsal verileri ele aldığı anda uyguladığı bilimsel metotları günlük sorunlara geldiğinde gösteremeyebilir. Burada duygu yüklü bilim adamı karşımıza çıkıyor. Bütün bunları anlamak elbette mümkün. Bu konulara değinme fırsatını ilerde bulacağız. Ancak öncelikle, binlerce insanın İsmail Beşikçi hakkında 'ufacak' da olsa haber beklediği bir dönem-

de, O'nun konuşmasına vesile olduğum için buruk bir memnuniyet içinde olduğumu söylemeliyim.

Serbestî'nin 8. sayısında yayınlanan "Jeopolitik Konum Açısından Güney Kürdistan'da Kurulacak Bir Kürt Devleti Türkiye'nin Çıkarlarına Aykırı mıdır?" başlıklı yazımda bir konuya vurgu yaparken gösterdiğim örnekler bana yönelttiği eleştirilerin kaynağı oldular. Sayın Beşikçi'nin bana yönelik eleştirisini anlaşılır kılmak istiyorum.

Serbestî'de okuduğunuz yazının uzun bir serüveni vardır. Öcalan'ın Türkiye'ye getirilişinden hemen sonraki kaos ortamı içinde "zafer" naralarının atıldığı bir dönemde, 1999 yılı Nisan ayında, bilim ve basın alanında daha akli selim davranmaya çalışan çevreler için özel olarak kaleme alınmış yazıydı. Eğer yazı dikkatli okunsaydı, bunun bir 'mektup' esprisi içinde yorumlandığı görülecekti. Ben zaman zaman, üzerlerine takılmış klişeler ne olursa olsun, düşünce sistemini özgür bulduğum, soru sormasını bilen ve bu soruları okuyucularıyla paylaşan yazarlarla yazışmaktayım. Bu yazıları beslemek için bir-iki eski yazımı da ekte sunuyordum. Eğer Serbestî'ye gönderdiğim yazıya sözkonusu ekleri de göndermiş olsaydım bugün bu tartışma yersiz olurdu. Konunun aktüalitesi gereği bu ekleri dergiye göndermeyi gerekli görmedim. Bütün bunlara karşın yazımı dergi için daha da objektif hale getirmem gerektiğini ve bunun bir eksiklik olduğunu kabul ediyorum. Katilleri hâlâ bulunamayan Uğur Mumcu'ya gönderdiğim yazımı ekte bulacaksınız. Bu mektubumdaki ifadelerde Sayın Beşikçi'nin yaşamının bir dönemine ilişkin olarak böyle düşündüğü yeterli açıklıktadır. Uğur Mumcu'ya yazdığım bu mektup "Fransız Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan" adlı çalışmamın 3ncü, Türkiye'deki 2. baskısında (1992) yayınlandı. Aynı konuya ilişkin daha detaylı bilgiler ise "XX. Yüzyıl Başlarında Kürt Siyaseti ve Modernizm" adlı çalışmamın 68 ve 69. sayfalarında verilmiştir. 1996 yılında yayınlanan bu çalışmada Beşikçi'nin bu konudaki farklı düşünceleri yeterli açıklıkla vurgulanmıştır.^{1,2}

1) İsmail Beşikçi yeni kuşak bilim adamlarındandır ve onun resmi tarih teziyle direkt hiçbir teması yoktur. Böyle olmasa bile, olguya bu türden yaklaşım, İ. Beşikçi gibi dirençli bir bilim adamının dahi resmi tarihin 'apriori'

Sözkonusu mektuptaki ana tema, kimin ne zaman, ne dediğinden çok, Türkiye’de sokaktaki insandan, üniversite-deki bilim adamına kadar insanların nasıl bir tarih formuyla etkilendiklerini anlatmak içindi. Buradaki en çarpıcı ve anlaşılır örnek elbette İsmail Beşikçi idi. Ve yine bu nedendir ki ‘bile’ kelimesi vurgu için kullanılmıştır. Tekrarlamaktan çekinmiyorum: Kürt sorununa bu kadar yakınlık duyan bir insanın, yaşamının bir döneminde ‘bile’ olsa resmi tarihten etkilenecek hiçbir olguya dayanmadan ‘a priori’ bilgilerle Şeyh Sait isyanını İngiliz kışkırtması olarak görmesini araştırmaya değer buluyorum. Benim üzerinde durmak istediğim sorun buydu. Takındığım diyalektik tavırla Beşikçi’yi eleştirmiş değildim. Sadece resmi tarihin toplumsal zeminde ne kadar anti-sosyal değerler yarattığını belirtmek istiyordum. Toplumda belirli yerlere gelmiş, saygınlık kazanmış birçok insan, bütün iyi niyetlerine karşın küçük yaşlardan beri etraflarını sarmış olan resmi tarihin değerleri içine hapsediliyorlardı. Toplumumuzdaki çatışmanın ve farklı cephelerde bölünmenin ana kaynağı kabul edilemez olan bu durumdu. Kimileri bu ‘Apriori’ bilgileri devletin bekası için bile bile ‘körce’ kabul ediyordu. Diğer bir kısım ise bu düşünceleri samimi olarak, doğru olduğunu ‘sandığı’ için kabul ediyordu. Birinci cephede yer alanlarla bir yere varılamayacağı açıktır. Ancak ikinci sıfatı taşıyanlarla diyalog ve tartışma, insanları ortak bir zeminde, konuyu daha farklı değerlerle ele almaya yol açabilirdi. Bir yanda, isimlerinin başında koskoca bilimsel ünvanlar taşıyan bir Ünsal Yavuz veya Prof. Dr. Bayram Kodaman’ı okuyunuz: Bu sonuncu şahıs hiçbir somut veriye dayanmadan, sadece tarihlerin tesadüfi çakışması sonucu, Hatay sorunuyla Dersim İsyanı arasında bağ kurup, bugün çok iyi bi-

lignilerinin etkisinde nasıl kaldığını bize göstermesi bakımından dikkate değerdir. (XX. Yüzyıl Başlarında Kürt Siyasası ve Modernizm. S. 68, Nüjen yayınları, yıl 1996).

- 2) Ü. Mumcu’ya Temmuz 1991’de gönderdiğim bir yazıda açıklamaya çalıştığım gibi, İ. Beşikçi’nin eski görüşlerine dayanarak Kürt isyanlarında İngiliz parmağı aramanın yanıltıcı sonuçlar vereceğini, tarihin alıntılardan ibaret olmadığını, dahası alıntının alıntısıyla yapılan yorumların içine kolayca düşülen tuzaklarla olduğunu ifade etmeye çalıştım. (a.g.e. s. 69).

lip, analiz ettiğimiz bu bölgesel isyanı dış güçlere bağlamaktadır. Ve bu tip profesörler, bilim yuvası olması gereken üniversitelerde ders vererek öğrenci yetiştirmektedirler. Bu çarpıcı bir örnektir ve daha da çoğaltılabilir. İşte Uğur Mumcu'yu, arkasında bulunan bütün Kemalist klişelere karşı, ikinci sıfatta olan birisi olarak gördüm. Eğer O'nu izlersek bu farklılıkları rahatlıkla bulabiliriz. Mumcu, Beşikçi'yi Şeyh Sait olayıyla ilgili olarak eleştirirken -aralarında geçen bütün saldırgan polemiklere karşı- gerçekte O'na karşı bir saldırı değil, bir yakınma esprisi içindedir. Çünkü kendisi de artık bu konuda şüpheyne bürünmüştür. Şüphe ise bilimseldir ve olguyu farklı yönleriyle ele almayı gerekli kılar. Fanatik birinin araştırmaya ihtiyacı yoktur. Bildiği zaten doğrudur. Oysa Mumcu, isyanlarda İngiliz parmağı olduğu önyargısından sıyrılarak, sorunun daha çok toplumsal karakterli olduğu çizgisine gelmiştir. Bu noktada ne Beşikçi'den, ne benden farklı düşünmemektedir. Bunun bir kazanım olduğunu sanıyorum. Şeyh Sait isyanının İngilizlere yaradığını söylemek başkadır, bizzat İngilizler tarafından kışkırtıldığını söylemek başkadır. Kendisini bir gazeteci olmaktan çok, bilime daha yakın gördüğümü ifade ederken kriterlerimin de bunlar olduğunu sanıyorum.

Şeyh Sait isyanında İngiliz kışkırtmasını ve bağlantısını gösteren iki belge vardır. Bunlardan biri kendisine 'İngiliz ajanı' süsü veren Teşkilat-ı Mahsusa üyelerinden birinin Seyit Abdulkadir'in İstanbul'daki evinde yaptığı görüşmedir. Diğer ise 1925 yılında Londra'dan postalanan silah kataloglarıdır. Bu konuda tam da Conan Doyle'un Sherlock Holmes macerası okuyor gibi olmaktadır. Eğer isyan suçlularının bir avukatı olsaydı herhalde şu soruları mahkeme heyetine sorardı: Posta idaresinin yüzde yüz devlet kontrolü altında olduğu bir dönemde bu katalogların nasıl olup ta İstanbul'da ele geçmediği ve yoluna Diyarbakır'a kadar devam ettiği sorulabilirdi. Ya da dünyadaki gelişmelerden habersiz hangi silah tüccarının bir zarfla ve posta idaresi yoluyla silah satmaya kalktığı araştırılabilirdi. Bir İngiliz silah tüccarı düşününüz ki, posta idaresi yoluyla gönderdiği katalogların üzerine "Kürdistan Kraliyet Harbiye Nazırlığı - DİYARBAKIR" adresi yazacak kadar 'saf' ol-

sun. Bu katalogların hangi şirket tarafından gönderildiği konusunda bir bilgiye sahip değilim ama eğer olsaydı, bu firmanın bulunduğu bölge ve temsilciliği ile zarfın üzerindeki posta merkezinin arasındaki mesafeyi, o yıllardaki Türk Elçiliği'nin bu posta merkezine uzaklığıyla karşılaştırabilirdim. Burada da karşımıza kimilerinin "onu biz savunuruz" dediği 'Teşkilat-ı Mahsusa' çıkmaktadır. İşte Uğur Mumcu bu aşamalardan geçerek nihayet 8 Eylül 1992 tarihli yazısında "Şeyh Sait Ayaklanması'nın İngilizlere yaradığı bellidir. Ancak ayaklanmanın İngilizler tarafından çıkartıldığı yolunda bir belge yoktur" deme noktasına gelmiştir.³

Uğur Mumcu bununla da kalmadı ve birçok statükocu çevrenin toz kondurmadığı Lozan Antlaşması'na da farklı gözlerle bakmaya başladı: "Lozan'da Kürtlerin azınlık olarak kabul edilmediğini ama gerçeğin de böyle olmadığını" yüksek sesle tartışmaya açtı. Daha da ileri giderek bu tür sorunlarda resmi belgelere bakmak yerine toplumsal gerçekliklere bakmak gerektiğini ve bunun da o yıllarda Türkiye'nin de altına imza koyduğu '1990 Paris Şartı' olduğunu söylüyordu. Böylece toplumdaki SEVR-LOZAN bloklaşması ve bunun doğurduğu önyargılar anlamını yitirmeye başlıyordu. Lozan sorgu altına alınırken, ne olduğu gerçekten belli olmayan, oyun içinde oyunu saklayan bir SEVR'e yakınlık hisleri bile duymanın hiçbir gerçekçi yanı yoktu. Çünkü Lozan'ı eleştirisiz bir savunma, Kürtleri otomatikman Sevr'e sahiplenmeye ya da en kötü haliyle bir kaynak gösterimine itiyordu. Çok iyi biliyorum ki, devlet olmasalar da, Kürtlerin de kendilerine göre çizilmiş "Apriori" bilgileri ve resmi tarihleri vardı. Böylece kutuplaşma çok daha kolaylıkla kışkırtılabilmektedir. Bundan fayda sağlayanlar ise sadece statükocular olmaktadır. "XX. Yüzyıl Başlarında Kürt Siyaseti ve Modernizm" adlı çalışmamda Kürt siyasetinin politikasızlığını yerden yere vuruyordum. Doğruları ve

3) 2003 yılı ikinci yarısından sonra Avrupa'nın çeşitli kentlerinde "AB, Türkiye ve Kürtler" konulu konferanslarda bu konuyla ilgili şu örneği veriyordum: "postadan çıkan silah kataloglarının kendisi "isyan kışkırtması" gibi ciddi bir iddia ile alay eder basitliktedir. Sanki dersinizki Şeyh Sait silah alımı için ihale açıyor ve İngiliz firmaları da bu ihaleye mektupla katılma demokrasiliğini gösteriyorlar."

yanlırlarıyla kendi tarihiyle hesaplaşamayanlar elbette ne kendilerini başkalarına anlatabilirler, ne de başkalarının kendilerini anlamasını isteme hakkına sahip olabilirlerdi. Yöntem olarak bu tür tarihsel hesaplaşmaların toplumsal bilincin değişimi, peşin yargıların ve duvarların yıkılması yolunda önemli bir adım olduğunu sanıyorum. Sorunlara çağdaş değerlerle bakmak hem resmi tarihe bir yanıt oluyor hem de bu argümanları yayan kurumları işlevsiz kılıyordu. Artık aramızda olmayan bu insanı daha fazla tartışma konusu yapmak istemiyorum ama, yine de verilerden hareket ederek, eğer bugün yaşasaydı "İmralı discours"undan daha fazlasını Kürtlere lâıyk göreceğinden emin olduğumu söyleyebilirim. Uğur Mumcu böylesi bir değişim ve dönüşüm içinde son araştırmasını yapıyordu. Toplumların karanlık örgütlerce manipüle edilerek birbirine düşürülmesini kabul etmedi ve bu yolda PKK ve lideriyle bağlantılı olarak daha derin araştırmaların peşine düştü. Hunharca katledilmesi işte bu dönemde oldu.

Sayın Beşikçi mektubunda farklı konulara da değiniyor. Bir çok konuyu anlamak mümkün. Özellikle Yalçın Küçük gibi tanınmış bir profesörün, bir bilim adamının PKK ile girdiği ilişkide bu örgüte bir yasallık kazandırdığı belirlemesini bütünüyle doğru buluyorum. Daha da ileri giderek kendisinin de bu örgütle kurduğu diyalogun bilim sınırı aştığını ve belirli bir duygusallık aldığını belirtmek istiyorum. Burada görülen 'yasallık' Y. Küçük'ün taşıdığı yasallıktan daha aşağı kalmamaktadır. Ancak sorun burada bitmiyor: Yalçın Küçük gibi daha birçok tanınmış isim, yazar, çizer, sanatçı PKK liderine bu yasallık zırhını geçirdi. Sol hareket içine sokulmuş MİT ajanlarından Prof. Mahir Kaynak da bunlardan biridir. Savaşın daha en alevli olduğu yıllarda Doğu Perinçek de bunu yaptı. Ve sonunda bu ilişkinin devletin bilgisi dahilinde olduğunu açıklamak durumunda kaldı. Oysa alevli yıllarda yayınlanan 2000'e Doğru ve Yeni Yüzyıl dergilerinin sadece kapaklarına bakmak, neyin yapılmak istendiğini açıklamaya yeterlidir. Bu dergiler PKK propogandası yaptıkları yıllarda bütün hedeflerini Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmaması üzerinde yoğunlaştırmışlardır. PKK'nin Güney Kürdistan'da kurduğu yerel ör-

gütler abartılarak desteklenmiş, propogandası yapılmıştır. Bir politika düşününüz ki kendi Kürtleri'nin temsilcisi görünümünde olan bir hareketi, PKK'yi göklere çıkartacak, ama Güney Kürtleri'nin devletleşme mücadelesi ABD ve İsrail kaynaklı gösterilerek kamuoyunda lekeleneyecek. Bunların kendine özgül nedenleri ve elde edilmek istenen sonuçları daha geniş araştırılmak durumundadır. Ancak Sayın Beşikçi'nin Yalçın Küçük ile ilgili yorum yaparken bu kişinin bir gerilla hareketiyle ilişkiye geçmesini "bu mücadeleye kimlerin katıldığını, bunların düşüncelerini, duygularını, kendilerinin nasıl anlattıklarını, nasıl tanımladıklarını anlamaya, kavramaya çalıştı" şeklinde yorumlamasını neden/sonuç ilişkileri açısından yetersiz buluyorum.

Yalçın Küçük'ün büyük bir bilgi hazinesi olduğu doğrudur. Olayların tarihsel gelişimi üzerinde derin analizler yaptığı da doğrudur. Tarihsel olguları açıklarken satır aralarında aldığım haz, politik nedenlere geldiğinde ortadan kayboluyor. Yalçın Küçük'te bütün doğrular eninde sonunda gelip devlet kapısına, yerleşmiş "milli politikalara" dayanıyor. Kemalizmin sol içindeki versiyonunun son temsilcilerinden biri olarak gördüğüm Yalçın Küçük, bu noktadan sonra bağımsız düşünen bir bilim adamını sıfatını kaybetmektedir. O'nun bütün tesbitlerinin izdüşümünde bir resmin şekillendiğini görüyoruz. Kemalizmin sol içindeki versiyonunun Türkiye'deki bağımsız düşünme sisteminin gelişmesini ne kadar engellediğini bize en iyi örnekleriyle İsmail Beşikçi'nin analizleri vermektedir. Bu nedenle Yalçın Küçük'ün taşıdığı kaygıları artık bir bilim adamının kaygıları olarak göremiyorum. Eğer bilimsel kaygılar içinde olsaydı PKK liderinin içinde bulunduğu "çürümüşlüğü" açıklaması gerekirdi. Üstelik Beşikçi'den farklı olarak Kürtlerin taşıdığı değerler sisteminin "bozulduğunu" çok önceleri tesbit ediyordu. Bunu söylememe neden olan olaylar zincirinin bağrında Yalçın Küçük'ün bir hayalet gibi kaybolup, görünen silüetidir. Çünkü burada söz konusu olan, Bir; sokaktaki insanın gözünde olan görünürdeki PKK, İki; bu hareketin en ileri kadrolarının bile haberdar olmadığı bir sürecin içine sokulan bir PKK vardı. Hareketin önde gelen isimlerinin bir çoğunun bile bilmediği bu değişim sürecini

Yalçın Küçük “Sevgili Başkan”la tartışıyordu. Sorum işte burada!.. Yalçın Küçük bu ilişkide bir bilim adamı olarak mı, yoksa politikacı olarak mı bulundu? Eğer bilim adamı olsaydı, Kürtleri “siyasi açıdan kandıran” bir örgütü reddetmesi gerekirdi. Böyle yapmadı ve İmralı sürecine kadar yoluna devam etti. Dahası bu ‘discours’a sahiplendi. Demek ki politik olarak bu ilişkilerin ortasındaydı. Eğer Yalçın Küçük ilişki tarzının politik olduğunu söyleseydi kendisiyle ilgili fazla bir şey söyleme hakkına da sahip olamazdım. Bilim haznesinin çok geniş olduğunu kabul ettiğim Yalçın Küçük, kelime haznesi bakımından da zengindir. Lügatimize kazandırdığı “Gönüllü sürgün” ve “keşif kolu” kavramına şunu da ilave edebilirdi: “Ben zaman zaman politik sahanın, zaman zaman bilim sahasının ‘keşif kolu’ olurum.” Bu noktadan sonra bana susmak düşerdi. Çünkü; Yalçın Küçük’ten daha fazla Öcalan ‘İmralı Discours’unu savunur ve dillendirirken, okun ucunu Küçük’e yöneltmek elbette haksızlık olurdu. Çünkü İsmail Beşikçi’nin de mektubunda belirttiği gibi Öcalan’a “Diren Abdullah diyenler de vardı” ve Öcalan onları dinlemedi. Ancak Öcalan’ın değişim sinyallerini gösterdiği tarih ne Roma’da bulunduğu sıralardır, ne de İmralı’dır. O daha Suriye’de iken bu yolu çizmişti. Bu nedenle Yalçın Küçük ile Öcalan arasında geçenler basit bir tanıma/tanıştırma ilişkisi değil, bunu aşan bir serüvenin konusudurlar.

Bir karış özgür vatan diye çırpınan bir halkın Irak’ta süren mücadelesine bu çevrelerin yaklaşım tarzında da ilginç benzerlikler görülmektedir. Orada da koyu bir ideoloji hemen göze çarpıyor. Kürtler yaşadıkları bunca ızdıraba rağmen direnişleriyle bu bir karış özgür toprağı hakketmemişler midir? Hayır onlara göre burada kurulacak bir devlet ABD ve İsrail’in kuklası olacaktır. Bugün Türkiye’deki anti-empyralist ve barış gösterilerinin perde arkasında maalesef bunlar vardır. Tarihte devletlerin önüne ender çıkan fırsatları Türkiye bugün “milli politikalar” adına geri döndürmez biçimde elinin tersiyle itiyor. Çünkü her şey onyıllardır belirlenen “Milli politikalar”a göre değerlendiriliyor. Dünya-daki değişimler ne olursa olsun o ünlü “Milli politika” orada durmaktadır. Ne Sovyet sisteminin çökmesi, ne AB sü-

reci, ne de bölgesel sorunların aldığı yeni eğilimler ve bu devletlerin karakteri izlenen politikayı etkilememektedir. Bugün barış gösterileriyle Saddam'a cesaret veren kitleler, tarihin onlarcasına tanıklık yaptığı kaba bir despota arka çıktıklarını göremiyorlar. Çünkü onlar için savaşın nedeni petrol sorunudur. Asıl sorunun petrol değil, onun kullanılış amacı olduğu bir türlü görülemiyor. Irak'taki BAAS milliyetçiliği petrolü ekonomik kalkınma ve refah amacıyla kullanacağına, ülkeyi bölgesel bir tehdit unsuru haline getirmiştir. Saddam yaptıklarıyla bölgesel bir jandarma rolü üstlenmiştir. Kendisinin de bu konularda ilgili devletlerce kışkırtıldığını bir not olarak düşsek bile, özde değişen bir şey yoktur. İşte bir sınır komşusu olarak Türkiye böylesi radikal bir zeminde yer almaktadır. Sorunun Irak'taki rejim değişikliğiyle biteceğini sanmak da saflıktır. Amerikan müdahalesi bugün için kendi çıkarlarını korusa da, petrol gelirinin azaldığı ve dini faktörlerle beslenmiş Arap milliyetçiliğinin bölgeyi sardığı bir dönemde Türkiye Arap devletleriyle kendisini başbaşa bulacaktır. Görünen o ki gelecekte yeni enerji kaynaklarının motive ettiği bir ekonomiye kavuşan Batı için Ortadoğu stratejik önemini yitirecektir. Oysa Türkiye, Kürtleri artık geri dönülmez bir tarzda Bağdat'taki herhengi bir rejimin insafına bırakırken bunun doğuracağı sonuçlardan ve kendisini bekleyen sorunlardan habersiz görünmektedir. Petrol rezervlerini matematiksel olarak ölçebiliriz, yeni enerji kaynakları bulabiliriz ama su kaynakları insanlığın temel ihtiyacı olarak sınırsız bir değere sahip olmaya devam edecektir. Sovyetler'deki değişimi 'bavul ticaretiyle' karşılayan ve sonuçlarını gören Türkiye, bölgedeki değişimleri GAP ile ve bugün uygulanan "milli" politikalarla karşılayacağını sanıyorsa aldanıyor demektir. Bu nedenle Türkiye'nin Kürtlere her zamankinden daha fazla ihtiyacı olacağını, onlara düşmanlık politikası yerine daha demokratik davranması gerektiğini ve zaten psikolojik olarak bağları kopmuş olan bir Bağdat rejiminin insafına onları bırakmaması gerektiğini düşünüyorum.

Şimdiki pratik ve yön verici tartışma bu noktalarda düğümlenmektedir. Kimler neyi istiyorlar? Bu süreç herşeyi göstermeye yeterlidir. Artık klişelere göre davranmanın za-

manı değildir. İlerici demokrat diye bildiğimiz bir çok çevre Irak'ta kurulacak Kürt devletini emperyalizmin bir oyunu olarak yansıtmaya çalışırken, 'sistemin savunucusu olarak görülen' Hürriyet Gazatesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök bundan aylar önce 16 Ekim 2002 tarihinde "Biz Kürt devletine niye karşı çıkıyoruz?" diye cesaretle bir soru sorabiliyordu. Aynı soruyu bugünlerde 11 Mart tarihli Hürriyet'te yineledi. Hürriyet gibi, kamuoyu oluşturmada ve yönlendirmede önemli bir yeri olan gazete için bunun büyük bir sorumluluk olduğu kabul edilmelidir. Şimdi biz bu olayı nasıl değerlendirelim: Birileri gibi Ertuğrul Özkök'ü "Türk devletinin emperyalist emellerini açıklayan biri" olarak mı görelim? Yoksa "tarihsel zorunlulukların bugün Kürtleri ve Türkleri yakınlaştırmak zorunda kaldığını ve bunun gereklerinin yapılması" şeklinde mi anlayalım. Türkiye'de Kürt sorunu Avrupa Birliği standartları içinde geri dönülmez bir tarzda yol alırken, bir parça 'özgür vatan'ın Kürtlerin gönlünü ve ruhunu yumuşatacağını ve bunun daha asil bir barış olduğunu neden kabul etmeyelim? Özgür bir Kürt devleti, Avrupa Birliği'ne girmiş Türkiye'nin en yakın müttefiki olmaya adaydır. Böylesi bir devlet ancak Türkiye üzerinden Batı'yla zaten var olan ilişkilerini devam ettirebilir. İşte Türkiye'nin uyguladığı, işlerliğini pratik olarak kaybetmiş -ve bu krizde kaybettiğini açık olarak görüyoruz- "Milli" politika nedeniyledir ki Irak Kürtleri'yle bir çatışma noktasına gelmiştir. Basında antipatik olarak sunulan Barzani'nin açıklamalarının kaynağı, Türkiye'nin uyguladığı bu politikasızlıktır. Ama yine de Meclis'te Tezkerre için red oyu verildiği bir dönemde Türkiye aleytarı gösteri yapılmasını ve hele hiç kabul edilmeyecek olan bayrak yakılmasını şanssızlık olarak görüyorum. Bayrak indirenlerle, yakanlar aynı zemindedirler.

Kuzey Irak sorununun bununla da bitmeyeceği açıktır. Savaş Irak'ta son bulsa bile bu bölge yeni çatışmalara gebe. Bunun ilk sinyallerini KDP'nin Türkiye temsilcisi Safin Dizayi'nin 14 Mart'ta NTV kanalında yayınlanan demecinde buluyoruz. Dizayi'ye göre Türkiye'nin ikidebir müdahale gerekçesi olarak gösterdiği PKK/KADEK güçlerinin ve bu tip diğer örgütlerin "sayıları ne olursa olsun bu tarz

örgütlerin özgür bir Irak'ın kurulmasından sonra ortadan kaldırılması merkezi hükümetin ve ordunun sorumluluğu olacaktır. O zaman askerlerimiz biraraya gelecek ve hiçbir çekincemiz olmayacaktır." İşte Kuzey Irak'ta PKK/KADEK'in bir Güney örgütü haline getirilmesi veya bir şubesinin kurulması çalışmalarının ve propogandalarının ardında yatan, hazırlıkları sinsice süren bu çatışma ortamının kendisidir. Güney Kürtleri o zaman hem merkezi Irak rejiminin hem de Türkiye'nin, daha da ileri gidersek İslami güçlerle bağlantılı olarak İran'ın müdahalesiyle karşı karşıya kalacaklar ve bu müdahaleler sonucu güçlerini büyük bir ihtimalle koruyamayacaklardır. ABD müdahalesinin ardından Irak'a hemen demokrasinin geleceğini sanmak da hem yanlış, hem aldatmacadır. Bunun için Irak muhalefatinin yapısına bakmak yeterlidir. Yasallığını kazanmış bir Irak rejiminin yapacağı ilk şey ülke topraklarındaki yabancı güçlerle mücadele olacaktır. Irak'ın tarihini araştıranlar iyi bilirler ki, bu ülkedeki devletleşme süreci azınlıklarla mücadele süreciyle başbaşa gitmiştir. İşte bu nedenle bölgedeki 'yabancı güçler' sorunu o aşamaya gelmeden en kısa zamanda, merkezi hükümetin müdahalesine gerek kalmadan bizzat Kürtler tarafından halledilmelidir. PKK/KADEK'in Kürtlere yapacağı en büyük iyilik herhalde, üzerlerinde yıllarca oynanan oyunu farkederek, oradan geri çekilmeleri olacaktır.

Serbestî Dergisi sayı 12, Mart 2003

Prof. Dr. Yalçın Küçük'e sorular: SUÇLUYORUM!..

Bireyin kendine göre bir tarih anlayışı olabilir. Geçmiş ve bugünü kendine göre yorumlama hakkı olabilir. Ancak bilim adına tarih yapan, bu iddiada olan biri 'kendine ait' olanı bir kenara bırakmakla yükümlüdür. Üstelik bu kişi tarihsel olgular karşısında kavramları ruhuna uygun kullanmasını bilendir. Çünkü "tarihçi çağının insanıdır ve çağına insan varoluşunun koşulları ile bağlıdır. Kullandığı -demokrasi, imparatorluk, savaş, devrim gibi kelimelerin kendilerinin bile, onları ayıramayacağı bugüne özgü anlam yükleri vardır."¹ 'Tarih nedir' sorusuna yanıt arayan ünlü İngiliz diplomat-tarihçi Edward Hallet Carr, tarihçiyi geçmişin değil, yaşadığı dönemin insanı olarak görür. Ancak çok önemli bir belgeyi ele geçiren herhangi bir tarihçi, bu belgeye gerekli soruları sorma cesareti ya da duyarlılığı gösteremezse, bilimsel bir noktaya ulaşamaz. Vakavünist olanların böylesi bir zorunluluğu yok. Bu türlerin yorumlarını kendilerine ve olayın sahiplerine aittir. Yine bu nedenle bilim adına tarih yapanların yorumlara yükledikleri anlamlar karakteristik özellikler gösterirler. Suçlamamı bir ders performansına dönüştürmeye hiç niyetli değilim ve bu gerekli de değil. Ayrıca, bir veri alanı olarak suçlamanın kesinleşmiş belgelerine de ulaşmış değilim. Sadece bilinçli

1) E.H. Carr Tarih Nedir, s. 34.

bir eylem içinde olan -son yüzyıla nakşedilen moda deyimle, 'gönüllü sürgünlerin' düşüncelerine ve eylemliliklerine ait sezgilerim var. Yine de bu, benim soru sormama engel değildir. Bugün için somut, elle tutulur bir belge yoksa da, gören gözlerim ve diğer duyularım beni bir o kadar belgeye yaklaştırmaktadır. Sezgilerle de olsa, eğer bugün bunu söylemezsem, biliyorum ki tarihe karşı suçlu duruma düşeceğim. Çünkü tarih aynı zamanda bir 'sezgidir', 'fısıltılara kulak vermek'tir, başlangıç ve sona bu duyarlılığı katabilmektir. Hele gözümüzün önünde geçen olaylar hakkında bir şey sezemiyorsak, yine Carr'ın deyişiyle "ya siz duyarsızsınız ya da tarihçiniz alık bir adamdır."² İşte günümüzde 'la raison d'Etat'ın yani 'hikmet-i devlet'in kullandığı en önemli alanlardan biri olan medyanın kamuoyu oluşturmada oynadığı en önemli rol, insanların sezgilerinin yönünü değiştirmekte gösterdikleri becerilerdir. Tarihçi ise bu tuzaqları aştığı için ünvanına layıktır.

Peki, Türkiye'de olan nedir? Tarih adına tarihsizleştirilmeye çalışılan koskoca bir dönem aktörleri olan birilerinin 'bilim' adına bizi desenformasyona uğratmaları, onların ne kadar ayaklar altında olan politik ahlakla davrandıklarını gösterir. Politikacılık ve tarihçilik karıştığı için, sorun daha da karmaşık bir hal alır... Suçlama işte bu tiplere karşıdır. Ya politikacı olunuz; yaptığınıza ve yazdığınıza öyle değer biçelim, ya da kelimenin tam anlamıyla tarihçi olunuz, evrenselleşiniz. Politikanın reelliğiyle, tarihselliğin bilimselliği arasında sıkışan biri yolunu seçemezse, psikolojik faktörler kendisini onda acımasızca gösterir. Bizim özgülümüzde bu iki dere arasında sıkışan Sayın Prof. Yalçın Küçük'tür. O'nun son çalışması olan 'Şebeke'yi uzun zamandan beri elimin altında tutmama karşın, Orhan Pamuk ve Ahmet Altan'ın romancılıklarına ait kritikleri bitirip bir türlü 267. sayfaya gelemedim. Bir politolog olarak romanlar üzerinde gösterdiği kritik ustalığı ve estetiği, politikanın ana sorunlarında her nedense gösteremiyor. Oysa ben, ve sorunla ilgili olan çok geniş bir kamuoyu bunu görme hakkına sahip olduğumuzu düşünüyorum. Çünkü; Yalçın Küçük, yaşamı-

2) ibid..., s. 33.

nın 7 yılını Türkiye'ye en ağır sorunları yaratan PKK çevresinde geçirdi, Orhan Pamuk'un yanında değil. Ne 'Aydınlık Zindan' ne 'Sırlar' ne de 'Şebeke' adlı çalışmada günümüzün yakıcı sorunlarına ve bu arada 7 yıllık yaşamın -hatta devam eden yaşamın demek daha doğru olacak- sonuçlarına değinme gereği duymuyor. Birşey söylememek için konuşuyor, konuşma özgürlüğünü kullanıyor. Oysa ben soruyorum. Kamu adına soruyorum. Şebeke adlı çalışmanın 267. sayfasından 274. sayfasına kadar sığdırdığı bu döneme ilişkin belirlemelerini tekrar bir soru olarak kendisine yöneltmek durumundayım.

Yalçın Küçük son çalışmasında İmralı sürecine değiniyor, "Bazı Kürt Şefleri'nin tümünü bana bağlamasını ölçsüzlük saymakla birlikte, kendimi böyle bir discours'un düşünsel hazırlayıcıları arasında sayıyorum"³ diyerek bir gönderme yapmaktadır. Discours'la sözkonusu ettiği 'İmralı söylemidir'. 'Bazı Kürt Şefleri' belirlemesinde ise bir karışıklığı önlemek için açıklayıcı olmak zorundayım: Araştırma düzeyinde, Sayın Küçük'ü bilim dışı ilişkilerinden ötürü zan altında bırakan bir çalışmada bugüne kadar sadece bu satırların yazarının imzası oldu. 'Muhatapsız Savaş, Muhatapsız Barış' adlı çalışma 'uluslararası komplo' adı altında bir dönemi polisiye roman hikayelerine döndürüp unutturmaya çalışanlara karşı yazıldı. Bu süreç, iddia ettiği gibi, bütün boyutlarıyla kendisine bağlanmış da değildir. Sü-

- 3) Yalçın Küçük; Şebeke, s. 272, "...önemli bir kimlik ve kişilik arayışından sonra Kürtler içindeki bozulmada birleşiyoruz. politik söylemin dinselleştirilmesine de her ikimiz birlikte itiraz ediyoruz, birleştiğimiz noktalar sayılmayacak kadar çok, ancak, İmralı Discours'u konusunda ayrılıyoruz. Hoca, bu discours'un, kişilik ve kimlik arayışında önemli mesafeler kaydetmiş Kürtler arasında bir bozulmaya neden olacağını düşünüyor ve net bir karşı duruş alıyor; ben ise hem bu Discours'u doğru buluyorum, bir aşamaya ulaşılmıştır, bu bir ihtiyaçtır, böyle düşünüyorum ve hem de bazı Kürt Şefleri'nin tümünü bana bağlamasını ölçsüzlük saymakla birlikte, kendimi böyle bir discours'un düşünsel hazırlayıcıları arasında sayıyorum. Bozulma teşhisinde de kesinlikle birleşmekle birlikte ben bozulmanın çok daha önce başladığına işaret ediyorum ve hâlâ aynı değerlendirmeye noktasındayım; çok daha eski tarihli bozulma saptamalarımın Büyük Hoca tarafından da izlendiğini görüyorum ki, bu ayrıca önemlidir. Daha da önemli olan ise şudur; şimdi Beşikçi, tıpkı başlangıçtaki kadar düşünce ve inançlarının adamıdır ve bozulma ve bozulmayı genişleten yapı ve kadrolardan uzak durmaktadır."

recin bir yerinde ve bir yapısında rol aldığını açıklaması bizim için yeter ve artar bile. Köşe yazarlığı düzeyinde ise Özgür Politika adlı gazetede yazılar yazan Yaşar Kaya'nın açıklamaları oldu. Yaşar Kaya ise bu eleştirileri yaparken, neden ve hangi amaç için yaptığını bilemeyecek kadar bir yerde 'şeflik' yapmaktadır. Bulunduğu yerin gerçek şefleri onun bu değerlendirmelerine bir nebze olsun değer vermemekle bunu yeterince gösterdiler. Benim ise bu kategorilerle hiçbir ilişkim yok. Dolaysıyla tartışmanın bu boyutunda Yalçın Küçük ile başbaşa kalıyoruz ve ben bundan, aramızdaki gereksizler atıldığı için, fazlasıyla memnunum. Bunun, tartışmayı daha da kolaylaştırıcı olduğu için söylüyorum. Yoksa Yaşar Kaya'nın günahı kendi boynuna aittir.

Yalçın Küçük'ün 'Şebeke' adlı çalışmasında bir kaç satıra sığdırmaya çalıştığı, Türkiye'nin son çeyrek yüzyılıdır. Acıların, gözyaşının, ihanetin ve kahramanlıkların belleğimizde hâlâ izlerini taşıdığı bir çeyrek asırdır. Cumartesi Anneleri'nin yanık yüreklerinin sesinin hâlâ duyulduğu bir dönemdir. Hangi cephede olursa olsun, yüreğine taş basılan her annenin artık bir 'Cumartesi Annesi' haline geldiğini bir karanlık dönemdir bu. Tüm Türkiye insanı açısından bu dönemin aydınlatılması hem tarihsel, hem de insani bir görevdir. Çünkü anaları, oğullarının yanına götüren mezarların ıstırap yüklü yollarıdır. Birçoğunun bu hakkı bile yok... Hangi dağın başında, hangi derenin kıyısında, hangi kampın zindanında özgürlük adına kafalarına sıkılan kurşunlarla bu dünyadan göç ettiklerinde bize, sadece adlarını bıraktılar. Kimi o haktan bile mahrum oldu. Ve bu çeyrek asrın eylemliliğinin sonuçlarını savunabilir hale getirmek için Y. Küçük 'bozulma' teorisine sanılmaktadır. O'na göre "Kürtler bozulmuş"tu!.. İsmail Beşikçi Hoca'nın bu bozulmayı İmralı süreciyle başlattığını, kendisine göre ise Kürtler içinde çok önceden beri 'bozulma' yaşandığını söylemektedir. Kesin bir tarih vermemekle birlikte 'bozulma'nın Eylülüst politikalar sonucu olduğunu biliyoruz, çıkartabiliyoruz. Eylülüst politikalar, dünya genelinde, toplumsal laboratuvarlar'da yapılan denemelerin bir sonucu olarak, büyük güçler tarafından, 12 Eylül'den çok önce uygulamaya konmasıyla biliniyor. Küçük'ün Türk toplumu üzerinde 'küçültme

ve kazıma' olarak belirttiği Eylülist politikalar, Kürtler arasında 'bozulma' olarak ortaya çıkıyordu. Bozulma, toplum kendi kendisine yabancılaşmasıdır.

Bu kavramı yerli yerine oturtmak için biraz geçmişe dönmek ve Kürtler'in, uzun bir sessizlik döneminden sonra kendileri için politika yapar hale geldikleri, şehirleşmeyle birlikte entellektüel yapının nisbeten geliştiği ve buna bağlı olarak demokrasi ruhunun uyandığı 1960 sonrası Kürt eylemliliğine bakmak yerinde olacaktır. Yalçın Küçük TİP dönemini anlatırken, demokrasi talebinin bu parti aracılığıyla Kürtler'de nasıl yoğunlaştığına dikkat çekiyor ve 'Doğu Mitingleri'nin Kürt siyasetini ve siyasetçilerini nasıl ön plana çıkardığına parmak basıyor. Bunlar Kürt uyanışının, -şimdilerde kafalara kazınırcaasına söylendiği gibi- PKK hareketi ve Öcalan ile ortaya çıkmadığının sosyolojik verileridir ve başkaları tarafından da aynı dikkatle izlenmekteydiler. Denebilir ki eğer İsmail Beşikçi bu mitinglerin "çocuğu" sayılacaksa⁴ PKK ve Öcalan bu sosyal değişimin ancak bir sonucu olabilirdi. Onlar bunu bile layıkıyla oynamadılar; Demokrasi ruhunun yükseldiği bu dönemi redderek toplumu kendisine yabancılaştırmanın dozunu arttırdılar. Apoizm denen teori bütün bu dönemin reddi olarak ortaya çıktı. Kendi tarihini tanımayan bir kuşak böyle yetiştirildi. İşte bozulma buradaydı. Tarih ve kimlik saptırması kolonyalist politikalar. Paradokslar ülkesi olan Türkiye'de, "ulus diye, ulus diye" ulussuzlaştırmak bu eller vasıtasıyla yapıldı. Sokaktaki insanın bu kadar propoganda bombardımanı altında Kürt sorunu deyince PKK'yi aklına getirmesini anlıyorum ama, bilim adına yola çıkanların neden bu popülist eğilimleri ölçsüz biçimde kullandıklarını anlayamıyorum.

Bunun devamı daha da beterdir: 1989 yılında Toplumsal Kurtuluş adlı dergide 'PKK içindeki Apo liderliğini bir kişinin fiziksel varlığı olarak değil, yoğun bir kolektif liderlik olarak' gören Yalçın Küçük, 1993 yılında kendi ifadesiyle "gönüllü sürgüne" çıkarak PKK çevresine ve bu kanalla Kürtler içine yerleşti. Yine kendi ifadesiyle "keşif ko-

4) İbid, s. 156.

lu” olarak bu yapılar içinde analizler yaptı, sonuçlar çıkar-
dı. İşte bu sonuçların uygulamaya konmasında Öcalan ile
işbirliği yaptı. Bir yanda PKK’nin kongreleri yapılıyor, res-
mi kararlar çerçevesinde kadrolar dağlara gönderiliyorken,
diğer yandan parti lideri olarak Öcalan, örgüt dışı unsurlar-
la farklı bir dil kullanıyordu. Yalçın Küçük bu ikili dili en
çok dinleyenlerdendi. Hafıza-i beşer nisyan ile malümdür -
isterse bunları yalanlayabilir, ama onun hafızasına tam bir
güvenim var- unutmuş olması mümkün değildir; Suriye
Krizi’nin çıkmasından çok önceleri Med-TV’de yapılan bir
programda konuşan Küçük, yaklaşık olarak şunları söylü-
yordu: “Öcalan ile bütün konularda aynen düşünüyoruz.
Yalnız onların kendi soluna karşı tavırlarında ayrılıyoruz.” De-
mek ki ‘İmralı discours’unun iskeleti çok önceden hazırlan-
mıştı. Peki bundan, bırakalım PKK’yi, bugünkü Başkanlık
Konseyi arasında bulunanlardan kaçının haberi vardı? Ger-
çi, bu soruyu sormanın artık hiçbir anlamı kalmadı. Ama
etik açıdan sorulması gereken soru da hâlâ ortada duruyor:
Aynı düşünülen konular neydi ve nasıl olurdu? Bu sıralar
PKK ve ona bağlı olan organlar peş peşe kongreler, konfe-
ranslar toplayarak kararlar alıyorlardı. Politik açıdan yasal
sayılabilecek olan bu toplantıların sonuçlarını son derece
iyi bilen Yalçın Küçük, bir bilim adamı olarak nasıl olur da,
örgütün yasal kararlarıyla 180 derece farklı düşünen bir li-
derle ortak anlayışlarda birleşebiliyordu? İşin daha trajik
yanı, bu kararları aldırmanın, ya da alınan kararlar karşısın-
da ses çıkarmayanın da Öcalan olmasıdır. Öyleki Öcalan
edebiyatçılar derneğinin bile ne yönde kararlar alacağını
dikte ettirecek kadar olayların içinde olan bir enerjiye sa-
hiptir! Ancak gemide toplananlar geniş hayalleriyle yaşar-
larken, rota başka yöne doğru gidiyordu. Bu insanlar ok-
yanusun içinde nereye gittiklerini bilmiyorlardı. Belki de kı-
yıdaydılar ve kendilerini okyanusta sanıyorlardı. Pusulaları
yoktu ve varsa da, onu sadece bir tek kişi kullanıyordu. Pe-
ki; bu anlayışla “tüm konularda birleşmek” örgütün, kad-
roların, kitlelerin aldatılması anlamına gelmiyor muydu?
Bir halkın politik olarak aldatılmasına aracı olmak hangi
bilim etiğinde vardır? O’nun ‘İmralı discours’u nu doğru
bulup/bulmamasını eleştirecek bir yan yok. Bu discours’un

hazırlayıcıları arasında olabilecek olan -ismini burada anmayı gereksiz bulduğumuz- başka kişiler de olabilir. Öcalan orta yerde herkesten daha fazla discours'a sahip çıkarken, onları eleştirebilecek durumda değilim. Ama hem yasal örgüt kararlarının alındığı bir dönemde, bir devrimci, bir sol'cu bir bilim adamı gibi bulunup, PKK'nin propogandasını yapacaksınız, hem de örgütün bu kararlarıyla bağdaşmayan işler yapan biriyle ortak hedefler saptayacaksınız. Peki bunun adı 'bozulma' değil mi? Bozulmayı en etkili eller kanalıyla sahipsiz bırakılmış bir halka dayatma değil mi? Bunun adının komploculuk olduğunu siyasetin içinden gelen Yalçın Küçük bilmiyorsa kim bilebilir!.. Kendisine yabancılaşan, yabancılaştırılan toplum, bozulan toplum değil midir? Ne devrimci, ne bilim adamı sıfatı bu işlerde rol almasına neden değildir. Bir tek sıfat dışında; ve bu sıfatı açıklamayı kendisine bırakıyorum.

Daha da geriye gitmeye gerek var mı? Biraz olsun geriye bakma cesareti gösterebilirsek orada hesaplanan hedefin Yalçın Küçük'e devrediliş öyküsünü buluruz. Politik olarak Öcalan'ın partisine dayattığı 'bozulma', Doğu Perinçek ile yapılan yakınlaşmada ifadesini buluyordu. Bugünkü 'discours'un ilk verileri o günkü ilişkilerde şekilleniyordu. Hâlâ hatırlardadır; '14 Ağustos Atılımı' denen gerilla savaşının şokunun toplumda yaşandığı bir sırada 2000'e Doğru dergisi PKK propogandası yaparak ilgi topluyordu. O günlerde 'Perinçek'in kendi hesapları' denip geçirtilmişti. Şimdi 'başkası'nın da bu hesapta payı olduğunu kim, nasıl inkar edilebilir?

Öyleyse; kuruluşundan beri Kürt toplumunun dinamiklerine 'ulusallık' adına saldıran bir örgüt, 'bozulma' siyasetinde başrole oynatılmıştır. Bu nedenle aynı verilerden hareket edersek, PKK hareketine, Kürtler'in içinde yaşadığı değerler sistemini parçalayan, Eylülist bir hareket olarak bakmak yanlış olmayacaktır. PKK üzerinde oynanan kontrol mekanizmasıyla bu değerler sistemiyle oynanmış, İmralı süreciyle de bu halk teslim alınmaya çalışılmıştır. Öcalan'ın 'Bekaa Discours'larına bakınız. Yerden yere vurduğu, küfrettiği, elinden tutuyor gibi yapıp tekrar yere çaldığı insan, artık kişiliğini yitirmiş, kelimenin tam anlamıyla tes-

lim olmuş bir et yığınıdır. PKK'de kitle 'yığın' haline getirilmiştir. Zor karşısında kendilerini güvence altına almak için, zor'a teslim olan aydınlar ise, bozulan toplumun habercisidirler. Kendi tarihine ve kişiliğine yabancılaştırılan insandan ne olur? Bunların anlamını Küçük gibi biri bilmiyorsa, tarih'te bir yerde duruyor demektir. Yalçın Küçük bunu çok daha kısa özetle şöyle açıklıyor "kendi değerler sistemini yitirmiş bir halk, teslim olmaya her zamandan çok hazırdır".⁵ O, 'Sevgili Başkan' ile buluşmaya gittiği tarihlerde 'bozulma' teorisinin işlediğini bir bilim adamı olarak görüyordu ama, bu mekanizmanın başında bulunan Öcalan'a 'kurumsal' bir işlev yüklemekten de geri durmuyordu. Ne anlamı olduğunu şimdi detaylandıramayacağım bir olgu daha var; Öcalan da kendi cephesinden bu tür komplimanlara yanıt vererek Yalçın Küçük için, "O'nu tek kişilik bir parti" olarak gördüğünü açıklıyordu. Bu belirlemenin toplumsal hiçbir dayanağının olmadığını biliyoruz; olsa olsa ancak bilinmeyen bir 'güç'tür sözkonusu edilen.

Öyleyse Apoizm denen keşmekeşlik Eylülüst bir politika-dır. Eylülüst politikalarda başrolü oynayan din, şimdi sırasını Öcalan'a devretmiştir. Politikanın dinselleştirilmesine sözde karşı çıkmanın hiçbir geçerli yanı yoktur. Çünkü din bu discours'un sadece bir parçasıdır. 'Discours'unu desteklediği Öcalan peygamberce sözler etmeye devam ediyor ve kendi topluluğu tarafından mesih ilan ediliyor. Görüyorsunuz ki Eylülizm, Kürtler'i hem biçiyor, hem küçültüyor. Apoizm dinsel bir espri ile politik söylemin içine aktarılıyor. Kutsal topraklardan bahsediliyor. İmralı'da lanetlediği geçmişine peygamberler diyarının toprağını katarak kutsamaya çalışıyor. Bütün bunlarda mistik bir anlayışı bulmak da mümkündür: Tüm lanetli, bozulmuş toplumlara bir kurtarıcı gelmiştir. Peygamberler bu tür toplumların içinden çıktı, ne var ki, Öcalan'ın yolunu tıkayan, kendisini son peygamber ilan eden Hz Muhammed olmuştur. Şimdi Muhammed'in bu öngörüsünü takdir etmemek mümkün mü?

Dilsizleştirilmiş, duygusuzlaştırılmış, kimliği elinden alınarak sokaklara bırakılmış halka kurtarıcı olarak 'İmralı

5) ibid, s. 141.

discours'u büyük bir politik beceriyle sunuluyor. Ve Yalçın Küçük bu politikaların denklemleri içinde yer alarak sol analizler yapmaya devam ediyor... Peki neyin adına bu yapılıyor? Öcalan ile ilişkiye giren bir tek yasal devlet organı daha ortaya çıkmamışken, Yalçın Küçük neyin adına 'İmralı discours'unun hazırlayıcıları arasında kendisini görüyor. Barış gibi kutsal ve saygın bir kavramın arkasına sığınarak açıklama yapmak yetersiz kalıyor. Öcalan İmralı durumları sırasında olur olmaz konuştuğunda Yalçın Hoca'nın "Öcalan fazla konuşuyor" diye tepki göstermesini şimdi daha iyi anlıyoruz.

E. H. Carr ile başladım, bir tekrar da olsa O'nunla bitirmek istiyorum: "Bir tarih eserini okuyunca, daima fısıltılara kulak verin. Eğer bir şey sezemiyorsanız, ya siz duyar-sızsınız ya da tarihçiniz alık bir adamdır."

Ah! Sevgili Aziz Nesin, seni o kadar arıyoruz ki...

Bak; 'Klinik' vak'a lar tarihimizi ne hale koydu. Duyar-sızlığımız nerelere kadar ulaştı!..

Alık tarihçileri olan bir toplum olduğumuz için mi bu kadar aptalız?

Bak; Bir tek soru soran yok.

Serbestî, sayı 11, Ocak 2003

Sınırlar ve Politikalar İçinde Çıkmaz Yol: Musul ve Kerkük

Körfez'de sular ısınınca ya da "Kuzey Irak"ta birşeyler değişmeye başlayınca basında klişeleşmiş haberler birbiri ardına dökülür. Sorunun ana nedeni Kürtler olsa da, dikkatler başka noktalara çekilerek hedef şaşırtılır. "Musul-Kerkük" sorunu olarak dillendirilen bu senaryolar içinde petrol ve Kürt sorunu birbiriyle karıştırılarak asıl amaç gizlenmeye çalışılır. Gerçekten bir toprak sorunu olarak ele alındığında uluslararası diplomaside en arka sıralarda bile yer alamayacak olan bu sorun, bizde politikacıları epey uğraştırır. Zaman zaman bazı politikacılar hızlarını alamayarak yaptıkları propogandaların etkisinde kalıp, bu tür senaryoları gerçekten pratiğe dönüştürmeye kalkarlar. Özal'ın "bir koyup, üç alma" hesapları da bu tür pragmatikliğin ürünü idi. Ne var ki daha realist davranan ordu bu tür serüvenlere izin vermedi. Ancak esasa ilişkin sorunlarda ordu Kuzey Irak'ta her zaman hazır oldu. PKK ile giriştiği çatışmalarda dinamikleşen ordu, Kuzey Irak'ı dünden daha fazla askeri çizgiler içinde tanır hale geldi.

Tanıma, yönetim ve denetim için bir zorunluluktur. Osmanlı döneminde bile bu bölge ordunun ve idarenin en zor kontrol altına tuttuğu alanlardan biri özelliğini taşıyordu. Hakkari dağlarının güneyinden Süleymaniye'ye kadar uzanan alanda ve Irak çöllerinde denetimden uzak yaşayan Kürt, Asur ve Arap aşiretleri Osmanlı denetimine girmek-

ten uzaktılar. Bir devlet denetimin en önemli ölçütü kendisini vergi toplama disiplinde gösterir. Osmanlı döneminde Musul, Bagdat ve Basra gibi büyük kentler dışında vergi toplama çok sınırlıydı. Bu şehirlerde bile çeşitli hilelerle vergiler gerektiği gibi toplanamıyordu. Paylaşım Savaşı sonunda bölgeye yerleşen İngilizler'in devlet idaresinde gösterdikleri istikrar ve kararlılık, vergilerin toplanmasında kendisini gösterdiğinde, Osmanlı karşıtı Araplar arasında bile tepkilere yol açıyordu. Böylesine radikal bir değişime hazır olmayan Arap halkı, daha gevşek buldukları ve yasalarından kolayca kaçma olanakları yarattıkları Osmanlı dönemini arar hale gelmişti. Bölgenin kendine has özelliğini anlayabilmek için kısaca değindiğimiz bu süreci noktalar larken şimdi tarihsel verilere geçebiliriz.

Musul Sınırların Neresindedir?

Osmanlı İmparatorluğu'nun sonunu getiren Mondros Ateşkes'i İngiliz Amiral gemisi Agamemnon'da imzalandığında tarih 30 Ekim 1918'i göstermektedir. Ateşkes'in yürürlüğe girdiği tarih ise 31 Ekim 1918 öğle saatleridir. Bu saatlere göre konumlanan orduların durumu, sınırları ve devletlerin egemenlik haklarını da belirtiyordu. Gerçekten de Musul bu tarihte varlığıyla yokluğu belli olmayan bir Osmanlı idaresi altında idi. Oysa İngilizler 9 Mayıs 1918'de Kerkük'e hiçbir direnişle karşılaşmadan girmişlerdir. Bu tarihten sonra Musul yolu İngiliz orduları için açıktı. Ancak Musul yolunu kapayan Osmanlı Ordusu değil, hiç beklemedikleri bir Kürt direnişiydi. Bugün "Kuzey Irak" diye anılan bölge o günlerde din adına en büyük kıyımların yaşandığı bir cehennem idi. Yezidiler, Asurlar, Ermeniler ve Müslüman halk olarak Kürtler arasında süren amansız ama anlaşılır bir katliam sürmekteydi. Müslüman halklar arasında sıkışıp kalmış, geleceklerini korkudan başka bir dünyada görmeyen bu halklar güvencelerini ancak yine kendileri gibi Hristiyan olan ülkelerde buldular. İngiliz, Fransız zaman zaman Rus desteğini alan Hristiyan halk yüzyıllardır Kürtlerle paylaştıkları bu topraklar üzerinde haksız, temelsiz ve

aşırı iddialarda bulunarak Osmanlı karşıtı bir durum almış-larsa da, karşılarında Osmanlı Ordusu'ndan çok Kürt aşiret-lerini bulmuşlardır. Ortadoğu'nun tarihsel geçmişini bize en iyi yansıtan bu bölgesi dinsel ve etnik farklılıklarla tam bir kültür mozaigi olacak iken, büyük kıyımların yaşandığı la-netlenmiş bir tarihle karşı karşıya kaldı. Her halk her dinsel azınlık gücünü aldığı dış destekle aşırı iddialarda bulunarak, çözümsüzlüğü kendi elleriyle yarattılar. Savaş boyunca yer-lerinden yurtlarından kopan Asurlar eski topraklarına dön-mek istiyorlar ama onları tehlikelerden koruyacak hiçbir gücün olmadığını kavrayamıyorlardı. Bu kadar karmaşık bir bölgede Kürtleri yerlerinden etmeden ne bir Ermeni ne de Asur devleti kurulabilirdi. Kürtler büyük ölçüde göçebe olsalar da, sayı olarak bu iki halktan çok daha fazlaydılar ve onlar ne yaylalarını ve kışlaklarını Hristiyanlar'a bırakma yanlısı değillerdi. Bütün bunlar tehlikenin görünen yüzüydü. Arka planda ise Osmanlı'nın Doğu politikasında kullanaca-ğı tek halkın Kürtler olmasıydı. Bu politika daha sonraları da devam etti: İran'da önemli bir aşiret gücünü elinde bu-lunduran SIMKO'ya Kemalistler'in yardım etmesi, hata ey-lemelerini yönlendirmesi boşuna değildi. İşte böylesi bir or-tam içinde Kerkük'te çakılıp kalan İngilizler Musul'a ilerle-yecek gücü kendilerinde bulamıyorlardı. Musul'a ancak Mondros Ateşkes'inden sonra, 6 Kasım'da girebilirler.

Verilerin bu kadarıyla Kerkük'ün değil ama Musul'un Osmanlı toprakları içinde kaldığı söylenebilir. Bu sınırlar daha sonra Mısak-ı Milli olarak adlandırılmıştır.

Diplomasi Masasında Musul

Ne var ki bu veriler Musul'u Türkiye'ye dahil etmeye ye-terli olmadı. 20 Kasım 1922'de Lozan'da başlayan görüş-melerde Türkiye'yi en çok uğraştıran meselelerin başında azınlıklar sorunun olduğu belli oluyordu. Bir yanda Bağla-şık devletlerin bu halklara verdiği gelecek vaad eden par-lak sözler vardı. Diğer yanda ise sorunun içinden çıkılmaz bir bölgede olması kaşısında bölgeyi kontrol edecek güç-ten yoksun olmalarıydı.

Bu durumu en iyi kavrayanlar ise yine masanın etrafına yerleşen devletler olmuştur. Bu nedenle Lozan günlerinde Millet Meclisi'nde alevlenen Musul tartışmaları diplomasi açısından öğretici derslerle doludur. Özellikle Kürt kökenli milletvekilleri Musul'un İngilizler'e bırakılmaması konusunda Lozan'daki Türk Heyeti'ne büyük baskılar uygulamışlardır. Meclis'teki bu görüntü Batı başkentlerinde de şüpheyle izlenmiş, basın konuyu bir gerilim havası içinde vermiştir. Ama gelin görün ki kapalı kapının ardındaki diplomasinin kayıtları bu gerilimden uzak bir sahne çizmektedir!.. Türk Heyeti Musul sorununu uluslararası bir sorun olmaktan çıkartıp, İngilizlerle ikili görüşmelerde ele alarak çözme yoluna gitmişlerdir. Görüşmelerde etkin biçimde yer alan Fransa bile bu manevra karşısında şaşırıp kalmıştır. Belki de, böylesine karmaşık bir sorundan kurtulduğu için rahatlamıştır demek daha doğru olacaktır. Fransız temsilci Barrere, Musul'un bir toprak sorunu olmaktan çıktığı ve ikili bir anlaşma yoluna gidildiği şeklindeki raporu 18 Aralık 1922 tarihli dir.

Oysa Asurların önemli bir bölümü Fransa'yı kurtarıcılar olarak görüyordu. Ve 1915 tarihli Sykes-Picot anlaşması gereğince Musul Fransız etki alanı içinde kalıyordu ve bu nedenle bölgedeki Hristiyan halk Fransa'ya karşı aşırı bir ilgi duyuyordu. Ancak, aşiretçilik ve bölünmüşlük Asurları da vuruyordu: Birbirlerine muhalif olanlar dostlarını da bu mantıkla seçiyorlardı. Diğer bir kısım Asur ise İngiliz egemenliği için çalışıyordu. Ama savaş önceden hazırlandığı gibi gitmez. İşte bu halklar aşırı umutlarla bağlandıkları güçlerin yarın ne yapacaklarını bilemediklerinde ortayerde kendi başlarına kalırlar. Yapabilecekleri, başvurabilecekleri hiçbir alternatifleri yoktur. Savaş bu seyrir içinde giderken, 1920 San Remo Anlaşması'yla Musul yüzde yirmibeş petrol geliri karşılığında Fransızlar tarafından İngilizlere bırakıldı. Türkiye'de ise Kürt mebuslar Musul'u satıyorsunuz diye kendi hükümetlerini eleştirmişlerdir. Lozan Antlaşması imzalandıktan sonra, 19 Mayıs 1924 İstanbul'da İngilizlerle yapılan görüşmeler 5 Haziran'da sonuç alınamayarak dağılmıştır. İşte sorunların en geniş biçimiyle tartışıldığı dönem bu sıralardır. Musul'un Misak-ı Milli sınırları içinde gö-

rölüp görülmemesi artık ne Mondros Ateşkesi'nin sonuçları ne de coğrafik özellikleriyle Arap çöllerinden ayrılmasıdır. En yakıcı sorun bu topraklarda yaşayan farklı kültürlerde ve dinlerde halkların varlığıydı. Eğer Türkiye soruna sadece ve sadece toprak sorunu olarak baksaydı Mustafa Kemal'in Meclis'te söylediği gibi "...bugün alacağız dersek bu olanaklıdır. Musul'u gayet kolaylıkla alabiliriz." Herşey burada bitmiyordu ve aynı konuşmasında devam eder: "Fakat Musul'u aldıktan sonra burada savaş cephesi açmış olacağız. Yani bunu konu etmek isterseniz sakıncalar kendi kendine ortaya çıkar." Bu sözlerin altında bölgenin kompleks yapısı çizilmektedir. Bir kere burada İngilizlerin de başına bela olan bir Asur sorunu vardır. Topraklarından kopan Ermeniler büyük ölçüde kamplarda toplanmış ve başka ülkelerde kendilerine yurt ararlarken, Asurlar terkettikleri köylere dönme özlemi içindedirler. Aralarında partilere bölünmüş olsalar da sert kişilikleri ve silahlı güçleriyle bu konuda ısrarla İngilizleri sıkıştırmaktadırlar. Kürtler ise bu geri dönüşe karşı durmaktadırlar. Bir yanda Barzan Kürtleri, diğer yandan Şeyh Mahmut Berzenci aşırı istemleriyle İngiliz politikasına uygulama alanı bırakmamaktadır. Kürtleri bu aşırı istemlerin peşine takanların Kemalistlerle işbirliği içinde olduğunu burada geçerken belirtmekte fayda vardır. Ama ne olursa olsun, Kürtler kendileri için siyasi bir statü istemektedirler ve bu noktada da Asurlarla çatışma içinde olmaktadır. İşte Türk ve İngiliz heyetlerini birbirine yakınlaştıran sorunların ortak noktası budur. İngilizler için Irak Arap yönetiminin devletleşmesi Kürt ve Asur sorunundan çok daha önemlidir. Türkiye ise bu toprakları aldığı taktirde kendisini yeni bir azınlık sorunuyla başbaşa bulacaktır ve bu kez sorun Lozan'da ele alındığı gibi "dinsel" kavramlarla açıklansa bile yanında toprak sorununu da içerdiğinden ulusal kavramlarla açıklanması zorunlu olacaktır. Böylesi bir çözüme hazır olan Güney Kürtleri'nin isyankar tutumları Kuzeyi de etki altına alacaktır. Buysa kontrol altına alınan Kuzey'in de tehlikeye atılması anlamına gelecektir. Nitekim Asurlar Hakkari dağlarına geri dönme istemlerini her defasında dile getirmişlerdir. Türkiye Musul'dan bahsederken Hakkari'nin bile tartışma

konusu edilmesiyle karşıkarşıya kalmıştır. Sonuçta Asurlar ve Kürtler İngiliz yönetiminde kalmalarına karşın hiçbir siyasal statü elde edemediler. Türkiye ise bu karmaşık durumdan petrol gelirinden 25 yıl süreyle yüzde onluk pay elde ederek kurtulmaya çalışmıştır. Cumhuriyetin ilk aşamasındaki ekonomik zorluklardan ötürü bu miktar 500 bin Türk Lirası olarak bir defada ödenmiş ve sorun da taraflarca kapanmıştır.

Şimdi ikide bir karşımıza çıkartılan Musul sorununun tarihsel ve siyasal boyutu işte budur. Peki bu kadar açık olmasına karşın Türkiye Musul ve Kerkük'e böylesi bir diplomasiyle girebilir mi? Girse bile hangi tarihsel verilerle hak iddia edip buralarda kalacaktır... Uluslararası hukuk buna ne der, Arap ülkeleri nasıl davranır, BM ne gibi yaptırımlar uygulayabilir? Ortadoğu'da İsrail'in de katılacağı topyekün bir savaş olmadan bu alanlara girilmesi mümkün değildir. Bunun mümkün olmadığı bilinmesine karşın basında konu her zaman abartılarak verilir. Bütünöyle kamuoyuna yönelik yapılan bu tür propagandaların gerisinde yatan gerçek neden bölgenin Kürt varlığıdır. Musul dendiğinde geride konuşmaların ana teması Kürtlerin devletleşme veya siyasal bir statü alma girişimidir. Kendinizi sanki 1924'te yarım kalan Musul görüşmelrinde bulursunuz. O günlerde belli gerekçelerle çizilen stratejinin, dünyanın bugünkü değişen koşullarında nasıl ve neden devam ettirilmek istendiği bir soru olarak ortada durmaktadır. Evet; bu politika gereğince PKK'nin Kuzey Irak'taki varlık yapısı Türkiye için bir müdahale nedeni oldu. İyi ya da kötü; Türkiye bunu oldukça ustalıkla kullandı. Kürt siyasası bu tür yasalarla uğraşmadığından Türkiye'nin sınır ötesi hareketlerini hiçbir zaman sorgu altına alamadılar. Hatta bölgeyle bu kadar yakın ilgilenen Türkiye'yi daha fazla sınır içlerine çekmek için PKK lideri stratejiler geliştirdi.

Sınır boyundaki karakollara yapılan saldırılar bunun taktik boyutlarından sadece biriydi. Şimdi ise birkaç grup dışında bütün ana güçlerini Güney'e çeken PKK, verdiği değişim sinyallerine rağmen aynı tehlikeli politikanın uygulayıcısı olduğunu kanıtlayan olayların içindedir. Tam da Körfez'de geri dönülmez bir tarzda suların ısındığı ve Tür-

kiye'de Musul-Kerkük sorunu'nun tekrar gündeme getirildiği bir sırada KADEK Başkanlık Konseyi Öcalan ile görüşme yapılamamasını bir kriz haline getirip 15 Şubat'a kadar Türkiye'ye mühlet tanıyor; Ve yine bu sıralarda Türkiye'de birçok merkezin bilgisi dahilinde bıraktırılan gerilla birimleriyle çatışma sesleri geliyor. Bunu bir de ABD-PKK görüşmeleri haberleriyle beslerseniz Musul adına gösterilen hedefin, kendi ulusallıklarıyla barış içinde yaşamak isteyen Güney Kürtleri olduğu görülecektir. Türkiye'nin böylesi bir politika yürütmekte ne çıkarı var gibi bir soru sorarsanız alacağınız yanıtın ideolojik boyutları, geçmişte düşünülen ve uygulanan pratik nedenler yanında sırtacaktır. Şimdi bunun ne ideolojik ne de pratik bir yararı yoktur. Eğer değişen döneme göre yeni politikalar uygulayamazsanız kendi kendinizin esiri olur ve politikayı kendinize karşı kullanmış olursunuz. Ortadoğu haritasına kinlerden arınmış farklı bir gözle bakmak, kimlerin çıkarının nerede birleştiğini bulmaya yeterlidir. Dünün düşmanları eğer bir gün ortak noktalarda birleşiyorlarsa, bu onların bireysel istemlerinden çok toplumsal ve politik gelişmelerin bir sonucudur. Bu zorunlulukları geçmiş değer yargılarıyla iradi olarak zorlamak ne kişiye ne de devletlere bir adım ilersini attırmaz. Ve dahası, tarih her zaman bu fırsatları sunmaz. İki Dünya Savaşı'nı ezeli rekabetler içinde geçiren Almanya ve Fransa bugün Avrupa Birliği'nin vazgeçilmez unsurlarıdır.

Bu konuya en iyi yanıtı Hürriyet'teki köşesinde Ertuğrul Özkök vermiştir. 16 Ekim tarihli yazısında "Kuzey Irak'ta bağımsız bir Kürt devletinin kurulması Türkiye'nin menfaatlerine ters midir?" diye cesaretli bir soru soruyor ve yanıt olarak "her defasında karşıma cevap yerine, basmakalıp bir-yargı " aldığı için şaşırıyordu. Ben de bu soruyu Serbest dergisinin 8. sayısında "Jeopolitik Konum Açısından Güney Kürdistan'da Kurulacak Bir Kürt Devleti Türkiye'nin Çıkarlarına Aykırı mıdır?" şeklinde soruyordum. Peki farklı farklı yerlerde olan insanların aynı noktalarda ortak düşünmelerini sağlayan etmen nedir? Türkiye eninde sonunda, ister Avrupa Birliği'nin zorlaması, ister iç dinamiklerin gereklilikleri sonucu olsun demokratikleşme sürecini tamamlamak zorundadır. O zaman bölgeye daha farklı bak-

mak zorunda olmayacak mıdır? Saddam gibi karikatür despotlarla nereye kadar, ne yapabilir!.. Üstelik Arap ülkelerinin önündeki demokratikleme süreçlerinin uzunluğu gözönüne alındığında Türkiye bölgede farklı bir rol oynaması gerekirken, Sayın Özkök'ün dediği gibi "...basmakalıp yargılarla" yol almaya çalışmaktadır.

Artık buna yeter demenin zamanı gelip geçmektedir. Soru sormak yetmiyor... Öyleyse sorunun 'muhabatı'nı da değiştirmek gerekiyor. Ve bu tür "basmakalıp" merkezlere söylenecek son söz şu olmalıdır:

"Piyonlarınız ürtük hiçbir işe yaramıyorlar... Piyonlarınızı geri çekiniz!"

DENG Dergisi Sayı 68 Ocak-Şubat 2003

(*) Yine 2003 yılında "AB, Türkiye ve Kürtler" konulu konferanslarda verdiğim bir örneği buraya aktarmak istiyorum: Musul sorununun bir kamuoyuna yansıyan görünüşü yanı sıra, bir de perde gerisinde oynanan, görünmeyen yanını vardır. Eğer bir sorunu görünen yanı sıra, belgelerle ele alıp açıklamakta eksiklikler görülüyorsa, bu durumda sorunun zaman, mekan ve olaylar kapsamında detaylı ele alınması gerekmektedir. Var olan belgelerle bağlantı ancak böyle kurulabilir. Gerçekte Lozan'da çözülebilecekken çözülmeyip ertelenen Musul sorununun arkasındaki nedenler yeterince aydınlatılamamıştır. Türkiye'de resmi ya da gayri resmi tarih anlayışının ifadeleri ortaktır: "Musul sorunu Misak-ı Milli sınırları içinde ele alınan bir toprak sorunu, ya da petrolden pay alma sorunudur... Bunun dışında bir sorun vardır ki, bugün bile, aradan geçen seksen yıla rağmen aynı kelimelerle ifade edilmekten kurtarılamayacak kadar aynılık göstermektedir. Bu "Kuzey Irak"ın siyasal yapısıyla ilgilidir. Bugün bu soruna nasıl hassasiyetle yaklaşıyorsa, o günkü dünya şartlarında bu ilgi çok daha fazla dikkat çekiciydi. Kemalistler bu sorunla -Hatay sorununda olduğu gibi- oldukça diplomatça ilgilenmişlerdir. Sorunun gerçek nedenleri çok iyi hazırlanmış manevralarla gizlenmiş böylece kamuoyundan gelecek tepkiler en aza indirilmeye çalışılmış ama öte yandan Irak sınırında kalan Kürtler'in İngi-

lizlerle olan ilişkileri başka bir çözüme olanak vermeyecek ölçülerde "silahlı bir çatışma ile" kışkırtılacaktır. (bkz: Mustafa Kemal'in Elcezire Komutanlığı'na gönderdiği talimatlar. (Modernizm ve Kürt Siyaseti s. 51) Kurulan bu çarpaz ilişki üzerinden Kemalistler İngilizler ile farklı bir diyalog kurmuşlardır. Buradaki ikili karakter Irak'ın gelecekte alacağı siyasal yapıyla ilgilidir. Eğer Irak'ta otonom bir Kürt bölgesi resmen ilan edilseydi Kemalistler ancak o zaman gerçekten bir toprak sorununu olarak Musul'u gündeme sokarak Irak'taki İngiliz sistemini işlemez hale getirebilirlerdi. Lozan görüşmeleri sırasında kamuoyunun en hassas şekilde üzerinde durduğu Musul sorunu beklenenin tersine fazla tartışılmadan, İngilizlerle yapılacak olan ikili görüşmelere bırakılmıştır. O günlerdeki Fransız raporları "Musul'un sorun olmaktan çıktığını bir türlü hal yoluna giddiğini" açıklamaktadırlar. Sürüncemeye bırakılmasının gerçek nedeni ne toprak, ne de petroldür; Asıl sorun henüz Irak'ın siyasal geleceğinin bilinmemesinde yatmaktadır. Bu nedenle tartışmalar ikili görüşmelere bırakıldı. Ancak ne zaman ki Londra'da hazırlanan Irak Anayasası 1925 yılında kabul edildi, bundan sonra tartışmalar Musul üzerinde değil, Brüksel hattı üzerinde yoğunlaştı. İlk kez yapılan Irak Anayasası'nda Kürtler'e otonomi bile verilmediği gibi, siyasal planda hiçbir hak anayasada yer almadı. İşte bu süreçten sonradır ki Musul, Kürt sorununun Batı nezdinde siyaseten düşmesine bağlı olarak 5 Haziran 1926'da yapılan İstanbul anlaşmasıyla Irak'a bırakıldı. Fazla uzağa gitmeye ne gerek var: Biz de bir bilmece ile bu soruna bir son koyalım: Türkiye'de bugün Kuzey Irak ile ilgili tartışmalar da -resmi kurum olmayan- hemen herkesin söylediği, yazdığı aşağıdaki şu sözleri tarihte ilk kez dile getiren kimdir diye soralım:

"Eğer Musul Kürtler'i, Türk egemenliği altındaki Kürtler'e nazaran daha geniş özgürlük ve olanaklara sahip olursa, Türkiye'deki Kürtler'in zor yönetilmeleri korkusudur."

*) Bu sözler 1925 Nobel Barış ödülü sahibi İngiliz Dışişleri Bakanı Joseph Austen Chamberlain'e aittir.

Helsinki Zirvesi, Türkiye ve Kürtler

Yıllardan beri beklenen gün nihayet geldi ve Türkiye, Avrupa Birliği için aday ülke olarak kabul edildi. Lüksemburg zirvesinden beri Türkiye’de ne değişmişti, hangi gelişmeler kaydedilmişti de Türkiye bu adaylığa kabul edildi. Yasal düzenlemelere bakılırsa değişen hiçbir şey olmamıştı. Ortada sadece verilen sözler vardı ve bu sözler dün verilenlerden daha güvenilir değillerdi. Kürt sorununda ise bir çözüm aşamasından çok, sorunun sorun olmaktan çıkartılması söz konusuydu. Avrupa Parlamentosu’nun Kürt sorununun çözümünde tarafların karşılıklı görüşmeleri için yaptığı çağrıların mürekkebi daha kurumadan Helsinki Zirvesinde bunların hepsinin unutulduğu görüldü. Avrupa kendisini bir bütün olarak bu sorunda bir taraf olma durumundan çıkartarak, sorunu bütünüyle Türkiye’nin üzerine yıktı. Oysa Türkiye, bürokrasideki hantallığı ve biriken sorunları nedeniyle ne demokrasinin Avrupa standartlarına ulaşmasında ne de etnik, kültürel ya da ulusal planda bir ‘Kürt sorunu’nun çözümünde kılını kıpırdatacak halde görülmüyordu. Buna rağmen zirveden kimileri için şaşırtıcı, kimileri için de beklenen karar çıktı.

Gelinen aşamanın daha şaşırtıcı yanı ise Kürt sorununda bir takım adımların atılacağı söylemine karşılık, olması gereken muhatabın bir türlü görünmemesiydi. O, büyük bir ihtimalle hayalet gibi ortada dolaşıyordu. Türkiye tam da bu noktada, hiçbir muhatap ve aracıyı kabul etmeyecek ve kendi tarihsel geleneğine uygun tarzda hareket

ederek, 'hak' vermeyi kendi egemenlik sınırları içinde yine kendisi kullanacaktı. İmralı'dan gönderilen mesajlarda da belirtildiği gibi ortada herhangi bir muhatabın olmayacağı ve bunun aranmaması gerektiği vurgulanıyordu. Avrupa'da bazı ülkelerin -olası- aracı rolüne soyunmalarının da önü böylece alınıyordu. Aracısız, muhatapsız 'Türk usulü' bir barış süreci kamuoyunun gözleri önünde oynanıyor. Hiçkimsenin bu sürece müdahale edecek, yaptırım uygulayacak gücü yok. Derin devlet karar veriyor ve birilerine bunu uygulatıyor... İzleyicilerin ise yorgun gözlerle gelişmeleri seyreymekten başka yapacak bir şeyleri yok; Ne dünya ne de ülke zemininde...

Peki, Avrupa için ya da Türkiye için değişen neydi? Dün Luxemburg'da tam tersi bir karar alan Avrupa Birliği, neden böylesine bir politik değişikliği, hedef belirlemeyi uygun gördü... İşte bunun cevabını ancak İmralı'da biten Öcalan serüveninin izinde bulabiliriz. Bu süreç izlenmeden bu sorulara yanıt bulunamaz. Türkiye'nin Kürt sorununda temelli bir politik değişime gideceğine, İmralı'dan gönderilen mesajlarla Avrupa'nın inandırıldığını sanmak hafiflik olur. Avrupa, hiç beklemediği tarzda gelişen İmralı süreciyle Kürt sorununun sadece 'Türk usulü' çözülebileceğine gerçekten inandığı için Türkiye'yi aday üye olarak kabul etmiştir. PKK'nin silahları bırakma ve sisteme entegre olma aşamasına geldiği bir durumda Avrupa için Kürt sorunu da tamamen bir 'Türk sorunu' haline gelmiş demektir. Bundan sonra, ulusal düzeyden indirilip, kültür bazında ele alınarak hafifletilen bu sorunla birlikte diğer demokratik gelişmeler için Türkiye'ye bir şans vermek gerekiyordu. Verilen bu oldu ve Avrupa kendisini Kürt sorunundan da böylece kurtardı. Helsinki Zirvesinden Kürtlerle ilgili bir tek sözcüğün bile sözkonusu edilmemesinin sırrı bu nedenler içinde gizlidir. Kürt sorunu bir bütün olarak Türkiye'ye havale edildi.

Türkiye ise suni olarak yarattığı Suriye kriziyle ele geçirdiği inisiyatif sonucu Kürt sorununda tek söz sahibi olma hakkını önümüzdeki 30 yıl için garanti altına almış görünmektedir. Bu yıllar, Avrupa Birliği kurallarının Misak-ı Milli sınırları içinde geniş anlamıyla uygulama alanına sokulabi-

leceği yıllar olacaktır. Ama aynı sürecin, Kürt hareketinin bağımsız, birleşik ve demokrasi üçleminde ifadesini bulan siyasi yapısının 70 yıllık birikimini de alıp götürdüğünü bir yana kaydetmek kaydıyla bu gelişmeye bir değer biçilebilir.

İşte tam bu noktada unutulana ya da karıştırılan bir durum var: Avrupa Birliği'nin demokratik ortamında Kürtler'in her türlü hak ve özgürlüklere sahip olabileceği sanılmaktadır. Avrupa'nın böylesi bir yaptırım gücünde olmadığı bilindiği gibi, şu anda bünyesinde var olan problematik yığınlar içinde etnik ve ulusal tarzın özgün bir çözüm formülü de yoktur. Bu kanıya aynı sorunsal durumları yaşayan değişik Avrupa ülkelerinde farklı çözüm şekilleri üzerinde durulduğunu belirterek varabiliriz.

Avrupa Birliği'nin merkezîyetçilik yerine, ademi merkezîyetçiliği - decentralisation- politik bir tercih olarak kabul ettiği söylene bile, kültürel ve etnik farklılıklar konusunda kesin kurallarla bir dayatma içinde olmadığı bilinmektedir. Bunun en son örneğini Fransa vermektedir. Birliğin en önemli ülkesi olarak Fransa, decentralisation politikasını başarıyla yürütürken, farklı dil ve kültürlerin anayasal bir güvence altına alınmasına hâlâ karşı çıkmaktadır. Yerel diller ve kültürler, hukuki sorunlarla karşılaşmaksızın yarı-resmi olarak bu haklarını kullanmaktadırlar. Ancak bunların anayasal bir hak olarak yasallaştırılmasına ve kanun haline getirilmesine karşı çıkmaktadır. Oysa Fransa, 'Paris Şartı'nın altına imza koyan bir ülkedir. Bu bir çelişki gibi görülebilir. Ama Avrupa Birliği'nin nasıl yol aldığını göstermesi bakımından da somut bir örnek olduğu ortadadır. Kendi somutumuzu gelince; Avrupa Birliği'nin 12 bin sayfaya varan mevzuatının hiçbirinde Kürtlere veya daha başka etnik kültürler anayasal düzenlemeler getirileceği şeklinde bir hükmün bulunmadığını söylersek sorunun kimlere nasıl havale edildiğini de anlamış oluruz.

Gelinen bu aşamadan sonra Türkiye'nin bu uygulamaları yasal alana nasıl yansıtacağı önümüzdeki sürecin belirleyici özelliği olacaktır. İşte burada Kürt demokratik kuruluşlarına önemli görevler düşmektedir. Dünyadaki geçmiş deneylerden elde edilecek bilgilerle sözkonusu değişimlerde, karar organlarında olmasa bile, muhalefet hakkı-

nın bilerek kullanılması, sürecin kitleler nezdinde ne derece demokratikleştirildiğinin de göstergesi olacaktır. Bugüne kadar izlenen politikalardan anlaşıldığı kadarıyla Türkiye kendisine model ülke olarak ne İspanya'yı, ne de İngiltere'yi alacaktır. Bu ülke, Osmanlı'dan beri idari sistemde örnek alınan yine Fransa olacaktır. Ancak alınan örnek, Fransız yerel yönetim sisteminin bir kopyası da olmayacaktır. Türkiye bu sisteme kendi tecrübelerini de katarak farklı bir uygulama tarzına sokmaya çalışacaktır. Çünkü Kürt sorununun kapsadığı alan ve demografik yapı sorunun hâlâ bölgesel düzeyde bir bütün olarak ele alınmasına engel durumdadır. Bu nedenle Fransa'da konuşulduğu gibi bir Bröton, Alzas veya Korsika bölge meclisinin benzeri bir Kürdistan bölge meclisi kurulması beklenmemelidir. Ancak her şehir, şehir meclisleri kanalıyla yerel yönetimlere katılabilecektir. İşte Türkiye, Özal'lı yıllardan beri hazırlanan yerel yönetim yasasıyla Avrupa Birliği'ne adım atmanın en büyük sınavını bu alanda verecektir. Bu yasa çerçevesi içinde yerel diller ve kültürler kendilerini ifade etme hakkına kavuşabileceklerdir.

Yerel yönetimler ve bölge konseyleri demokratik bir açılım gibi görülseler de, bu düşüncenin arkasında söz konusu bölgelere kendi tarihsel hakları olan özgürlüklerinin verilmesi yatmamaktadır. Bu düşüncenin arkasında daha çok, liberalleşen ve globalleşen dünya ekonomisinin getirdiği zorunluluklar ağırlıklı olarak hissedilmektedir. Kapitalist pazara açılmayan bir karış toprak bırakmamaya kararlı olan sistem, decentralisation politikasıyla, siyaseti taşra eşrafının ayağına getirmekte ve böylece daha cazip hale gelmektedir. Eskiden merkezi müdahalelerle kendisini geliştiren kapitalist sistemin, bilgi ve enformatik devriminden beri artık merkezden gelecek bürokratik engellerle uğraşmaya zamanı ve sabrı yoktur. Merkez geliştiren değil, hızı kesen dolayısıyla ekonomik açılımları frenleyen bir durumdadır.. Her bölge, bağlı olduğu merkezden bağımsız olarak, dünya ekonomisinin içinde kendisine her an yer ve destek bulabilir.

Henüz Vakit Varken: AB Sürecinde Türkiye ve Kürtler

Türkiye'nin 40 yıldır süründürmeye bıraktığı AB "rüyasını" gerçekleştirebilmek için son karar aşamasına kadar değişmemekte direnmesi gerekiyordu. Ve tarihin ne garip cilvesidir ki bu "rüya" ile tarihsel bir zıtlık taşıyan adına "ılımlı islam"da dense bir AK Parti hükümetiyle birikmiş sorunlarını masaya yatırmaya karar verdi. Doğrusu AK Parti de kendisinden beklenmeyecek bir şevk ve özveri ile, gerçekte uzun yıllardır toplumsal ve uluslararası gelişmelerle çelişkili hale gelen Jakobenci/Kemalist yasaları tek tek değiştirmeye çalışıyor. Ancak yol kısa, yapılacaklar ise oldukça kapsamlı... Eski bürokratik "kadrocu" alışkanlıklarından kurtulamayan çevreler bu değişimlere yine ayak diremekte ve kelimelerle oynayarak "aşık" oldukları eski yasaları bir ucundan çekip yenilerine eklemlemeye çalışmaktadırlar. Yine sözkonusu kesimler, yasalar değişse bile uygulamalarda kollarını kıpırdatmamaktadırlar. Hatta öyle denebilir ki bazı kesimler AB'den olası bir red kararı çıkması durumunda eski yasalarla yollarına devam etmenin hesaplarını bile yapıyor olmalıdır.

Türkiye'de devlet vatandaşına karşı her zaman gizli kalmıştır. Sadece yaptıklarıyla değil, yapacaklarıyla da vatandaşına karşı "derin" kalmıştır. Örneğin devlet gelecekteki toplumsal projelerinde açıklayıcı hiçbir etkinliklerde bulunmamış, vatandaşını bu konularda bilgilendirme ihtiyacı

duymamıştır. Buna karşın toplum, resmîyeti aşarak kendi olanaklarıyla kendini çağdaş bir sürecin içine sokmuştur. İşte bütün resmîyete karşın Kıbrıs'ta elde edilen referandum sonuçları bunu doğrulamaktadır. Kuzey Kıbrıs'ı otuz yıldır uluslararası tecritten kurtaramayan resmîyetçiler, kendilerine karşı da verilmiş olan şu "Evet" oylarına dua etmeliler. Bu oylar sayesinde şimdi Kıbrıs'ta çözüm yolu aranıyor. Aynı konu Güney Kürtler'i ile Türkiye arasındaki ilişkilerde de görülmektedir. Aşağıda bu konuyu daha detaylı inceleme olanağı bulacağız.

Tanzimat'tan beri başlayan 'Avrupalılaşma' mücadelesinin son durağına üstelik İslam kimlikli bir parti eliyle gelmiş bulunmaktayız. Ortaya çıkan resim paradoks gibi görünse de, Türkiye özgülünde olması gereken bir aşamadır. Toplumsal bilincin yeni sisteme entegre edilmesi için katalizatör görevini yüklenecek olanların geldikleri sosyolojik katmanlar bu rol için biçilmiş kaftandır. Oysa şimdinin eski "Tanzimatçılar"ı geçmişlerine ihanet ederek Avrupalılaşmadan yan çizmekte. Önümüzdeki günlerde göreceğiz, kendilerine "Kuvay-i Milliye" adı takıp sürece karşı olanlar, Avrupa Birliği'nin nimetlerinden faydalanmak için diğerlerinden çok daha fazla girişimlerde bulunacaklardır.

Türkiye'de durum buyken Avrupa'da özellikle sağ kesimin yüklediği sorunlar hiç te iç açıcı değil... Haziran ayında yapılacak olan Avrupa Parlamentosu seçimleriyle birlikte Türkiye aleyhtarı gösteriler giderek yükselmektedir. Sanki bu seçimlerin ana temasını Türkiye'nin AB üyeliğine alınıp alınmaması oluşturmaktadır. Özellikle Avrupa sağ bu konuyu gündemleştiriyor. Bir kısım Kürt çevrelerin bu seslere kulak verdiklerini ve desteklediklerini de duyuyoruz. Hatta Avrupa sağından kişilere konferanslar bile verdirdikleri oluyor. Avrupa'yı "Hristiyan Klubü" yapmak isteyenlerin bunda sonsuz çıkarları olduğu elbette görülüyor. Ancak bu anti-sosyal görüşe çanak tutan Kürt çevrelerin bundan ne umduklarını anlamak mümkün değildir. AB'den dışlanmış bir Türkiye ile Kürtler'in baş başa kalmalarının sonuçlarını bu çevrelerin düşündüklerini hiç sanmıyorum. "Eğer tarihten ders alınsaydı, hiç tekerrür eder miydi?" Kürtler yüzyıllardır hak arama mücadelesi verdiler ama ne

Osmanlı döneminde, ne de cumhuriyet döneminde siyasal anlamda bir hak elde edemediler. Şimdi uluslararası değişimlerin olanakları ölçüsünde nisbi haklar elde edilmiş durumdadır. Türkiye ve Ortadoğu şartlarında bunun önemli bir gelişme olduğu yadsınamaz. Kürtler açısından bu bir durum tesbiti olsa bile, Türkiye aynı duruma “PKK gibi bir örgütle mücadelele ihtiyac” duymadan da gelebilirdi. Hatta daha güçlü bir ekonomi ve adına layık sosyal bir barışla AB sürecini çok daha önceleri tamamlayabilirdi. Aynı ekonomik güç ve barış ortamı Kürtleri de güçlendirebilirdi. Oysa Jakobenizmin “tek devlet, tek ulus” kavramı diğer bütün politikaların önüne geçti. Dünya teknolojide devrimler yaşadı, iletişimde devrimlerin devrimi, jeopolitikada yer yerinden oldu, ama bizim kadrocularımız üç maymunları oynadılar. Doğrusu; aldıkları ideolojik eğitim gereği “Kadrocu” bürokrasiden yeni açılımlara, değişimlere ayak uydurmasını beklemek hayalcilik idi. Onların da bir “önderi” vardı ve bu önderlerin çizdikleri plana göre Türkiye’nin AB sürecine ilişkin kendilerine göre işleteceği bir takvimleri vardı. Bu nedenledir ki, 1963 Ankara anlaşmasıyla Avrupa Birliği yolunda imzacı ilk on ülkeden biri olan Türkiye, uzun yıllar sonra 28 devlet arasında birliğe en son katılacak üye olarak tarihe geçecektir. Bu süreci kısaltmak için risk almayı göze alan enerjik bir liderliğe ihtiyac vardı. Türkiye şartlarında bunu yerinde bir deyimle “siyaseten katli” peşin olarak kabullenip “kelleyi költüğe” almak olarak açıklayabiliriz. Bu cesaretli çıkışlar Özal dönemiminin hatıraları olarak siyaset sahnesinde kaldı.

Daha da ileri gidersek, şu andaki Avrupa Anayasası tartışmalarının bölgeyi federal devletler topluluğuna çevireceğini büyük bir ihtimal olarak söyleyebiliriz. Öyle olmasa bile, Avrupa bir devletler birliği halinde kalsa da, birlik olarak mutlaka bir anayasaya kavuşmak zorundadır ve üye devletler kendi anayasalarını buna uygun hale getirmek sorumluluğundadırlar. Türkiye’nin AB üyeliğinden tarih alması aynı zamanda gelecekteki Avrupa Anayasası’nı da kabul ediyor anlamına gelecektir. Bununsa sadece Kürtler’e değil, tüm etnik guruplara sağladığı haklar gözardı edilemeyecek boyutlardadır. Tarih alımı, yasaların uygulama-

ma alanını genişleteceği gibi kontrol mekanizmasını da daha etkin tarzda devreye sokacaktır.

Yukarda söz konusu ettiğimiz uluslararası koşulların verilerini ve kazançlarını Irak'ta da görebiliriz. Oradaki direnişin kaynağı ve sosyal tabanı farklı olsa da, Kürtler mücadeleye elde ettikleri kazançları, BAAS diktatörlüğünün sözde "sosyalist/ilerici" kanunları karşısında kaybetmişlerdir. Sadece BAAS diktatörlüğü yıllarında değil, bu devletin İngilizler tarafından kurulduğu yıllardan beri uğradıkları haksızlıklar gözardı edilecek gibi değildir. Her biri apayrı derslerle doludur. Örneğin Kürt devleti kuracaklar diye suçlanan İngilizler Irak'ın tek hakimleriyken 1925 yılında Londra'da hazırlanan anayasada Kürtler'i neden yok saydılar? Bir kukla gibi duran ve ülkeden ülkeye sürülerek nihayet Irak'ın başına getirilen Kral Faysal bu anayasanın maddelerinden ne kadarını biliyordu!.. 14 Temmuz 1958 Devrimi'yle yıkılan Krallık rejimi sonrasındadır ki hazırlanan yeni anayasanın 3. maddesinde Kürtler ilk kez Irak'ın asli üyeleri olarak tanındı. Ne var ki sosyalist kavramından çok "nasyonal sosyalist" kavramına daha uygun olan darbeci BAAS rejimi bu hakları tanımadı. KDP'nin ve başında Barzani'nin yürüttüğü mücadeleler sonucu BAAS rejimi 11 Mart 1970'de bu hakların yasallaşmasını kabul etmiş göründü. Ancak devlet olma onuru ve güvencesi taşımayan yönetimler gibi onlar da anlaşma şartlarını uygulamaya koymamakta direndiler ve savaşın devamında çözüm aradılar. Bu acılı savaşın sonu biliniyor. Uluslararası hiçbir etik değeri olmayan bu rejimin koşulları, ne de Kürtler'in özverileri bu anlaşmayı uygulamaya olanak vermemiştir.

Şimdi Körfez Krizi'nden beri uygun uluslararası koşullar Kürtler'in kendileri için olmalarına olanak vermektedir. Bu şartlar elbette onu kullanma becerisi gösterenler için vardır. Bugün için Irak'ta kabul edilen geçici anayasa ile bir adım yol alındığı söylenebilir, bu adımın gelecekte neler getirip/götüreceği konusunda henüz yeterli sonuçlara ulaşıldığının sağlam verileri elimizde yoktur. Otuz yıldır büyük bir "sabırla" susan Şiiler, haziran sonunda yapılacak olan devir teslimini bile bekleme sabrını göstermediklerine göre yeni Irak sivil yönetiminden kararlı ve geçerli politikalar bekle-

mek inandırıcı olmayacaktır. Öyleyse Irak bir şeriat devleti-
ne dönüşebilir mi? Eğer ABD petrol konusunda gerekli ga-
rantilerini alırsa ve Colin POWELL'in dediği gibi halk da bu-
nu isterse neden olmasın... Yeni bir Vietnam sendromu ya-
şamaktansa, ABD'nin ulusal çıkarları demek olan makya-
velik manevraları böyle bir geri dönüşe oldukça da uygun-
dur. İşte o zaman Kürtler ne olacaktır? Laik ve demokratik
yapılarıyla onların böylesi bir rejim altında yaşamaları
mümkün olmadığından yeni bir iç savaş patlak verebilir.
Hatta ABD olası bir şeriat rejimini uzun süreli kontrol altına
almak için Kürtleri cepheye de itebilir. Bütün bu sorulara
Kürt cephesinin nasıl baktığı konusunda da yetersizlikler
kendisini göstermektedir. Bilinen alışkanlıklarla onlar günü
geldiğinde tavır almak durumunda kalmaktadırlar.

Bu konuda sürekli eleştirme alışkanlığına sahip olduğum-
muz 'devlet' ve 'devletler' kavramlarına bir de tersten bak-
ma sağduyusunu Güney Kürtleri gösterebilmiş değillerdir.
Öyle ya, devletin bir ideolojisi, politığı ve stratejisi var...
Onu eleştirmek, ona vurmak çok kolay. Vura vura değış-
tirme şansımızın olmadığı da ortada. Öyleyse kendimize
bakmalı, ne yaptığımızı görmeliyiz. Evet, Kürtler henüz
devlet değilller... Ama bu; onların da resmi ideolojilere sa-
hip olmadıkları anlamına gelmez. Hatta önyargılar resmi-
yetten çok daha katı roller oynayabilir. Devleti çevreleyen
yapılanmaların katılığı, ona karşı daha da katı olmak ge-
rekliliğini otomatik olarak bize sağlayamaz.

Güney Kürt ulusal hareketinin Irak ile ilgili projelerini ya-
parlarken bölgenin jeopolitik yapısını yeterli ölçüde değer-
lendirdikleri konusunda önemli kuşkuvarım var. Bir kez her-
şey gelecekteki Irak'a göre ayarlanmış durumda. Kürtler'i
merkezi Irak'a iten en önemli dış etkenin ABD değil, Türki-
ye'nin politikaları olduğu da biliniyor. Oysa "gelecekteki
Irak"ın ne olacağı konusunda kimsenin kesinleşmiş bilgisi
yok. Türkiye'nin de bu durumdan hiç kaygı duymadığı or-
tada. En azından bugün uygulanan politikaların doğal sonu-
cu olarak bir vurdumduymazlık içinde. En büyük "düş-
man"dan kurtulmak için verilen bir ödün sanki... Ancak ge-
lecekteki sorunlar bu umursamazlığı çok daha fazlasıyla
ödeteceğe benziyor. Ve Türkiye buna hazır değil. İşte böy-

lesi bir senaryoda Türkiye bugün merkezi Irak'a odakladığı Kürt politikasının sıkıntılarını fazlasıyla yaşayacaktır.

Demokrasi geleneğinin hemen hemen hiç yaşanmadığı Irak'ta ise radikal İslam ile Arap milliyetçiliğinin bu toplumda temel bir faktör olarak daha uzun yıllar canlı kalacağı yaşanan olaylardan belli olmaktadır. Irak'ta sadece yerleşmiş bir demokrasi geleneği olmadığı için değil, yerleşmiş bir devlet geleneği olmadığı için de bugüne kadar Irak Geçici Konseyi'nin aldığı kararların hiçbirisinin hükümlülüğü yoktur. Bu kararlar her an, her şart altında yok sayılabilir. Bu konuda her şey güçler dengesine bağlıdır. Şii liderlerin geçici anayasaya çekingeli onayları da bunu kanıtlamaktadır. Bu çekingenin arkasında bir yanda İran'ın rolü olsa bile, diğer yanda ondan daha da fazlasıyla Arap milliyetçiliğinin etkileri vardır. Baas diktatörlüğü boyunca uğradıkları bütün baskılara karşın bir muhalefet odağı bile olamayan Şiiler, şimdi ABD karşısında "kahramanlık" sergilemeye çalışıyorlar. Sadece bununla da kalmayıp eski Saddam güçleriyle birlik bile yapıyorlar. Aynı camiye birlikte gitmeyen Şii'ler ve Sünni'ler şimdi ortak namaz kılıyorlar. Bütün bunlar Arap milliyetçiliğinin faktörleri olarak değerlendirilmek durumundadır. Bütün bu tehikeler karşısında Kürt cephesinin ne gibi önlemler aldığı belli değildir. Uzun yıllar medyatik konuşmaları dışında etkin hiçbir diplomatik girişimi olmayan Celal Talabani'den "sonun başlangıcının görüldüğü yerde" nihayet akıllı bir talep geldi. Kürtler'in federe yapısının BM tarafından koruma altına alınmasını resmen istedi.¹ Kosova'ya bile uygulanan bu güvenlik şemsiyesine Ortadoğu koşullarında Kürtler'in ihtiyacı çok daha fazladır. Bu istem tüm Güney Kürdistan'da yapılacak olan bir referandumla uluslararası kamuoyunun gündemine sunulabilir. Kürt toplumunun yaşadığı en önemli tarihsel geçiş dönemi içerisinde aykırı sesler bu yolu saptırmaya uğraşıyorlar. Çünkü bu dönem onlar açısından "kazasız bela-

1) Celal Talabani'nin ABD Irak temsilcisi Paul Bremer ile Kürtler adına yaptığı gizli anlaşma hatırlardadır Ancak bu anlaşma kamuoyuna sızdıktan sonradır ki Talabani geri adım atarak anlaşmayı geçersiz saymıştır. Irak'ın bütünlüğü içinde demokratik hakları ulusal değil, bireysel temelde ele alan bu anlaşmayı Talabani'nin hangi "özel" nedenlerle imzaladığı hâlâ meçhuldür.

sız" geçirirlerse beliyorlar ki bu sorunu elli yıllık bir sürece daha yayıp dinamiğini zayıflatırlar ve "zararsız" hale getirebilirler. "Kürtler'in bir devlete ihtiyacı yoktur. Devlet, federasyon, otonomi bunlar ilkel milliyetçi istemlerdir. Kürtler demokratik Irak içinde bütünleşmelidir" diye özetlenebilecek olan 'İmralı discour'u şimdi de sorunu "demokratik-ekolojik" çerçeve içinde ele alınmasından yana politikalar üretiyor. Baştan sona eklektisizm kokan bu düşüncelerle Kürtler'i Ortadoğu despotlarının insafına terketmenin ne kadar affedilmez bir demokrasi örneği olduğu herhalde tarih sayfalarına geçerek değerlendirilecektir.

Bundan bir süre önce "Güney Kürdistan'da kurulacak bir Kürt devleti Türkiye'nin çıkarlarına aykırı mıdır?" diye bir soru sormuştum. Türkiye'nin bölgedeki ve dünyadaki bütün değişimleri yadsırcasına kangrenleştirdiği bu politikanın giderek kendi çıkarlarına aykırı hale getirdiğini göstermek istiyordum. 80 yıldır Türkiye'nin güvencesi olarak dört elle sarılan ilkeler, dünyanın değişen yüzü karşısında o kadar ilkel kalmışlardır ki, bunlar bugün Türkiye'nin gelişmesinin önünde engel durumuna gelmişlerdir. Öte yandan uluslararası koşulların Kürtleri de farklı değişimlere uğrattığını belirtmek istiyordum. Aynı soruyu Hürriyet yazarlarında Ertuğrul Özkök kendi köşesinden birkaç kez sormuş ve gelen tepkilerin "klişe" oluşundan yakınmıştı. Kendi açımdan Kürtler'in de bu soruya doğru yanıt verdikleri görüşünde değilim. KDP ve YNK Türkiye temsilcilerinin basındaki bu tartışmaları nasıl değerlendirdiklerini bilemiyorum. Örneğin Ertuğrul Özkök'e bir nezaket ziyareti yapıp bu görüşlerle ilgili bilgi edinme çabaları olmuş mudur? Bu görüşlerin alt yapısı, stratejik verileri ilgili yerlere aktarılmış mıdır?

Türkiye'deki bilinen çevrelerin AB sürecinin ülkenin önüne açacağı olanakları yadsıdıkları biliniyor. Onlar kendilerine göre bir "cumhur" kurmuşlar, bununla yetinmeye çalışıyorlar. Onlar öyle de, AB yanlısı politika yürütenler farklı mı? Onlar da bu sonucun bölgesel politikalara nasıl yansıtacağı konusunda yeterli görüşlere sahip değildirler... Aynı tarzda ve farklı cephelerde, Güney Kürtler'i de Türkiye'nin gelecekteki stratejisinin AB ekseninde olacağını ve

bunun kendilerine sağlayacağı olanakları görememektedirler. Dolayısıyla onlar da Türkiye'ye eski kaygılardan hareket ederek bakmakta ve kısır döngü böylece istenmeden, şartlandırılmış olarak devam ettirilmektedir. Şimdi soruyu tersten sorma sırası gelmiştir.²

1- AB'ye girecek olan bir Türkiye'yi Güney Kürtler'i kendileri için hâlâ bir tehdit olarak görüyorlar mı? Böylesi bir süreçte Türkiye'ye karşı ne türden yaklaşımlar göstermelidirler. Dahası Türkiye'ye hangi güvenceler verilebilir. Bunun analizleri yapılmış mıdır?

2- Türkiye açısından güney sınırlarının boydan boya Araplaştırılması tehlikesi neyi ifade etmektedir? Kürtler'in sonu bilinmez bir Arap rejimine terkedilmesinden Türkiye'nin artık bir çıkarı var mıdır?

3- Bir kez Kürtler bu rejimin insafına bırakıldıktan sonra savaş yolu yeniden açılmış olmuyor mu?

4- Bir Kürt devlet varlığı ne gibi alternatifler üretebilir?

5- Rezervleri belli olan petrolün stratejik değeriyle, sınırsız rezervleri olan su kaynaklarının hangi sorunları birlikte ve farklı olarak ele alınmasına olanak vereceği tesbit edilmiş midir?

Eğer bu sorunlar Türkiye ile tartışılmayacaksa başka kimle yapılabilir? Koşullar böyle bir diyalogu zorluyor ve ikna güçlerini kullanma yeteneği sadece Kürtler'e kalıyor...

Arap dünyası bazı isimlendirmelere karşın, henüz kendi birliğini ne ekonomik, ne de politik anlamda kuramamıştır. Buysa tarihsel olarak yaşanması gereken bir durum gibi önümüzdedir. Bu nedenle geleceğin Ortadoğu'su kimileri-

2) 2003 yılı ikinci yarısından sonra Avrupa'nın çeşitli kentlerinde "AB, Türkiye ve Kürtler" konulu konferanslarda bu çevrelerden en önemlileri olarak görülen ordunun rolü üzerine farklı bir yaklaşım getiriyordum: "Batı basınında ve Türkiye'de Ordunun AB'ye karşı olduğu görüşü genellikle kabul görmektedir. Görünürde bu konu işleniş de arka planda, ordunun entegrist akımlara karşı laik Türkiye'nin garantisi olduğu tezi işlenmekte ve oynanan rol farklılaştırılmaktadır. Bu da Avrupa sınırında istikrar demektir. Stratejik konumundan ötürü Türkiye'nin eninde sonunda AB'ye mutlaka dahil edileceği tezini işliyordum. Hatta daha da ileri giderek Ordunun AB önünde bir engel değil, tam tersine AB süreci önündeki engelleri kaldırarak tamamlayıcı bir rol üstlendiğini iddia ediyordum. İslam kökenli siyasetin ve Kürt sorununun ele alınış tarzındaki değişimlerde oynanan roller bu tezimin ana elemanlarıydılar.

nin iddia ettiği gibi karmakarışık bir Ortadoğu Birliği değil, önce Arap dünyasının "parçalı" birliği olacaktır. Ve bu tür birlikler etnik guruplara karşı daha da reaksiyonel olduklarından Kürtler'i birinci planda ilgilendirmektedir. Irak'ta ise sözüm ona bugün yerleştirilmeye çalışılan demokrasinin gerçek anlamda uygulama alanı bulabilmesi için en az bir kaç jenerasyon değişikliği gerekmektedir. Buysa elli yıla karşılıktır.

Kürtler'in bağımsızlık talebini kısan ve onları Irak rejimi altında yaşamaya zorlayan en önemli etken Türkiye'nin tavrıdır. Güney Kürtler'i "uluslararası koşullar uygun değil" dediklerinde anlatmak istedikleri öz olarak Türkiye'nin tavrıdır. Yoksa orada bir Kürt devleti kurulmuş, kurulmamış, bugünkü dünya şartlarında ne ABD'nin, ne de İngilizler'in umurlarında bile değildir. Onların da bu konuda sessiz kalmalarına neden olan, yine Türkiye ile olan stratejik ortaklıklarıdır. Bu devletler farklı politikalarına karşın elbette Türkiye'yi de dikkate almak durumundadırlar. Türkiye'nin tavrı belli olmadan bu toprakları koruyucu güç altına almanın zorluklarını bilmektedirler. Ancak İsrail'in de içinde olduğu bölgesel, genel bir çatışma durumunda bu dikkatler gözardı edilebilir. Bu nedenle Kürtler dört ya da beş devlet arasında bölünmüş olsalar da, devletleşmeleri konusunda esas engelin sadece iki devletten geldiğinin altını çizmekte yarar vardır: Bu iki devlet Türkiye ve İran'dır. Söz konusu iki devlet arasında ise ön planda olan, Batı'yla bağlantıları güçlü olan Türkiye'dir. Dolayısıyla Güney Kürtleri'nin Türkiye'ye yaklaşımları günü kurtarma ve ekonomik çıkar tarzında değil, stratejik boyutlarda olmalıdır. Suriye ve Irak ise bu konuda sadece besleyici yan faktördürler. Son ikisi, Ortadoğu'da -manda yönetimlerindeki geçmişleriyle beraber- en fazla 80 yıla dayanan bir devletleşme deneyeğine sahiptirler. Irak'ta bu süreç Körfez Krizleriyle kesintiye uğradı ve düşüş başladı. Suriye'de ise ne olacağı belli değildir. Oysa Türkiye ve İran yüzyıllara dayanan bir devlet tecrübesinden gelmektedirler.

Dünyadaki değişimlerin kendisine sağladığı bütün olanaklara karşın, Türkiye'nin Kürtler'e karşı hâlâ önyargılı davranması arasındaki çelişki nereden gelmektedir? Bu-

nun kaynağı Ertuğrul Özkök'ün de altını çizerek belirttiği gibi (Hürriyet 16 Ekim 2002) Türkiye'de bir yerlere kaydedilen "milli siyaseti"ndedir. Bu milli siyasetin maddelerini ise ilk kez Mustafa Kemal 22 Temmuz 1922'de bizzat kalem alıyordu. Kürtler'le ilgili uygulanan politikaların pratik odağı olan Elcezire Kumandanlığına gönderilen emirlerin maddeleri dikkatle incelenirse görülecektir ki bu maddeler on yıllardır hiçbir değişime uğramadan uygulanmışlardır. Her türlü değişime karşı direnen bürokrasi, cesaret edip bu maddelerin artık hiçbir geçerliliği kalmadığını itiraf edememekte ve yeni politikalara adım atamamaktadır. Örneğin Musul sorunun da durum aynıdır. Yıllarca Musul sorunu üzerine gürültüler kopartıldı. Musul sorununun neden Lozan'da çözülmediği ve sonraya bırakıldığı yeterince tartışılmadı. Oysa Musul sorunu Fransız gözlemcilerin aktardığı gibi daha Lozan'da çözülmüş görünüyordu. Süruncemede bırakılmasının tek sebebi Irak'ta ne türden bir idari sistemin kurulacağının henüz tebit edilmemiş olmasından kaynaklanıyordu. Ortada henüz bir anayasa yoktu. Üstelik yıllarca Kürt devleti kuracaklar diye suçlanan İngilizler Irak'ın artık tek egemenleriydiler ve bu projelerini gerçekleştirmeleri için önlerinde hiçbir engel yok gibi görünüyordu. Engel, Lozan'da kondu. Irak'ın yeni idari sistemi ve anayasası belli oluncaya kadar Kemalistler zaman kazanmaya çalıştılar. 1925'te kabul edilen Irak Anayasası'ndan sonradır ki Brüksel hattı Irak ile sınır olarak kabul edildi. Ters bir durumda Türkiye bölgede elinde tuttuğu güçleri "gavur"a karşı harekete geçirebilecek olanaklara sahipti. O günkü koşullar altında İngiliz politikasının tamamen Kürt karşıtı hale getirilmesi küçümsenmeyecek bir başarıydı: Yapılan ilk anayasada Kürtler hiçbir hak elde edemediler ve yok sayıldılar...³

Bunlar tarihsel veriler olarak bugün ne değerdedir? Tarihsel bir gerçekliği açıklayabilirler ama gelecek politikaları yürütmekte yetersiz kalmaktadırlar. Dünyada önemli değişimler yaşandı. Jeopolitik konumlar eski değer yargılarını kaldırıp çöpe attı. Bizim bürokratlarımız ise dediğim dedik aynı yolda devam ediyorlar. Yol kesilmiş, yön ve yön tem sunmayınca bataklığa dönüşmüş, kimin umrunda!..

Rahatlarını bozup, yeni politikalara adapte olacak riskleri alma cesaretleri bile yok...

Evet; bu ülkede hiç kimse cesaret edip, Türkiye'nin güney sınırlarının tamamen Araplaştırılmasının gelecekte yaratacağı sorunlar üzerinde tartışma açmıyor. Açanlara klasikleşmiş yanıtlar veriliyor. Oysa AB'ye giren bir Türkiye'nin karşısına Güney Kürtleri'nin düşmanca dikileceğini sanmak tamamen bir hüsnükuruntudan ibarettir. Daha ılımlı olanlar ise Güney Kürtleri'nin sağladığı petrol olanaklarının kendilerini kuzeyli Kürtler için cazibe merkezi haline getireceğini öne sürmektedirler. Bunlar geleceğe, kendi güçlerine, ekonomilerine siyasetlerine güvenmeyenlerin yaydığı korkulardır. Değişimleri göz ucuyla görseler bile eski tarzdan ayrılmamak için ortaya serdikleri bahanelerdir. Onlar da biliyorlar ki, Türkiye'de Kürtler ortalamanın çok üstünde bir "evet" ile AB'den yanadırlar. HADEP'in kendi içinde yaptırdığı anketler bir yana (HADEP üyelerinin %92'si AB'ye evet diyor bak. Naci Kutlay ÖP), bağımsız kuruluşlar bile bunu teyid etmektedirler. Öyleyse bir Kürt devleti tehlikesi iç sınırlarda mevcut değildir. Dışarda ise sorunlar olduğu söyleniyorsa, bunun gerçek sorumluluğu orada yaşayan Kürtler'de değil, onlara karşı uygulanan "milli" politikalardadır. Biraz daha ileriye görme cesaretine sahip olanlar, AB'ye giren bir Türkiye için sınır komşusu Kürt devletinin AB'nin ayrıcalıklı devletler statüsüne kavuşacağını görebilirler. Buradaki koşul yine Türkiye'nin sergileyeceği tavidir. Batıyla diyalogu oldukça gelişkin olan Güney Kürtler'i için bu durum, bilinmez bir Irak altında yaşamaktan çok daha iyidir.

Bütün bunlara bir son vermek için Türkiye'nin demoklesin kılıcı gibi Kürtler'in üzerinde tuttuğu, adı ikide bir değiştirilen şu PKK kartını oynamaktan vazgeçmesi gerekmektedir. Türkmen kartını bir daha oynayamayacak tarzda elinden kaçırın Türkiye'nin elinde kala kala eskimiş PKK kartı kaldı. Kimi çevreler ve onların medyadaki sözcüleri, Güneyde kurulacak olası bir Kürt devletini kamu vicdanında küçültmek için bunun "ikinci bir Yahudi devleti" olacağı imajını yaymaktadırlar. Örneğin Yalçın Küçük'e göre Barzani de zeten Yahudi kökenlidir. Hatta bu baylara

göre o aradaki PKK güçleri -sanki eskiden kullanmamışlar gibi böylesi bir devlet girişime karşı kullanılmalıdır. İdeolojik altyapı da zaten buna hazırdır: Antiemperyalizm!.. Şaşıl-mayacak bir durum: Bu saldırganlığa İmralı'dan da destek gelmektedir. Öcalan Güney'de bugüne kadar bir Kürt devleti kurulmadıysa bunun kendisinin başarısı olduğunun altını çiziyor ve orada şimdi bir Yahudi devleti kurulacağının korkusunu yayıyor.

Bu açıklamalar elbette yeni değil ve artık bir sır da değil... PKK'nin Güney'e yönelik stratejisi bu ülkeye yerleştiği tarihten beri aynıdır. Daha 1985 yılında, yani savaşın Türkiye'de başlatılmasının hemen ardından Öcalan ile Duran Kalkan arasında süren yazışmalardan anlaşılacağı üzere PKK, Türkiye'yi Güney Kürdistan'a daha fazla çekerek "bataklığa" sürmeye çalışmakta ve böylece aynı zamanda Güney'li feodallere de başlarını bir daha doğrultamayacakları bir darbe vurmayı amaçlamaktaydı. Doğrusu Siverek deneyi ile bunu 1980 öncesi Türkiye'de başarıyla oynadı. Kavram kargaşalığı içinde tüm ulusal değerler ve dinamikler birbirleriyle çarpıştırıldı. Güney'de ise oyun KDP ağına takıldı. Peşmergeler yakaladıkları bir kuryenin üzerinde Öcalan'ın el yazısıyla yazdığı notu bulurlar ve bunu Mesut Barzani'ye götürürler. KDP ise bu duruma karşı radikal bir tavır alınacağına, PKK olgusunu Türkiye ile bir çıkar ilişkisi nedenine çevirmekten kurtulamadı. Türkiye'nin de istediği zaten buydu: Bir devletin en doğal hakkı olan sınırlarını koruma bahanesine bir de Kürt devleti korkusu eklenince Türkiye girdiği yerlerden bir daha da çıkmadı. Şu anda bile ne kadar askerin sınırların gerisinde durduğu bilinmiyor. Ancak PKK arada sırada alevlendirilerek buradaki ve sınırdaki askeri güçler yasal bir takayyuz durumunda tutulmaya çalışılmaktadır. Son çatışmalar bu tehlikenin işaretlerini vermektedir.

Şimdi söz; konunun sahiplerindedir...

Serbestî, sayı 16, Haziran-Temmuz 2004

Tesadüflere Kalan Tarihle Yaşamaya Zorlanan Halklar ve Örgütleri

Tarihte bazı anlar vardır ki, binlerce sayfalık açıklamaları, doğrunun açığa çıkması için yapılan ter döktürücü uğraşları, tedirginlikleri, yılgınlık ve direngenlikleri bir anda 'hiç'e indirir. Adeta hiçbirşey olmamışcasına yeni yolda buluşanlar yine hiçbirşey olmamışcasına bu yolda güle oynaya devam ederler. Avrupa'da Nazizmin yükselişinin tehlikeli boyutlarını ortaya koyan bilim adamlarının önerilerini ne Batı demokrasisinin ne de Sovyetler'in siyasi liderleri hiç dikkate alıp önlem almadılar. Sadece yaklaşan tehlikeye birinci elden yakalanmamak üzere diplomatik önlemler almakla yetindiler. Ama ne zaman ki tehlike kapıyı çaldı, o zaman Nazılar dışında herkesin hedefte olduğu gerçeği bir günde ortaya çıktı. O gün, tarihin en ilkel, en acımasız, en barbar düşüncelerinin dört dörtlük kelimelerle teorileştirilip eyleme geçtiği bir gündü ve artık hiçbir hipoteze, analize ihtiyaç yoktu...

İşte Kürt siyasası tarihinde yaşadığı birçok "tesadüfiliğe" bir kez daha hazırlıksız yakalandı. PKK resmen bölündü ve ortaya PWD adında bir parti çıktı.

Öcalan kardeşlerin yollarının ayrılmasıyla gözler tekrar PKK tarihine döndü. Yeni hareketin ileri kadrolarının tümü yaptıkları açıklamalarda geçmişte yaptıklarından ötürü halktan "özür" dilediklerini açıkladılar. Demek ki bu geçmişten alınacak çok acı dersler vardı. Dışardaki gözlemcilerin çoğu bu acı derslerin sonucu olarak yeni oluşumu çok

acele olarak eleştiri yağmuruna tutarken, kimileri de hemen destek mesajları vermeyi ihmal etmedi. Eleştirilerin ana merkezi "bu insanların bugüne kadar, bu kadar yanlışlar yapılırken nerede olduklarında" toplanıyordu. Haksızlık etmemek gerekiyor: PKK sistemini canlarıyla yaşamayanların bu durumu anlamalarının imkanı yoktur. Bu nedenle "Neden şimdi?" sorusuna yanıt aramak faydasızdır. "Öyle denk gelmiştir de o nedenle şimdi ayrılabilmişlerdir." Kopuşun kendisi ve nedenleri başlıbaşına ideolojik bir kopuş hareketi olmaktan çok tesadüfi gelişmeler sonucu uygun ortamı bulup ortaya çıkan bir 'rahatsızlık' tarzı göstermektedir. PKK içinde öyle bir sistem oturtulmuştur ki kimsenin düşünce üretmesine olanak yoktur. Herşey kutsal kitaplar da olduğu gibi çok daha önceleri yazılmış gibidir. Liderleri dahil ve diğerlerinin bunu uygulamaktan başka görevleri bulunmamaktadır. Sistem dışında kalan artık bir "hiç"tir. Bu sistem kaç kez delinmeye, yok edilmeye çalışıldıysa hepsi de başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Sanki gizli eller bir merkezde toplanmış gibidir. Yeni ayrılanlar içinde kardeş Öcalan da bulununca işin medyatik yanı elbette diğerlerine göre farklı oldu. Ancak bu fark kamuoyuna bilinçli bir propoganda ile beslenerek aktarılınca daha baştan yeni oluşum sıkıntıları içine düştü. Kendilerini ifade etmek yerine, kendilerini savunma durumunda bırakıldılar. Dikkat ediniz PKK merkezi ile medyanın iddiaları aynı noktada yoğunlaşmaktadır. Her ikisi de yeni oluşumu "ABD'ci" olmakla suçlamaktadırlar. İkinci İsrail devletinin savunucularıdır. Dahası feodal devlet yanlılarıdır. Taşınan bütün argümanlar Güney Kürtleri'yle ilgilidir. Güney'deki güçlere dayanarak politika yapacaklarına ilişkin veriler ise tartışma dışında ayrı bir gerçeklik de göstermektedir. Ve tam da bu noktada tehlikenin odağında olduklarının bilincinde olduklarını umarım. Peki Kuzey kökenli olan bu hareketin kendine yönelik politikası neden tartışılmıyor?

Yaptıkları programları, açıklamaları alıp okudum. Paragrafları tek tek düzenli olarak, bir de tersten okudum. Kime ne kadar uzak, kime ne kadar yakın olduklarını anlamaya çalıştım. Karşılaştırmalarımın sonuçlarına hayret ettim: Anlaşamayıp ayrıldığı güce bu kadar yakın duran bir

başka hareket örneği daha görmedim. Abdullah Öcalan bu ayrışmayı Dev-Yol, Dev-Sol ayrımına benzetiyor. Hayır bu ayrılık Dev-Yol, Dev-Yol ayrılığıdır. Doğal olarak böylesi bir ayrılığın neden ortaya çıktığına da anlam veremedim. Kürt sorununun çözümüne yönelik öngördükleri süreç, AB'ye bakış açıları, demokratlıkları, hepsi abi Öcalan'ın İmralı'daki görüşleriyle çakışıyor. Hatta onlar daha da ileri giderek "silahları gömdüklerini ve tamamıyla demokratik mücadeleden yana olduklarını" da söylüyorlar. Üstelik yeni hareketin en üst kadroları sırasıyla geçmişte yapılanlardan ötürü "özür"de diliyorlar. Tıpkı abi Öcalan gibi!.. Peki geriye ne kalıyor? Bir tek ve stratejik uygulamaların en önemli halkası: Güney Kürtleri'ne bakış...

Yazılan, çizilen ve uygulananlara bakılırsa PWD politikasını Güney Kürtleri'nin üzerine kurmaya çalışıyor. Yurt-severlik gösterileriyle Güney Federe Devleti'ni desteklediklerini İmralı politikasından farklı olarak okuyoruz. İmralı ise "Güney'de feodallere devlet kurduruluyor" diye isyan ediyordu. Ama durum ne olursa olsun, abi ve kardeşin üzerinde anlaşılmadıkları bu konu her ikisi tarafından geçmişte yapılanların onaylanması anlamına gelmektedir. 20 yıllık PKK pratiğinin sonuçlarını sadece kardeş Öcalan değil, bu hareket içinde yer almış belli bir aydın kesim de şimdilerde farkederek tavır almaya başladı. Yer ve zaman kavramı allak bullak edilerek, bütün 'aydın' olma kriterleri yerle bir edilerek herkes kendine göre ve kendine göre seçtiği bir takvimle ayrılığını dile getirmeye başladı.

İşte şimdi eskinin hasımları olan Nasname editörü Şükür Gülmüş ile Dr. Sıraç Bilgin'in aynı yolda buluşmaları da böylesi bir tarihsel anın ifadesidir. Olay; hiçbir yoruma olanak vermeyecek tarzda, eylem anında yakalandığı için bir kesim uyanmış görünüyor... Yaşar Kaya'ların, Sıraç Bilginler'in ve dün de İsmet Şerif Vanlı ve bir kaç kişinin daha ayrılımlarıyla bu durum daha da kompleks bir hal almaya başladı: Neden şimdi?

Bırakın eski tarihleri; Son beş yıldır ne değişti de PKK bünyesinde aydın sınıflaması içinde bulunan bu insanlar şimdi ayrılık sesleri getirmeye başladılar. Analiz yetenekleri mi yoktu? Yoksa üzerlerine çöken despotizmin ruh hali

mi etkisizleştirdi? Soruyu hangi tarzda ele alırsak bir boşlukta yüzüyoruz. Bilimsel tarzda bir nedensellik göremiyoruz. Öyle olduğu için bugün olmuştur! Hepsi o kadar...

Bu nedenle bu ayrılıklar da bir tesadüflik vardır.

Güney Kürtleri'nin PWD'ye ne kadar ihtiyaçları var? Bu bölgeye ne adına olursa olsun dışardan bulaşmak bu hal-kın sorunlarını hafifletmek yerine daha da ağırlaştırır. Eğer PWD kendilerinin farklı ve yurtsever olduklarını iddia ediyorlarsa yapacakları en önemli pratiklerden biri Güney'i rahat bırakıp Kuzey'de legal politik sahada demokratik farklılıklarını göstererek örgütlenmeye geçmeleridir. Eğer DEHAP yanlış yapıyorsa ona karşı politik alternatifleri harekete geçirerek AB sürecine önemli bir katkı da sunabilirler. İşte bu aşamadan sonradır ki onların Güney'e yönelik politikaları da bir anlam ve ciddiyet kazanır. Aksi taktirde Güney'de kalarak politika yapmaya devam ettikleri ve medyatik alanda bıraktıkları imajı silmedikleri sürece PKK'nin beşinci kolu gibi değerlendirilmeleri kaçınılmazdır.

Mücadele eğer bir özgürlükse, onu besleyen düşünceler özgürce ifade edilmedikçe kendisini anlatmakta yetersiz kalır. Bu hareketin ileri isimlerinden Nizamettin Taş özgürleştikçe tanımlamaları da bilimselleşiyor. Şöyle diyor bir yazısında: "PKK'nin aşırı güçlenmesi ve diğer örgütlerin marjinal düzeyde kalmaları müthiş bir dengesizlik yaratmaktadır. Demokrasi bir dengeler sistemidir." Bu anlatım rasgele söylenmiş değildir. Her kelimesinin ardında 30 yıllık bir pratiğin yanılgılı tecrübesi yatmaktadır. Kişi ya da siyaset olarak bir tanımlamanın yapılabilmesi için her zaman başkalarına ihtiyaç duyulacağı gerçeği bir balyoz gibi şimdi kafalara iniyor. PKK ise kendi dışındaki siyasal güçlere düşmanca saldırıp onların toplumla bağlarını kopardıkça kendisini de ifade etmekten, tanımlamaktan uzaklaştığını bir türlü anlamadı. Çünkü öyle olması gerekiyordu. Söz konusu uygulamalarda herhangi bir siyasetçinin kendine ait düşüncelerini değil, bir stratejinin normlarını görmekteyiz.

Kürt toplumunun bilgili, okumuş, analiz yeteneği olan "aydınlar" kuşağı zor karşısında boynu körü körüne uzatacak ya da bu zora boyun eğecek yerde, kişiliklerini bu yapılanmalar karşısında koruyabilselerdi halkın demokratik

gelişim bilincine çok daha fazla katkılar sunabilirlerdi. Ama olan oldu: dağda ne adına savaşa gönderildiği belli olan gerillanın sırtından politika yapanların kuyusuna erken düşen bu aydınların uyanmaları için illaki dürtülmeleri gerekiyordu. Sanki bugünkü İmaralı politikası PKK'de yeni bir olaymış gibi şimdi derin uykularından uyanan bu kesimin her biri yeni şeyler söylemeye başladı... İnsan merak ediyor; Bu insanlar kendi hayal dünyalarıyla mı bu örgüt içinde yer aldılar!.. Bu örgütün nereye gittiği daha 1986 yılında, yani şu ünlü Eruh ve Şemdinli saldırılarının olduğu tarihten iki yıl sonra anlaşılmaya başlanmıştı. Ama gerillanın dağda sıkıldığı kurşunların sağırлаştırıcı gürültüsü Öcalan'ın söylediklerini anlaşılmaz kılıyordu. Her şey iyi de bir gerilla komutanının birliklerini, militanlarını, insanlarını bu kadar aşağılama, kişilikleriyle oynama örneğinin bir başka yerde bulunmadığı yeni mi görülüyor? Hangi gerilla lideri olası bir yakalanma durumunda konuşabileceğinin garantisini örgüte dayatabiliyor? Bu Öcalan değil de, rasgele bir komutan olsaydı bozguncu diye herhelde kurşuna dizilirdi. Neden Öcalan; çünkü O, ilişkileri ve imkanları elinde tutarak yaratıcı bir pozisyonda kendisini göstermeyi başarmıştır. Kadroların çoğunun sosyal yapısı bu imkanları hayallerinde bile göremeyecek çevrelerden gelmektedirler. Biraz olanak sunulduğunda kendini "ölüme yatırabilecek" insan tipleridir bunlar. Varı yoku zaten sınırlı olan bir halkın aydınlarına karşı savaş yürüten bu örgütün neden kendini, kişiliğini, ruhunu Öcalan'a teslim etmiş birkaç adamın elinde ve köylülük zemininde tutulduğu ve desteklendiği bugüne kadar anlaşılmadıysa bunda en büyük pay, hergün TV'ye çıkarak boy göstermeyi marifet sanan sözümona "aydın" tabakanın örgüte verdiği destektedir. Örgütün gerçek durumu ve amaçları bu tür aydınlar sayesinde kamufle edilmiştir. Oysa PKK'nin Güney Kürtleri'ne yönelik politikası daha 1985 yılında ortaya çıkmıştır. O günlerde Güneyli güçlere yönelik provokasyon faaliyetleri içinde olanlar bugün aramızdadırlar. Bir anti-feodalizm teorisinin ardına sığınarak Güneyli güçlere yönelik faaliyetlerin kalemşörü bugün olduğu gibi dün de Öcalan idi. Sınır karakollarına karşı yapılan saldırılarla "Türk Ordusu'nu Güney'e çekerek ve bir daha oradan çıkamaya-

cak duruma sokarak, buradaki hain güçlerin bir daha adım atamayacak duruma getirilmesi" önerisi Öcalan'ın kafasında belki çok önceden vardı. Ama 1985 yılından beri bu uygulama açıktır. Dahası bu teori 1992 yılı Ekim ayı Berxwedan sayısında açıkca kamuoyuna sunulmuştur. Bunlardan Sıraç Bilgin'in habersiz olduğunu nasıl düşünebiliriz? Benim irdelemek istediğim, bir suçlama yaratmak değildir, olayı anlaşılır kılmaktır. İşçi kitlelerini, köylü yığınlarını bir kenara bırakalım. Onların duygularıyla hareket etmelerini çok iyi anlıyorum. Ama kendine aydın diyen tabakaların hangi entellektüel bakış açılarıyla PKK saflarına katıldıklarını anlayabilmiş değilim. Çünkü ortada var olan sözde stratejiler ve eylemler parlak sözlerden arındırıldıkları zaman gerçek te karşımızda gün gibi duruyordu. Hadi bunu 1985 yılının sıcaklığında göremediler diyelim. Peki 1992'nin açık yazımlarında da mı okuyamadılar, yorumlayamadılar ve kendilerini PKK'nin zoruna teslim ettiler. Şu günlerde onlar için kaleme aldığım bir yazıda değindiğim gibi: "Sizler PKK'yi tanımadan PKK'li oldunuz. Bizdeki aydınların PKK'ye katılımının tek verili kaynağı politikanın izlenen yolu değil, dağlarda çatışan, Öcalan'ın her gün küfürler savurduğu gerilla oldu. Sizlerse onları "Bizim çocuklar" diye sahiplenip, övünç kaynağınız haline getiriyordunuz. Kürtler'in direniş tarihini bilen ve yaşayan bir tanık olarak sizin 'de Kürtlüğü PKK ile başlatacağınızı hiç zannetmiyorum."

İmralı'dan gönderdiği mesajlara büyük stratejik değerler biçenler, şimdi PKK liderinin gerillaya nasıl küfrettiğini yakınlıkla söylüyor. Bunlar yeni şeyler değil... Ve en sonunda Güney'e yönelik oynanan oyunun asıl perdesi aralandığında kıyamet koptu. 1990'lı yıllarda verdiğim konferanslarda PKK'nin Güney'deki Kürt sorununu ele alış tarzında büyük bir derin devlet stratejisi olduğunu ve bunun anti-emperyalist ve anti-feodal söylemlerle ustaca örtüldüğünü söylediğimde konferanslara katılan özellikle Türk solundan olan çevrelerin nasıl bir PKK yanlısı tavır gösterdiklerini iyi hatırlıyorum. Sınır karakollarına yönelik saldırıların bir devletin güvenlik haklarını kullanmaya hak kazandığını ve BM yasaları gereğince kendisine koruma hakkı verdiğini kimse dikkate bile almıyordu. Bugüne kadar yapılan sınır

ötesi operasyonlara BM hiçbir karar tasarısı bile hazırlamaya gerek duymazken AB sadece birliklerin orada kalıcı olmamasını istemiş ve işlerini yaptıktan sonra geri çekilmelerini önermiştir. Bugün ordu birlikleri hâlâ oradadırlar ve son açıklamalardan da anlaşılacağı üzerine “PKK orada olduğu sürece Türkiye’de orada olacaktır” açıklaması artık fazla yorum yapmaya gerek kalmayacak kadar açıklıktadır. Diğer bir dille bu demektir ki Türkiye PKK’nin oradan çıkmasını istememektedir. Aksi durumda Güney Kürtleri’nin siyasal sorunlarına ne hakla müdahale edecektir!.. Bu nedenle basında zaman zaman çıkan ABD ya da İran ile yapılan güşmelerde PKK isminin ön planda gösterilmesi kamuoyuna yönelik bir manipölasyondur. Bu hem PKK’ye verilen bir meşruiyettir hem de Türkiye’yi sınır ötesi yaptırımlarında savunma kozudur. “Muhatapsız Savaş, Muhatapsız Barış” adlı çalışmamda bu konuya kendine özgü başlıkla özel bir önem verdim. Çünkü PKK’ye samimi duygularla katılmış olanların değil ama merkezin önemli bir bölümünün ve resmi Öcalan çizgisinin en önemli handikapını bu konu oluşturunuyordu. Bu resmiyetin karşısında, ülkede ya da Avrupa’daki kendi halinde olan PKK kitlesine bugün de sorsanız Güney’de bir devlet gerçekliğini destekledikleri yanıtını alırsınız. Çelişkili gibi görülse de bu bir durum tesbitidir ve açıklanmaya şiddetle ihtiyacı vardır.

Güney’deki devlet sorununu Öcalan’ın “İlkel milliyetçilik” kavramına tepki göstererek sahiplenmek yersiz ve gereksizdir. Öcalan bu terimleri kurnazca seçiyor ve tartışmanın surlarını kendisi belirliyor. Kavramların içine Yahudilik de giriyor ve birinci İsrail devletiyle Türkiye’nin stratejik anlaşmaları olduğu unutulurak ikinci bir İsrail devleti korkusu yayılmaya çalışılıyor. İyi de 21. yüzyılda bir ulusun demokratik devlet hakkını kim ne adına yadsıyabilir... Eğer AB sınırları içinde olsaydık belki bu istemi bir geri adımla sınırlayabilirdik. Ama Ortadoğu şartlarında bilinmez bir tarihte Irak’a demokrasi gelecek diye Kürtler’in kaderini bilinmez ellere teslim etmenin teorilerini hangi kalıba koyacağımı şaşıyorum. Öcalan eklektik teorilerinde demokrasi, ekoloji, kadın hakları, kemalizm, ilkel milliyetçilik gibi kavramları kullanarak kendine modern bir perspektif vermeye uğraşıyor ama ya-

şadığı toplumu unutuyor. Yıllarca kaldığı Ortadoğu politikasını ve Arap toplumunun yapısını hiç dikkate bile almıyor. Oysa Kürtler demokratik savaş gelenekleriyle laik-demokratik bir devlet gerçekliğine Araplardan çok daha yakındırlar.

Sorunu biraz daha genişlettiğimiz zaman AB kapısına dayanmış Türkiye'nin Güney Kürtleri'ne yönelik yürüttüğü 80 yıllık Kemalist politikanın da sonuna doğru yaklaştığımızı kuvvetle söyleyebilirim. Öyle görünüyor ki Türkiye AB'den tarih aldıktan sonra bu politikasında değişimlere doğru gideceğinin sinyallerini vermeye başladı bile. Çünkü Türkiye'nin jeo-stratejik konumu açısından güney sınırlarını boydan boya Araplaştırmasının gelecekte kendisine yaratacağı sorunlar, bir Kürt devleti varlığından çok daha kompleks karakterdedirler. Bu tarzdaki politik değişimleri küflenmiş, korkak bürokratlardan beklemek yersizdir. Onlar güvence almadan bu tür risklere giremezler. Ancak zaman ve mekan kavramları içiçe geçtikçe ve değişen sosyo-politik değerlerle sarmallaşıp somutlaştıkça siyaset sahnesindeki değişim de kaçınılmaz görünüyor. İşte bu değişimden sonra bakalım Öcalan ne diyecektir. Her zaman iki dilli olan Öcalan bu kez de "Ben Güney Kürtler'i devlet kurmasınlar demedim" diyebilecek midir? Yararlandığı terorisyenleri olan Doğu Perinçek, Yalçın Küçük ve korkak bürokrasisiyle başbaşa kalacakları günler uzakta değildir.

Bugünlerde Nasname sayfalarında okuyoruz. Kamil Munzur adlı tanığın Dersim bölgesinde uygulanan pratikle ilgili anlattıkları tam bir trajedidir. Kürdistan'daki göçün yarısı devlete aitse, diğer yarısının da PKK'nin eylem anlayışına ait olduğunu söylemek abartma olmayacaktır. Bu konuda her iki taraf farklı cephelerden aynı sonucu yarattılar. Başbağlar köyü eylemi ise tam bir katliamdır. Oysa bu köyün farklı mezhebine rağmen Dersim halkıyla çok içten, tarihsel bir diyalogu vardır. Kirvelikle bu bağlar devam etmiştir. Öcalan'ın "Dersim'i Botanlaştırın" emri herhalde bu tür katliamların emridir. Nasıl olsa Botan'da birbirine düşman edilmeyen bir tek köy bırakılmadı. Kendisinin son durağı olan Kemalizm şimdi onun için revaçta olan bir kavram iken hiç değil bundan birkaç yıl öncesine kadar Dersim'i

“Kemalist kışla kültürü diye yerden yere vuran” ve bu anlayışı parti içinde kalan Dersimliler’e de onaylatan sanki Öcalan değildi. Ama Dersim yine de direndi ve tüm yoksulluğuna inat koruculuk kurumunu kabullenmedi. Sadece bunlar değil, bölgedeki Türk sol hareketine karşı başından beri uygulanan yöntemler onları yok etmeye yönelik provokasyonlardan ibarettir. Kürt sorununa farklı yaklaşımlarıyla dost ve ittifak gücü olması gereken 1978’li yılların TKP-ML hareketiyle yapılan görüşmelerin o günlerde tam bir Öcalan çömezi gibi ortalıkta dolaşan Şahin Dönmez tarafından nasıl baltalandığı hâlâ sıcak anılar arasındadır ve bu olayın yaşayan tanıkları vardır. Şahin Dönmez bu nedenle Öcalan’ın has adamlarından biriydi. İşte bu nedenledir ki 21 Temmuz görüşme notlarında Öcalan Kürt sorununda gelineen durumun gazeteci “Avni Özgürel tarafından anlaşıldığını ama CHP tarafından anlaşılamadığının” altını çizmektedir. Bilindiği gibi Öcalan’ı MİT’in çalıştırdığı bir yayınevinde çalışırken gören sağ görüşlü Avni Özgürel 1970’li yıllarda PKK ve kontrol dışı bir hareketin Kürt sorununa el atmasının Türkiye’ye nasıl ağır sorunlar yaratacağı tesbitini yapmasıyla gündeme gelmişti. Umarız daha nice Kamil Munzur gibileri çıkacak ve gerçek PKK tarihi böylece yazılacaktır.

Sözümona “ulusallık” adına yürütülen savaşın kendi halkına karşı verdiği bu açıklamalarla çok daha net biçimde ortaya çıkmaktadır. Kürt halkının kendine özgü tüm dinamiklerini paramparça ettiler ve kalanlarını da ustaca uygulanan bir stratejinin kanalına akıttılar. Şimdiyse ulusallık adına ne varsa hepsini üzerinden attı ve kendini “Ulusal önder” sıfatından “Halk önderi” sıfatına indirdi.

Peki Hizbullah’a Ne Demeli?

Gündemde şimdi bir de Hizbullah var. Bu örgütün nasıl ortaya çıktığı kimler tarafından korumaya alındığı çok iyi biliniyor. Ama Hizbullah gibi sayıları onbinlere varan bir örgütün nasıl olup ta bir haftada ortadan kaldırılabildiği ya da etkisizleştirildiğini hiç kimse soramıyor. Hizbullah ta köken olarak Kürtler’den oluşuyordu ve bu örgüt PKK tabanını yıl-

dırmada ustaca kullanılıyordu. O halde ne oldu da Hizbullah'a ihtiyaç duyulmaktan vazgeçildi? Bu durumu Öcalan'ın Türkiye'ye dönüşünden ve yeni gibi sunulan stratejinin açıklanmasından ayrı düşünemeyiz. Eğer PKK merkezi ve taban Öcalan çizgisinden ayrılısaydı Hibullah'ın bu kitle üzerine saldırısı da kışkırtılacaktı. Ve olay Kürtler arası bir çatışmaya dönüşecekti. Oysa Öcalan çizgisinin kitle tabanını tutması gerekiyordu. Bu durumda Hizbullah'a ihtiyaç kalmadı. Dikkat edilirse Kenya olayından çok önceleri planlamacı Yalçın Küçük Öcalan'ın partiye ne kadar sahip olup olmadığını ve kimlerin nasıl bir durumda olduklarının analizlerini yapıyordu. Bunlar çok meraklı bir "aydın"ın bilimsel çalışmaları olmaktan uzaktılar. Bu nedenle Yalçın Küçük'ün ne gelişi ne de gidişi tesadüfi olmadı. Yine KKK Atilla Ateş'in Suriye sınırında yaptığı tehditler de kafası kızan bir komutanın yaptığı tesadüfi çıkışlar değildi. Bütün bunlar zamanlaması yapılmış bir planlamanın uygulanmasından başka tesadüfiliği yoktur. Tarihte tesadüfler olmaz mı? Elbette olur. Ama tesadüflerin stratejik hesapları hiçe saydığı daha görölmedi. Bu anlayışlar içinde İ. Bagasi adlı kişinin yaptığı açıklamaları çok eksik buluyorum. 17 Ocak 2000 yılında yapılan operasyonun tesadüfi olup olmaması hiçbir şeyi değiştirmez. Öyle de olmuş olabilir. Ama o güne kadar desteklenen örgütün işlevsiz hale getirilmesini bu tesadüfün sonucu olarak açıklamak yetersiz kalır. Yine burada da karşımıza örgüte samimi duygularla katılmış insanların yargıları çıkıyor. Birileri tarafından açılan yola ve desteklenen hareketlere sonradan katılanların düşünceleri hep bu doğrultuda olmuştur. Onlar hep örgüt adı altında onurlarını korumaya çalışmışlardır. PKK'den ayrılanlar da kendilerini öyle açıklamıyorlar mı? PKK'nin geçmişine toz kondurmakla onurlarını koruduklarını sanıyorlar. İ. Bagasi'de gördüğüm de böylesi bir tesadüfiliktir...

Susa Yayın Kurulu'na

Son alarak, izin dönüşü aldığım bir eleştiriye değinmek istiyorum. Benim Hizbullah'a yönelik yazdığım kısa yazı

“Kendi Dilinden Hizbullah” adlı kitabın eleştirisi değildir. SUSA Yayın Kurulu'nun haklı olarak belirttiği gibi böylesi bir eleştirinin yapılabilmesi için sadece bu kitabın değil, konuyla ilgili yazılan diğer araştırma ve akademik değeri olan çalışmaların da dikkate alınmasını gerekli kılar. Ben sadece şu 17 Ocak olayındaki “tesadüfîlik” kavramının, alınmış olan bir karar üzerinde fazla etkili olamayacağını belirtmeye çalışıyordum. Ancak “Güneydoğu’da PKK’ye en büyük darbeyi vuranların” kendileri olduğunu da kabul etmek gerekiyor. Ama bu savaşta neden PKK’nin dağ veya lider kadrolarını değil de, halk tabanını hedeflediğiniz bir sorudur. Bu nedenle, İslam adına yola çıkanların mazlum bir halk durumunda olan Kürtleri teorilerinde nereye koyacakları belliyken bu halkın üyelerinin “PKK destekçileri” olarak hedefe konulmasını anlamakta güçlük çekiyorum. PKK ve Hizbullah eğer kendileri için birer örgüt olsalardı halka karşı çok daha sorumlu davranışları, politik sahnede ise çok daha diplomatik olmaları gerekirdi. Oysa Hizbullah, Humeyni kadar bile muhalafet unsurlarını kullanma becerisi gösteremedi.

İkinci Paylaşım Savaşı’ndan beri Sovyet tehdidine karşı geliştirilen “Düşük Yoğunluklu Savaş” konsepti içinde radikal akımların gerek manipule edilerek, gerek dejenerasyona uğratarak kontrol altına alınması emperyalist sistem için başlı başına bir yönetim ve denetim sorunu olmuştur. NATO üyesi devletler içinde yaratılan ‘Gladio’ tipi örgütlenmeler kapitalist Batı’da devletin korunması için gerekli bir yapı olarak görülmüş ve Fransa, ABD ve NATO ile olan farklılığına karşın bu örgütlenmeyi kendi devlet yapısında da kurmakta tereddüt etmemiştir. Bu durum Gladio tipi örgütlerin devletin korunmasında ne kadar gerekli olduklarını gösteriyor. Makyavel’den beri modern devlet yapılanmasında görülen en önemli koruyucu faktör denebilir ki kalsık tarzda bilinen gizli servisler değil, bu servisleri de kullanan ama kendileri çok daha bağımsız hareket eden Gladio tipi örgütlenmelerdir. Avrupa’daki tüm Gladio tipi örgütlenmeler Fransa örneğini takip ederek 1981 yılından itibaren kısa aralıklarla bir bir dağıtıldı. Bu konuda herkes hemfikir... Ama neye dönüştürüldüğü konusunda hiçbir düşünce ortada yok... Sovyet tehdidinin birinci sıralarında bulunan Tür-

kiye'nin bu 'hak'tan yararlanmadığını düşünmenin temeli çok zayıf. Her devletin kendi yapısındaki yeniden organizasyonları tamamladıktan sonra bu tür örgütlenmelere son verdiğini söylemek 'devlet' kavramına çok daha uygundur. Çünkü modern devlet artık uyandırılınca uyanan değil, bilen, gören, öngören ve önleyen devlet konumuna gelmiştir. Türkiye'de ise kamuoyu konunun bilincine tam 23 yıl sonra vardı... Ve 2003 yılında AB ile yapılan görüşmelerin bir evresinde MGK bünyesinde yıllarca çalışan 'Toplumla İlişkiler Başkanlığı' adında, kadrosunda kimlerin olduğu bile bilinmeyen bir yapı ortaya çıktı. Bu yapının lağvedilip, sivilleştirilerek İçişleri Bakanlığı'na devredildiğine tanık olduk. TİB'nin 'psikolojik hareket faaliyetleri' yürüttüğü, toplumun yönlendirilmesi için iş, işveren ve basın çevrelerinden yararlandıkları, toplumu psikolojik olarak nasıl yönlendirdiği konusunda birkaç satır aralarına raslandı ama esas olarak hangi somut olayda, hangi somut görevler üstlendikleri kapalı kaldı. Belki de hep kapalı kalacak... İşte bu ve benzeri örgütlenmeler aracılığı ile devlet toplumda var olabilecek boşlukları doldurmaya çalışılıyor. Böylece bağımsız, denetimden uzak kalma riski olan örgütlenmeleri daha yolun başındayken gereksiz hale getiriyor. Propogandanın yükü denetim alanı içinde kalan örgütler lehine kullanılıyor ve kitleler açılmış olan bu kanallarla etki altına alınıyorlar.

Bu konuya en açık örneği Cezayir'de "İslam" adına yürütülen savaşta verebiliriz. Ülkede demokrasi güçlerinin gelişmesinden ürken askeri rejim, İslami hareketlerden FİS'e legal bir parti olması için desteklerini vererek legal sahaya çekilmiştir. Bundan sonra ise hiç hesapta olmayan aşırı İslami güçler devreye sokularak, bu kez ılımlı, legalize olan İslam hareketi kendini savunma zorunda bırakılmıştır. Bunlar bugüne kadar ki Cezayir pratiğinde bilinen şeyler. Bilinmeyen ise -Cezayir standartlarıyla konuşursak- "derin devlet" in bu işlerde ne derece yol aldığıdır. Ülkesi için hizmet ettiğini sanan Cezayir Askeri Güvenlik subayı Albay Mohammed Samraoui'nin gizli servisteki 'derinliğin' kaynağına ulaştığı noktada bu bilgiler de kamuoyuna ulaştı. Albay Samraoui, 16 Kasım 2003 yılında Fransız Liberasyon gazetesine yaptığı açıklamalarda derin devletin radikal İslami

örgüt GİA'yı nasıl kullandığını anlatmaktadır. Daha da ileri giderek GİA'nın bizzat Cezayir Güvenlik Servisi tarafından kurulup faaliyete geçirildiğini iddia etmektedir. Saf ve samimi duygularla bu guruba katılan "İnananlarla", stratejik noktalarda kullanılmak üzere görevlendirilen "kullanılanların" birbiri içine geçtiği bu tip örgütlerde doğru ile yanlış bulmak, bu süreçten sonra sapla sapanı ayırmak gibi bir şeydir. Yine Samraoui'ye göre devlet elindeki tüm teknik ve maddi imkanlara karşın bu örgütü denetlemeyi başarmakta zorlanmıştı. Yine bu nedenle gizli servis içindeki çeşitli gurupların uygulamalarda birbirleriyle çatıştıklarına bile şahit olunmuştur. Bu çatışmaların ardında birçok 'falili meçhule' giden de olmuş, liderlik kadrosunda birbirine giren de olmuştur. Bu nedenledir ki GİA'nın "İslam" adına uyguladığı kör şiddet Cezayir'de derin devletin kökleşmesine hizmet etmekten başka bir işe yaramamıştır. Öyle ki bu örgüt ve içindeki gizli servis elemanları Cezayir sınırları dışındaki operasyonlarda bile kullanılmışlardır. 1995 yılında Fransa'da GİA tarafından yapılan terör eylemleriyle bağlantılı olarak yakalanan Ali Touchent adındaki kişinin Cezayir gizli servisine bağlı olarak GİA içinde bulunduğunu yine bugün Almanya'da ilticacı olarak yaşayan Albay Samraoui'den öğreniyoruz. Fransa ise bu konuda Cezayir hükümetine bir ultimatom bile vermemiştir. Olayı kendi içindeki radikal İslami güçlere karşı yapacağı operasyonlarda ustaca kullanmıştır. Ben biraz daha ileri giderek anlatılanlara şunu ekleyeceğim: Bugün Cezayir basını ülkede süren savaşa adını vermiştir: TÜRK ÜSULÜ SAVAŞI!.. Bu Türkiye'nin kendi savaş tecrübesini başkalarına da verdiğinin ifadesidir. Rakamlara bakarak bir karşılaştırma da yapabiliriz: Türkiye'de kontrollü savaşın kurbanları 15 yıl içinde 30-40 bin dolayında bulunurken son 10 yılda Cezayir'de ki ölü sayısı yüzbinleri aşmıştır. Aradaki fark herhalde eldeki metodların kendisinden değil, uygulamalardaki yeterlilik sorunundan kaynaklanmaktadır. Ne de olsa Cezayir yeni bir devletti ve bu kadar acemiliği de olacaktı.

PKK cephesinde bu tür olaylar yaşanmadı mı? Avrupa'yı yakıp yıkan PKK teröründe ne kadar ajan rol aldı. Türk işyerlerine yapılan saldırıların arkasında kimler vardı.

Bu olaylarda rol alıp açığa çıkan kaç MİT ajanı Almanya tarafından Türkiye'ye sessiz sedasız teslim edildi... Size sadece bir örnek vereyim: Hamburg'ta öldürülen Dev-Yol liderlerinden Kürşat Timuroğlu'nu vuran kişinin PKK içinde MİT adına çalışan Ferit Golmaz adında bir ajan olduğu yıllar sonra gazete sayfalarında açığa çıktı. O yıllardaki PKK yayınları okunursa bu olayın nasıl bir siyaset nedeniyle savunulduğu görülecektir. Bu olayda eylemi yapanla, sahip lenenin yapılarındaki aykırılığa, bir de sonuçları üzerindeki ortaklığa bakınız!.. Yine bu kişi yıllarca Avrupa'ya kaçak yollarla(!) adam çıkartarak Kürt iltica politikasına yardımcı(!) olmasıyla da biliniyor.

Bireylerin ve toplumların taşıdıkları dini inançlar hiçbir zaman sorgu altına alınamazlar. Felsefe ve bilimde en çok kullanılan 'neden ve niçin' sorusunun en az kullanıldığı alan din'dir. Her dinin kendine has kutsallığı vardır. Ve hiçbirisi diğerine göre daha 'kutsal' değildir. Hepsi de içinden çıktıkları toplumları düzene koymanın yollarını aramışlardır. Bir diğerini etki altına alarak evrenselleştirilmek istenmesi ise makyavelik ve emperyalist politikaları kolaylaştırmaktan başka bir işe yaramaz. Talibanların ortaya çıkışı ve sonları aynı eller vasıtasıyla oldu. Humeyni kontrol dışı idi ama Sovyet tehdidi nedeniyle demokrasi güçlerine karşı kabul edilebilir tek alternatif olarak iktidar oldu. O'nun yayılmacı emelleri ise Sovyetler'le tehlikeli bir hesaplaşma yerine, çok daha kaba bir diktatörlüğü olan Saddam ile dengelenmeye çalışıldı. Sonunda Saddam da aynı eller vasıtasıyla yaptıklarının kurbanı haline getirildi.

Sıraladığımız ya da daha fazlasıyla da verebileceğimiz bu örnekler gizli örgütlenmelerin karakterinden gelmektedir. Gizli sandığımız örgütlenmelere başka gizli eller çok daha kolay girmektedir. Politikadaki bu tür manipülasyonların tek panzehiri açık toplumlar ve demokrasidir. İşte o zaman her örgüt kendisi için örgüt olabilir ve o zaman "halk için" hizmet yapıldığını iddia edebilir. Sadece politik alan değil, dini inançlar da aynı hak alanı içindedirler.

Serbestî sayı 17 Eylül 2004

Toplumlar Sarsılırken: Korsika Dersleri

Bilindiği gibi geçen 6 Temmuz günü Korsika'nın geleceğini tayin etmeye yönelik önerili bir referandum ada halkının onayına sunuldu. Bizde, kamuoyunda ve basında pek fazla üzerinde durulmayan bu referandumun sonuçları itibariyle bize ilişkin önemli derslerle doluydu. Fransız hükümetinin sunduğu projenin kendisinden çok, bu projeye karşı siyasal partilerin takındıkları tavır çok daha anlamlıydı. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi kapsamında ele alınan bu projenin Korsika'da oya sunulmasının ardında elbette Ada'nın tarihsel ve etnik yapısının rolü büyüktü.

1796'da bastırılan Paoli isyanı sonucu bizzat Napolyon tarafından Fransa'ya bağlanan Korsika, ulusal yapısına bakılmaksızın, jakobenist politikalar gereği Fransa'nın ve Fransız halkının ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirildi. Evet; Fransa'da bir tek halk, bir tek ulus ve bir tek devlet vardı. Bu yıllar içinde yoklukla savaşan Korsikalılar ekonomik nedenlerle Fransa'ya göç ederlerken, ulusal savaşlar sonucu Kuzey Afrika'dan çekilen Fransa burdaki yurttaşlarını Ada'ya yerleştirdi. Göç ve yerleştirme politikası bölgenin demografik yapısı üzerinde kesin bir etki yarattı. Uzun yıllar sonucu görülen şu oldu: Kuzey Afrika'dan gelen ve gidecekleri başka bir toprak bulunmayan bu göçmen Fransızlar artık bir Korsikalı inadı gibi "Ada"lı oldular. Korsikalılar ise kendi adalarında azınlık durumuna kadar düştüler. Ama yine de, 200

yıllık bir sürenin sonunda Ada'da bir başka halkın da yaşadığı nihayet politik arenada tartışılır oldu. Sosyalist Lionel Jospin hükümeti döneminde "Korsika halkı" kavramı kullanıldığı için bir yasa tasarısı Anayasa Konseyi tarafından reddedilmiş ve Fransa'da bir tek halkın yaşadığı hatırlatılmıştı.

Evet görüyorsunuz işte; Yasalar bir kez işlerlik kazanınca onları yerlerinden etmek kolay olmuyor. Jakobenistler bile jakobenizmden yakalarını kurtaramıyorlar. Anayasa'da Korsika ulusu ve dili resmen tanınmasa da, AB uygulamaları gereği bölgesel dillerin korunmasına ve yaşatılmasına yönelik uygulamalar günlük yaşamda kendini göstermeye başladı. Burada dikkat çekilmesi gereken nokta şudur: Fransa AB'nin temel direklerinden biri olmasına karşın, AB çerçevesinde ele aldığı ve imzaladığı kararları kendi toprağında uygulamakta bilinmez ve görünmez zorluklarla karşılaşmaktadır. Azınlık kavramının anayasada yer almadığı ender ülkelerden biri olarak Fransa bu inadıyla Türkiye'ye de örnek olmaya devam ediyor. Bunu da anlamak mümkün: Gerek Osmanlı, gerekse cumhuriyet döneminde jakobenci Fransa Türkiye'ye her zaman örnek oldu. Halklar kavramına bu kadar antipatik bakan Fransa, ekonomik ölçüler ve değişimler sonucu ele aldığı "bölge" kavramı içinde azınlıklarına da yer vermek zorunda kaldı. Bu yılın mart ayında aynı Anayasa Konseyi tarafından kabul edilen bir yasa ile 200 yıllık jakobenist ilkeye ilk darbe vuruldu ve Anayasanın birinci maddesi olan "bölünmez Fransa"nın idari olarak bölgelere ayrıldığı resmen kabul edildi. Bu nedenle hangi hükümet döneminde olursa olsun, herşeye rağmen mücadeleye devam dediler ve sanki iktidarlar siyasal kimlik değiştirmemiş gibi aynı yolda yürümeye devam ettiler. İşte sağcı Jean Pierre Raffarin hükümeti döneminde Korsika adasının geleceği ile ilgili sözkonusu referandum bu şartlarda yapıldı.

Bu referandumda dikkat çekilmesi gereken, ironilerle dolu bir başka nokta daha vardır: 1975 yılında ada güney ve kuzey Korsika diye ikiye bölündüğünde milliyetçi Korsikalılar bunu sömürgeciliğin bir sonucu olarak gösteriyorlar ve bu uygulamaya şiddetle karşı çıkıyorlardı. Oysa şimdi aynı "sömürgeciler" Ada'nın idari bölünmüşlüğüne son vererek

Korsika'yı yine eskisi gibi bir tek Korsika haline getirmeye çalışıyorlar, Ada'nın bir tek bölge meclisi tarafından yönetilmesini öneriyorlardı. Sağcı hükümetin bu önerisi milliyetçi Korsikalılar tarafından geniş bir destek buldu. En olumlu şartlarda bile yüzde 25'ten daha fazla oy toplayamayan tüm tandanslardan Korsikalı milliyetçiler de biliyorlardı ki, bölgedeki demografik yapının sonuçları itibarıyla hiçbir zaman bağımsızlığı elde edemeyeceklerdi. Bu nedenle sağcı hükümetin sunduğu projeyi kendileri açısından "ileri" bir aşama olarak kabul ettiler. Adaya yerleştirilmiş olan Fransızlar ise kendi hükümetleri tarafından sunulan bu projeye karşı çıktılar. Çünkü bölünmüşlüğü gerisinde yatan jakobenist politikaları kendileri için bir garanti olarak görüyorlardı. Korsikalılar bir kez daha yenilmişlerdi. Hükümeti ve muhalefetiyle en geniş bir destek verilse de Ada halkı yüzde 50,98 oyla projeye "Hayır" oyu kullandı. Oylamadan bir kaç gün önce eski Korsika valisinin katil zanlısı olan Yvan Colonna'nın uzun yıllar sonra tam da bu sırada yakalanması referandumun sonuçları üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Çok az bir oyla kazanılacakken çok az bir oyla kaybedildi.

Buraya kadar her şey anlaşılır durumdadır. Belki yarın başka bir referandum yapılır (yasa gereği en az bir yıl beklemek gerekir) ve halk "evet" oyunu kullanır. Beni ilgilendiren nokta ise daha başkadır. Biliyoruz ki hiç bir toprak, hiçbir zaman o topraklar üzerinde yaşayan 'en eski halkına' ait değildir. Göçler ve istilalar sonucu topraklar her zaman el değiştirmiştir. Toplumlar yaşadıkları topraklar üzerinde ne kadar çok üretim ve yatırım yapmışlarsa o topraklara kattıkları maddi değerler sosyal organizmada ulusal bir ruh halinde ortaya çıkar. Bu ilişki arasında bir doğru orantı aramak boşuna olsa da, üretim ve yatırımın başlı başına bir faktör olduğu söylenebilir. Eğer Amerika'da yaşanacak bir ortam olmasaydı Avrupalılar bu topraklarla ilgilenmeyecekler ve kıta tarihsel halkına, yani yerlilere kalmış olacaktı. Toprakla ilişkileri zayıf olan, toprağı sadece bir "araç" olarak gören ve buralarda herhangi bir yatırımı gereksiz gören göçer toplumlarda bu duyguların zayıflığı sonucu ne ulus kavramının ne de vatan kavramının bir anlam ifade etmemesi bu nedelerledir. Bu anlamda "Toprak

ve Hak" kavramı soyut değerler üzerinde değil, somut veriler üzerinde bir anlam kazanır. Sömürgecilik tarihinden beri politik felsefe tarafından başvurulmuş önemli kavramlardan biridir. Sınırları belli bir toprak üzerinde doğmak "o" toprağın fertlerine -bir ilk veri olarak-, "o" topraklar üzerinde söz söyleme hakkı veriyorsa da bu durum, bir başka yerde doğup, toprağı şu ya da bu şekilde ele geçirip sürekli bir yaşam kuranların da aynı şekilde "o" toprak üzerinde söz söyleme haklarını gizlemez. Hatta tüm sömürgecilik tarihinde görüldüğü gibi bu tür uzak ülkelere yerleşenler, krallarının veya hükümdarlarının vesayeti altında bu haklarını yerli halklardan daha fazla kullanmışlardır. Ana toprağı terkedip bir başka kimlikli toprak üzerinde sürekli yaşam kuranlar ise artık o terkedilen topraklar üzerinde söz söyleme hakkını da kaybediyor olacaklardır. Öyleyse ulus sorununu sadece bir toprak sorunu olarak ele almak yeterli olmayacaktır. Ulus sorunu aynı zamanda ve eş anlamda "üzerinde yaşanan, sosyal ve ekonomik faaliyet yürütülen toprak" olarak ele alınmak durumundadır. İşte Fransa'nın çeşitli bölgelerine yerleşmiş olan Korsikalı sayısı, adada yaşayanlardan daha fazla bir nüfusa sahip olsa da, artık onlar nostaljik birer Korsikalı olarak gelişmeleri ancak uzaktan seyretmek durumundadırlar. Oysa dünün göçerleri olan ve gidecekleri başka bir diyarları da bulunmayan Fransızlar, bugün adanın asli unsurları olarak her konuda söz sahibidirler. Ulus kavramını topraktan soyutladığımız zaman karşımıza böylesi bir tablo çıkıyor.

Türkiye bu tabloya yabancı değildir. Sultan Abdulhamit ulusal soruna yakınlık duyan, ekonomik ve politik olarak durumları ciddiye alınan Kürt ileri gelenlerini bu topraklardan kopartıp İstanbul'a yerleştirdiğinde onlara bir yaşam vaadediyordu. Bu unsurlara tanıdığı ayrıcalıklar nedeniyle Sultan çok eleştiri de alıyordu. Aynı şekilde Doğu'daki Ermeni isyanlarının üzerine açmasızca giderken, İstanbul'daki Ermeni gösterilerine bir ölçüde müsaade ediyordu. Oysa Kızıl Sultan, yaptığının son derece bilincindeydi. Toprakla bireyi birbirinden ayırdığımızda, şekillenen ulusal formu da yarı yarıya çözmüş olursunuz. Sonraki yıllarda biz bunu farklı şekillerde gördük: Bir yanda PKK'nin uyguladığı şiddet politikasının sonuç-

ları olarak, diğer yandan Özal dönemi ve sonrası uygulanan göç politikası, göçer Kürt nüfusunun yerleşik sayıdan daha fazlasına ulaşmasına neden oldu. Bugün bile bu göçer nüfusun eski topraklarına dönmesi başlıbaşına sorunlarla doludur. Eğer bugün Türkiye'deki mevcut yedi bölgesel coğrafik yapı, yarın idari bir yapı haline gelirse bu insanlar da ancak bulundukları coğrafyanın yapısıyla ilgili kararlarda söz söyleme haklarına sahip olacaklardır. Zaten AB'nin yasaları da bundan daha fazlasını söylemiyor. Hiç bir ülkeyi ne otonom, ne de federal bir yapı haline getirmeye zorlamıyor. Sadece vatandaş olarak azınlık haklarıyla ilgili uygulamalarda sıkı bir izleyici rol oynuyor. Ancak azınlıkların üzerinde yaşadığı toprakların idari yapısıyla ilgili olarak bir belirsizliği önlemek için hemen şunu belirtmekte yarar vardır: Sadece AB'nin yazılı kuralları gereği değil, aynı zamanda ve belki de bir ilk neden olarak, globalleşen dünya ekonomik sisteminin bir sonucu olarak Avrupa'da yürütülen "desantralizasyon" politikası adıyla anılan "yerinden yönetim" politikası gereği tüm coğrafik bölgeler belirli bir "özerk" yapıya kavuşmaktadırlar. Bölgesel ekonomiyi daha dinamik hale getirip dünya ticaretine bağlamayı hedefleyen bu politikada azınlıklar sorunu ikinci derecede önemlidir. Elbette her bölgede bir azınlık gurubu yoktur ve azınlıklar belirli topraklar üzerinde yaşayan halklar olarak böylesi bir politikanın uygulama şansına yakalanmış durumdadırlar. Türkiye'deki statükocu çevreleri korkutan da işte budur. Oysa uygulamadaki ana hedef her bölgenin -savunma ve güvenlikle ilgili sorunlar dışında- merkezin müdahalesine gerek kalmadan özgürce ekonomik faaliyetlerde bulunarak dünya ile birleşmesidir. Gerçekten de bu uygulamalar sonucu hem yerel ekonomide bir canlanma olmuş, hem de merkeze endekslenen klasik politikacılığın monotonluğuna karşı, yerel politikanın unsurları ekonomik ve sosyal ilişkilerde halkla daha yakın olarak taşra politikasına canlılık kazandırmışlardır. Türkiye eninde sonunda bu kurala uymak zorundadır. Asker ve sivil kanatta merkezîyetçiliğin şampiyonluğunu yapanların korkuları, iktidar haklarını paylaşmak istemedikleri, bölgelere tanınacak olan yerel demokrasidir.

İşte Fransa'da jakobenizmin sonu bizzat jakobenciler tarafından gerçekleştiriliyor ... Bu uygulamalarla Fransa bölünmüyor. Tam tersine kendisini çağdaş gelişmelere daha

sağlam bir şekilde hazırlıyor. Söz şimdi bizim kemalistlerimizde. Ama sahi, bizim kemalistlerimiz kim? Bizde de siyasal formasyonlarda bir bunalım yaşandığına şahit oluyoruz. Dünün en sağcısıyla en solcusu Türkiye'nin geleceğine ilişkin ortak hedeflerde "kemalizm" adına birleşiyorlar. Sağcısını bilmem ama kendini "solcu" gibi gösteren bu "eklemlı" çevrelerin bir zamanlar "devrim" derken ne kadar statükocu oldukları, ne kadar geri bir düzeni savundukları bugün daha berrak biçimde ortaya çıkıyor. Önemli geçiş dönemlerindeki tavır ve politikalar politikanın isimlendirilmesine gerçek anlamlar yüklerler. Söylenene değil, yapıla bakılır. Demek ki bu baylar eğer Fransız devrimini yaşısalardı statükoculukları onları kralcı olmaya zorlayacaktı. Ekim Devrimi sırasında yaşısalardı Çarcı olacaktı.

Yine de bu bileşimin kendisi bile Türkiye'nin geleceği açısından bana umut veriyor... Demek ki bizde ortaya çıkan bu karanlık bileşim, Türkiye'de bir geçiş dönemi içinde olduğumuzun kanıtlarını bize veriyor. Bunlar çağdaşlaşmadan ve gelişmelerden korkan çevrelerdir. Öyleyse biz de etki alanı içersindeyiz. Dünyaya yeni bir kimlik kazandıracak olan bir akımın içindeyiz. "Tarihten eğer ders alınsaydı, hiç tekerrür eder miydi?" diyenleri de dinleyerek içinde bulunduğumuz bu çağdaşlaşma sürecini hiçte gerekli olmayan çatışmalarla aksatmak yerine, daha sağlam demokratik adımlarla ilerletmek için tarihsel diyalektiğin kazanımlarını kullanmamız yeterli olacaktır. Oysa eski düzenin dar, merkezci ve kalıpcı politikasından çıkar umanlar bu gelişmelere karşı çıkıyorlar. AB karşıtı politikayı dayatmak için dünya gerçeklerinden uzak "darbeci" bir yapıyı ve sistemi devam ettirmek istiyorlar. Dostları da şimdiden belli : Karanlık bir rejim : İRAN, diktatör kopyası bir devlet: SÜRİYE... Bir de eğer yaşısaydı halkının katili bir tiran: SADDAM. Fransa'da da bunlara destek sunacak birileri daha var: Faşist cephenin lideri Jean Marie Le Pen ve Sosyalist Parti'de "Vatandaş ve Cumhuriyet" hareketini kurarak jakobenliği bir türlü bırakmak istemeyen, Saddam'ın kadim dostu Jean-Pierre Chevenement... Doğrusu; farklı farklı ülkelerde yaşısalarda da "demokrasi", "devrim", "çağdaşlık" adına birbirlerine çok yaklaşıyorlar. Hepsi de eski düzenin savunucuları olarak çağdaşlaşmaya karşı birleşiyorlar. Hayırlı olsunlar...

Avrupa'da Merkezi "Ülül-Devletin" Son Kalıntısı: Fransa Kendisini Yeniden Yapılanmaya Hazırlıyor!..

Fransız Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, 21 nisan pazertesi günü yaptığı açıklamayla 2 binli yıllara girerken 5. Cumhuriyetin son meclisini feshetti..

Ekonomik ve politik alanda Avrupa Birliği kendi yolunda durmaksızın ilerlerken bölge devletlerini yeni kurallara göre değişime zorlamaktadır. Maastricht Anlaşmasıyla kendisini küreselleşen sorunlarla yüz yüze bulan Avrupa devletleri bir bütün olarak yeni çağı karşılamaya hazırlanıyor. Tek tek hiç bir devletin 21. Yüzyılın ekonomik ve sosyal sorunlarıyla başedemeyeceği gerçeğini kavrayan ülkeler zorunlu olarak bir birlikiyolu içine girmiş durumdadırlar. Bu nedenle, kendine özgü yasalarla bugüne kadar yol alan her devlet artık bu değişime ayak uyduracak politik yapılanmaları hareketlendirmeye çalışıyor. Değişim, artık ulusdevletlerin eski biçimleriyle ayakta kalamayacağını çoktan göstermiş durumdadır. Ancak ne var ki bugüne dek ulusdevlet egemenliği konusunda merkezci geleneklerini bırakmak istemeyen ülkeler bu konuda oldukça yavaş bir seyir izlemekteydiler . Bu devletler başında da Fransa yer almaktadır. Avrupa Birliği içinde Fransa sürekli biçimde - sol ya da sağ iktidarlar döneminde- ilginç biçimde kendisine göre bir yol izlemesiyle dikkati çekmiştir. Avrupa Konseyi'nin kararlarına uymayan, bu kararları sürekli 'ulusal

egemenlik' adına kendi yasalarına göre uygulamasıyla dikkati çeken Fransa geline süreç içinde kendisini içinde olduğu birlikten oldukça uzakta görmeye başlamıştır. Konsey'in bölgesel dillerin resmi dairelerde bile kullanılması konusunda aldığı kararları kabullenmeyen tek ülke yine Fransa olmuştur. Diğer bütün devletler federal bir yapı ya da bölgesel bir yapı içinde devlet örgütlenmelerini yenilerken Fransa bu konudaki adımlarını yine merkezi yapısına göre atmıştır. Tarihsel olarak Jakobenizmin güçlü olduğu bir ülkede başka türlü bir tavır da zor beklenirdi: Devlet Konsey'i bölgesel dillerin resmi daireler dışında konuşulmasına ses çıkarmazken, Anayasa'ya göre cumhuriyet dilinin Fransızca olduğu maddesinden hareketle Avrupa Konseyi'nin kararına karşı çıkabilmiştir. Bu da göstermektedir ki eski anlamıyla cumhuriyet ve demokrasi kavramları yeni gelişmelere yanıt vermemektedir. 'Korsika halkının, Fransız halkının bir parçası olduğu şeklinde' Fransız Millet Meclisi'nde alınan bir karar tasarısı bu kez Anayasa Konseyi tarafından yine eski anayasanın maddelerine dayanılarak reddedilmiştir. Çünkü Fransız Anayasasında 1789 dan beri 'Fransız halkları'ndan değil, 'Fransız halkı'ndan tekil olarak bahsedilmektedir. Öyleyse çoğul olarak halklardan bahsetmek mümkün değildir.

Jakobenizmin bu kadar güçlü olduğu bir ülkede globalleşen dünya sorunlarının ulusal kaygılardan kopartılarak kolayca ele alınamayacağı sağ ve sol iktidarlar döneminde açıkça görüldü. Maastricht Anlaşmasının öngördüğü takvime ayak uydurmak için meclis ve senatoda yeterli çoğunluğa sahip olmasına karşın RPR ve UDF tabanlı Alain Juppe hükümeti artık iş yapamaz, yeni yasalar çıkartamaz hale gelmiştir. Çoğunluğa sahip olmak herşeyi idare etmeye yetmiyor. Fransa'nın sosyal ve ekonomik planda Avrupa Birliğine daha fazla yaklaşmasını sağlayacak kararlar alınmasına engel olabilecek bir muhalefet mecliste yoktur ama her nedense bu yönlü kararlar bir türlü alınamıyor. Geline noktada Fransa'yı 2 binli yıllara taşıyacak olan yeni meclisin oluşması için Fransız Cumhurbaşkanı erken seçim kararı almıştır. Seçim kararını açıkladığı konuşmasında en ağırlıklı konuyu, Fransa'nın globalleşen dünya so-

runları içinde Avrupa Birliği'nden başka bir yerinin olmadığını vurgulamasına ve bu konudaki gecikmelerin bir an önce telafi edilmesine ayırmıştır. Merkezi müdahaleciliğin artık sorunları aşmada yeterli etkisinin olmadığını ve bu nedenle devletin yeniden yapılanmanın zorunluluğuna ilişkin ileri sürdüğü görüşler meclisin feshedilmesinin diğer nedenlerini oluşturmuştur.

Diğer taraftan ister Avrupa Birliği'nin kararlarına uysun ya da uymasın Fransa'yı 'ulus-devlet' ten uzaklaştıran etkenler giderek daha çok nedenselleşiyor. Globelleşen dünyaya ekonomisi artık merkezi devletleri değil coğrafik bölgeleri ön plana almaktadır. Onlarla merkezi bürokrasi aracılığıyla değil, direkt temas ederek ilişki halindedir. Yeni tip ekonomik anlayışın, merkezi bürokrasinin çoğu kez unuttuğu bölgelere yeni dinamikler sağladığı da bir gerçek olarak ortadadır. Hele bu topraklar üzerinde farklı bir kültür ve halk varsa sorun aynı zamanda sosyo-politikleşmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. 'Decentralisation ve Regionalisme' programının en yaygın tarzda uygulandığı Mitterrand döneminden beri Fransa'nın güneyinde Pirene bölgesi tarihsel yakınlığı olan Katalanlarla ekonomik ve sosyal ilişkilerini daha çok geliştirmiş durumdadır. Son yapılan bir araştırmaya göre Fransa'nın diğer bölgelerinden daha çok Barselona ile ilişki halindedir. Son dönemlerde futbol karşılaşmalarında bile Katalan bayrağı dalgalandırmak bir gelenek halini almıştır. Alsaz bölgesi yönünü dinamik ve disiplinli Almanya'ya doğru dönmüştür. Rhône- Alpes bölgesi İtalya'nın Lombardie bölgesiyle ilişkilerini geliştirmesiyle büyük bir potansiyel elde etmiştir. Son olarak Le Monde gazetesinin hazırladığı bir dökümanda Fransa'daki bölgelerin yeni kimlikleriyle büyük bir dinamik yarattıkları ve bölgesel devrimin 2015 yıllarında Fransa'yı 100'ü büyük metropol olmak üzere 500 'ülke'ye böleceği gösterilmiştir.

Kendini yeni çağa hazırlayan bir Fransa bu tür sorunlarla uğraşırken, Türkiye'de 'devletin yeniden yapılanması' tartışmalarında Fransa'nın bugünkü eskiyen ve onlar tarafından terkedilmek üzere olan bir yapının örnek ülke olarak alınmasının erdemi anlaşılmış değildir. Burada açık bir kopyacılık vardır. Yüzyıllardır kopyası çekilen bir örnekle-

menin devamının kendisidir yapılan. Tanzimattan beri idari sistemin işleyişi - Vileyetler Yasası'nda olduğu gibi- Fransız örneğinden alınmıştır ve şimdi bir kolaycılık olarak bu sistemin 20.yüzyıla denk düşen işleyiş tarzı kopya olarak alınmaya çalışılmaktadır. Eğer tarih artık sona gelmiş bir örneği yüzyıl geriden izlemek ise 2 binli yıllara girdiğimiz şu sıralarda Türkiye'deki yöneticileri hangi sınıfa koyacağınıza sizler karar veriniz. Çok şükür yaşadığımız çağ 21. Yüzyıldır ve bu tür örneklemeleri pratik olarak hem mahkûm ediyor hem de işlevsiz kılıyor. 21. Yüzyılın çağdaş değerlerine sahip olmayan bir ülke sorunlarını aşmaya aday olamaz. Eğer tarihi bilmezseniz kaçınılmaz tekrarları her zaman yaşayabilirsiniz. Ancak yaşadığımız iletişim çağında bilince çıkmış bir tarihle, kötü örneklemeleri artık kamuoyuna 'yeni bir değişim' olarak yutturmak mümkün değildir. Bu topraklarda yaşayan insanların artık çağı olduğu gibi yaşamaya hakları vardır. Dillere düşen sarışın güzel kadının ünlü deyişi işte tam burada yerini bulmaktadır : 'Ya bu çağa uyacağız, ya da bu çağa uyacağız !..'

PKK, Güney Kürt Hareketi Olmaya Zorlanıyor!

Günümüz modern devletleri açısından, devletin varlık nedeni her türlü nedenselliğin üzerindedir. Devlet olmanın bu özelliği eğer uluslararası yasalarla korunmaya alınmışsa dokunulmazlık zırhını daha da garantiye almış olur. Ne var ki uluslararası yasaların varlığı tek başına garanti değildir. Bu nedenle devlet makyavelik özelliğini toplumsal olaylar karşısında gösterebildiği ölçüde varlık nedenini de korumuş olur.

Türkiye, Misak-ı Milli sınırlarını koruma nedenini Kürt hareketinin son on yılda katettiği mesafede buldu. Ancak burada iç faktörlerden çok dış faktörlerin müdahalelerdeki nedenselliği yarattığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Çoğu kez alışıldığı biçimde devletin isterse kendine göre nedenler yaratıp müdahale hakkı elde edeceğini ve sudan nedenlerle bu hakkını kullanacağını söyleyenlerden olmadığını belirtmeliyim.

Bugüne kadar Türkiye'nin yaptığı sınır müdahalelerine dikkatle baktığımızda bunun nedenlerini PKK'nin Güney Kürdistan'daki askeri varlığında göstermiştir.

Bu nedenler bolca kullanıldı. Dublin sürecine bu nedenleri kullanarak sadece gözlemci olarak değil müdahaleci olarak da katılma şansını yakaladı.

Ortadoğu'daki ulus sorunları içinde kesintisiz biçimde kendisini ayakta tutan en önemli bölgenin Güney Kürdis-

tan olduğu herkes tarafından kabul edilen bir olgudur. Bu bölgedeki politik yapıların taşıdığı zaafılara rağmen bu böyledir. Kürtler, bulundukları bölgenin bölünmüş , parçalanmış coğrafi özelliğinden ötürü kendilerini çevreleyen devletlerin oyunları içinde kıvranıp durmuşlardır. Onlar için çıkış yolu bölgede ya da dünyada meydana gelebilecek büyük bir kriz anı olabilirdi. Bu kriz Körfez savaşıyla elde edildi. Uluslararası durum Kürtler açısından son derece elverişli iken Kürt ulus hareketi kendi tarihini bir kez daha onaylatırcasına iç çatışmalarla bu tarihsel fırsatı kaçırmaya başladı. Politik önderlikler halkı harekete geçirip bağımsızlık yolunda adım atacaklarına kulaklarını dıştan gelen seslere daha çok verdiler. Mevcut iç çelişkiler, hemen kapının uçunda bekleyen dış etmenlerle bütünleşince Kürt ulus hareketi kendisi için bir hareket olmaktan çıkmış, başkalarının hesaplarını yaptığı bir eylem durumuna gelmişti. Bölgedeki iki temel güç olan KDP ve YNK'nin politik geleceğini halka danışma ve karar alma kavramlarına yabancıdır. Bu nedenle onlar sürekli halk adına karar vermeye alışmışlardır. Oysa belirli politikalar ve uzlaşmalar sağlansa halk bağımsız bir yaşamının yükünü her şeye rağmen kaldıracak güçtedir. Bugünkü ambargolu yaşamdan daha zor olmayacağı açıktır. Bu konuda çevre devletlerin müdahalelerine neden olan uluslararası koşulların ortadan kaldırılması zorunlu görünmektedir. Bu nedenler ortadan kalktığında ve iç siyasi güçlerin dış güçlerle ilişkilerinde politik bir esneklik tutturulduğunda yani onların iç sorunlara karışmasının yolu engellendiğinde hiç bir neden bu devletlerin müdahale gerekçeleri olamayacaktır. En azından bugünkü dünya şartları içinde olamayacaktır.

Türkiye'nin bölgede huzur istediği şeklinde yansıtılan görüşler hiçbir zaman uygulanan resmi politikanın kendisi olmamıştır. Huzurdan değil, huzursuzluktan medet umulmaktadır. Huzurun olduğu yerde hangi gerekçelerle müdahalede bulunacaklardır? Oysa bölgesel huzursuzluk kendi sınır güvenliği sorunuyla çakışınca müdahale şansını sadece sınır güvenliği açısından değil aynı zamanda Güney Kürdistan'da oluşacak siyasi yapının geleceğiyle ilgili olarak da kullanmaktadır. Karmaşık gibi görünen bu bilmece-

yi çözebilmek için Türkiye'nin sorunu önce Batı dünyasından koparıp bölge devletleri arasında çözme isteminin nedenlerine bakmak yeterlidir. Bu yapılamadığı zaman da Batı'ya dayattığı 'Kuzey Irak sorununun çözümünde bölge devletlerinin de görüşlerinin alınması' oluyor !... Peki, İran ve Suriye ile bu kadar sorunu olan bir devletin hâlâ bu devletlerin görüşlerinin alınmasında diretmesinin hangi nedenleri olabilir? Bu gelişmeleri Kürt hareketleri ne derece dikkate alıyorlar?

İşte yukarda sıraladığımız nedenlerden ötürü, Kürt sorununun çözümsüzlüğünde Osmanlı döneminden beri ortak roller oynayan Türkiye ve İran bu kez de Kürtler için ortaya çıkan fırsatları uygun politikalarla kendileri açısından kullanma ve değiştirme becerisini gösterdiler. Dahası, öteden beri bölgedeki dengesizliği ve karmaşıklığı yaratan iki temel güce bu kez bir yenisi daha ekleniyordu: Suriye ...

Güney Kürdistan Kürt ulus sorununun nihai çözümünde anahtar rolü oynamaktadır. Denebilir ki - en azından Türkiye için - kendi Kürt sorunu sözkonusu olduğunda gözler bir örnek olarak Güney'e dönecektir. Bu nedenle Kemalizmin şekillenmesinden beri Türkiye, Irak toprakları içindeki Kürt hareketinin alacağı siyasi şekle sürekli müdahalelerde bulunmuştur. Manda yönetimi sırasında İngilizlerle yapılan görüşmelerin temel nedeni Musul petroleri değil Kürt sorununun alacağı siyasi çerçevedir. Petrol burada uydurulmuş yerinde bir kılıftır. Petrol sözkonusu olduğunda Türkiye'nin Musul'u değil, Kerkük'ü istemesi gerekirdi. Oysa bu hiçbir zaman gündeme gelmemiştir.

Türkiye ve İran'ın Güney ile ilgisi stratejiktir. Kendi devlet varlıklarının temelini oluşturmaktadır. Bir örnek olarak yavaş yavaş şekillenmeye başlayan Güney Kürdistan bu iki devletin stratejisinde odak noktayı oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye ve İran Kürt politik örgütleri üzerindeki oyunlarını karşılıklı olarak oynamaktadırlar. Zaman zaman bu denge bozulduğunda birbirlerine karşı protestolarda bulunmaları oyunun kurallarını değiştirmemektedir.

İran önemli miktarda Pasdarlarını Talabani'nin yanına gönderdiğinde Türkiye'den ne tür tepki geldi? Göstermelik bir kaç protesto dışında hiç!.. Çünkü Türkiye biliyorduk

bölgeye bu tarzda yapılacak müdahaleler Kürt ulus hareketinin dinamizmini geriletecek sonuçlar doğuracaktır. Böylece kendi aralarındaki çelişkileri derinleştirerek içinden çıkılmaz bir hale gelebilecek olan siyasi yapı tarihsel kördüğümü bir kez daha tekerrür ettirecektir. Ortaya çıkacak politik kaos sayesinde bölgedeki çevre devletler kendilerine sunulan müdahale hakkını elde etmiş olacaktırlar. Bu hakkın onlar açısından hiçbir zaman kaybolmaması gerekmektedir. Politikalarının temeli ve zayıf noktası buradadır.

Kürt ulus hareketinin dinamik bölgesine yapılan dış müdahalelerde Türkiye ve İran ortaklaşa baş rol oynamaktadırlar. Sınır boylarındaki PKK ve İKDP varlığını neden göstererek uluslararası alanda gelebilecek tepkileri karşılayan bu iki devletin, böyle bir neden yerine başka nedenler de bulabileceklerini eskiden söyleyebilirdik. Ancak bugün için tüm dünyanın gözlerinin Kürtlere çevrildiği bir dönemde Türkiye ve İran'ın müdahalelerinin hiçbir geçerli yanı olmayacaktır. Dolayısıyla yapacakları hertürlü müdahale kısa sürede aleyhlerine dönecektir. Nitekim İran'ın yaptığı müdahalenin amacını aşan doğrultuda devam etmesi karşısında gördüğü tepkilerle gerilemesi bir örnektir. Batı ile olan ilişkileri nedeniyle müdahale hakkını biraz daha rahatça kullanan Türkiye'nin bu hakkına nedensellik teşkil eden argümanlar ortadan kalktığında hala aynı tarzda eylemlerde bulunabileceği söylenebilir mi?

Devlet olarak, sınır güvenliği hakkını kullanıp 20 km lik şeride yerleşmekte tereddüt eden bir Türkiye'nin Güney Kürdistan'a tam müdahale yapması beklenemez. O halde maceracı müdahaleler yerine politik yapılar üzerinde oyun oynayarak daha somut sonuçlar almaya çalışmaktadır.

İran'ın Talabani ile giriştiği ittifak, yukarıda sıraladığımız nedenlerin ortaya çıkmasına yardımcı olacak sonuçlar bakımından Türkiye'nin de sesizce onayladığı bir ittifak türüdür. Bunu daha iyi anlayabilmek için Türkiye ve İran'ın Güney Kürdistan'dan ne istediğine bakmak yeterlidir. Güneydeki toplumsal yapıya rağmen bir toprak işgali söz konusu olabilir mi? Burada hayalci teoriler öteden beri var. Biz bugüne dek bu tür toprak işgallerinden çok, stratejik olarak Kürt politik hareketleri üzerinde oyunların yoğunlaştı-

olarak çıkmaza sürüklendiğini vurgulamaya çalıştık. Bu nedenle politik yapıların çağdaş bir karakter alması üzerinde ısrarla durduk.

Son dört aydır bölgenin altını üstüne getiren, sürekli olumsuzluk geliştiren bu ittifakın bedelini sadece Talabani değil Kürt halkı bütünüyle çekmiştir. Uluslararası kamuoyunun İran'a cephe aldığı bir zamanda hangi şeytanca (!) politikanın böylesi bir ittifaka neden olduğu yanıtı hâlâ verilmeyen sorudur...

Bu ilişkinin ardından gelişen olaylardan sonra yönünü Batı'ya dönüp yardım istemesi de bir o kadar politikasızlığın ve sorumsuzluğun ürünüdür. Ne var ki KDP bu bölgeyi ele geçirse de yönetmede zorluk çekeceği ortadadır. Soran bölgesi olarak yeterli kültürel ve politik farklılıklar gösteren bölge ulusal uzlaşma için yeni politikacılara ihtiyaç duymaktadır.

Kürt halkının birlik ve düzenlik kavgasında dış müdahalelerin iç sorunlardan daha yıkıcı olduğunu deneyler göstermektedir. Bu yapının bizi çevreleyen güçler tarafından da tesbit edildiğini söyleyebiliriz. Tam bu noktada Türkiye'nin sınır güvenliği adı altında oluşturmaya çalıştığı 20 km lik hat soru işareti olarak önümüzde durmaktadır. Türkiye harekete giriştiğinde gösterdiği nedenler yüzeyseldir, sadece görünen kısmıdır. Diğer taraftan 20 km lik hat boyunca yerleşen PKK gruplarının Güney'de daha içlere girmelerini zorunlu hale getireceğinden ortaya çıkacak yeni oluşumlardan Türkiye kendisi için her zaman siyasi ve askeri planda müdahale hakkını elde etmiş olacaktır. Şüphesiz ki burada PKK'nin bölgede oynamak istediği rol belirleyici olacaktır. Bu rolün cephesi sadece Türkiye'yi değil, yarın bütün uluslararası baskı unsurlarından kurtulmuş olarak Saddamlı ya da Saddamsız bir Irak devletinin müdahalesini de gündeme getirebilecektir. PKK'nin bu unsurları gözönüne alıp Güney'deki müdahaleciliğine politik bir sorumluluk tarzı geliştirmesi zorunlu görünmektedir.

Kuzey'deki Kürt ulus hareketinin ağır sorunları vardır. Modern anlamda ulus hareketinin tüm kurumlarıyla ortaya çıktığını söyleme şansına henüz sahip değiliz. Çünkü kurumlar toplumsal yapı içindeki sosyal tabakaların ortak

konsensüsü temelinde şekillenirler. Bu konsensüs sağlandığında ulus hareketi kendi siyasal değerlerini ve kurumlarını yaratmış olur. Ülke içinde yaratılan bu kurumlar kanalıyla ki ülke dışı destekler bir değer ve anlam taşır.

Türkiye'deki Kürt sorununun alacağı siyasal serüveni Güney'deki gelişmelerle aynı kaba koymak her halde yapılabilecek en büyük hata olacaktır. Toplumsal ve siyasal yapının aldığı şekil farklı yolları zorunlu kılmaktadır. Burada Kürt hareketinin lehine olan gelişmeler-kullanılma kaydıyla- aleyhine olanlardan daha çoktur. Devlet muhatap olarak alsın ya da almasın siyasal bir zemin yakalanmıştır. Bu zeminin kendisini geliştirmesi ve rahat bir politika yapabilmesi için toplumsal örgütlenmeye önem verilmesi gerekmektedir. Yasal zeminde yaratılacak olan siyasi hareketin Kürt toplum yapısının bir sentezini oluşturması zorunludur. Bu sentez içinde muhatap toplumun kendisidir. Siyasal örgütler ise onun ifadesi durumundadırlar. Toplumsal kuruluşlar değişik sınıf ve katmanlarıyla siyasi yapı içinde rollerini oynayabilirlerse çağdaş değerlerle zırhlanmış bir ulus hareketi yaratılabilir. Eğer önü tıkanmazsa bu imkan vardır. Devlet politikası da zaten yasal zeminde 'muhatap'ın olmaması ve oluşturulmaması üzerine kurulmuştur.

Ülke dışında yapılan kurumlaşmalar ve örgütlenmeler önemli olsa da modern bir ulus hareketi olarak bizzat ulusal topraklar üzerinde gelişen yapılanmaların rolünü hiç bir güç oynayamaz.

Bu başarıldığı zaman sorunun yarısı da çözülmüş olur.

21-27 Eylül 1996 Nûroj Gazetesi

Güney'de Çözüm: İki Bölgeli Federal Devlet

Güney kendi gerçekliğine geri döndü. Birbiriyle yaşamasını beceremeyen, birbiriyle yaşama olanaklarını aramadan dış güçlere güvenerek çözüm peşinde koşanlar yapabilecekleri en büyük kötülüğü çileli Kürt halkına geçmişte yapmışlar bugün de yapmaya devam etmektedirler. Güney'deki son durum bugüne dek su yüzüne çıkartılmayan sosyolojik araştırmalarda dikkate alınmayan bir gerçekliğin artık ciddi boyutlarda ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Güney'deki çözümsüzlüğe siyasal plandaki iki esas güç arasındaki iktidar mücadelesi olarak bakmak yetersiz olmaktadır. Sorunun diğer ve en önemli yanını sosyolojik olarak yaşanan bölgeler arası farklılık oluşturmaktadır. Söz konusu iki temel gücün politik tabanlarının bu sosyal farklılığa dayanması da yukardaki faktörün önemini göstermektedir.

Bu gerçekliğin kaynağı bizzat Kürt toplumunun tarihi süreç içinde geçirdiği halklaşma aşamalarında aranmalıdır. Aynı soy kimliği altında olsalar bile, bu aşamayı farklı sosyo-ekonomik temellerde yaşayan, belirli bir bölgede az-çok farklılaşmış bir sosyal grup olarak ortaya çıkan toplumlar özellikle kendi özgölümüzde yeterli bir incelemeye alınmış değildir. Bu tür sosyal grupların diğer bir özelliği devlet otoritesi yaratamamış olmalarıdır. Bilindiği gibi devlet otoritesi, aynı soydan gelen ama değişik kültür ve dil - lehçe- farklılığı gösteren sosyal grupları aynı pazara bağlayarak daha

merkezi, birbiriyle bağı daha kuvvetli kültürel ve sosyal bağlar kurar. Aynı dilin değişik lehçelerinin yerini tek bir dilin alması da tamamen bu sürecin kendisine bağlıdır. Sorun buraya kadar yeterli açıklığa sahiptir. Ancak bu sürecin dışında kalan sosyal grupların ne olacaklarıyla ilgili soru sorma alışkanlığı pek yoktur. Halklaşma sürecini kendi bölgesiyle sınırlı yaşayan, sosyal iletişimlerini kendi lehçeleriyle yapan ve bunu kuvvetle kullanan grupların kullandıkları lehçeler de pekala başlıbaşına birer dil haline gelebilmektedirler. Tarihin belirli bir döneminde birbirinin lehçesi olarak kabul gören Azerice ve İstanbul Türkçe'sinin bugün başlıbaşına birer dil haline gelmeleri de aynı sürecin sonucudu değil midir? İspanyol ulusunu meydana getiren iki temel gruptan Kastilya ve Katalan bölgesinde konuşulan dillerden hangisi diğerinin lehçesidir? Her iki lehçe de bugün başlıbaşına bir dil haline gelmemiş midir? Bu sosyal grupları gözardı ederek bir İspanyol ulusundan konuşulabilir mi; ya da İspanya'da barıştan sözedilebilir mi? Olguyu böyle ifade etmek ne Türkleri ne de Kürtleri bölmekle ilgilidir. Sadece Kürtler'de de farklı toplumsal yapıların, farklı dillerin olduğunu, olabileceğini gösterir. Bu konuya farklı boyutlarda yeniden değinme fırsatı bulacağız.

Güney'de sosyal yapı içinde yer alan Soran - Kurmanç ayırımı Kürt toplumu içinde sosyal bir grup farklılığı olmaktan çıkmış artık politik bir karakter almış durumdadır. KDP'nin ve YNK'nin politik olarak dayandıkları sosyal kesimlere bakıldığında böylesi bir farklılığı rahatlıkla söyleme durumundayız. Dahası Soranca kendi bölgesinde başlıbaşına bir yazı ve edebiyet dili haline gelmiştir. Bu da soruna genel anlamıyla dil-lehçe açısından bakamayacağımızı ve bugüne dek yapıldığının tersine önemsememiz gereken, ciddi biçimde sorgudan geçirilmesi gereken sosyal bir temel üzerinde olduğumuzu göstermektedir.

KDP Süleymaniye'yi ele geçirdiği zaman bu bölgeyi yönetmede zorlanacağını söylerken sorunu sadece bir güç meselesi olarak değil, yukardaki sosyolojik verileri dikkate aldığımızdan böylesi bir tesbit gerekli olmuştu. Beklenen oldu ve Talabani geri döndü... Bu geri dönüşün arkasında İran olsun ya da olmasın sorunun özü değişmemektedir. Bölge-

ler arasındaki farklılığın politik yapılara yansması sorunu daha değişik boyutlarda ele almayı gerekli kılmaktadır.

Ancak ne var ki bölgelere dayalı politik yapılar kendi gerçekliklerini aşarak diğer bölgeyi yönetmeye ve etkisi altına almaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla yaratılan çelişki sadece bir iktidar mücadelesi değil aynı zamanda bir toprak savaşı haline gelmektedir. Güney'deki çelişkinin anlaşılması gereken esas noktası da burasıdır. Ne YNK KDP'nin egemenlik bölgesi üzerinde, ne de KDP, YNK'nin egemenlik bölgesi üzerinde iktidar organları kurabilir. Bu anlayamadığı için çatışmalar uzayıp gitmekte, uluslararası şartların en elverişli olduğu koşullarda bile devletleşme adımı atamamaktadırlar.

Çözüm her bölgenin kendi koşullarında federal bir tarzda örgütlenmesinden geçmektedir. Merkezi yapıları ise bu bölgelerin bileşiminden oluşabilir. Çağımızda artık 18. Ve 19. Yüzyıl değerleriyle savaş yapabilme gücü yoktur. Açık toplumlarda yaşamaktayız ve günlük olayların bilgisine aynı anda sahip olabilmekteyiz. Bu nedenle Kürdistan'da Bismark ya da Garibaldi aramak boşuna bir çabadır. Modern ulusların bile çözülmeye başladığı tarihi bir dönemde bizim bu tür tartışmalar yapmamız sorununun özünü görmediğimizi gösterir. Kürt halkının kendi gerçekliği ile demokratik esaslar içinde iki bölgeli federal bir devlet içinde pekala yaşayabileceğı gösterilmelidir. Kürt halkının insanca yaşamasına engel olan ve onları bıktıran bölgesel egemenlik savaşları böylece gereksiz bir hale gelecektir.

Çağdaş demokrasinin ve politikanın gereğı de budur.

26 Ekim - 1 Kasım 1996 NûROJ Gazetesi

“Entellektüeller Politikanın Ahlaksızlığına Karşı Birşey Dememek İçin Konuşurlar”

19. yüzyılın çifte standartlı aydınlarını ifade eden Hegel'e ait bu sözün sahipleri şimdi 21. yüzyıla girdiğimiz şu sıralarda her yerde konuşuyorlar... Temiz toplumdan, ahlaktan, adaletten ve nihayet faili meçhul cinayetlerin hangi çetelerce işlendiğinden bahsediyorlar.

Bunlar söylenirken, yaşamlarında ilk kez duyuyorlarmış gibi kendilerini büyük bir şokun içinde gösteriyorlar!... Sanki Türkiye'de değil, bambaşka bir toplum içinde yaşıyorlarmış gibi şaşkın ve ihanete uğramış gibi gösteriyorlar. Sanki bu ülkenin evlatları yaşamlarında hiç sıkıyönetim, işkence, ihanet, faili meçhul cinayet görmemiş gibi konuşuyorlar... Sanki herşey Susurlukta meydana gelen kazayla beyinlere kazıldı.

Şimdi konuşuyorlar...

Neyi konuşuyorlar?

Gerçekten temiz toplum olmayı mı?

Faili meçhul cinayetlerin aydınlanmasını mı?

Herkesin düşünce özgürlüğünü mü?

Basın, yayın özgürlüğünü mü?

Eğer bunlar gerçekten isteniyorsa, yaşamın her alanında ve herkes için aynı istemlerin yerine getirilmesi gerekir. İlerici yurtsever basın yıllardan beri her türlü haksız yargılamalara uğrarken basın özgürlüğünü düşünmeyenler bu-

gün basın yasasına karşı çıkıyorlarsa bu esasta bir şey söylememek demektir.

Söylenmeyen başka şeyler de var: Kahraman ilan edilen Abdullah Çatlı'nın devlet tarafından Ermeni örgütü ASALA'ya karşı kullanıldığı propagandası karşısında ezilip büzülen, 'devletin varlık nedeni'ne sığınmaya çalışıp neredeyse bugün karşı çıktıkları ilişki zincirini maruz göstermeye çalışan çevreler yine aynı çevrelerdir. 18 yıldır aranan bir adam devlet ilişkilerinin en ortasında çıkıyor. Bunu hiç kimsenin görmemezlikten gelmesi beklenemez. Bir şey söylemek gerekirdi ve söylendi: Abdullah Çatlı ve ekibi Ermenilere karşı kullanılmışlardı!... İşin içine Ermenileri katarsanız hem kendinizi hem de Çatlı'yı şereflendirisiniz. Biraz daha ileri gidip soru sormaya cesaret edebilirsiniz öldürülen Ermeniler'in isimlerini isteyebilirsiniz. Oysa ortada böyle bir isim yok... İktidarın ASALA'ya karşı herhangi bir sıkıntısı yok ki bu bilgilerin gizli kalması için bir neden olsun. Üstelik kendilerini 'Bin yılda bir gelen kadın' olarak kahraman ilan edenler için bu tür haberler politik başarıdır.

Bulamazsınız... Çatlı'nın vurduğu bir tek Ermeni bile bulamazsınız...

Eğer bulsalar mı emin olun ki bugün 'temiz toplum'dan bahsedenlerin çoğunu kahramanlık çığlıklarına katılanların arasında görürdünüz.

Çatlı ve çetesinin defterinde bir tek adres vardır: Yurtsever Kürtler.

Kürt sorununda kafayı kuma sokanların, sorunun siyasal yollarla çözümüne cesaret edemeyenlerin bunu hangi kirli ilişkilere devrettikleri bugün ortaya çıkmıştır. Terörle mücadele adı altında mafia çetelerine havale edilen faili meçhul cinayetlerle kurtuluş yolunun olduğunu sananlar aldanıyorlar. Bugüne kadar - verilen sözlere rağmen-en küçük bir adımı bile atmaktan kaçanlar, vurdumduymaz ve sorumsuz davranışlarını herhalde kanatları altına aldıkları mafia çetelerine borçlular...

Söylemek gerekir; Türkiye Cumhuriyeti tarihinden beri devlet, devlet olarak siyasetten bu kadar uzaklaşmadı. Siyasetten uzak bu kadar yöneticiyi devlet merkezinde bir araya getirmede. Bütün bunlar Kürt sorununda atılan yanlış

adımların sonuçlarıdır. Eğer temizlik ve demokrasi isteniyorsa önce işe buradan başlanmalıdır. Bunun yolu barış çağrısının altına imza atmaktan geçer.

Çağ dışı kalmış bir kurumun başındaki aşiret reisleriyle, karanlık mafa ilişkileriyle sorunu ağırlaştırmaktan başka bir şey yapamazsınız. Bu yol, yapabilecek başka hiçbir şeyi kalmayanların başvurduğu umutsuz bir yoldur.

Yani son şansınızı da kullanmış oldunuz.

Eğer Çatlı'yı kahraman ilan edecekseniz yalan beyanlarla ona haksızlık yapmayınız. Belli ki bu topluma nasıl ihanet edildiğinin açığa çıkmasından korkuluyor. Kendilerini ele vereceklerinden korkuluyor.

Ama tarih her zaman 'suçlunun suçuna uygun cezalandırılarak şereflendirildiği'ne tanık olmuştur.

Er ya da geç...

7 - 13 Aralık 1996 NÜROJ Gazetesi

Tarih Nasıl Yazılır

İnsan kendisini ve doğayı tanıdıkça tarihinin ilk sayfalarına ilişkin efsanelerden yavaş yavaş kurtuldu. Tarihi daha farklı yorumlamaya çalıştı ve efsanelerini mitoloji adı altında kültürel bir değer olarak topladı. Efsanelerden kurtularak kendisini ve kendisini saran toplumu sosyal olaylar içinde incelemeye almasıyla tarihe bilimsel bir değer verilmiş oldu. Böylece mitoloji en güzel eserlerini olduğu gibi koruma şansını elde etti. Çoğu kez olduğu gibi kendi zayıflıklarına ve tutarsızlıklarına bir gizem katmak için aşırı sağcı politik yapılanmaların mitolojiyi yardımlarına çağırmalarının altında bu eserlerin toplumları saran etkisindendir. Burada hiçbir doğruyu bulamazsınız..

Oysa bize, yüzyılların yarattığı değerlerden mahrum kalmış bir halk olarak mitolojilerden çok bilimsel doğrular lazımdır. Bunun elde edilmesi için ise akademik kurumsallaşmanın olması mutlak bir zorunluluktur. Özellikle Kürt tarihinin antropolojik değerlerin açığa çıkartılmasında bu kurumsallaşma karakteristik bir özelliğe sahiptir. Yine de bunun yaratılamamış olması birşeyler söylenmesine engel olamaz. Bilimsel her araştırma alanında olduğu gibi burada da soyut kavramlar söylenebilir ve söylenmelidir de. Tehlike burada soyut kavramların söylenmiş olmasında değil, bu kavramların akademik alanda yeterli şekilde bilimsel analizden geçirilmemiş olmasındadır. Bu alanlar tarih çerçevesi içinde en önemli yeri arkeoloji ve antropolojide elde ederler. Bu alanlar ise başlı başına bilgi hazineleridir. Unutulmamalıdır ki akademik alan acımasız alandır ve hata kabul etmez. Bu alanlara girilmeden de zaten tarih yazılamaz ve yazılanlar da mitolojik düzeyde ve soyut kavramlar olarak kalırlar.

İlk çağa ait Kürt tarihini yazmak büyük bir cesaret işidir. Yapılan çalışmaların akademik hesaplaşması yapılmadan 'kesinleşmiş doğrular' olarak sunulmaya çalışılması ise bilim adına yapılan en büyük yanlışlıktır. Avrupa'da Yunan ve Roma kültürleri yüzyıllarca araştırılmasına karşın yine de eskiye oranla farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Çünkü her toplumsal dönemin kendisine ait bir değerler sistemi vardır. Bu değerler sistemi içinde 'olmuş-bitmiş' olaylara farklı bir analiz getirebilmektedirler. Ama 'olmuş-bitmiş' olayın kendisi bir fenomen olarak orta yerde durmaktadır.

Kürt tarihine ilişkin yapılan araştırmalarda handikap olarak dikkat çeken en önemli yön Ön Asya halkları arasındaki benzerliklerden hareketle karşılaştırma yöntemiyle sonuçlara ulaşma kolaylığıdır. Oysa halklar arasındaki tarihsel benzerlikler her zaman bir ilişkiyi gerekli kılmadığı gibi bize her zaman doğruyu vermez. Tam tersine dikkatli davranılmazsa komik sonuçlar da verebilir. Bir kelime benzerliğinden hareketle sonuca ulaşmanın hiçbir bilgi değeri yoktur ve olamaz. Kelimelerin etimolojik evrimi tüm çağlar boyunca incelenmeden, ilk ve en son örneklemeler kolaylıkla benzeştirilmektedir. Oysa bir etimolog bu süreci ve her süreçte kelimelerin aldığı anlamları ayrı ayrı ele alıp sonuca varır. Bu nedenle söylemek gerekir ki; bir dili bilmek ayrı şey, etimolog olmak ayrı bir şeydir.

Öyleyse bizde bu kolaycılık neden? Çünkü; sorulan sorular önceden yanıtları hazır sorulardır. Belirli bir sonuç almaya yönelik sorulardır. Dolayısıyla etimolojik evrim yerine uygun dönemler dikkate alınarak sonuca ulaşılır..

Kürt tarihinde önemli bir yer tutan Nevroz'un mitolojik bir zenlilik değil de doğrulanmaya çalışılan tarihsel bir olay olarak anlatılmaya çalışılmasını hâlâ anlayabilmiş değilim. Bu tür iddiaların politik yapılar kanalıyla kitlelere de doğru olarak sunulmaya çalışılması ise en büyük tehlikeyi oluşturmaktadır. Bu anlayışların varacağı yerlerin adını anmaya gerek yok sanırım. Newroz'un mitolojik bir değer olarak politikleştirilmesi sorunun kendi boyutu içinde anlaşılır olabilir. Ama 'olmuş-bitmiş' bir olay olduğu konusunda ısrarcı davrananın anlaşılır yanı yoktur. Bu anlayışların tarih alanıyla ilgisi ise hiç yoktur.

14-20 Nisan 1997 NÜROJ Gazetesi

Söyleşi:

Kürtler'in Ergenekon'a İhtiyacı Yok!

Nûroj: Yazın hayatına ne zaman başladınız. Okurlarımıza anlatabilir misiniz?

Yazın ve yayın çalışmalarım 70'li yıllarda başladı. 80'li yıllardan sonra yakın dönemin Kürt tarihini konu alan akademik çalışmalar yaptım. Çeşitli dergi ve gazetelerde araştırma yazılarım çıktı ve ilk kitabım "Aşiretten Ulusallığa Doğru Kürtler" 1989 yılında Stockholm'da yayınlandı. Daha sonra Kürtler açısından önemli gördüğüm Sevr-Lozan ve Musul Antlaşmaları sorunuyla ilgili olarak Fransız Dışişleri Bakanlığı gizli belgelerinde geçen serüvenleri izlemeye çalıştım.

Bu belgelere ulaşmamın ayrı bir öyküsü olduğunu söylemeliyim. Bir tesadüf beni onlara ulaştırdı. Sorbon Üniversitesi'nde Siyaset Felsefesi dalında doktora hazırlık çalışması için, "Türkiye'de Geleneksel Yapıların Çağdaş Politikalar Üzerindeki Etkileri" üzerine yaptığım araştırmada, Halifelik kurumuna ilişkin politik belirlemelerin yapılması gerektiği nedeniyle Dışişleri Bakanlığı'na araştırma yapmak için gönderildim. Halifelik kurumuna karşı Batılı güçlerin ve özellikle İstanbul hükümetine destek olduğu görünen İngilizler'in hangi politik manevralarla İslam Dünyasını birleştiren bu kurumdan nasıl kurtulma çabaları içinde olduklarını gördüm. Yolum doğal olarak Kemalizm'e ve onların Halife ile ilgili düşüncelerine açıklık getirmeye düştüğünde, Kürtler de ara sokaklarda görünmeye başladılar... İşte o andan sonra binlerce sayfalık dosyalar arasında her sayfayı çeviririmde bu ara sokaklardan bir türlü çıkamadım. Öyle ki, bu

ara sokakların karanlığı beni kendisine her gün daha çok çekmekteydi. Ve nihayet kayboldum!.. Her gün sabah 10'da başlayan ve 17'de biten ve ertesi gün devam eden dokuz aylık bir serüvenin içine girdiğimi artık bilmiyordum. Politikanın görünmezdeki halini oluşturan kirli, alçak, insafsız oyunlarını hep bu ara sokaklardaki satır aralarından özenle bulup çıkarmaya çalıştım. Doğruyu bulmanın tadına o karanlık sokaklarda ulaştığımı söyleyebilirim. Gerçek elbette acıydı ama yatağını bulan bir nehir gibi de güçlüydü.

***Nûroj:** Günümüz Kürt Edebiyatı hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyiz?*

Kürt edebiyatının durumunun tarih alanından daha ileri düzeyde olduğunu söyleyebilirim. Edebiyatçılarımızın en azından şu sıralarda tarih yazımına da ihtiyaçları olduğunu düşünüyorum. Buna rağmen modern Kürt tarihi henüz kendi metodolojisini yaratamadan Kürt romanı modernlik sınavına girmiştir bile... Kürt edebiyatçılarının bu sınavdan yüzlerinin aklıyla çıkacaklarından eminim. Ben bu değişimin rüzgarını, Kürt yaşamının doğal zorluğunu fırtınalı bir aşkta ve politik yaşamda birleştiren Mehmet Üzun'u burada anmak isterim. "Yitik Bir Aşkın Gölgesinde" adlı romanıyla bu alanda bir aşama kaydettiğini hissediyorum. Tarihsel bir yaşama kattığı coşkun duygulu yaklaşımıyla Memduh Selim Bey'i tarihçilerin bile yapamadığını yaparak ölümsüzleştirmiştir. Doğal ki romancılarımızın duygularını kaleme dökmeye hakkı tarihçilerden çok daha fazladır. Hatta ikincilerin buna hiçbir hakkı yoktur demek daha doğru olur. İşte bu duygular benliğini özgürce ifade edemeyen, toprağa gömülmeye çalışılan, ama gömülmemekte kararlı bir toplumun ruh halini vermesi durumunda çok daha güçlü olmaktadır. Bizde edebiyatla tarih daha uzun yıllar yan yana yürümek durumunda kalacak gibi.

***Nûroj:** Kürt tarih araştırmacılarının çalışmalarını yeterli görüyor musunuz?*

Bir toplum eğer tarihsel geçmişi üzerindeki izleri kalın çizgilerle bile olsa izleyebiliyorsa o toplum geleceğe doğru

*) Memduh Selim Bey: 1918-19 yıllarında İstanbul'da yayınlanan JİN dergisi yazarlarından olan M. Selim Bey, Xoybun örgütünün kurucu üyesi olup, sekreterliğini yapmıştır.

ilerliyor demektir. Çünkü o andan itibaren toplumsal dinamizmin mekanizmalarından olan geçmiş ve gelecek bağı kurulmuş olmaktadır. Ancak bu bağ nasıl kurulacaktır? Kapalı toplumlarda bu bağı ayakta tutan en önemli faktör yetişkin kuşakların anlattığı yaşanmış veya yaşanmamış hikayelerdi. Günümüzün açık toplumları dinlenen hikayeleri akılda tutmak yerine kurumlarıyla yaşatmaktadırlar. Tarih alanında da bu değişime yanıt verecek tek güç ise yine kurumlardır. Bizdeki en büyük handikap bu alanda bilimsel kurumlara sahip olmadan tarihe el atmaktan kaynaklanmaktadır. Ancak bilinen nedenlerle buna zorunlu olduğumuz da ayrı bir gerçektir. Kurumsuzluk metodoloji sorununu da beraberinde getirmektedir.

Neyi, hangi metotla araştıracaksınız? Verileriniz neler olacak ve karşı değerleri nasıl bulacaksınız? Kimleri ve başka alandaki hangi kurumları yardıma çağıracaksınız?

Metot alanında bu sorunu aşmayınca kaynak açısından sıkıntılar yaşanmakta ve alıntının alıntısıyla doğrulama yöntemine gidilmektedir. Eğer alıntı doğru yorumlanmışsa kurtulduk. Yok eğer yanlış bir çeviri veya anlam yüklenmişse alıntı kurbanı olmaktan kurtulmak mümkün değildir. Gerçi toplum olarak alıntı kurbanı olmaya alışmış durumdayız. Ve bunun sonuçlarını politik alanda yakın dönemde hepimiz yaşadık.

Dış görünüşün sürekli yanıltıcı sonuçlar verdiği bu alanda duygulara hiç yer yoktur. Tarihçinin yazdığı tarihe duygularını katmasına hakkı olmadığını düşünüyorum. Yoksa o tarih değil, başka bir şey olur... Hem kendisini hem de okuyucularını aldatmaktan başka bir şey yapmaz. Bunun da toplumsal bilinç açısından olumlanacak bir yanı olmadığı en yakın örneği ile masal ile gerçeğin karıştırıldığı eski Türk tarihidir.

Nûroj: Kürt tarih araştırmacılarından birisi Cemsit Bender herşeyi Kürt yapıyor, diğeri Gürdal Aksoy da herşeyi inkar ediyor. Nihilist bir yaklaşım gösteriyor.

Bizde tarih yazımı amatörlüklerle doludur. Eksikliklerimizi bilince çıkardığımız zaman bu alandaki başka meslektaşlardan daha hassas olmayı, kılı kırk yarmayı gereklilik haline getirmiş oluruz. Kendi özgülümüzde bunun böyle olması

kaçınılmazdı. Bir yerlerden başlamak gerekiyordu ve başlandı. Hepimiz amatörce başladık. Kurumları ve sistemi oluşmamış bir alanda elimizin ulaşabildiği ölçüde araştırma alanlarına girebildik. Birakalım uzak tarihimizi, yakın tarihimizin araştırmasında bile kaynak sorunuyla karşı karşıya kalmaktayız. Bir “şeyi” bulsak bile bunun karşıt olgularını ve sonuçlarını bulmakta zorlanıyoruz. İşte burada bir çıkış olarak duygu devreye girip tarihi tarih olmaktan çıkıyor. Daha eskilere gitmek ise gerçekten cesaret isteyen bir olaydır.

Sosyolojik olarak son on yılda ulusal duyguları patlayan bir toplum durumundayız. Ulusal duyguları doyum noktasına gelmemiş toplumlar böylesi patlama dönemlerinde her zaman masalla gerçeği birbirine kolayca karıştırabilmektedir. Yeryüzündeki bütün toplumlar bu aşamadan şu ya da bu şekilde geçtiler. Ancak dünyada bu kadar olumsuz deneyler varken bizim de aynı yoldan zoraki geçmemiz gerekiyor mu diye sormaktan kendimi alamıyorum. Yeryüzünde milliyetçiliğin artık son dönemlerini yaşadığını söylesek bile, bizim de toplum olarak destanlara elbette her zaman ihtiyacımız olacaktır. Ama toplumsal bilinci yanıltan, zoraki gerçeğe çevrilmiş yeni Ergenekon Destanlarına ihtiyacımız olduğunu sanmıyorum ve olmamalıdır. Bu anlamda seçici olmak ve eleştirel süzgeçten geçirilmesi kaydıyla yapılan çalışmaların hepsine bir değer biçiyorum.

Tarihçinin görevi, yazımı politize edip ajitasyon haline getirmek değil, olguları değişik cephelerden ve sorularla anlaşılabilir hale getirmektir. Burada zor olan soru dizisini hazırlamaktır.

Marc Bloch'un deyişi her zaman başucumdadır: “Belge bir tanıktır ve tanıkların çoğu gibi soru sorulmadıkça pek konuşmaya niyetli değildir. Güç olan soru dizisini hazırlamaktır.”

Politize edilen tarih “Güneş-Dil Teorisi”ydi, “Turancılık” ve “Ari ırk” teorileriydi. Arkasında devlet desteği olmasına rağmen bu teorilerin hiçbiri yaşatılamadı. Hangi toplum açısından olursa olsun, hangi sonuçları verirse versin, tarihe mal olmuş mutlak gerçeğin tüm halklar açısından bir değeri vardır:

Gerçek en güzel dosttur!..

24-30 Ağustos 1996 NûROJ Gazetesi

“Akıllı İdealizm, Akıllı Materyalizme Aptal Materyalizmden Daha Yakındır”

Üç boyutlu bir zaman içinde yaşayan insanın ve onu çevreleyen kosmosun varlık yapısı üzerine bilim ve felsefe alanında yapılan çalışmaların, hangi uç kutuplarda olursa olsun ortak bir bilim ruhuna hitap ettiğini Lenin'in yukardaki deyişinden daha iyi anlatan bir söz yoktur. Uzun yıllar materyalizmi ve idealizmi şekil olarak kendi politik kaygılarına siper ederek toplumu ve dünyayı açıklamaya çalışanlar bu kalıplar içinde çözüm ararken farkında olmadan yan yana yürümüşlerdir. Düşünceyi sadece beynin basit bir fonksiyonu olarak değerlendiren mekanik materyalizm mi dialektiktir yoksa “Düşünen [süje] nin bütün ruhun kendisi olmadığını” söyleyen Descartes'mi diyalektiğe daha yakındır?

Varlık dünyasının homojen bir niteliğinin olmadığı konusunda hemen herkes aynı düşünceye sahip çıkarken sıranın yorumlamasına geldiğinde neden yollar ayrılıyor... Bunun nedenini düşünceye geçirilen ideolojik kılıflarda bulabiliriz . İdeolojik kılıfların olmadığı yerlerde kendi başına kalan bilimin adı ister idealist, ister materyalist olsun aynı metot sorunundan hareket ederek yöntemini bulmaya çalışır. Tersine, ideolojinin girdiği yerde sokağa taşınan 'bilim' ise bu karakterinden sıyrılarak aptallaşır. O noktadan itibaren ise adı ister idealizm olsun, ister materyalist her ikisi birbirine çok yakışır ve yaklaşır. Diyalektikte var olan aşırı uçların birliği görüşü bu nedenledir.

Hiç düşündünüz mü, bilmiyorum... Marx ve Engels'e kadar diyalektiği değişik yönleriyle ilkçağ'dan beri tartışan ve idealist felsefenin temellenmesinde en önemli roller oynayan Aristo ve Hegel'in, diyalekteğin marksistçe tanımlanmasına yaptıkları katkıları nasıl değerlendirmeli? Berkeleyci aptal idealizmden uzaklaşırken Lenin kendisini neden bir başka materyalizme değil 'de, akıllı idealizme' yakınlaştırıyor? O halde burada 'aklın' marksist düşünce sistematizindeki devindirici yeri ve rolü nedir?

Lenin'in yukardaki sözlerini sadece felsefi planda değerlendirmek bu sözün politik yönünü görmemek demektir. Buysa büyük bir kayıp demektir.

Kayıp, her haliyle devam ediyor !..

Sosyalist sistemin bir merkez olarak yaşadığı dönemlerde Afrika'da 'Ulusal Kurtuluş Savaşları' olarak süren çatışmaların şimdilerde aldığı içler açısı durumu biraz da bu yönüyle ele almak gerekiyor. Afrika'da çok daha açık biçimde ortaya çıkan bu durumun bize de başka tarzlarda olsa bile yaşanmaması için politikanın bilimsel değerlerin ve felsefenin önünde olmaması gerektiği kanısındayım. Politika değerlerini bilimin ve felsefenin bağımsız ruhundan alırsa yaratıcı ve çözücü olacaktır. Bu ruh aynı zamanda demokrasiye uygundur. Neden Afrika'yı örnek verdik: Çünkü orada bilim dışı politik yapılanmalar sahip oldukları ideolojilerin içlerini sahtekarca doldurdıkları açıkca gösterdiler. Ya da dış konjonktürler nedeniyle suni bir tarzda hiç bir özümseme olmadan bu tür değerler kabul gördü. Bir nevi kutupsal gücün sağladığı 'zor'un teorileştirilmesiydi yaşanan. İnsanlığın kurtuluşunun kutsal değerleriyle yola çıkan ve tarihsel kutuplaşmada yerlerini böylece belirleyen siyasal hareketler, kutup kaybolunca, mıknaş etkisinden kurtulmuş bir demir parçası gibi yere düştüler. İdeolojileri paramparça oldu ve aşiret örgütleri konumuna düşerek birbirini boğazlayan en ilkel, en insanlık düşmanı örgütler haline geldiler. Birbirine saygının, tahammülün ortadan kalktığı şartlarda karşıt soyu veya aşireti boğazlamak temel politika haline geldi. Eskiden ideolojik olarak farklı siyasi yapılarda toparlanan bu aşiret veya soylar karşıtlıklarını bu kez aşiret savaşlarında gösterdiler. Bir zamanlar ezilen

uluslara örnek teşkil eden 'Kara Afrika' şimdi kara bir tarih yazıyor. Bilim dışı politik yapılanmaların ne kadar tehlikeli örgütler haline gelebileceklerini gösteriyor. Politikaya ideolojinin değil, bilimin, felsefenin yol göstermesinin erdemi ni bir kez daha ispatlıyor.

Biz kendimizi nasıl açıklıyoruz; Toplumsal yapımızı ve onun beraberinde taşıdığı sorunlara hangi bilim alanlarında yanıt veriyoruz? Sosyolojiyi, felsefeyi, etnolojiyi ve 'ethno-linguistique'i (tarihte yazı diline geçmeyen ya da çok az geçen halklar arasındaki dil, kültürel ve sosyal ilişkileri inceleyen dil bilimi dalı.) ne zaman yardıma çağırıyoruz. Hatta bizim özgülümüzde teolojinin ve toplum psikolojinin bile yardıma çağırılması gerekmektedir. Yoksa Osmanlı politikasının mezhep farklılıkları üzerine kurduğu politikanın yarattığı toplum psikoloji nasıl anlaşılır? Bütün bunlara başvurmadan Güney'de Soran bölgesinden Kuzey'de Zaza bölgesine kadar sorunlarımızı bilimsel tarzda açığa çıkarmak mümkün değildir. Bunlar olmadan da programlar çizilemez, politika yapılamaz. Yapılsa da çözüm yerine problem üretiriz.

İdealizm ya da materyalizm; Eğer 'Bilgi Problemi' her ikisi tarafından da insanın varlık yapısını ve içinde yaşadığı kosmosun niteliğini, politik hiçbir kaygı taşımadan bilimsel ruha uygun olarak açığa çıkarılmasında başvuru bir yerse, orada "erdem" var demektir, orada "çözüm" var demektir.

Bizim özgülümüzde tarih ve politika hep içiçe olduğundan ötürü, sözümü yine akılselim tarihçi Carr'ın bir değerlendirmesiyle bitirmek istiyorum: "Politikacının işi, yalnızca ahlâkça ya da teorice neyin istenmeye değer olduğunu değil, aynı zamanda dünyada hangi güçlerin var olduğunu ve gözönünde tutulan amaçları bir ölçüde gerçekleştirmek için bunların nasıl yönlendirileceğini ya da kullanabileceğini düşündürmektir. Tarihi yorumlayışının ışığı altında aldığı kararlar bu uzlaşmaya dayanır. Fakat tarihi yorumlayışımız da aynı uzlaşmaya dayanmaktadır."

O halde bu 'uzlaşma' nerededir? Arayalım ve çıkış için hep birlikte bulalım...

14-20 Şubat 1997 Nüroç Gazetesi

Yasallığın Neresindeyiz?

Nuroj sayfalarında birkaç haftadır devam eden tartışmaları ilgiyle izliyorum. MED-KOM toplantısıyla başlayan ve giderek ufkunu genişleten bu tartışmaların kapımıza gelip dayanan toplumsal bir ihtiyaçtan doğduğu şüphesizdir. Şimdi bu ihtiyaca siyasi alanda yanıt vermek gerekecektir. Ne var ki tartışma çevrelerinde bu 'siyasilerin' yerlerini ve tavırlarını bulmak oldukça güç...

Türkiye'de Kürt sorununun üzerine ne kadar şiddet yöntemiyle gidilirse gidilsin, bir başka olgu kendisini bu 'şiddet'in mantığına ters düşecek şekilde dayatmaktadır. Silahların ve bombaların sağırlaştırıcı etkisinden silkenerek, üzerine yayılan terör korkusunu atmaya çalışan Kürt toplumu da artık kendisini siyasi planda ifade etmek istiyor.

1990 yılından beri Güney'de mevcut uluslararası olumlu koşullara rağmen, buradaki siyasal partilerin kendilerini çevreleyen devletlerin komplolarıyla uğraşmak zorunda kaldılar. Böylece sorun içinden çıkılmaz hale getirilerek önemli bir beklenti boşa çıktı. Şimdi Güney'de KDP ve YNK Kürt halkına ait olan topraklar üzerinde 'parti sınırı' çizmeye çalışıyorlar. Yaşanan olumsuzluk gözleri bir kez daha Kuzey'e çevirdi. Ancak bu parçada yaşanan deneyimli "siyasallaşma" süreci, toplumdaki üretici katmanları temsil eden yasal yapılanmalara henüz açık değil...

HADEP ve DBP'nin yanısıra Şerafettin Elçi'nin öncülüğünde kurulan DKP yasal planda yerini aldı. DKP için olur

olmadık birçok önyargılar ileri sürülse de bu partinin yaklaşabileceği bugün için oldukça suskun olan toplum kesimlerini dinamik bir güç haline getirebileceğini görmek gerekir. Siyasal partilerin toplumun belirli katmanlarını bünyelerinde barındırmaları bakımından bu partiye de önemli görevler düştüğü kanısındayım. DKP'nin bünyesine toplayıp Kürt sorununun çözümünde bir taraf olarak siyallaştıracağı sosyal katmanlara bir başka siyasi yapının yaklaşabileceğini tahmin edemiyorum. Bu tür yaklaşımlara bir çok siyasi ve sosyolojik neden engeldir. O halde bu partiyi dışlamak değil ulusal sorunun çözümünde taraf olacaklar arasında görmek ve onları cesaretlendirmek gerekir. Tüm toplumsal tabakalarıyla modern tarzda örgütlenmiş bir ulus olarak siyasal planda yer aldığına her şey de buna göre düzen almış olacaktır. İşte o zaman Türkiye'de taşları istedikleri gibi oynayan ve Kürt sorununa hiçbir olumlu yaklaşım getirmeyen 'Şahinler' inlerine çekilmek ve iğrenç Susurluk anılarıyla yaşamak zorunda kalacaklardır.

Bütün bunlar içinde biz neredeyiz? Tartışmaları ne derece somutluyoruz? HADEP, DBP ve DKP'den sonra yeni bir oluşuma gerek ve ihtiyaç var mı? Varsa bu ihtiyaç nereden doğuyor ve bu nasıl karşılanmalı?

Kürdistan'da toplumun demokratik örgütlenmesi için plüralist yapı temel bir prensip sorunudur. Batı toplumlarıyla ilişkileri yakın olması bakımından bunun aynı zamanda modern dünya ile bir köprü vazifesi gördüğü söylenebilir. Bunun siyasal planda en uygun tarzda oynanması halinde ise kazanan halkımız olacaktır. Genel anlamıyla bu topraklar üzerinde yaşayan tüm halklar olacaktır.

İşte MED-KOM toplantısında ortaya çıkan görüşler ulusal sorunda yaşanan 'açlığın' kendisidir. Hâlâ bir yerlerde eksikliği hissedilen yapılara kavuşma arzusudur. Bu arzunun gerçekleşmesinde bugün varolan siyasi yapılanmalardan ayrı bir partinin oluşturulması görüşünde ise biraz daha dikkatli davranmak zorunda kalacağım. Çünkü 'illaki Kürt kimlikli' bir partinin kurulması bazı duyumları hoşnut etse bile işlev olarak köklü bir sonuç almaktan uzak olacaktır. Oysa biz neyi oynadığımızı iyi bilmek zorundayız; Bu sahada yer mi almak istiyoruz yoksa bir gösteri mi yap-

maya çalışıyoruz? Oyun oynamaya zamanımız yok ... Şüphesiz ki yer almaya çalışıyoruz. Ve yer alarak sorunun muhatabı durumuna gelmek istiyoruz. O halde buna uygun davranış ve eylem gereklidir.

Tartışmalar içinde yer alan DBP Başkanı Sayın Refik Karakoç'un 'Ulusal kimlikli yeni bir parti yerine ulusal demokrasi güçleri birleşmelidir' diye açıkladığı görüşleri olumlu bulmakla birlikte yetersiz görmekteyim. Sorun üzerinde daha fazla düşünerek konuşmak gerekmektedir. Çünkü ulusal sorunun legal planda ele alınış tarzında DBP ile söz konusu ettiği çevreler arasında uzaktan işbirliği yerine bizzat o yapı içinde ortaklık mümkündür. Üstelik gelenek ve sosyal yapı olarak tarihsel dersler aldığımız aynı mirasların sahipleriyiz. Kutuplar farklı da olsa bu ortaklık artık tarihe yazılmıştır ve bundan kimsenin kurtulması mümkün değildir. O halde yapılanmalar kesin olarak ayrılmadan birlikte hareket etmenin aranmalı ve ortak noktalar bulunmalıdır. Şimdi aceleyle atılan bir adım yarın ayrı kalmanın taşlaşmış mantığı haline gelebilir. Politik kültür olarak geri dönme alışkanlığına ve cesaretine sahip olmadığı-mızdan açılan yanlışta devam etme başlıbaşına bir tavır haline gelebilir.

Türkiye'de ulusal sorunun çözümü açısından bu birlik kaçınılmaz görünmektedir. Buna yanıt ise ancak yine bu sahada, bu anlayışla örgütlenmeden geçmektedir. Belki de uzun yıllardır açılması düşünülen 'ikinci cephe' gerçek anlamıyla böyle kurulacaktır.

2-8 Şubat 1997 NÜROJ Gazetesi

Güney’de Kendini Bulan Gerçek

Güney Kürdistan’da Soran bölgesinde kurulan KYB hükümeti bir çoğumuz için sürpriz oldu. Olayı bir şaşkınlık içinde karşılayanlar sadece sokaktaki insan değildi. Bu kadarla kalsaydı belki açıklanabilir bir tarafı olabilirdi. Şaşkın gurup içine ne yazık ki siyasi hareketler de girmektedir. Kürdistan toplumunun sosyal yapısı konusunda önyargılarla dolu bir anlayış üzerine yükseltilmeye çalışılan politikaların iflasıydı Güney’de ortaya çıkan durum.

Güney Kürdistan’da süren 70 yıllık mücadelenin uluslararası alana aktarılmasının doğal sahibi olarak kendisini gören KDP, aynı şaşkınlık içinde ama beklediği, yapabileceği bir şeyin olmayışını gösteren bir şaşkınlıkla KYB hükümetini reddetti.

Oysa sorunun kökleri politik bir tavırdan çok, genel anlamıyla Kürt toplumunun bağrında var olan değişik sosyal yapıların ve değişik halklaşmaların varlığındadır. Kendisini lehçelerin varlığında gösteren bu halklaşmalar üzerinde bugüne kadar ne bilimsel araştırma ne de politika düzeyinde soruna yeterli açıklamalar getirilmemiş, çoğu kez olduğu gibi politik kaygılar nedeniyle geçiştirilmeye çalışılmıştır. KDP’nin sahip olduğu politik ve bu yapının dayandığı sosyal yapı göz önüne alındığında bunun anlaşılabilir olduğu söylenebilir. Ancak kendisini gelişmiş bir dil, nisbeten gelişmiş bir ekonomi, KDP’nin egemen olduğu Behdinan bölgesine göre şehirleşmenin daha yaygın, organize olmuş kurumları daha karakteristik özellikler gösteren bir toplum

üzerinde bulunan Soran bölgesi ve bu bölgenin siyasi temsilcisi olarak KYB için aynı anlayışı ileri sürmek mümkün değildir.

KDP ve KYB arasındaki çelişkiler uzun yıllar iki rakip partinin iktidar mücadelesi gibi görülmüştür. Kaynaklarını Kırmanç ve Soran dillerinin yaygın olduğu bölgelerden alan bu iki hareket kendilerinin sosyal dayanaklarının bilimsel analizlerini yapabilecek cesareti hiçbir zaman gösterememişlerdir. Her iki partinin programında sosyal analizlerin olmaması ve iktidarın ele geçirilmesi halinde farklı bölgelere karşı nasıl bir politika izleneceğinin belirtilmemiş olması karşısında olaylar ve uzayan zaman her ikiyi bölgeyi birbirinden daha fazla ayırmıştır. Böylece her iki parti arasındaki iktidar mücadelesi bilinçaltında bölgelerin birbirine karşı egemenlik savaşı haline dönüşmüştür. Oysa bu anlayış XIX. yüzyıl ve XX. yüzyıl başlarındaki Garibaldi ve Bismarck'ta ifadesini bulan ulusallaşma süreçlerinde bir anlam taşıyabilirdi. XXI. Yüzyıla girdiğimiz, devlet-ulusların 'decentralisation' politikasıyla parçalanmaya gittiği bir çağda ulus adına ortaya konan eski uygulamaların yaşam hakkı bulması zor bir olaydı. Güney Kürdistan'da yaşanan bu gerçekliktir.

Oysa sorun farklı bir anlayışla pekala ele alınabilirdi. Daha önce bu sayfalarda değindiğimiz iki bölgeyi federal devlet görüşü Güney'deki toplumsal birliğin devamı için her iki tarafça incelenebilirdi. Böyle bir anlayış ulusal birlik ruhunun pekişmesine demokratik bir katkı sağlayabilirdi.

Var olan durum en gerçek olandır. Şimdi yollar daha fazla ayrılmadan uygun bir zeminde birleşmenin yolları aranmalıdır. Politikalar daha fazla katılaşmadan, çevre devletlere daha fazla tavizler vermeden anlaşma sağlanması gerekmektedir. Ne Talabani'nin kendi sınırını (Soranların bu alanda yaygın olduğu savına dayanarak) İran sınırını boyunca Türkiye'ye kadar uzatma girişimi, ne de KDP'nin kendisini geçmişte verdiği mücadelenin etkisiyle tüm Güney'in gerçek temsilcisi sıfatıyla görmesi sorunun çözümüne olanak tanımayacaktır. Böylece zaten bir çok kirli elin işin içinde olduğu bir dönemde sorunun uluslararası alanda da yüzüstü bırakılmasını beraberinde getirebi-

lir. O noktadan sonra politik yapılar 'kurtlar sofrasında' onlar için birer araç olarak kalacaklardır.

Sahi, Kuzey'de biz neredeyiz!... Kafalarımız taşa çarpmadan sosyal yapılarımızı ne derece inceliyoruz? Birlik adına despotik programlar mı yapıyoruz, yoksa demokrasiyi mi yaşıyoruz?

İncelemenin yeri ve zamanı değil mi... Ne dersiniz?

21-27 şubat 1997 NÜROJ Gazetesi

Anlamsız Bir Savaşın Düşündürdükleri

Türk Ordusunun Güney'den çekilişinden sonra karşı karşıya bıraktığı PKK ve KDP tarihten gelen derslerden hiçbir sonuç almadıklarını kanıtlarcasına birbirini boğazlamaya devam ediyorlar. Öyle ki son aylarda Özgür Politika gazetesinin bütün ana başlıkları bu savaşa ayrılmış durumda. Taraflardan ne birinin ne de diğerinin, neye karşı zafer kazandığının hiçbir zaman belirlenemeyeceği bu savaşta, geride durup şeytan bakışlarıyla olayı izleyenlerin şimdiden zafer gülücüklerini yaydıklarını görmemek ise mümkün değil.. Gerçekte anlamı tarihin derinliklerinde yatan bu savaşa her kesim yurtseverlik adına bulaştırılmak istendi. Böylece herşey daha çok çatışmalı hale getirilmiş oluyordu. Ama bu konuda ulusal politika ne olmalı, hangi konjektür içinde ne tür aşamalar kaydedilmeliydi soruları anlamsız ve zamansız gibiydi. Çünkü Kürtler kulakları sağır eden top ve tüfek sesleri arasında kurşunlarını sonuna kadar sorumsuzca sıkmaktan başka bir şey düşünemeyecek kadar objektiflikten yoksundular. Neyse ki top ve tüfek seslerinin gürültüleri arasında zor da olsa, savaşın nedenselliği üzerine sorularının sorulmaya başlandığı görüldü. 13 Eylül tarihli Özgür Politika gazetesinde Cemil Gündoğan 'KDP - PKK çatışması' başlıklı yazısında ters giden bazı şeylerin olduğunu önemli sorularla vurgulamaya çalıştı. C. Gündoğan Kürt sorununun aldığı açmazları vurgularken iki eksenden bahsediyor: Arap-Fars eksenini ve ABD-İsrail eksenini. Arap-Fars ekseninin şeytani yüzünü gördüğün-

den bu eksene Rusya'nın da dahil edilmesiyle dengelerin sağlanacağını vurguluyor. Bir sübap unsuru olarak ilave edilse bile bugünkü kriz aşamasında bu denkleme katılan bir Rusya'nın Kürtler açısından taşıyacağı fazla bir değeri yok gibidir. Rusya'nın içinde bulunduğu ekonomik kriz aşamasında Arap devletleriyle sorun yaratmayacağı açıktır. Üstelik komünizmden kopmuş bir Rusya'nın çeşitli Arap devletleriyle geliştirebileceği daha geniş politikaları mevcuttur. Bunu daha iyi anlayabilmek için Kürt sorununu çok iyi tanıyan bugünkü Rus Dışişleri Bakanının geçmişine bakmak yeterlidir. Dolayısıyla söz konusu eksenden değil bir devlet bir otonomi bile çıkması mümkün görünmemektedir.

Eksenin ikinci hanesinde yer alan ABD ve İsrail'den ne beklenebilir? Bu soruyu sormadan önce Kürtler kendilerine bakmalıdırlar. Körfez savaşından beri ellerinde ne tür olanaklar oldu ve onlar ne yaptılar? Elleri geçen bütün fırsatlar heba edilmedi mi? 70 yıl önce 'Kürtler devlet kuramazlar' diyenleri doğrularcasına bir politikasızlığın içine düşüyorlarsa burada suç hiç kimsede aranmasın. ABD ve İsrail bu konuda diğer eksene göre daha rahat hareket etme kabiliyetine sahiptirler. Burada ABD'nin Türkiye ile olan ilişkileri ikili bir karektere sahiptir. Güney'de kendisini gösterdiği gibi bir Kürt devletinin kurulması için topunu tüfeğini alıp cephe açacak hali yoktur. Ancak bir Kürt devletinin kurulmaması için de neden çalışma yapacağına yanıt bulmak zordur. ABD'nin bugün sahip olduğu bu serbestlikten en fazla rahatsızlık duyan bütün ittifaklarına karşın yine Türkiye'dir. Bu konuda Aydınlık grubunun sahip olduğu histeri birçok şeyi anlatmaya yeterlidir. Dolayısıyla bu eksenler içinde en dikkat edilecek nokta Kürt hareketlerinin kendi aralarındaki ilişkilerindedir. Tarihsel anlamıyla Kürdistan bir bütün olarak görülse bile maalesef uluslararası anlaşmalarla bölünmüş durumdadır ve her parçayı ilgilendiren ayrı ayrı ilişki zincirleri mevcuttur. Bunlar bir kalemde silinecek olgular değildirler. İşte ciddi ve sorumlu politika burada başlar ve kendisini ulusal perspektifte gösterir. Kürtlerin en büyük özlemi uygun olan koşullarda ve uygun olan parçada bir karış vatan toprağının siyasallaş-

masıdır. Bunun adının 'federal devlet' olması kayıp sayılabilir mi? Güney'de kurulacak siyasal bir yapının bundan geri planda olmayacağı açıktır. Kürt örgütleri tarafından ulusal bir politika tayin edilecekse bundan daha açık ve net politika olabilir mi?

Bütün bunlar anlaşılabilir. Anlaşılmayan şey, Kürt hareketinin yaşadığı bu kadar tarihsel deneye karşın, hala eski Osmanlı ve Acem politikasının XXI. yüzyılda bile bize oyun oynamaya devam etmesidir.

Çünkü Kürtler top ve tüfek sesleri arasında karşısındakinin vurmaktan başka şeyleri düşünmeyecek kadar gaflet içindedirler.

Çünkü Kürtler'de tarih, henüz bilince kazınmayacak kadar hafifliklerle doludur.

“Gülün Adı”

İtalyan kritik yazarı Umberto Eco'nun Hristiyanlığın karanlık dönemini sorgu altına aldığı “Gülün Adı” adlı eseri okumuş ya da bu eserden uyarlanan filmi görmüş olmalısınız. Bugünkü şeriat heveslilerini çok heyecanlandıracak biçimde bir nevi Hristiyan şeriatı uygulayan kilisenin karanlık dünyasına karşı ilkçağın aydınlatıcı felsefesinin eserlerini bulmaya çalışan Guillaume'un harika mücadelesi vardır bu eserde. Ortaçağda kilise insanın gülmesini bile günah saydığından Aristo'nun yazdığı sanılan ‘Komedi’ üzerine olan bir eser de yasaklar listesinin en başında yer almış, bir sır gibi saklanmıştı. Orada hatırlayacağınız gibi korkunç sırra ulaşmaya çalışan kimse kendi sonunu da hazırlıyordu. Kim o gerçeği öğreniyorsa insanın varlık yapına ait olan gülmenin sırrını da kendisiyle beraber götürüyordu. Susurluk olayı da Türkiye’de bazı sırların ancak ve ancak birkaç kişinin bilgisi dahilinde olduğunu gösterdi. Bu halkanın etrafında bulunan asalaklar düştükçe olayın kendisi de garip biçimde ortaya çıktı.

12 Eylül öncesi sağ-sol çatışması içine bilerek sokulan bir kısım ajanların bu sahada oynadıkları rolün Susurluk olayıyla yeterince açığa çıktığını söylemek oldukça zor. Çatlı ve Oral Çelik’te somut ifadesini bulan bu tiplerin içine girdikleri ilişkiler iyi incelendiğinde sadece MİT’in değil, CİA’nın da bu çatışmalarda rol oynadığı görülecektir. Türkiye’nin Sovyet tehlikesine karşı korunmasında elde edilen bu unsurlar açıklanması güç bir ilişki içinde kendilerine ge-

rekli silah ihtiyaçlarını Sovyet etkisi altında bulunan Bulgaristan'dan temin ediyorlardı. Devletin gizli servislerinin yardımlarıyla yapıldığı bugün ortada olan bu ilişkiler sayesinde MİT ve CİA bir anlamda kendilerini kuşkulardan uzaklaştırmış oluyorlardı. Oysa o günlerde bu sır dolu ilişkilerin dosyasına ulaşmaya çalışan birisi 'Gül'ü değil dikenli, zehirli dikenli bulmuştu. Abdi İpekçi'nin öldürölmeden önce bir kaçakçılık dosyasıyla ilgilendiğı o günlerdeki gazete sayfalarında yer aldı. Ancak kimse bu dosyanın bir yanıyla devlete MİT'e ve CİA'ya dayandığını söyleyemedi. Bir piyon olarak atlı ve ekibinin İpekçi'nin hangi gizli bilgilere ulaştığını bilmesi mümkün görülmemektedir. O halde bu kaynak, İpekçi'yi de yakından tanıyan ve ülkeyi içinden çıkılmaz bir kaosa doğru bilerek sürükleyen güçlerden başkası değildi.

Çok yönlü araştırmalarıyla aynı tür bilgilere ulaşan Uğur Mumcu'da bu 'Zehirli dikenleri' bize öğretmeden yok edildi. Eşref Bitlis'e bu 'Zehir'in dikenleri batmadı mı? Bu örgütü öğrenip te yokedilenler listesinde değil miydi? Tümen'nin ortasında uzun namlulu Kansas tüfeğıyle vurulup yokedilen ve PKK'nin üzerine yıkılan Bahtiyar Aydın'ın ölümü üzerindeki sırlar neden kaldırılmadı ve geçiştirildi? Birileri piyon olarak emir uyguluyor diğerleri devlet erkini kullanıp soruşturmaları engelliyor ...

Kimdi bunlar? Nasıl ve nereden elde ediliyorlardı?

NATO'ya bağılı ölkelerde açığa çıkan Gladio tipi örgütlerin benzerinin Türkiye'de olmaması için hiç bir neden yoktu. Ancak bunların görevlerinin ve ilişki türleri çok daha karmaşık olduğu anlaşıldı. Bu örgütün daha kompleks işlerde kullanılmasının nedeni ise Türkiye'nin sırtında ağır bir yük olarak duran Kürt sorununun varlığında olmalıdır. Bu noktada çok daha karışık ilişkiler devreye giriyor ki Gladio'nun bizi ilgilendiren asıl yönünün burada olduğu kesinlik kazanıyor. Bu nokta henüz açığa çıkmış değil.

Sadece askeri planda bir Sovyet işgaline karşı değil, aynı zamanda politik alanda sol örgütlerin etkinliklerine karşı da bizzat harekete geçirilen bir örgüt durumuna getirilen bu çete sivil kesimden kendisine eleman bulmakta zorlanmadı. 'Sivil Savunma' adı altında sözde yurt savun-

ması adına faaliyet gösteren guruplar içinden daha gizli operasyonlar için yetenekli elemanlar söz konusu çetenin içine alındı. Bir kısmı da MHP içine entegre edilerek gizlenen bu gurupların varlığı bilinmesine rağmen TKP o günlerde MHP ile mücadelenin devlet ile mücadele olmadığını söyleyebiliyordu.

Daha sonra bu tür oyunlarda kullanıldıklarını anlayan kimi MHP'liler bu örgütten ayrıldılar. Bu olayların yoğunlaşması sürecinde faşist örgütlenmeler içinde bir örgütün varlığına dikkat çekmek gerekecektir: Çok dar bir kadro örgütü olarak ortaya çıkan ve hiç de genişleme niyeti taşımadan çalışmalar yapan 'Komünizmle Mücadele Dernekleri'. NATO'nun savunma stratejisi çerçevesinde tamamen devlet MİT ve CIA kontrolü altında yürütülen faaliyetler sonucunda elde edilen sivil kadrolar bu işlerde kullanılır oldular. Dar kadro çalışmasında 'Komünizmle Mücadele Dernekleri'yle bağı olanların secereleri takip edilirse Türk Gladio'sunun en az bu yönü daha da açığa çıkacaktır. Bu ilişkilerde Çatlı gibiler ekip şefi olurken, Ağca gibiler de tetikçi olmaktadırlar. Bir dönem sol gelişmeye karşı kullanılan bu akımlar daha sonra Kürt ulusal hareketine karşı kullanılmaya başlandılar. Defterlerinde bol bol Kürt yurtseverlerinin adresi bulundu.

Susurluk ile açığa çıkan şebekelerin son bulunduğunu sanmak hafifliktir. Ancak ne olursa olsun yıllardan beri 'Gülün Adı'ndan öğrendiklerini topluma bir ışık olarak sundukları için yok edilen insanlar kamu vicdanında hakettikleri yeri buldular. Devletin varlık nedeninin hiçbir hak ve yasa tanımadığını bir kez daha ispatladılar. Devlet sırrı olarak saklanan 'Zehirli Dikenler'in varlığını öğrenenler yine aynı güçlerce yokedildiler. Hem de kendilerine en yakın insanlar eliyle...

'Gülün Adı' tüm dünyada çağlar boyu her toplumun yoluna aydınlık oldu,geleceklerine ışık tuttu. Ancak bunun yanında bir paradoks olarak elde tutulan 'Zehirli Dikenler' birçok önemli merkezde, devletin varlık nedeni açısından hayati öneme sahip bilinen sahalarda tüm topluma batmaya devam ediyor!..

21-27 şubat 1997 NÜROJ Gazetesi

Bütünlük, Kendini Oluşturan Elemanların Varlığıyla Mümkündür

Doğa'da hiçbir şey yoktur ki sistemden kopuk kendi başına bağımsız olsun. Kosmosta var olan herşey bu sistem içinde bir bütünlük gösterir. Bütünü meydana getiren elemanların analizi ise bizi ayrı ayrı bilim dallarına götürür.

Doğasal varlık olarak insan da bir bütündür. Bir ulusa, bir halka ya da herhangi bir topluluğa bağlı olmadan önce canlı bir organizma olarak kendisine aittir. Yaşadığı toplum içindeki iç ve dış etkilerle insan olarak yarattığı özel eylemlilikleri, her alanda verdiği eserleri onun bu genel bütünlük içindeki gerçek yerini bize verir. Bu yerin tarihsel tanımı ise antropolojik olarak başlıbaşına bir sorun olmuştur. Bugün var olan ulusların ve halkların tarihsel köklerinin incelenmesi tartışmalı sonuçlara bizi her zaman götürebilir. Bir zamanlar sadece doğaya ait olmaktan başka bir şey olmayan insanın yeryüzünün şurası ya da burasında hangi kök soya ait olduğunu araştırmak hâlâ tartışmalıdır. Antropolojik olarak böylesi bir çalışmanın anlamı olabilir. Ne var ki bu tür tartışmaların sonuçlarının bugünkü halklaşma ve uluslaşma süreçlerine ne kazandıracağı ise kesin değildir. Kesin olmadığı gibi söz konusu araştırma alanının sonuçlarıyla hareket etmek insanı saf ırk arayıcılığına rahatlıkla düşürebilir.

Bu yönlü araştırmalarla Fransızlar'ı Alman ırkına rahatlıkla bağlayabilirsiniz. Kürtler'in Hint-Avrupalı olup olmadıklarını masa üzerine yatırabilirsiniz. Ya da Baskılar'ın ne-

reden, nasıl İber yarımadasına geldiklerini bulamayıp şimdilik kaydıyla noktayı koyabilirsiniz. Bunun böyle olması Bask sorununu ne derece etkileyebilir? Basklılar'ın nereden geldiklerinin ve soy kök olarak nereye bağlı olduklarının bugünkü sorunlarını açıklamaya ne faydası olabilir? Bu sorularının yanıtı bugünkü Basklıyı tarihsel olarak tatmin etmekten başka ne işe yarayabilir? İber yarımadasının gerçek sahipleri olmaları ya da burada yaşayan Latin kökenli halkların ilk temsilcileri olmaları halinde bile elde edilen sonuç bugünkü politik istemlerini ne derece etkileyebilir? İspanya 'bize' aittir diyebilecekler midir?

Nereye gelmek istediğimizi anlamış olmalısınız... Kürt tarihi üzerine yapılan araştırmaların vardığı sonuçlar açısından oldukça vahim durumlarla karşıkarşıya kaldığımızı belirtmeye çalışıyorum. İyi niyetle, belirli bir perspektif elde etmek için yapılan birçok çalışma, hiçbir akademik hesaplaşmadan geçirilmeden şimdi kesin-genel geçer görüşlermiş gibi kabullendirilmeye çalışılıyor. Oysa bu tezlerin bilimsel ölçüler içinde akademik tarzda tartışılması gerekirdi. Bunun için ise tarihin ve sosyolojinin ilgili alanlarının yardımı çağırılması gerekirdi. Avrupa'da yeterince kurum bu yardımı yapacak durumdayken, hiçbir bilim verilerine başvurmadan tarih tezleri üretmek kendimizi tatmin etmekten başka bir işe yaramayacaktır. Sonuç üzerinde diretme ise bizi tehlikeli biçimde belasından zor kurtulduğumuz yeni bir 'Güneş-Dil' teorisine götürebilir. Halkların uluslaşma dönemlerinde yükselen duygularının aşırı örnekleri olarak bu tür teoriler her zaman ihtiyatla ve çoğu kez bir 'hoşgörü' ile karşılanabilmektedir. Ancak kabaran ulusal duygular yaratılan teorileri 'hoşgörü' sınırında hiç bir zaman tutamaz. Teoriler ideolojileşir ve resmi görüşler olarak topluma lanse edilir. İşte bu noktadan sonra toplumlar için gerçek tehlike başlar.

Neden ve nasıl olupta Ön Asya'da yaşayan ve tarihe karışan birçok kavim Kürt tarihine rahatlıkla bağlanabiliyor? Burada antropolojik ve etnolojik araştırmalardan çok mantık yoluyla kurulan, şu ya da bu benzerliklerden hareket ederek elde edilen sonuçların varlığı görülmektedir. Çoğu kez yapıldığı gibi esas kaynağın kendisi değil, şu ve

ya bu tarzda tarihçilerin veya birilerinin yaptığı araştırmalardan alınan alıntılarla yola devam edilmektedir. Genellikle alıntının alıntısı olarak hataya ve yoruma son derece açık olan görüşler böylece ortaya çıkmaktadır. Oysa tarihsel alanın temel taşlarının ilk kaynak bilgileri içinde yer almadan ve bu bilgilerle hesaplaşmadan doğru verilerin elde edilmesi mümkün değildir. Bilimsel formasyondan eksikliği handikapın başında gelmektedir. Örneğin; Tarihin ilk çağlarından beri Ön Asya kültürlerini kolaylıkla Kürt tarihine bağlayan hiçbir araştırmacı Kürt aşiretlerinin bağlı oldukları boylar, sorununu ve bu boyların hangi kültürlerle diğerlerinden ayrıldıklarını araştırma alanlarına alamıyor. Günümüzü ilgilendiren bir sorun olarak bu konuya tabu gibi bakılırken Kürtlük kavramı bir tek boyun, bir tek soyun devamı gibi ele alınıyor. Aynı soydan gelseler bile farklı boyların farklı halklaşma aşamalarından geçebilecekleri ve bu halklaşmalarına tekabül eden farklı bir kültür birikimine sahip olabilecekleri gözününe alınmıyor. Tarihin ilk çağlarına cesaretle inen araştırmacı ruhu burada duruyor, yerini politik kaygılara bırakan bir korkaklığa terk ediyor.

Söz konusu eksiklikler, bugünkü sorunlarımızı açığa çıkarmak ve çözüm üretmek için metot olarak yaşadığımız dönemin realitesinden hareket ederek geriye doğru gitmenin daha doğru olacağını göstermektedir.. Var olan en reel durumdur ve bu durumun açıklanması giderek kendisini dayatmaktadır. Kuzey'deki toplumsal sorunları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kimlik sorunlarını (Zaza, Dımili, Kurmanç) sadece ve sadece dil - lehçe sorunları çerçevesinde ele alabilir miyiz? Aynı kökten gelseler bile bu tür kültür farklılıklarının farklı boyların farklı alanlardaki yaşamlarına tekabül ettiği ne derece dikkate alıyoruz!.. Tarihsel olarak farklı boyların farklı bir halklaşma aşaması geçirdikleri ve buna uygun toplumsal bir süreç izledikleri neden gizlenmeye çalışılıyor? Çağımıza varlığını ulaştırmış hiçbir toplum homogen değildir. Dolayısıyla farklılıklarımızla beraber yaşamayı prensip haline getirdiğimizde gerçek demokrasinin yolunu açmış oluruz. Bu yolun açık ifadesi, her Kürdistanlı partinin programına federasyon anlayışını net biçimde koymasında bulunabilir. Böylesi bir politik çer-

eve tüm aşırı ve tepkici görüşleri etkisiz hale getirebilir. Kurulan ve kurulacak partilerin programlarında bu konular federasyon esprisi içinde kadar gerçekçi tarzda ele alınabilir. Bir çok siyasal hareketin yaptığı gibi sorunu politik kaygılar nedeniyle bir başka zaman dilimine bırakmak ne kadar akılcı politika olur? Eğer kaygılar nedeniyle bırakalım deniyorsa birlik adına yola çıkan yeni bir 'İttihat ve Terakki' hareketi olmamasının güvencesi ne olacaktır?

Söylenecek son söz şu olabilir: Düşmanın en büyüğü kendi gerçekliğini saklayan kamptan gelmektedir. Edilgen tavır, düşmanın yürüttüğü tartışmanın kendisine göre biçimlenir ve burada doğru ortadan kalkar; Sorumlu tavır, kendi gerçekliğini başkalarına göre değil, kendi varlığına göre açıklayan tavidir. Burada düşman işlevsiz kalır.

Öyleyse; gerçeğimizi söyleyelim, düşmanı işlevsiz kılalım...

7-13 Mayıs 1997 NROJ Gazetesi

Yüz Yıldır Nüfusu Değişmeyen Bir Bölge: Dersim

Osmanlı yönetim sisteminde kuruluşundan beri var olan eyalet sisteminden, vilayet sistemine geçiş kararının 1864 yılında alınmasıyla birlikte, eyaletlerin daha çok bölgelere ayrılarak vilayet haline getirilmesiyle uygulama alanına konuldu. Vilayetlerde sancaklara ayrıldılar. Ancak sancaklar da yine büyük toprak parçalarına sahiptiler. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra sistem aynı kalsa da vilayetler bünyesinde bulunan sancaklar birer vilayet haline getirilerek sistemin daha güçlü bir tarzda yerleşmesi hedeflendi. Bu durum giderek küçülen ve bağrından yeni vilayetler çıkaran vilayetlerle bugüne dek devam etti.

İşte, daha önceleri Diyarbakır Vilayeti'nin bir parçası olan Mamuret-ül-Aziz sancağı 1880 yılında bu bölgeden ayrılarak vilayet haline getirildi. Şehirleşme sistemindeki bu yaygınlığın nedeni, merkezi idarenin yükünü hafifletmek ve devlet organlarını ve bürokratik ağı imparatorluğun topraklarında hakim kılmak içindi. Fransa'dan 1864 yılında örnek alınan sistem, sadece bölgelerin şekli olarak bölünmesi tarzında değil, aynı zamanda devlet aygıtının, yani bürokrasisinin de modeli olarak dikkatleri çekiyordu. Türkiye'de en yaygın bürokratik ağ olan İller sisteminin devlet yapısı içinde aldığı form o kadar kökten bir yapıya sahiptir ki, 200 yıla yakın bir süredir uygulanan bu sistemi değiştirmek pek mümkün görünmemektedir. Merkezi devlet anlayışının hantallaştığı ve bir yük olduğunun en iyi görüldüğü şu son yıllarda bile 'İngiliz modeli mi, yoksa başka bir mo-

del mi' uygulayalım tartışmalarının hiçbir geçerlilik yanının olmadığını yine bize en iyi şekilde bu sistemin köylere kadar çöken ağırlığının kendisi vermektedir. Çünkü bu bürokratik ağı çevreleyen aynı zamanda bir hukuk sistemi vardır. Eğer bir değişimden bahsedilecekse her iki yapının da değişimi gerekecektir. Zaman ve mekan kavramları unutulursa bir çok öneriden bahsetmek mümkündür. Ancak hiçbirisinin alt yapısının Türkiye modeline uydurulması mümkün görülmemektedir. Bu nedenle, yine de bir değişim olacaksa, eski modelin yeni modern sahiplerinin bugün ne yaptıkları izleme altına alınmalıydı. Nitekim Türkiye her türlü tartışmalar bir yana, bu eski modelin yeni sahiplerini her bakımdan izleme zorunluluğuyla kaşıkarşıyadır. Karşıımıza çıkan ise, hiç te sürpriz olmayan Fransız modeli olmaktadır. Devlet yönetim anlayışı açısından Türkiye'nin başka bir seçeneği yoktur. Aksi taktirde herşeyin alt üst olduğu ve bütün kontrol mekanizmalarının kaybolduğu bir kaosla karşıkarşıya kalınması bir sürpriz olmayacaktır.

İşte Osmanlı'nın 1864 yılından itibaren yürürlüğe koyduğu bu sistem sayesinde, vilayetler giderek daha küçük vilayet ve sancaklar şeklinde bölünmeye uğrayarak devlet bürokrasisinin tüm yerleşim alanlarında daha etkin olarak faaliyet göstermesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Harput Mezre ve Malatya sancakları olarak Mamuret-ül-Aziz vilayeti kuruldu. 13 Mayıs 1888 padişah fermanıyla, o güne dek başlıbaşına vilayet olarak anılan Dersim bir sancak olarak bu vilayete bağlanır. Vital Cuinet'in bu araştırmasında konumuz özgülünde Dersim konusunda dikkati çeken bilgileri şöyle sıralayabiliriz : Dersim bölgesi 150 bin dönümlük ormanlık alanıyla önemli bir orman ürünleri zenginliğine sahiptir. Buna karşın Harput Mezre sancağında da 72 ve Malatya sancağında 52 bin dönümlük orman alanları olduğu görülmektedir. Dersim sancağının en kalabalık ilçesi 11200 kişilik nüfusuyla Çemişkezek'tir. Onu, 10 500 kişiyle Çarsancak ilçesi ve 8 900 kişiyle Ovacık ilçesi takip etmektedir. En küçük ilçe merkezi ise Ovacık kaza merkezi olarak Pardi olmaktadır. Bugün sadece bir kaç evin kaldığı bu köyün bir zamanlar kaymakamlık ve diğer devlet dairelerinin merkezi olarak neden seçildiği idari bir soru olarak ortadadır. Peki antik çağdaki adı Manazgert olan bu-

günkü Mazgirt'in üzerinde yükseldiği tarihi mirasın bilincinde miyiz? Bu antik şehrin kalıntılarını Mazgirt'in hemen yakınında gözle görebilen V. Cuinet bize sadece sosyolojik değil, arkeolojik bir bilgi de veriyor. Bu bilgiyi değerlendirmek ise bu şehrin sorumlularına düşüyor.

Vital Cuinet'in adım adım gezerek ve büyük bir emek harcayarak gerçekleştirdiği bu araştırmada diğer ilgi çeken nokta Ermeni nüfusunun dağılımı olmaktadır. Toplam nüfusun %10-13'nü oluşturan Ermeniler'in ezici çoğunluğu ilçe merkezlerinde oturmaktadır. Protestan Ermeniler'in ise hepsi ilçe merkezlerinde oturmaktadırlar. Bu durum Protestanlar'ın kendilerini şehir merkezlerinde daha güvenli hissettiklerini göstermektedir. Dersim'in 1890'lı yıllardaki nüfusunun 50 830 olduğunu söylemek pek şaşırtıcı olacaktır. Bu nüfusa Vital Cuinet'in bile çok tehlikeli bularak giremediği Pülümür'ün köyleri dahil değildir. (Harput'u Erzincan'a bağlayan yolun en tehlikeli bölümünün Pülümür olduğunu okuyoruz.) Eğer bölge normal şartlar altında bırakılsaydı oran artışları gözönüne alındığında bugünkü nüfusunun 1 milyona yaklaşması beklenebilirdi. Oysa isyan hareketleri ve ardından çıkartılan fermanlarla zorlanan göç, nüfusun standart bir seviyede kalmasına sebep olmuştur. 12 Eylül'den sonra bölgede yaşanan göçün nedenleri ne olursa olsun, Dersim'in demografik yapısının yüzyıllardır dikkat altında olduğunu ve elde edilen sonucun da bu 'dikkat'le uygunluk gösterdiğini bir politik uygulama olarak anlamak mümkündür. Söz konusu anlayış tarzının elemanları ayrı bir araştırmanın ilgi noktasını olmaktadır.

Yine çokça söylendiğinin tersine devlet kurumlarının Osmanlı döneminden beri Dersim'e girdiğini görüyoruz. Birçok bölgeye kışlalar yapılıyor ve buna bağlı olarak posta, telsiz ve eczacılık gibi diğer servisler yavaş yavaş işlemeye başlıyordu.

Bu kısa girişi bitirirken yazardan da bahsetmek gerekecektir. Vital Cuinet, Duyun-u Umumiye adına Osmanlı'nın bütün yer altı ve yer üstü zenginlik kaynaklarıyla, genel coğrafyasını araştırmakla görevli bir uzman olarak on yılı aşkın bir sürede bütün Osmanlı diyarını adım adım dolaşmıştır. O, bir anlamıyla şimdilerde IMF Türkiye şefi olarak artık bizden biri gibi sık sık gördüğümüz Carlo Coterelli'ye çok benzemektedir.

Dersim Sancağı'nın Kazaları

Çemişkezek Kazası

Yön ve Sınırlar:

Çemişkezek kazası kuzeydeki merkez kaza Hozat, batıda Pertek güneyde merkez sancak Harput Mezre ve batıda Çarsancak ile çevrilidir.

Sivil Yönetim:

98 köyü bulunan kaza diğer yerlerde olduğu gibi kaymakam başkanlığında bulunan bir konsey tarafından yönetilir.

Nüfus:

Toplam nüfus köyleriyle birlikte 11.200 kişi kadardır. Dağılımı şöyledir:

Müslüman	:	2.455
Kürt	:	2.509
Kızılbaş	:	5.075
Ortodoks Ermeni	:	1.003
Protestan Ermeni	:	158
TOPLAM		11.200

Kaza Merkezi:

Kaza merkezi olan Çemişkezek, kaymakam ve idari yönetimin merkezidir. Birçok büyük yapının ve şimdiki şehrin üzerinde yükseldiği surların gösterdiği gibi antik alıntıların ortasında bulunan eski bir Ermeni şehridir. Vilayet merkezi olan Harput Mezre'yi Hozat'a bağlayan yolun 35. kilometresinde bulunmaktadır. Dersim sancak merkezi olan Harput ile olan uzaklığı 25 km dir.

Merkez Kaza Nüfusu:

4 bin olan kaza merkezinin nüfus dağılımı şöyledir :

Müslüman	:	1.940
Kürt	:	600
Kızılbaş	:	400

Ortodoks Ermeni	:	902
Protestan Ermeni	:	158
TOPLAM		4.000

Gelenek ve Görenekler:

Bu kazanın sakinleri sıkça Halep ve İstanbul gibi büyük şehirlere iş ziyareti yapmaktadırlar. Dersim'in diğer kazalarındaki sakinlerine göre daha kültürlüdürler. Evleri temiz, bakımlı ve yeterli konforla yaşamaktadırlar.

Okul:

Çemişkezek'te bir Türk ve kilisesi olan bir Ermeni okulu vardır. Her iki okul da çok iyi bakımlıdır.

Üretim:

Bu kazada öncelikle buğday, arpa ve darı başta olmak üzere diğer tahıl ürünleri ve fasulye, mercimek gibi sebze tohumu üretilmekte ve bunların bir kısmı ihraç edilmektedir.

Çarsancak Kazası

Yön ve Sınırlar:

Çarsancak kazası Dersim'in güney batısında bulunur. Kuzeyde Ovacık, doğuda Hozat ve güney ve batıda Çemişkezek kazasıyla sınırlıdır.

Sivil Yönetim:

90 köyü bulunan kaza diğer kazalar gibi kaymakam başkanlığında bulunan bir konsey tarafından yönetilir.

Nüfus:

Toplam nüfus kaza merkeziyle beraber 10.500 kişidir. Dağılımı şöyledir:

Müslüman	:	2.311
Kürt	:	2.621
Kızılbaş	:	4.749
Ortodoks Ermeni	:	775
Protestan Ermeni	:	44
TOPLAM		10.500

Kaza Merkezi:

Kaymakam ve diğer idari birimlerin resmi yönetim yeri olan Çarsancak, Dersim sancak merkezi Hozat'a 25 km uzaklıkta ve Harput Mezre'yi Eğin'e bağlayan yolun ise 60. km'si üzerinde bulunmaktadır.

Merkez Kaza Nüfusu:

Toplam 3 bin olan kaza merkezinin nüfus dağılımı şöyledir:

Müslüman	:	1.181
Kürt	:	1.000
Kızılbaş	:	---
Ortodoks Ermeni	:	775
Protestan Ermeni	:	44
TOPLAM	:	3.000

Halk Hizmetleri:

Kısa bir zaman önce posta ve telefon hizmetleri Çarsancak'ta kuruldu.

Okul:

Bu kazada üç okul vardır. Biri müslüman, diğer ikisi ise bakımı ve yönetimi İstanbul'daki Ermeniler Birliği tarafından sağlanan kız ve erkek öğrenciler için olan Ortodoks Ermeni okullarıdır.

Üretim:

Buğday, arpa gibi tahıl ürünleri yanında tütün ve ceviz üretimi yapılmaktadır. Keçi sütünden elde edilen peynir ve keçi kılı ve derisi, bal ve balmumu gibi ürünler ihraç edilmektedir.

Mazgirt Kazası

Yön ve Sınırlar:

Mazgirt kazası Dersim'in güney doğusunda bulunur. Kuzeyde Pah, batıda Hozat, doğuda Erzurum ve Diyarbakır vilayetleri ve güneyde Pertek kazasıyla çevrilidir.

Sivil Yönetim:

Başkanlığı bir kaymakam tarafından yürütülen bir konseyce yönetilen ilçenin 60 köyü bulunmaktadır.

Nüfus:

Merkez kaza nüfusu dahil 5.100 kişi olan bütün kaza nüfusunun dağılımı şöyledir:

Müslüman	:	1.145
Kürt	:	859
Kızılbaş	:	2.285
Ortodoks Ermeni	:	772
Protestan Ermeni	:	39
TOPLAM		5.100

Kaza Merkezi:

Dersim'in vilayet ve Hozat'ın da vilayet merkezi olduğu zamanlarda Mazgirt mutasarrıf'ın oturduğu sancak merkeziydi. Şimdi kaza haline getirilen bu küçük şehirde kaymakam bulunmaktadır.

Munzur çayı yakınında kurulan bu şehir Hozat'a 35km ve Peri suyu ve Murat çayına katılan Munzur çayı yoluyla kolaylıkla ulaşımın kurulduğu Harput Mezre'ye 50 km uzaklıktadır.

Antik çağda Manazgert olarak anılan bu şehir eski bir Ermeni şehir kalıntısının ortasında kurulmuştur. O günlerin önemli surlarının kalıntıları şehrin hemen yakınında hemen yakınında hâlâ görülmektedir.

Merkez Kaza Nüfusu:

Mazgirt merkezin şimdiki nüfusu sadece 1.500 kişidir.

Müslüman	:	689
Kürt	:	---
Kızılbaş	:	---
Ortodoks Ermeni	:	772
Protestan Ermeni	:	39
TOPLAM		1.500

Önemli Yapılar:

Hükümet konağından başka Mazgirt'te bir kışla, bir cami ve bir Ermeni kilisesi bulunmaktadır. Ayrıca bir Asliye mahkemesi, bir doktor ve bir eczane bulunmaktadır.

Üretim:

İhraca yönelik tarım ürünleri buğday, arpa, darı başta gelmektedir. Bunun dışında sobalık odun ve inşaat kalasları üretilmektedir. Pamuk, tütün, ceviz, kuru meyve, hayvan ürünleri, bal ve balmumu üretimi vardır. Bu şehrin köyleri merkez gibi antik kalıntılar, manastır ve kilise kalıntıları üzerinde kurulmuşlardır. Eski Ermeni isimlerini korusalar da (Kurişan, Keran, Stşol gibi) bugünkü sakinleri Kürtlerdir.

Pertek Kazası

Yön ve Sınırlar:

Dersim sancağının güneyinde bulunan Pertek, kuzeyde Mazgirt, doğuda Diyarbakır vilayeti, güneyde Harput Mezre ve batıda Çemişkezek kazasıyla çevrelidir.

Sivil Yönetim:

Önemli sayılabilecek 20 köy ve mezraya sahiptir. Diğer kazalarda olduğu gibi bir kaymakamın yönetimindeki konsey tarafından yönetilmektedir.

Nüfus:

Toplam 3.500 kişi olan nüfusun dağılımı şöyledir :

Müslüman	:	953
Kürt	:	401
Kızılbaş	:	1.095
Ortodoks Ermeni	:	672
Protestan Ermeni	:	29
TOPLAM		3.150

Kaza Merkezi:

Kaymakam ve diğer devlet dairelerinin bulunduğu Pertek, Fırat'ın doğu kolu olan Murat çayına 13 km ve Hozat'a

40 km uzaklıkta bulunmaktadır. Şehir merkezinin nüfusu 1.500 kişidir.

Müslüman	:	799
Ortodoks Ermeni	:	672
Protestan Ermeni	:	29
TOPLAM		1.500

Pertek ismi Kürtçe Kale anlamına gelmektedir. Şehrin etrafında antik çağdaki Ermeni Krallığı'na ait surların kalıntıları görülmektedir. 900 nüfuslu Paşa Venk ve Agaçor köyü gibi etrafı önemli bir kültürel yapı ile çevrili olan bir bölgedir. Ancak bu güzel kültürün toprağı, kültürün sahiplerine ait değildir: Toprak, hemen hemen bütünüyle zengin ve güçlü Kürt beylerine aittir.

Kuzitşan Kazası

Yön ve Sınırlar:

Dersim'in kuzey-batısında, Erzincan vilayetine sınır bölgede bulunur. Kuzeyde Kızıl Kilise ve doğuda Ovacık tarafından çevrilidir.

Sivil Yönetim:

80 köyü olan bu kaza diğer kazalarda olduğu gibi kaymakam başkanlığında bulunan bir konsey tarafından yönetilir.

Nüfus:

Kaza merkezi dahil toplam nüfus 3.080 kişinin dağılımı şöyledir.

Müslüman	:	903
Kürt	:	715
Kızılbaş	:	1.054
Ortodoks Ermeni	:	367
Protestan Ermeni	:	41
TOPLAM		3.080

Kaza Merkezi:

Pülümür kaza merkezidir. Harput Mezre'yi Erzincan'a bağlayan ve Munzur Çayı boyunca uzanan yolun 130. km'

sinde kurulan bu şehir, Erzincan'a 40 km ve Hozat'a 65 km uzaklıktadır.

Merkez Kaza Nüfusu:

Kaymakam ve diğer idari yönetimlerin merkezi olan bu kaza nüfusu 1.000 kişidir.

Müslüman	:	300
Kürt	:	200
Kızılbaş	:	243
Ortodoks Ermeni	:	216
Protestan Ermeni	:	41
TOPLAM		1.000

Kuzitşan kazası hemen hemen bütünüyle sık gür ağaçlarla kaplı, işlenmez dağlık arazilerden ve çalılıklarla kaplı sarp kayalıklardan oluşmaktadır. Nüfusun büyük kesimi Kürt ya da Kızılbaş'tır ve bunların birçoğu kendisini eşkiyalığa vermektedir. Bu yol birçok seyyah tarafından çok tehlikeli olarak kabul edilmektedir.

Şah Hüseyin:

Buranın Kürtleri bir zamanlar hükümet tarafından atanan ve kaymakam olan Şah Hüseyin adında bir Kürt beyi'ne bağlıdılar. Diyebiliriz ki Şah Hüseyin bu bölgenin tek sahibidir. Durum ne olursa olsun, bir şey kesin ki maden yatakları ve kaya tuzu ve bunların bütün yüklü geliri o'na aittir. Yüksek bir tepenin üzerinde kurduğu ve içinde güzel evlerin bulunduğu şatosunu, Cenevizlilerin Galata'da ve Karadeniz sahillerinde yaptıkları evlerle karşılaştırabiliriz.

Ovacık Kazası

Yön ve Sınırlar:

Ovacık kazası Dersim sancağının kuzey-batısında bulunur. Kuzeyde Erzurum, doğuda Kuzitşan ve Kızılkilise, güneyde Hozat ve Çarsancakla çevrilidir.

Sivil Yönetim:

Toplam 40 köyü bulunan bu kaza bir kaymakam tarafından yönetilir.

Nüfus:

Toplam nüfus 8.900 kişi olup, dağılımı şöyledir :

Müslüman	:	2.303
Kürt	:	806
Kızılbaş	:	4.806
Ortodoks Ermeni	:	941
Protestan Ermeni	:	44
TOPLAM		8.900

Kaza Merkezi:

Kaymakam ve diğer devlet dairelerinin bulunduğu kaza merkezi Ovacık ovasının ortasında bulunan ve etrafı Munzur çayı'na kadar inen Mercan dağlarıyla çevrili Pardi'dir. Pardi, Dersim Sancağı merkezi olan Hozat'a 30 km uzaklıktadır.

Merkez Kaza Nüfusu:

Toplam Ovacık nüfusu içinde verilen, merkez kaza olan Pardi'nin nüfusu şöyledir :

Müslüman	:	80
Kürt	:	90
Ortodoks Ermeni	:	20
Protestan Ermeni	:	10
TOPLAM		200

Üretim:

Bu kazanın köyleri birbirinden çok uzak ve dağınıktırlar. Toprağın bereketli oluşuna karşın yeterli üretim yoktur. Bölge sakinlerinin ihtimali ve taşıma sorunları nedeniyle fazla önemli olmayan buğday, arpa, ceviz, inşaat için kallas, yakacak odun, keçi , koyun ve yağ gibi ürünler ancak yıllık olarak ihraç edilmektedirler.

Pah Kazası

Yön ve Sınırlar:

Dersim'in doğu yakasında bulunur. Kuzeyde Kızılkilise ile sınırlıdır. Doğusunda Erzurum vilayeti, güneyde Mazgirt ve batıda merkez kaza Hozat ile sınırlıdır.

Sivil Yönetim:

30 köyü bulunan bu kaza diğer yerlerde olduğu gibi bir konsey'e başkanlık eden bir kaymakam tarafından yönetilir.

Nüfus:

Toplam nüfus 4.900 kişidir. Dağılımı şöyledir:

Müslüman	:	958
Kürt	:	967
Kızılbaş	:	1.875
Ortodoks Ermeni	:	1.050
Protestan Ermeni	:	50
TOPLAM		4.900

Kaza Merkezi:

Kaymakam ve diğer devlet görevlilerinin oturduğu Pah bu kazanın merkezidir.

Merkez Kaza Nüfusu:

Genel sayım içinde gösterilen kaza merkezinin, 650 kişi olan nüfus dağılımı şöyledir :

Müslüman	:	90
Kürt	:	200
Kızılbaş	:	250
Ortodoks Ermeni	:	60
Protestan Ermeni	:	50
TOPLAM		650

Bu kasaba kısa bir süre önce askeri bir kışla ile donatıldı. Bu kışlanın yapımından sonradır ki bölge seyahat edilebilir hale geldi. Çünkü eskiden yolcuları soyan ve bölgenin diğer sakinlerine hakaretler eden Kürtlerin korkusu nedeniyle bölgeye girmeye kimse cesaret edemiyordu. Şimdiyse yeterli bir ordu gücüyle desteklenen düzenli hükümet yönetimi yavaş yavaş korkuları dindiriyor, kötülükleri engelliyor ve bölgeye güvenliği vermeye çalışıyor. Bütününüyle dağınık olan Pah kasabası toprağı üretime elverişli değildir. Dağlık, sık ormanlık ve çalılıktır. Bölgeye gelen güvenlik

nedeniyle koyun ve keçi sürülerinin yaylalara çıkması mümkün olmaktadır.

Kızıl Kilise Kazası

Yön ve Sınırlar:

Dersim sancağının doğusunda bulunur. Kuzeyde Kuzit-şan ile sınırlıdır. Doğuda Erzurum vilayeti, güneyde Pah kazası ve batıda Hozat merkez kazası bulunur.

Sivil Yönetim:

Bu kazanın 15 köyü bulunmaktadır. İçlerinde bir kadı ve çeşitli devlet servislerinin yöneticilerinin ve farklı toplum kesimlerinin nüfusları oranında temsilcilerinin bulunduğu kaymakam başkanlığındaki bir konsey tarafından yönetilir.

Nüfus:

Toplam nüfus 4.000 kişi olup, dağılımı şöyledir:

Müslüman	:	698
Kürt	:	766
Kızılbaş	:	1.675
Ortodoks Ermeni	:	830
Protestan Ermeni	:	31
TOPLAM		4.000

Kaza Merkezi:

Bir ordu ve bir polis gücünün, mahkeme ve diğer devlet daireleriyle kaymakamlık binasının bulunduğu Haydari bu kazanın yönetim merkezidir. Hozat'a 50, Harput Mezre'ye 90 km uzaklıktadır.

Merkez Kaza Nüfusu:

Merkez kaza nüfusu 700 kişi olup dağılımı şöyledir:

Müslüman	:	309
Kürt	:	160
Ortodoks Ermeni	:	200
Protestan Ermeni	:	31
TOPLAM		700

Bu kasabada yeni yapılan bir çarşı ve bir askeri kışla bulunmaktadır. Bunun ve ticari işlemlerdeki güvenliğin verdiği garantiler sayesinde buradaki çarşı hergün daha fazla kişi tarafından ziyaret edilmekte ve şehir daha da zenginleşmekte ve büyümektedir. Eski Haydari kasabasının yıkıntıları arasında bulunan taşlarla bir Türk hamamı inşa edilmektedir. Bu taşlar üzerinde bulunan dinsel motifler, bu taşların eski bir kiliseye ait olduğuna şahitlik etmektedirler. Kızılkilise ismi de buradan gelmektedir. Diğer kazalarda olduğu gibi burada da yıkılmış, terkedilmiş birçok şato, sur, manastır ve kilise gibi dinsel yapıların yıkıntılarına raslamaktayız. Bütün bir bölgede, Pah ve Kuzitşan da olduğu gibi büyük bir nüfus, o yıllarda ülkenin tek hakimi olan, vahşi ormanların, ekilmez arazilerin varisleri ve yağmacılık geleneğinin izlerini taşıyan Kürtler'e ve Kızılbaşlar'a aittir. Güvenliğin oluşturulmasıyla şimdi sağlanan tek endüstri, koyun ve keçi sürülerinin bol otlaklı yaylarda otarılmasıyla başlayan kalkınmadır.

(*) Bu çalışma Vital Cuinet'in "Asya Türkiye'si" adlı, 1895 yılında basılan eserinden çevrilmiştir.

MUNZUR Dergisinde yayınlanmıştır.

Mektuplar

Doç. Dr. Ünsal Yavuz'a Yanıt:
Belgeleri Açıklasın!..

Derginizin 16. Temmuz sayısında yer alan Doç. Dr. Ünsal YAVUZ'un "Jön Kürtler"e ilişkin görüşlerinin Türkiye'de alışlagelmiş biçimde ezberlenen görüşlerle uygunluk içinde bulunması, aynı belgeleri inceleme şansına sahip olan biri olarak doğrusu beni üzdü. Türkiye toplumsal mozaığının bir kesimine karşı yıllardan beri empoze edilen "dış desteğin" ne tür bir ilişki sonucu ve amaçla yapıldığı artık açığa çıkartılması gereken tarihsel olgulardandır. Tarihi işlemmediği biçimde ele almak ve onun adına "versiyonlar" düzenlemek, geleceği yaratmak isteyen bilimsel düşünce ile çelişir bir durumdur.

İngilizler'in bağımsız bir Kürdistan devleti kurma girişimlerinden çok söz edilmektedir. Ancak bu devletin neden kurulmadığından kimse söz etmemektedir.

Bilindiği gibi Wilson prensipleri çerçevesinde her ulusa bağımsızlıklarının tanınacağı söylenirken bölgede bu haktan yararlanmayan tek ulus Kürtler olmuştur. İngilizler'in Türkiye'deki Kürtlere yeterli el atamadıkları için bunu gerçekleştiremediklerini düşünelim. Peki Irak Krallığı'na bırakılan İngiliz işgali altındaki bölgede hangi nedenler bir Kürt devletin kurulmasına engel oldu?

İngiliz kışkırtmasını Noel adında bir yüzbaşının üzerine yıkmak tarihle biraz alay etmek olmuyor mu?

Sayın Ünsal Yavuz'un belirttiği gibi Fransızlar "hatalarını" sonradan değil, 1. Dünya Savaşı'nın hemen sonunda değiştirmişlerdir. Ortadoğu'da Fransız diplomasisinin ünlü ismi Georges Picot, bırakınız bağımsız bir Kürdistan'ı, oto-

nom bir Kürdistan'ı bile bölgesel çıkarlarına aykırı bulmaktadır. Bu tarih 12 Ocak 1919'dur ve Kemalist hareket henüz Anadolu'da yoktur. Yani sanıldığıının tersine Kemalist hareketin gelişmesi karşısında bu kararı almış değillerdir.

İngilizler'e gelince: Onlar önce Kürt Emirliği'ni Irak Krallığı üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanmayı denemiş ancak Irak Krallığı'nın Kürtlerle başedemeyeceğini anlayınca bu görüşten vazgeçmişlerdir. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiliz kuvvetleriyle bölgede savaşıyan tek güç Kürtlerdir ve bu savaşı tarihçiler görmemezlikten gelmektedirler. İngilizler için Kürt sorununun esas yeri işgal altında tuttukları ve süren İngiliz karşıtı ayaklanmalar nedeniyle bir türlü düzeni oturtamadıkları Musul ve Süleymaniye'deki Kürt bölgesidir.

İngiliz ve Fransızların Kürt sorunu karşısında çelişkili gibi görünen tutumları Kemalistlere olan bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Çünkü Fransızlar daha Sivas Kongresi'nin hemen ardından Kemalistlerle görüşmeye geçmişlerdir. Fransız Yüksek Komiseri Georges Picot ve Sivas Kongresi delegesi Refet Paşa (Bele) arasında yapılan bu görüşmelerdeki ana konu bağımsız Kürt devleti sorunudur. Ve bu konuda Fransa'nın tavrı belgelerde açıktır. İngilizler ise Bolşeviklerle iyi ilişkiler içinde olan Kemalistleri zor durumda bırakmak için Kuzeydeki Kürtler'e el atmak istemişlerdir. Yoksa bağımsız devlet kurmak amacıyla bir çalışmaya girmemişlerdir. Aynı şeyi Kemalistler güneydeki Kürtler üzerinde İngilizler'e karşı denemişlerdir. Eski Musul Valisi Haydar Bey güneydeki isyan liderlerinden Şeyh Taha ve SİMKO ile Şemdinan'da görüşerek İngilizler'e karşı isyanı yükseltmeleri halinde kendilerine yardım edileceği sözünü bu amaçla vermiştir... Ancak bu yardım Haydar Bey'in TBMM'de yaptığı konuşmada açıkladığı gibi çeşitli tehlikelerden ötürü "çok cüz'i" tutulur. Kemalistlerin bu yardımı bağımsız bir Kürt devletinin kurulması için verdiğini kim iddia edebilir?

Bu yoksul halka her gün şüpheli gözlerle bakmak onların uç noktalara itmez mi? Bu tavırla hangi sorunun üstünden gelebiliriz? Öyleyse vazgeçelim bundan, vazgeçelim ve tarihe hakkını verelim...

Hasan YILDIZ

Tempo Dergisi sayı 33 yıl 1989

Uğur Mumcu'ya Mektup

Sevr-Lozan ve Şeyh Sait Üzerine

Batı'da ne zaman ki Kürt sorunu tartışma konusu edilir. Türkiye'de gözler hemen Sevr'e çevrilir. Lozan dayanak yapılarak bu tür girişimlere karşı konulur. Kamuoyu Sevr denen canavarla etkilenmeye çalışılır. Böylece "milli birlik ve bütünlük" korunmuş olur!.. Hep bir ağızdan "Türkiye'de Kürt azınlığı yoktur, Lozan'a baksınlar" denir. Sorunu zorunlu olarak az ya da çok gündemine alan çevreler dahi bu bakış açısının etkisiyle topa tutulur. Gözler tekrar tekrar Kürt isyanlarının aydınlanmamış sayfalarına çevrilir. Bu sayfalar arasında "bit yeniği" arama her nedense vazgeçilmez bir alışkanlık olarak yerinde durur.

Sayın Mumcu,

Siz herhangi bir gazeteciden bilime daha yakınsınız. Daha doğrusu yakın olmanız gerektiği düşüncesindeyim. En azından sahip olduğunuz konum bunu gerektirir. Bu açıdan sizin kaleminizden gazeteciliğin sansasyonelliğini değil, bilimselliğini görmek biz okuyucuların hakkı olmalıdır. Öyle görünmektedir ki resmi tarihin şartlı verileriyle daha epeyce boğuşmak gerekecektir. Araştırmalarda bu şartlı verilere kaynak teşkil eden alıntılar aramaktan kurtulmadıkça doğruya ulaşmak o derece güçleşecektir. Örneğin bir tezi savunmak için İ. Beşikçi'nin dünü ve bugünü arasındaki çelişkilerden hareket ederek bir yere varmak olanaksızdır. Böylesi bir veri ancak o kişinin kendisine ait bir hatasıdır. Bunu tarihi bağlayıcı hiçbir yanı yoktur. Söz konusu araştırmalarda böylesi çelişkilerin kaynak olarak kullanılması bilim açısından sakıncalıdır. Çeşitli sol gurupların Marx ve Lenin'e ait alıntılarıyla birbirlerini nasıl alt (!) ettiklerini gördüğümüz, yaşadığımız bir toplumdaki geliyoruz. Bu nedenlerle söz konusu yöntemin sakıncalarını çeşitli nedenlerle siz de dile getirmektесiniz.

Tarihsel olgular olup/bitmiş olaylar olarak kişilerden ve niyetlerden bağımsız bir durumdadırlar. O, bir yerlerde durmakta, kendisine kavuşulmasını beklemektedir. Bir araştırmada en tehlikeli yan, çeşitli nedenlerle sahip olunan a

priori bilgilerdir. Bizde bir çok araştırmacının çelişkili yaklaşımları işte bu a priori bilgiler nedeniyledir.

Şeyh Sait üzerine yayınladığınız araştırmada benim kitabımdan da yaptığınız alıntılarla İngilizler'in Kürt sorunundaki parmaklarını göstermeye çalışıyorsunuz. Örneğin General Kürt Mustafa grubunun İngiliz propaganda bildirileriyle Güney Kürdistan'a hareket ettiğini alıntı olarak gösteriyorsunuz. Ben Kürt sorunuyla ilgilenen bir araştırmacı olarak bu ve bunun gibi onlarca alıntıyı asıl kaynaklarından hiç çekingesiz kitabıma aldım. Daha nicelerinin olduğunu, Kürt sorununa sahip çıkanların politikada içine düştükleri nice komik olayların olduğunu burada da belirtebilirim. Ancak tüm bunlar modern Kürt hareketinin sahip olduğu çıkmazlardır ve ayrı bir araştırma konusudurlar.

İşte bu General Kürt Mustafa, İngiliz mandası altındaki Kürdistan'a başkan olacağını sanarak gider. Ancak bizim burada bir soru sormamız gerekir: İngilizler General Mustafa'yı neden Kemalistlerin etki alanı içindeki Kuzey'e değil de zaten kendi egemenlikleri altında tuttukları Güney'e gönderiyorlar? Neden bu bölgede süren İngiliz karşıtı ayaklanma araştırmacıların gözünden kaçıyor? General Mustafa'nın bizzat kendi halkına karşı kullanıldığı görülmüyor.

Kuzey'de Noel var diyeceksiniz. Bu zavallı Noel üzerine bir komedi oynanmaktadır. Sayın Mumcu, sadece bir istihbarat subayı olan, askeri hiçbir yaptırım gücü olmayan bu Noel'e Lawrence demekle, Arap Lawrence'i küçümsemiş oluyorsunuz. Noel'in maceracı davranışlarından ötürü üstelerinden yediği şamarın haddi hesabı yoktur. Bizzat Mezopotamya'daki İngiliz Kuvvetleri Komutanı Holdane, Noel'in davranışlarını eleştirmektedir. Oysa Arap Lawrence Anadolu'nun Kemalistlerin etkisi altında bırakılması tezini savunmuş, Yunan işgaline karşı çıkmıştır. (Bkz. Fransız gizli arşivlerinde Türkiye Dosyası cilt 190; s. 191) Üstelik Lawrence, Araplar üzerinde uyguladıkları politikanın doğurabileceği gelişmeleri görerek bir körfez krizini daha o yıllarda analiz eden bir öngörü sahibidir. Eğer ilginizi çekerse aynı dosyada bu bilgileri bulabilirsiniz.

Çeşitli köşe yazarlarının ısrarla Lozan'a sarılıp Kürt sorununa eğildikleri bir dönemde siz, Lozan'da Kürtlerin azın-

lık olarak kabul edilmediğini ama gerçeğinde böyle olmadığını vurgulayabilmektesiniz. Lozan'ı Sevr ile karşılaştırma yerine "1990 Paris Şartı"nı göz önünde bulunduruyorsunuz. Bu aynı zamanda Lozan'da Türkiye'nin sorunlarının çözülmediğinin bir göstergesidir. Nasıl olup da birçok tartışmaya konu olan, adına devletler kurulup/yıkılan bir hal-kın Lozan'da gözden kaçtığı, anlaşma metni içinde isminden bir tek satır bile bahsedilmediği merak konusu bile olmuyor. Burada kelime oyunları arasına gizlenmiş bir gerçeklik vardır. İngilizler'in yardımıyla elde edilen "Hristiyan azınlık" kavramının karşısına "Müslüman bir ülkede Müslüman bir azınlık olmayacağı" savıyla karşı çıkılmış, esasında TBMM'nin Türk ve Kürt temsilcilerden meydana geldiği savunulmuştur. Kürtler bu dönemde emperyalizme avantaj sağlamamak için seslerini çıkarmamışlar, herşeyi Türk heyetinin insafına bırakmışlardır. Aynı Kürtlerin Sevr görüşmelerinden beri Kürdistan'ın Kuzey/Güney diye ikiye bölünmesine karşı çıktıklarını biliyoruz. Denebilir ki Kürdistan emperyalist oyunlar altında Lozan'da değil, Sevr'de bölünmüştür. Lozan'da bu onaylanmıştır. Basit olup da böylesine hareketli bir toplumun resmi toplantılarda gözden kaçtığı ya da kaçırıldığı detaylı incelenmek durumundadır.

Eğer Kemalistler kendilerine biraz güvenebilselerdi Kürt sorununu emperyalist oyunların elinden çekip daha insani ve hukuksal bir zeminde çözebilirlerdi. Kürtler o dönemde buna hazır dılar. Emperyalizmin oyunları bozulmak isteniyorsa bu yol onların inkarıyla değil, varlıklarının demokratik esaslar üzerinde kabulüyle sağlanabilirdi.

Kemalizmin Kürtlere özerklik konusundaki düşüncelerini de vurgulamaktasınız. Ancak tam da Lozan görüşmelerinin ortasında 16-17 Ocak 1923'te bizzat M. Kemal tarafından açıklanan Kürtlere özerklik planına neden sonra itibar edilmediği hiç dikkate alınmıyor. Bu tarihten daha önce Kasım 1921'de Türk ve Kürt birliğinin en olumlu olduğu bir dönemde özerklik planının çerçevesi ve statüsü bile çizilmiştir. Bu planda açık bir Kürt hükümetinden bahsedildiği gibi Kürtlerin bağımsızlığı sorunu ilerde yapılacak bir referanduma bırakılıyordu. (Anı belgeler, Kürdistan Dosyası. Cilt 13; s. 13-14)

Bütün bu söylenen ve yapılanların içinde olaylarda yabancı parmağı arama ve bu parmağa göre yargı verme hakkına ne kadar sahip olabiliriz? "Yabancı parmağı" yargılarıyla acaba sorunu çözebiliyor musunuz? Türkiye'nin en önemli istikrar sorunu üzerine hiç düşünmeden eski mantıkla çözümler önerilmektedir. Bunun acısını 70 yıldır çektik. Ama kimilerinin şoven ruhlarını tatmin etme uğruna tüm Türkiye halkının bir 70 yıl daha bu acıları çekmesini istemek hiçbir akli selimin işi olamaz.

Gerçeğin en güzel dost olduğu bilinciyle...

Saygılarımla

Hasan Yıldız
21 Temmuz 1991

Ertuğrul ÖZKÖK'e Mektuplar

Sayın Ertuğrul ÖZKÖK
Hürriyet Gazetesi
Genel Yayın Yönetmeni
Paris, 6 Nisan 1999

Sayın ÖZKÖK,

Kosova Krizi'nin Türkiye'ye yönelik sonuçlarını ele aldığınız yorumların değerlendirilmesine geçmeden önce, son terör olaylarıyla ilgili düşüncelerimi bu fırsatla belirtmek istiyorum.

Terörün kimi, ne zaman, nerede vuracağını belli olmadığının en sıcak kanıtı Mavi Çarşı'ya yapılan saldırıda açık biçimde görülmüştür. Bu saldırıyla, sebebi ne olursa olsun hiçbir mücadelenin açıklanması yapılamaz. Gözü dönmüş terörün en başta Kürtler tarafından kınanması gerekmektedir. Birrey olarak her Kürt bu tür eylemlerle zan altında kalmaktadır. Toplumsal psikolojinin hangi noktaya doğru gittiğinin en iyi örneğini İzmir'de bir Kürt polisin protesto eyleminde yaşadık. Bu olay oldukça düşündürücüdür ve sonuçları değerlendirilmelidir diye düşünüyorum. Size terörün kimi, nasıl vurduğuna ilkişkin belki kamuoyunun da bugüne dek bilmediği bir örneği vermek istiyorum: Bundan 8 yıl önce Çetinkaya mağazalarına yapılan baskında yanarak feci şekilde can ve-

ren Huriye Küçüktepe, 1939 Dersim İsyanı'ndan sonra Trakya'ya sürgün edilen bir Kürt ailenin çocuğuydu. Söz konusu mağazada çalışırken, ölüm O'nu paradoksal olarak kendisini kurtarmaya çalışanların eliyle buldu. Türkiye mozağinde bu acılı olayı nasıl izah edebilirsiniz ? Bu tür olaylarla Kürtler'e siyasal planda bir yer açılmak isteniyorsa burada büyük bir yanlış içinde oldukları bilinmelidir. Kürt siyasal hareketleri demokratik yolu henüz kullanmadılar. Kürtler'in demokratik hareketi bilinen nedenlerle devlet ve PKK arasında sıkışıp kaldı. Büyük bir ihtimalle böyle olması istendi. Her iki cephe açısından soruna baktığımızda, Kürt sorununda izlenen yol ve yöntemler Türkiye'nin demokratikleşmesine hiçbir katkıda bulunmayacak kabalıklarla doludur. Bizler daha çağdaş düşünmek zorundayız. Günümüz dünya şartlarında 19. Yüzyıl milliyetçiliğiyle modern bir devlet yaratılamayacağı görülemiyor ya da görülmek istenmiyor. Çağdaş toplum işte bir ayağımızın eşikte olduğu Avrupa'dadır. O eşikten içeri girileceğine hiç kimsenin kuşkusuz olması. Yeterki biraz çağdaş düşünelim ve gereklerini yapalım.

Not 1: Roma Krizi sıralarında yazdığım, Kürt siyasal çevrelerinin tartışması için hazırladığım - ve bir örneğini Sayın Şerafettin Elçi'nin başkanlık ettiği DKP'ye gönderdiğim- bir yazıyı (Jeopolitik yapılar açısından Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devleti Türkiye'nin çıkarlarına aykırı mıdır?) dikkatlerinize sunmak istiyorum.

Bir Kez Daha Kuzey Irak

Sayın ÖZKÖK

Aylardır söz konusu ettiğiniz sorun nihayet yankısını buldu ve tartışmaya açıldı. Bizde hep adettir; Kafalar taş a çarpmadan uyanamıyoruz. Çünkü Milliyet'te (26 Mart) Belma Akçura'nın haberi bu konuda öteden beri çektiğiniz dikkatlerin ne kadar haklı olduğunu bir kez daha göstermektedir. Ancak gelen tepkilere bakılırsa işin özünün henüz kavranmadığı anlaşılmamaktadır. Şöyleki; Bugüne kadar 'Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devletini' savaş nedeni sayıp, askeri müdahaleyi ilk şart olarak ileri süren görüş

yerine, aynı sonucu doğuracak bir diplomatik bir formülasyona gidilmesi gerektiği dile getirilmektedir. Eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Salim Dervişoğlu ve Emekli Orgeneral Kemal Yavuz kısa demeçlerinde böyle bir imaj vermektedirler. Dolayısıyla işin sosyo-politik yanı yine araştırma dışında kalıyor. Oysa bu tarzdaki bir politik değişikliğin bile bugün tıkanma noktasına gelen Kuzey Irak politikasının önünü açamayacağı görülemiyor. Bugün Türk dış politikasını kenetleyen şeyin yıllardır izlenen bu politikanın çıkmaz bir noktaya gelmesidir. Özellikle son yirmi yılda, dünyada ve bölgede gelişen olaylara yanıt verecek politikaların geliştirilmemesi bu sonu hazırlamıştır. Teskereye 'evet' ya da 'hayır' oyu verilmesi durumu değiştirmiyor. 'Evet' oyu verilseydi de gelinecek nokta yine aynı olacaktı. Bu nedenlerle Milliyet'te sunulan görüş sahiplerinin bu gerçekliklerden hareket edilerek söyledikleri konusunda şüpheliyim.

Örneğin, Kosova kriziyle ön plana çıkan BM'in en temel ilkelerinden biri olan 'Droit ingerance' kavramı yeni körfez kriziyle artık fiilen yürürlükten kalkmıştır. Dolayısıyla etnik sorunlara bakış değişiyor. Bu konuda yeni politikaların üretilmesi için birçok faktörün ayrı ayrı ve birlikte ele alınması gerektiği kanısındayım. Bunları maddeler halinde kısa başlıklarla sıralayabilirim:

1- AB sürecine kendisini adapte etmeye çalışan bir Türkiye bünyesindeki etnik gruplara nasıl yaklaşıyor?

2- AB'ye katılımın sağlanması durumunda Türkiye'nin bölgesel rolünün anlamında bir değişim olacağı görülebiliyor mu?

3- Türkiye'deki belli başlı Kürt gruplarının AB konusundaki yaklaşımları değerlendiriliyor mu?

4- AB'ye girmiş bir Türkiye, Kuzey Irak'taki etnik grupları, gelecekteki durumu belirsiz olan bir Bağdat rejiminin insafına terketmesinden ne faydalar beklemektedir?

5- Bağımsızlıklarını kazanmış Irak Kürtleri'nin Türkiye için bir tehdit unsuru olacaklarına samimi olarak inanılıyor mu?

6- Irak muhalefetine gücü, yetenekleri ve demokrasi anlayışı konusunda ne gibi bilgilere sahibiz?

7- Savaş'tan sonra Irak'ta demokrasinin geleceği konusunda ne düşünülüyor?

8- ABD müdahalesinin Arap milliyetçiliğini daha da kö-rüklediği ve bölgedeki etnik gruplara düşman gözıyla ba-kıldığı görülebiliyor mu?

9- Dini motiflerle beslenmiş bir Arap milliyetçiliğin gü-ney sınırımız boyunca uzanmasının ve bölgenin 'Araplaştı-rılmasının' riskleri nelerdir.

10- Petrolden daha fazla bölgesel çatışma potansiyeli taşıyan 'su kaynakları'nın, madde 9'daki motifle beslenmiş tehditleri konusunda ne düşünülüyor?

Sorular çoğaltılabilir. Yine de sorunun biraz daha anla-şılır hale getirilmesi için bir soruyu sormanın zamanıdır: Körfez krizine nasıl bakılmaktadır? Bu soruya verilecek ya-nıt yukardaki maddeleri sırasıyla anlaşılır kılmaya yaraya-caktır. Eğer 'Körfez Krizi'ne sadece petrol yataklarının kontrol edilmesi olarak bakılıyorsa bu klasik bir emperya-list yaklaşım olarak kısırlık taşır. Oysa ortada, petrol geli-rini ülke kalkınmasına ve halkının refahına harcayacak yerde kendisine alt-emperyalist roller biçen bir rejim var-dır. Bu rejim tüm bölge ülkeleri için bir tehdit unsurudur. Türkiye de bu çember içindedir.

"Saddam'a komşu olmakla, Barzani ve Talabani'ye komşu olma"nın farkı görülecektir. Bakınız, şu savaş orta-mında Irak'ta şimdiki tek ciddi demokratik muhalefet oda-ğının Kürtler olduğu iyice su yüzüne çıkmıştır. Ne Arap muhalefeti, ne de üzerlerine hesap yapılan Şiiler bu rolleri-ni oynayamadılar. Kürtlerin Arap muhalefetine mesafeli yaklaşmaları da bu nedenledir. Arap muhalefetine de-mokراسi anlayışı ve politik yetenekleri konusunda önemli şüpheler vardır. Ruhen Bağdat rejimiyle kopmuş bir halkı zorla onlara işbirliğine itip belirsizliğe sürüklemenin, bölge-nin istikrarı açısından sakıncalarla dolu olduğu bellidir. Bu konuda PKK/KADEK'in bölgedeki varlığı bile kendi başına problemlerle doludur. Gelecekte kurulacak bağdat Hükü-metinin yapacağı ilk iş, belki de devlet sınırları içinde barı-nan yabancı silahlı grupları temizlemesi olacaktır. Bu du-rumda bölge krizden daha çıkmadan yeni sorunların içinde kendini bulacaktır. İşte Türkiye böylesi bir durumda BM kararlarına gerek bile kalmadan kendi 'doğal' hakkını kul-

lanarak Kuzey Irak'a girmeye kalkabilir. Bunun bir beklenti olmadığı konusunda elimizde şimdilik bir 'veri' yok.

Bunlar yürürlükteki politikanın devamı olarak tehlikelerle ve belirsizliklerle doludur.

Savaş mı, Barış mı? İyiler nerede, kötüler nerede... Milyonlarca insanın 'barış' duyguları içinde yürüyerek Ortadoğu'nun en zalim diktatörüne bilip/bilmeden cesaret verdikleri tarihsel olan bir dönemde savaş yanlısı gibi görünmek gerçekten çok zor.

Tarihsel anların yaşandığı böylesi günlerde takınılacak tavır, yürütülecek politikalar, gelecek açısından belirleyici olmaktadır. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Mustafa Kemal, Musul sorunu üzerinden Türkiye'nin Güney sınırına ilişkin politikasını belirlediğinde birçok eleştiri almıştı. Kimileri "Musul'un petrol karşılığı satıldığı" nı, kimileri "Mısak-ı Milli'den taviz verildiğini" söylediler.

Oysa Musul sorunu Lozan'da da pekala çözülebilirdi. Fransız gözlemciler Musul sorununun gerçekte çözülmüş olduğunu "bir sorun olmaktan" çıktığını tesbit edebiliyorlardı. Sorunun sürüncemeye bırakılmasının tek nedeni İngilizlerin Irak'ta ne yapacaklarının belirsizliği idi. Henüz bir devlet kurulmamıştı ve bu devletin bir anayasası yoktu. Lozan Antlaşmasından çok sonra, 1925 yılında İngilizler Irak anayasasını Londra'da hazırladılar. Kürt devleti kuracaklar diye suçlanan İngilizler tamamen egemenlikleri altında tuttukları Irak'ta bırakınız bir Kürt devleti kurmayı, Kürtlerle ilgili bir tek satırı bile anayasaya almadılar. Bu durum aynı zamanda Türkiye'ye verilmiş bir garantiydi. İşte bu aşamadan sonradır ki Kemalistler Musul'dan tamamen vazgeçtiler ve 1926 yılında "Brüksel Hattı" Irak sınırı olarak kabul edildi.

Ancak o günlerde kararlıca yürütülen politikalar devletin de temel politikası olarak bugüne dek devam etti. Şüphesiz ki bu politikanın devam etmesini sağlayan uluslararası gelişmeler oldu. Bu nedenle Türkiye'nin Irak'a ve Güney Kürtleri'ne ilişkin politikası "bir yerlere kaydedilmiş Milli siyaseti" olarak devam edip geldi. İşleyen bürokratik çarkın ağırlığı, yeni gelişmeleri hedefleyen yeni politikalar üretilmediğinden eskinin devamından yana tavır alınmaktadır. Bu tür statükocu politikaların devamı, doğacak bir zarardan pay

almak istemeyen bürokların güvence kaynağıdır. Görüldüğü kadarıyla, Sovyet sisteminin çökmesinden beri Türkiye'nin stratejik savunmasında değişen bir şey yoktur. Ortadoğuda'ki su kaynaklarının petrolden daha çok sorunlara yol açacağı hala görülememektedir. Ve dahası Avrupa Birliği'ne girmeye çalışan bir Türkiye'de yöneticiler "düşman" kavramını hala eski değerler içinde görmektedirler. Böylesine 'değişen değerler dünyasında' değişmeyen kavramlarla' yol almak politik bir beceri gibi kamuoyuna sunulmak isteniyor. İşte Kürtler ve Türkler böylesi bir değişen değerler sistemi içinde bulunmaktadır. Değişmeyen yargılar eğer değişen değerleri ele almakta geçikirse bunun sorumluluğu çok ağır olabilir. Irak krizini sadece petrol sorunu olarak alma basitliğine indiren çevreler aynı şekilde bölgenin hangi türden bir değişen değerler sistemi içinde olduğunu göremeyenlerdir. Bu da Türkiye'nin uzun dönemdir sürdürdüğü klasik politikasına uygun düşmektedir. Oysa Kriz dönemleri böylesi değişimlerin de uygulanmasına fırsat vermektedir. Özal döneminde bu tür değişimlerin amatörce uygulandığına tanık olduk ama bunlar sistemleştirilemedi. Türkiye'nin güney sınırlarına ilişkin politikası şimdi böylesi bir süreçten geçmektedir. Bu süreci anlayabilmek için Irak krizinin derinliğine inmek ve bu devletin neden bölge için tehlike taşıdığını görmek gerekir. İngilizler gerek manda yönetimi altında gerekse sonrasında bu devletin geleceğiyle ilgili sürekli kuşku beslemişlerdir. Devlet geleneğinden yoksun olan bir Arap yönetimi, daha kuruluşundan beri kendisini etnik çatışmaların ortasında buldu. Asur-Kaldeliler, nisbeten Ermeniler ve nihayet Kürtler bu devletle sürekli çatışma içinde oldular. Bu nedenle Bağdat'taki iktidarlar sürekli bir stres ve saldırganlık içinde bulundular. Bu çatışmalar Arap milliyetçiliğini oldukça körükledi. Irak ve Suriye'de gelişen BAAS hareketi bunun göstergesidir. Bu iki ayrı partinin tek bir çatı altında birleşmemesinin bölge için ne kadar bir şans olduğu ortadadır. Osmanlı İmparatorluğunun yıkıntıları arasında beliren bu devletlerin ortaya çıkışında önemli rolü olan ünlü İngiliz casusu Lawrance, bölgede statükoyu bozacak tek devletin belki Irak olduğunu söylediğinde yıllar henüz 1922'yi göstermektedir. Lawrance'a gö-

re böylesi bir durum ancak elli yıllık bir sürecin sonunda oluşabilecektir. Bu öngörünün detaylarını ilişikte gönderdiğim yazıda bulabilirsiniz.

Sayın Özkök,

Öcalan'ın yakalanıp Türkiye'ye getirilmesini izleyen günlerde, 5 Nisan 1999'da gönderdiğim "Jeopolitik yapılar açısından Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devleti Türkiye'nin çıkarlarına aykırı mıdır?" başlığıyla gönderdiğim yazının Kürt çevrelerinde yankı bulması için epey zaman gerekecekti. Oysa ben 1996 yılında birçoklarının PKK eylemlerine aldanarak bağımsız bir devlet beklediği yıllarda, Türkiye'deki çözüm yolunun Fransa örneği olacağını "Kürt Siyasası ve Modernizm" adlı çalışmamda açıklıyordum. (Nüjen yayınları 1996) Devlet geleneği, bürokratik aygıtların karakteri, idari sistemin dağılım özellikleri bir başka modeli aratmayacak kadar örnekler sunmaktaydı Türkiye'ye. Hatırlayacağınız üzere, yakın dönemde yargı çevrelerinde "İngiliz" modeli üzerine tartışmalara da tanık olmuştuk. Kendisine hak vermeye pek alışmadığımız Demirel, o yıllarda pek de haklı olarak böylesi bir değişimi "devletin kilitlenmesi" olarak görüyordu. Kürt sorununda bugüne kadar alınan yol, Fransa modelinin izlerini taşımaktadır. Bunu MGK kararlarında da görüyoruz. Şimdi Türkiye kendi Kürtleri'yle ağır adımlarla yol alırken, neden Irak Kürtlerin'e ilişkin katı tutumunu devam ettirmektedir? Bunu anlamak oldukça güçtür. Oradaki PKK/KADEK güçleri gerçekten bir tehlike olarak mı görülüyor, yoksa bölgeye yapılacak bir müdahalenin malzemesi haline mi getirilmek isteniyor? Iraklı Kürtler artık oynanan oyunun farkındadırlar. Eskiden beri Orduyu bölgeye çekmek için oldukça geniş çaplı oyunlar oynayan PKK, Türkiye'de bölgeye ilişkin planlamalar yapan merkezlerle aynı sahada buluşuyordu. Bütün bunları eskimiş ama hala uygulanan stratejilerin devamı olarak anlamak elbette mümkün. Ancak bu merkezlerin günümüz şartlarında hâlâ aynı stratejiyle oynamaları anlaşılır bir şey değildir. Bu nedenle sizin, 16 Ekim 2002 tarihinde sorduğunuz sorulara doyurucu yanıt alamamanızı çok doğal karşılıyorum. Bu

çevrelerin en büyük korkusu orada oluşacak olan devletleşmenin Türkiye Kürtleri'ne örnek olacağı yolundadır. Bunu söyleyenler Türkiye'deki gerçekleri göremeyenler yada görmek istemeyenlerdir. Türkiye'de yaşayan Kürtler'in eğitimi bu çevrelerin sandığından hem çok farklıdır hem de şaşırtıcı beraberlikler taşımaktadır. Eğer Avrupa Birliği'ne girmek Türkiye'nin stratejik hedefleri arasındaysa, bu hedefe Kürtler'in de aynı şekilde kilitlendikleri başka bir doğrudur ve bir uygunluk taşımaktadır. HADEP yöneticilerinden olan Dr Naci Kutlay'ın belirlemelerine göre HADEP üyesi olanları yüzde 90'dan fazlası AB'ye evet demektedir. Basit bir anket çalışması yapılırsa, Kürtler arasında AB'ye evet diyenlerin oranının Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülecektir. Öyleyse; Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak Türkiye ancak Güney Kürtleri'ne örnek olabilir. Arap rejimlerine sürekli mesafeli olan ve Avrupa ile diyalogu daha gelişkin olan Güney Kürtleri'nin Türkiye'ye karşı "irredentiste" bir politika izleyecekleri düşünülemez. Öyleyse bu bölgede Türkiye'nin önünde geniş imkanlar vardır. Eğer devletleşmeyle ilgili kalıplaşmış yargılar yıkılamıyorsa, henüz yol yakinken, Türkmenler'in de içinde yer alacağı gelişmiş bir federasyon, hatta konfederasyon için uygun ortamlar hazırlanabilir. Türkiye'nin Bağdat karşısında zayıflatılmış bir Kürt hareketinden bekleyebileceği hiçbir fayda yoktur. Bu, aşırı ulusalcı bir Arap Birliği'nin kapılarımıza kadar dayanması demektir. Bu nedenle "Saddam'a komşu olmakla, Barzani ve Talabani'ye komşu olmak" arasında derin farklar vardır. Yarın su kaynaklarıyla ilgili sorunlar birinci plana geldiğinde Bağdat ile mesafeli olan bir Kürt bölgesi, Türkiye'nin stratejik dostu olarak yerini almak zorunda kalacaktır. Ancak böylesi bir gelişmeye izlenen geleneksel politika izin verir mi? Ya da bugünkü imkanları o gün bulabilir miyiz? İşte can alıcı soru buradadır...

Sonlarken, Meclis'ten geçen karar üzerine de değinmek istiyorum. Meclis'te red oyu verilen tezkereyle ilgili olarak herkes sorunu ABD ile olan ilişkiler açısından değerlendiriyor. Oysa yukarda saydığım nedenler açısından bu karar olumlu olmuştur. Aksi taktirde eldeki plan gereği Türkiye bölgeye girdiğinde Saddam ile uğraşacağına Kürt grupla-

nyla uğraşacaktı. Barış yanlısı gösteri yapanların Ortadoğu'nun karikatür özelliklerle dolu bir diktatörüne bilip bilmeden destek ve cesaret verdiklerini unutmamakla birlikte, Meclis'ten çıkan karar Avrupa'daki barış yanlısı bloka yapılmış bir jest olarak ta sunulmalıdır. Basın bu konuya oldukça duyarsız yaklaşıyor.

Bütün bu yazdıklarımla değerli zamanınızı almadığımı umarım.

Saygı ve selamlar

26 Mart 2003

Hasan YILDIZ

Yeni Dönemlere Yeni Politikalar Gerekir...

Sayın Ertuğrul ÖZKÖK,

ABD'nin Irak'ta Saddam diktatörlüğüne karşı yaptığı müdahale bir çok gerçeği açığa çıkardı. Modern dünya artık "Ulusal egemenlik" adı altında devletlerin kendi halkına zulmetmesine sessiz kalmıyor. Hangi siyasi kökten gelirse gelsinler, devlet egemenliğinin sınırsız üstünlüğünü tüm insani ve sosyal değerlerin üzerinde tutanların bugünlüklerde gösterdiği ortaklık onları ele vermektedir. Klasik milliyetçi anlayışlarla 'sol' adına yapılan Üç Dünyacı teorilerin birleştiği nokta bu çevrelerin siyasal hedeflerindeki ortaklıkları göstermesi bakımından ilgiye değerdir. Burada da kendi içinde bir kutuplaşma görülüyor. 'Devlet egemenliğini' ulusal çıkar olarak gösterip Avrupa Birliği'ne karşı direniş gösterenler yine aynı çevrelerdir. Doğu Perinçek'in görüşlerine devlet katında başvurulmasının başka bir izah tarzı yoktur. Bütün bunlar demokratikleşme sürecinin doğal sancıları olarak görülebilir. Yine de birtakım 'sol' çevrelerin AB karşıtı politikaları gündeme getirirken, hangi demokratik alternatifi sunduklarını bir türlü açıkkyüreklilikle söyleyememeleri onların ne kadar gerçek dışı yaşadıklarının kanıtı olmaktadır.

Irak Krizi süreci öncesi ve sonrasında kaygılarımı ve umutlarımı size yazmış olmanın verdiği cesaretle, bu süre-

cin sonunda ortaya çıkan durumu değerlendirme hakkını da kullanmamı ve bunları sizinle paylaşmamı hoş göreceğiniz umuduyla bu konulara son kez değinmek istiyorum.

Sayın Özkök,

Siz Türkiye'nin ABD'nin yanında savaşa girmesini savundunuz. Benim bu konudaki çekingem, Türkiye'nin mevcut Kürt politikasıyla bu savaşa girmesi halinde bir kaosun yaşanabileceği korkusundan kaynaklanıyordu. Nihayetinde sizin "milli politika" mı diye sorgu altına aldığınız bu durumun gerçekten de "bir yerlere yazılmış" milli politikalar olduğu açığa çıktı.

Uygulanan bu politikalar nedeniyledir ki, Türkiye'nin savaşa katılmamasının yükünü "Kılavuz yine o danışmanlar mı?" başlıklı yazınızda göstermeye çalıştığınız gibi bir kısım bürokrata yüklemenin haksızlık olacağını düşünüyorum. O bürokratların bir çoğu eski hükümet döneminde de uygulamanın başındaydılar. Daha da ileri gidersek uygulanan bu politikalar nedeniyledir ki emekli bir çok general sizi ve bizi şaşırtıcı açıklamalarda bulunuyorlardı. "Türkiye'nin Irak politikası iflas etmiştir" diye sonucu açıkladığınız zaman, uygulanan 'milli politika'nın sadık takipçilerinden olan bu kişilerin "üniversitedeki kürsülerine dönme" önerinize büyük bir anlam veriyordum.

Neden... Çünkü; Eğer bölgenin geleceğine ilişkin daha detaylı ve uzun vadeli politikalar üretilebilseydi, uzun yıllar kullanılan bu politikaların günümüz şartlarında kısırlaştığı ve işlevsizleştiği görülebilirdi. Hele ağır işleyen bu bürokratik çarkın, böylesine kapsamlı bir değişime cesaret edeceğini düşünmek bile hayalciliktir Türkiye şartlarında... Şüphesiz ki böylesi bir politik değişim için karizmatik bir liderlik gerekiyor. Türkiye böylesi bir liderlik krizini Turgut Özal dönemi ile aşmaya çalışmıştı. Şimdi pratik içinde yaşanan deneyler sonuncu uygulanan politikanın gerçeklerden ne kadar uzak olduğu görüldü ve Kuzey Irak'a ilişkin stratejik bir değişime gidilmesi gündeme geldi. Bugünlerde Dışişleri Müsteşarı Uğur Ziyal'ın ABD'ye yaptığı ziyaret dolayısıyla, söz konusu yeni politikanın detaylarını öğrenme şansı-

mız oldu. Bunların köklü bir değişim olup olmadığını zamanla göreceğiz.

Bütün bunları ileriye atılmış bir adım olarak görebilmemiz için Türkiye'nin Irak Kürtleri'ne ilişkin politikasını da zaman kaybetmeden göstermesi gerekmektedir. Belki o zaman geçmişe yönelik kaybettiklerini telafi edebilir. Avrupa Birliği sürecini hızlandıran bir Türkiye'nin, Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devletini kendisi için tehlike değil, bölgenin temel müttefiklerinden biri olacağını görebilmesi için düşünce ve davranıştaki reflekslerin değişimi zorunludur. Bunun için Kuzey Irak'ta yaşayan Kürt toplumunun tarihini önyargısız araştırmak ve genelde Arap toplumu ve devletiyle ilişkileri derinliğine incelenmek durumundadır. Irak'ta devlet olgusunun 80 yıllık bir geçmişi vardır. Bu tarihin yarısı da İngiliz etkisi altındadır. 80 yıllık devletleşme süreci azınlıklarla mücadele tarihiyle başbaşa gitmiştir. Ve bugüne kadar da bu sorunu çözememiştir. Öyleyse ortaya çıkan dinamiklerin değerlendirilme zorunluluğu vardır. İşte Türkiye'de mevcut politikayı tayin eden güçlerden emekli generallere kadar olan çevrelerin yadsıdığı durum budur. Yıllardır aşılana önyargılar beyinlerde o kadar yer etmiştir ki başka türlü düşünmek mümkün değildir. Oysa uzun yıllar Irak'ta uygulanan İngiliz politikalarına karşı 1920'li yıllarda Şeyh Mahmut Berzenci ve 1930'lu yıllardan günümüze kadar Barzani hareketiyle karşı koyan Kürtler bugün bu güçlerle ortak hareket edebilmektedirler. Irak Kürtleri Irak devletinin kuruluş çalışmalarında uygulanan İngiliz politikalarının kurbanları olduklarını çok iyi bilmektedirler.

Kısa tarihinde hiçbir zaman demokrat olamayan Irak'a şimdi ABD müdahalesiyle demokrasi geleceğini sanmak yanlıştır. Bugüne kadar alınan yol Arap muhalefetinin gerçek boyutlarını açığa çıkardığı gibi, demokratik ve laik eğilimleri nedeniyle Kürtlerin konumu daha da güçlendi. Öyle denebilir ki demokratik Irak'ın garantisi, Bağdat'ta kurulacak rejimle Kürtler arasındaki ilişkiden geçecektir. Eğer demokratik Irak, Türkiye için bir göstergeyse bunun muhataplarının da dikkate alınması elbette gerekecektir. Ama sorun Irak'ta bununla da bitmiyor. Aralarında onyıllardır ağır travmalar yaşanan Kürt ve Arap toplumlarının birlikte

yaşamalarının zorluğu da ayrı bir durum saptaması olarak önümüzde durmaktadır. Kerkük ve Musul'da Kürt-Arap çatışması bireysel sorunlar olmaktan uzak, tarihsel bir hesaplamanın yansımasıdır. İşte bu nedenledir ki İsrail ve ABD basınında Kürtlerin ayrılımları veya "gevşek bir federasyona" gitmeleri tezi işlemektedir. Türk basın çevrelerinde ise bu durum "İsrail ve ABD oyunu" olarak kamuoyuna sunulmaktadır. Bu tesbitler objektif olmaktan uzaktırlar. Son iki devletin bir oyun içinde olduğunu söylesek bile bu "oyun" içinde Türkiye'nin nerede olduğu sorusunu da sormanın sırası gelmiş ve geçmektedir. Bölgedeki gelişmeler Türkiye'nin hiçbir 'oyuna' girmesine gerek kalmayacak kadar açık ve demokratik olacaktır. Bu konuda sorun iki boyutlu incelenmek durumundadır.

1) Türkiye'nin kendi Kürtleri'ne yaklaşımı

2) Bölgesel sorunlar içinde Irak Kürtleri'nin durumuna bakış

Birinci sorunun çözümünün AB standartları içinde olacağı artık bir kesinlik kazanmıştır. Ne Kürtler ne de Türkiye açısından bundan geriye bir dönüşün olacağını düşünmek için hiçbir neden elimizde yoktur. Kürt partisi gibi gösterilen ama bu kimlikten büyük bir hızla sıyrılmaya çalışan eski HADEP yeni DEHAP üyelerinin % 91'i AB'ye "evet" derken, (Bakınız Serbesti Dergisi sayı 9 s. 34) bu çevreler dışında kalan irili ufaklı Kürt örgütlerinin hepsi de AB kriterlerini eleştirilerinde bir veri olarak sunmaktadırlar. Bunlar içinde en örgütlü olarak görülen Kemal Burkay'ın başkanlık yaptığı PSK ise AB konusunda çok daha samimi bir dil kullanmaktadır. Bugün için AB'ne girişle ilgili bir referandum yapılsa Kürt toplumunda "evet" diyenlerin oranının Türkiye ortalamasının çok üzerinde olacağını rahatlıkla söyleyebilirim. Bu durumu anket çalışmalarıyla tesbit etmek mümkündür.

Diğer bir sorun ise, Türkiye'de her iki toplumun arasında hissedilen güvensizliğe ilişkindir. Bu konuda SEVR-LOZAN kutuplaşmasının ne kadar yanlış olduğuna ilişkin çalışmalara öteden beri ağırlık vermekteyim. Yepyeni bir dünyaya girmeye hazırlandığımız bir dönemde kimi şöven ruhlu bağınazca Lozan'a sarılırken, modern devlet ölçülerıyla ne kadar uzaklaştıklarını bir türlü anlayamıyorlar.

Her devlet, tarihinin bir döneminde bir takım anlaşmalara imza atmış olabilir. Bu anlaşmaların tarihsel bir anlamı elbette vardır. Ancak bu anlaşmalar çağdaş değerlerle beslenmezse işte o andan sonra sorunlar başlar. Birliğin, bölünmezliğin temel kıstası gibi gösterilen bu belgeler kendi hallerine bırakılmaları durumunda bölünmenin belgeselleri haline gelebilirler. Devletin ve milletin bölünmez birliğini Türk Anayasası gibi uygulayan Fransa bile şimdi eski jakobenist politikalara son verdi. Bu yıl mart ayında, anayasada yapılan bir değişiklikle "Fransa'nın bir ve bölünmez olduğu" ilkesi yerini "Fransa'da devlet yönetiminin bölgeselleştirildiği" şeklindeki ifadelerle bıraktı. Önümüzdeki günlerde Korsika'da referanduma giderek, eskiden beri Korsikalı milliyetçilerin karşı çıktıkları adanın idari bölünmüşlüğüne son verilmeye çalışılıyor. Türkiye'nin artık Ankara'dan yönetilemediğini sık sık vurgulayan devlet yetkililerinin diliyle konuşursak, Fransa'daki uygulamaları kendi özgülüğümüzde 'Özel İller Yasası'nda bulmak zor olmayacaktır. Merkezi devletin bir takım yönetim hakkını yerel yönetimlere devretmesiyle bazı bölgelerde kültürel ve etnik sorunlar ön plana çıkmaktadır. Uzun vadeli politikalar açısından bunlar bölünmenin değil, hem ulusal hem de Avrupa'daki birliğin teminatı olarak görülmektedir. Yerel yönetimlere verilen yönetim hakkıyla Fransa ve İspanya kendi topraklarındaki Katalan sorunundan ötürü karşı karşıya gelmedikleri gibi, bu bölgeler birbirleriyle geliştirdikleri ekonomik ilişkiler sonucu dinamik bir yapıya kavuşmuşlardır. İspanya'daki Bask bölgesi Fransa için bir sorun yaratmamıştır. Türkiye'de ise yerel yönetimlerin merkezin kontrolü olmadan yabancı devletler ve bölgelerle serbestçe ekonomik ve sosyal ilişki kurmalarından korkulmakta, bunun ulusal egemenliğe aykırı olduğu sanılmaktadır. Oysa her devletin kendine özgü bir 'yerel yönetim' politikası vardır. Globalizm olarak ifade edilen yeni ekonomik yasalar, sahip oldukları ulus veya etnik özelliklerden bağımsız olarak bölgelere bir nevi otonomi vermektedir. Etnik özellikler ise bu politika içinde sadece dikkate alınması gereken birer olgudurlar. Merkezi devletin insafına bırakılmış en geri bölgeleri bile dinamik bir ekonominin içine çeken yeni politikalar savunma ve güvenlikle ilgili sorunları içermeye-

diği halde, malum çevreler gereksiz korkuları kamuoyuna mal ederek sonuç elde etmeye çalışmaktadırlar.

Oysa önümüze Helsinki Nihai Senedi, Kopenhag Kriterleri duruyorken ne Lozan'ı ne de Sevr'i bir veri olarak kullanmanın hiçbir geçerli sebebi yoktur. Tepkici olanlar yine "yeni bir dünya kurulur ve Türkiye'de orada yerini alır" mantığıyla hareket etmektedirler. İsmet İnönü bu sözleri söylediği yıllarda "yeni bir dünya" var gibi görünüyordu. Gerçek niyeti bu olmasa bile, parlak bir söylev olarak tarihe geçti bu sözler. Ama bugün bu espri içinde konuşanlar "yeni dünya" diye bize sundukları devletlerin bile karşı çıktıklarını sisteme bağlı olduklarını göremeyecek kadar kördürler.

Farklı bir cepheden de olsa Türkiye'deki kutuplaşma mantığına en iyi yanıtlardan birini, 15 Nisan tarihli "Bir katalogdaki eksik kurbanlar" başlıklı yazıyla siz verdiniz. O günlerde bu yazıyla ilgili olarak nasıl tepkiler aldığınızı bilmiyorum ama gösterdiğiniz yaklaşımınızı bu yazımla birlikte takdir etmekle geçtiğimi sanmıyorum. Bu tür yazılar kamuoyu vicdanında yer ediyor ve anlamlaşıyorlar. "Üğür Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı" (UMAG) gibi bir kuruluşun terör olaylarında yaşamlarını kaybetmiş insanların fotoğraflarını yayınlarken daha birçok kişiyle birlikte neden "saygın Kürt aydını Musa Anter'in" adının olmadığını garipseyerek soruyordunuz. Bütün bunlar Türk toplum gerçekliğinde ileriye dönük verilerdir.

İkinci soruna gelince; Bu konuda Irak Kürtlerine ilişkin politikalarda her zaman bir karışıklık yaşandı. Uzun yıllar Kürtler denince PKK'yi anlayan yaklaşımlara uygun ortam hazırlayan Türkiye, Irak Kürtleri'yle olan ilişkisini de yine PKK ile dengelemeye çalıştı. Bu örgütün adı kullanılarak Irak Kürtlerinin üzerine gidildi, yaptırımlar uygulandı. Bunlar sancılı bir dönemin politikaları olarak tarihe geçtiler. Ne var ki, gelenen aşamada artık bu politikanın bile bir işe yaramadığı açığa çıktı. PKK üzerinden Irak Kürtlerine ilişkin politika yapmak belki bir zaman için anlam taşıyordu ve hedefleri belliydi. Yürütülen politikanın bugünkü şartlarda devam ettirilmesinde hiçbir objektivitesinin kalmadığı Irak kriziyle birlikte görüldü.

Savaş bitti ama Irak'ta sorunlar bitmedi. ABD müdahalesi Irak'taki Şii'liğin boyutlarını açığa çıkardı. Suriye Ale-

viliği, Irak ve İran Şii'liğiyle birlikte güney sınırlarımızı boydan boya çevreliyor. Öte yandan ABD'ye karşı atılması gereken yerde bir tek "şeref kurşunu" atmayan eski rejim kalıntılarının bugünkü direniş gösterilerinin demokrasi için ne kadar tehlikeli olacaklarını da görülmüyor. Bu anlamda ABD'nin işi Afganistan'dan daha zor görülmektedir. Böyle bir belirsizlik ortamında ABD ve İngiltere doğal olarak bu bölgede istikrarı sağlayacak güçlere ihtiyaç duyacaklardır. Bölgedeki bu güç, istikrarlı ve laik yapılarıyla Irak Kürtleri olmaktadır. Aynı güçlerin Türkiye'nin de temel müttefiklerinden olacağının bilinmesi için çok daha geniş stratejik belirlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Globalleşen dünya sorunları ve Avrupa Birliği bu stratejilerde bir veriyse Orta-doğu'daki sorunların boyutları bir başka veri alanı olmaktadır. İşte böylesi bir denklem içinde Kürtler ve Türkler ortak hedeflerde birleşebilmektedir. "Jeopolitik yapılar açısından Kuzey Irak'ta kurulacak bir Kürt devleti Türkiye'nin çıkarlarına aykırı mıdır?" başlıklı yazıda belirtmeye çalıştığım gibi bölgemizde böylesi bir birliğin objektif yapısı oluşmaktadır. Objektif olgular kullanıldığı ölçüde stratejinin basamakları da oluşmaya başlar...

Saygılarımla

Hasan YILDIZ
24 Haziran 2003

Yaşar KAYA'ya Mektup

Sayın Yaşar Kaya

Köln kentinde yapılan son Kürt Kitap Fuarı'nda size geçmiş olsun dileklerimi ilettiğimde bir konuya değinme ihtiyacı da duyuyordum. İçinden geçtiğimiz bu sürece hangi hassas kalp dayanabilir? En değerli duygularımızı sakladığımız, en sıcak yerimiz olan bu kalpleri daha fazla yormamak için böylesi bir tartışmanın yeri ve zamanı olmadığını düşünerek bunu bir başka fırsata bırakmayı uygun buldum. Yakından tanıdığınız Birnebûn çalışanlarından Muzaffer arkadaşın önerisi de bu yönde oldu. Umarım şimdi daha iyisinizdir. Hiçbir kalp kırıklığına meydan vermeden şunu söylemeliyim ki,

kim olursa olsun kişilik hukukuna her zaman saygılı olmak prensiplerimden biri olagelmıştır. Her kişi bir enerjidir, değerdir, deneydir ve sonuçtur. Bu değerleri yerli yerinde kullanmak ise -harcamak değil- politik bir sanattır. Ama hiç bir şey sınırsız da değildir. Benim için bu sınır kişinin yaptıklarını deforme etme anlayışından başlar. Ve yalan/yanlış senaryosunu doğru kelimelerle savunma durumuna geldiğinde onun kişilik hukuku da orada benim için bitmiş demektir. Çünkü o noktadan sonra sadece başkasının hukukuna değil, doğruya saldırı vardır. Hele bir de bu hukuk, bir halkın varlık sorunlarıyla ilgiliyse çok daha dikkatli davranmak gerekecektir. Bu sorunun Öcalan'a kadar uzanan boyutlarına siz de zaman zaman güzel yazılarınızda değiniyorsunuz.

"Muhatapsız Savaş, Muhatapsız Barış" adlı araştırmamı yaptığım sıralarda birçok çevreyle görüştüm. Bu 'birçok' arasında o sıralarda sizin içinde bulunduğunuz "çevre" dahil değildi. Olması da mümkün değildi... Ben sadece bu çevrenin içinde bulunduğu psikolojiyi yakalamaya çalışıyordum. Roma yürüyüşü sırasındaki atmosferi burada tekrar anlatmama gerek yok. Bunu siz benden daha çok, daha sıcak yaşadınız. İşte o günlerde sizlere de yakın duran bir gurubun sözcülerine "Bu insanlar yanlış hedefe doğru yürütülüyor, PKK'nin Kürdistan diye bir sorunu yoktur" dediğimde nasıl bir tepkiyle karşılandığımı anlatamam. Kitlelerin Öcalan'ın arkasına takılması gerekiyordu ve onlar da sahte sloganlar altında yürüyorlardı.

Yaptığım araştırmanın konuları itibarıyla size hiç soru yöneltmediğimi eleştiriye aldığınızı duydum. Hemen belirtmeliyim ki sizin içinde bulunduğunuz yer ve konum itibarıyla böyle bir şey söz konusu olamazdı. Siz o günlerde bir takım oyunlardan bahsetmenize karşın bu oyunun en büyük aktörlerinden biri olan Öcalan'ı dışarda tutmaya özen gösteriyordunuz. PKK de kendisini bir "uluslararası komplo" teorisine kaptırmış gidiyordu. Bu kadar aşamadan sonra bunun neden "ulusal komplo" olarak anılmadığını hâlâ anlamış değilim. Dolayısıyla o günlerde sadece bilgi toplamak amacıyla bile size soru sorma durumu ortada yoktu. Beni farklı bir yöne itmeye pekala çalışabiliydiniz. Ya da onaylasaydınız o zaman benim size 'orada' ne aradığınızı

sorma hakkım doğardı. Burjuva basın kurallarında bile yönetimle uyuşmayan bir kalem istifasını vererek kendisini bağımsızlaştırır. O dönemde ne sizde, ne de Dr. Sıraç Bilgin de bu tür eğilimlerin izleri görülüyordu. Tam tersine "Sayın Öcalan" ile başlayan ve öyle biten yazılar var hızıyla devam ediyordu. Peki kim suçluydu? Öcalan mı, partisi mi, yoksa onların danışmanlığını yapanlar mı? İyi de bütün bunlar Öcalan sisteminin uzantıları değil miydiler? İşte bugün siz de yasaklı oldunuz. Eserlerinize yasak koyduklarından şikayetçisiniz. Peki bizler bu mücadelenin politik ve askeri zemininin yanlışlığına dostça önerilerde bulunduğumuzda bile yasaklı olduğumuzu sizler bilmiyor muydunuz?

Bugün size soruyorum: Yaşamınızda uğradığınız o kadar haksızlıklara karşın, bir mücadele hürriyetine sahiptir. "Özgürlük mücadelesi" adı altında PKK içinde geçen yıllarınızı nereye koyuyorsunuz? Orada ne kendi hürriyetinizi koruyabildiniz, ne de halkın hürriyetine katkınız oldu. Bu klişe altında isminizin bile bulunması bir propoganda aracı yapılmaktan başka ne sağladı? İnsanların bilinmez bir propogandanın ve gücün etkisiyle PKK sıralarını doldurup yığınlaştırdığı bir dönemde elimizde kalan "aydın-entellektüel" denen birikimin de bu yığınları takip etmeleri Kürt toplumsal yapısının çerçevesini tamamlıyordu. Evet; Kendisiyle bilim prensipleri üzerinde ne kadar çatışmalı olursam olayım Yalçın Küçük tesbitlerinde yanılmıyor: Çünkü O'nun da yolunu bulması için bilime ihtiyacı var, devletin devlet olabilmesi için sosyal bilime olan ihtiyacı ortalama bir akademisyenin çok üstündedir. Bunlar bugün için modern devletin vazgeçilmez öğeleridir. Küçük'e göre Türk aydını 'zor' karşısında kolay boyun eğen bir tiptomayse, Kürt aydını bu 'zor'a kendiliğinden boynunu uzatandır. Sizler PKK'yi tanımadan PKK'li oldunuz. Bizdeki aydınların PKK'ye katılımının tek verili kaynağı politikanın izlenen yolu değil, dağlarda çatışan, Öcalan'ın her gün küfürler savurduğu gerilla oldu. Sizlerse onları "Bizim çocuklar" diye sahiplenip, övünç kaynağınız haline getiriyordunuz. Kürtler'in direniş tarihini bilen ve yaşayan bir tanık olarak sizin de Kürtlüğü PKK ile başlatacağınızı hiç zannetmiyorum. Evet; 15 yıllık savaş içinde geçmişini, tarihini okumayan, bilmeyen, tanımayan bir kuşak yetişti ve

onlar gözlerini savaş naraları içinde açtılar. Onlara şıngılgalan Kürtlük tarihi PKK tarihiyle eşdeğer oldu. Daha acısı; sizin gibi geçmiş mücadele zemininden gelen insanların PKK içindeki varlığı bu propogandaya güç verdi.

İşte şimdi İsmet Şerif Vanlı'nın da uygulanan politikaları reddedip ayrıldığını dinliyorum. İyi de bu politika yeni mi? Bırakalım daha öncesini, beş yıldır adım adım, alıştıra alıştıra hazırlandığında ne yapıyordu? Neden bir toplu tepki sergilenemedi? Verilen enerjilerin ve değerlerin muhasebesini istemek bu insanların hakkı değil miydi? Yarın başkaları da çıkacak ve istifa ettiklerini okuyacağız. Oysa PKK'nin artık bu tür unsurlara ihtiyacı yok. Bu kurumları çoktan gözden çıkardılar ve işlevsiz kıldılar. Uygulanan politikalarla uygunluk gösterirlerse varsın olsunlar, yoksa yolları açık olsun!.. Zamanında gösterilmeyen tepkilerin dinamik göstergesi 'sıfır'a eşittir. Bu arkadaşların neden sizinle birlikte ayrılmadıkları bir sorudur. Acaba beklentileri mi vardı? Öyleyse bu beklentilerin kaynağı neydi? Ve daha da önemlisi bir kurumdan ayrıldıklarını söyleyen bu insanlar hep birlikte neden bir basın toplantısıyla durumlarını kamuoyuna açıklamıyorlar? Üstelik yapılan kongre sayısal olarak da yasal değildir. O haldе bu kurum şimdi kime aittir? Neden yüzüstü bırakılıyor? Dolayısıyla tersi bir durumda tepki, tepki olarak kalıyor. Muhalefet gücüne ulaşmıyor. Bunlar kimin umrunda!... PKK'nin 4. Kongre kararlarının ve seçilmiş üyelerinin bütün yasal dayanaklarına karşın "sayın Öcalan" tarafından nasıl yırtılıp atıldığını çok iyi biliyorsunuz. Hemen o gün kendine göre bir merkez komitesi atadı. Peki bu bir darbe değil miydi?

Geçen bu beş yıl içinde devlet ve İmralı birlikte Kürt halkını PKK'ye teslim etti. Bunun adı HADEP olur, DEHAP olur, hepsi aynı kapıya çıkar. Bu hareketleri birlikte düzene soktular. Bütün bunların bayımızın daha Suriye'de iken programlandığını elbette biliyordunuz. Mehmet Ali Birand'ın bu haftaki yazılarında dediği gibi ortada tam bir "tiyatro oynanıyor." İyi de senaryo yazarını bize söylemiyor... Kürt kitlesinin DEHAP'a teslim edilmesi rasgele bir politik süreç değildir. Hepsinin bir hesabı vardır. Biz "Muhatapsız Barış" dedik ya; buna çok gücendiler. Şimdi herşey başkasının elin-

deyken “muhatap” haline getiriliyorlar ve son darbeyi vurmaya hazırlanıyorlar. Sonuçta bunlar hiç önemli değil... Kürtler'in bu hakları elde etmesi için böylesine acıip bir savaş vermelerine hiç gerek yoktu. Kimileri bu savaş olmasaydı Kürtlük kaybolacaktı gibi saçma teorilerle kendilerine kılıf arıyorlar. Sadece sizi yaşayan tanık olarak gösteriyorum. Birilerinin bu savaşa elbette ihtiyacı vardı. Bu aşama bitti. Şimdi sadece Kürtler değil, diğer tüm halklar da kendileri için olmanın zeminine kavuşmuş durumdadırlar.

Geldiğimiz süreç bize özgü toplumsal koşulların ürünüdürler. Bu şartlar Osmanlı siyaset sisteminin Kürdistan üzerinde etkili oluşundan beri, cumhuriyet sonrası yavaş yavaş yeşeren Kürt dinamiğinin törpülenmesiyle bilimsel araştırma alanlarına daha net olarak girdiler . Çeşitli yazılarınızda vurguladığınız “burjuvasız Kürtler'in” sonunun bu olması kaçınılmaz gibiydi. Bize özgü bir burjuva olmadığı gibi, bize özgü bir feodalitemiz de yoktu. Var olanları da ‘anti feodalizm’ adına birbirine düşürdük. Yukardaki belirlemeleri tersinden okursak “tam da bize özgü” bir sınıfsallaşmadan bahsedebiliriz. Kürt sorununu Anti feodal/geri kalmışlık çizgide ele almakla bildiğimiz Ecevit'in 1980 öncesi PKK karşısında neden suskun kaldığı şimdi daha iyi anlaşılıyor olacaktır. Öcalan ise bu durumu “herhalde faili meçhul yapmayın” gibi bir anlayışla değerlendiriyor.

İçinde bulunduğumuz süreçte bize lazım olan, derin devlet ekseninden çıkmış, kendisi için olan, Türkiye gerçekliğini unutmayan bir Kürt hareketidir. Türkiye'nin zor da olsa, engeller de olsa eninde sonunda gideceği yeri bilen ve kendisini ona göre hazırlayan bir Kürt hareketi kaybettiği güveni yeniden kazanacaktır. AB topluluğu içinde Kürtler ancak bu tarzda saygın bir yer alabilirler. İmralı'nın bir yandan en küçük azınlık haklarıyla sınırlı kalıp, bunları yüceltmesi, ama öte yandan Kürt hareketini AB ile çatışmalı hale getirmesinin ardında sinsî bir politika vardır: Bu sadece ve sadece Kürt sorununun AB süreci boyunca bir “Türk” sorunu olarak sınırlandırılmasına yönelik çalışmalardır. Bu nedenle bizim sosyal dinamiklerimizi temsil yeteneğinde olan sınıfsal katmanların bileşkesi olan bir parti bugünün can alıcı sorunudur. Bizde bir vizyon eksikliği var-

dir. Örneğin Şerafettin Elçi ile Melik Fırat'ın neden ayrı yerlerde durduklarını anlayamıyorum. Buna engel olan nedir? Halbuki her ikisinin bulunduğu yerde önemli bir sosyal kesimi bir araya getirecek şartlar mevcuttur. Farklı sosyal tabakaların katılımları böylece sağlanabilir. Ne var ki HAK PAR içinde oynanan eski solculuk bu tür eğilimlere imkan vermiyor. Bu kesim arasındaki liderlik yarışı ancak dağılmaya neden olabilir. Oysa HAK PAR'ın sosyal demokrat bir anlayışla yeniden yapılandırılmasında önemli bir kadro rolü oynayacak olan insan kaynağı vardır. Liderliğin ise vizyonu olan kişilere bırakılmasında ne sakınca olabilir? Kişiler bugün var, yarın yokturlar. Olumlu roller oynadıkları sürece bu insanlar neden vizyonun önünde olmasınlar? Böylesi bir parti Türkiye'nin bile eksikliğini çektiği gerçek bir sosyal demokrat parti haline pekala gelebilir.

Yukarda sözkonusu ettiğimiz sorunları detaylandırırdığımızda Güney Kürdistan'da -Kuzey'den farklı olarak- neden bir ulus direnişinin devam ettiği olgusunu da bize vermektedir. Orada denebilir ki feodalite ulus direnişinin önderi olarak şimdi burjuvalaşma aşamasına geçmektedir. Kimileri buna işbirlikçi diyor!.. Dünyada işbirlikçi olmayan hangi burjuvazi var, hangi devlet kaldı!.. Bunların hepsi bir yana, şimdi bir dinamik güç olarak kalan Güney Kürtleri'ne yönelik anti ulusal saldırılar artık dayanılmaz noktadadır. "Ortadoğu federasyonu" diye ortaya atılan saçmalıklar eklektik "demokratik/ekolojik" projelerle süslenirken, bu büyük laflarla bezelenmiş düşüncelerin tek saldırı noktası Kürtler'in Güney'de bir devlet kurmamalarına odaklanmış durumdadır. Burada PKK ve onun liderinin ne kadar anti Kürt politikalar içinde olduğu apaçık ortaya çıkıyor. Ne Türklük, ne Kürtlükle bir sorunum yok. Sorunum haksızlıklarıdır. Kendisini eskiden "ulusal önder" olarak lanse eden bu adamın şimdi neden geri adım atıp "halk önderi" sıfatını kabullendiğini anladığımız anda politikadaki düğümleri de çözmeye başlamış oluruz...

Size en iyi sağlık dileklerimi sunuyor ve başarılar diliyorum. Saygılarımla

Hasan YILDIZ
20 Haziran 2004

Dünya'daki siyasal coğrafya iki kutuplu dönemi geride bıraktıktan beri birkaç merkezli olarak değişiyor.

Avrupa Birliği bu merkezlerden birinin motor gücü olma yolunda kendi anayasasını hazırlıyor.

Sadece coğrafik olarak değil, düşünce yapısı bakımından da İki kıta arasında sıkışmış Türkiye'nin bu değişime nasıl ayak uyduracağı merakla bekleniyor.

Globalleşen sorunlar tüm değer yargılarını alt üst ederken değişen bu değerlere, değişmeyen yargılarla nasıl yanıt verileceği ise esaslı bir sorun olarak karşımızda duruyor.

Bu kitapta işte bu soruların yanıtlarını bulacaksınız...